

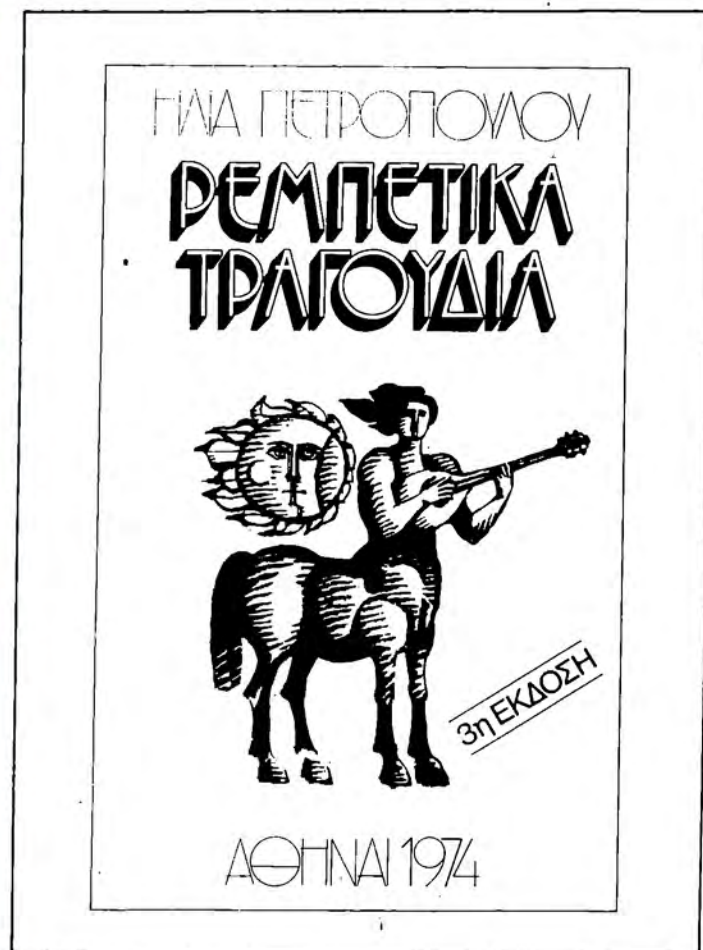
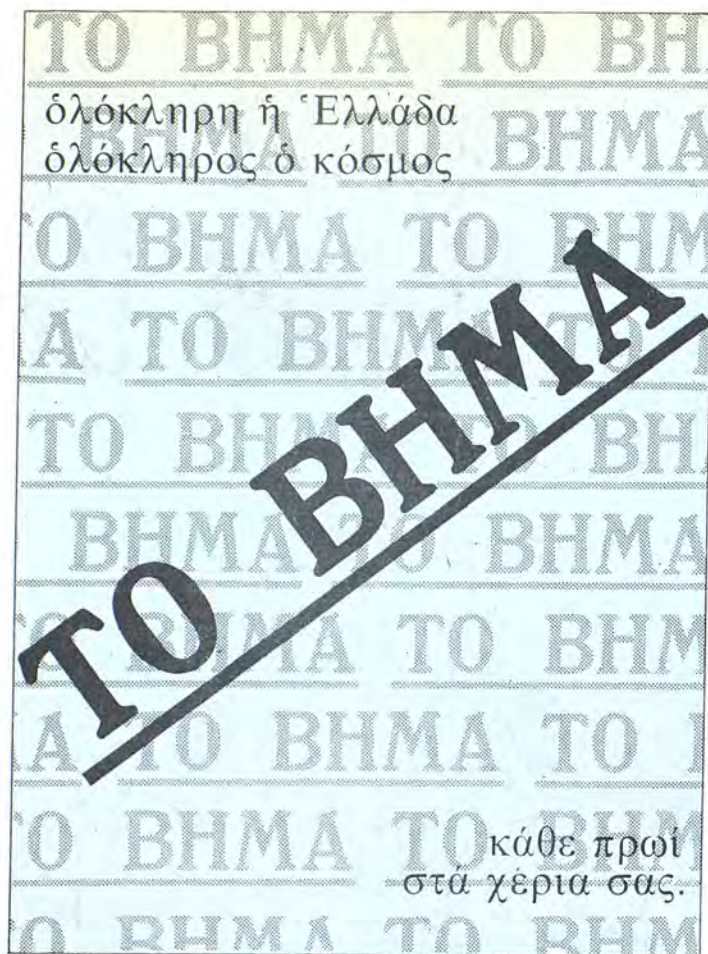
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντι

Περίοδος Β', Τεύχος 51-52, Σάββατο 7 Αυγούστου 1976

Δρχ. 20

άντι

ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΑΠΟΚΤΗΜΑ

Συγκεντρωμένα σέ τρεΐς καλαΐσθητους τόμους τά τεύχη 1 έως καί 35 τού «ANTI»

Α' ΤΟΜΟΣ
 6' έξάμηνο '74
 Δοχ. 200

Β' ΤΟΜΟΣ
 α' έξάμηνο '75
 Δοχ. 300

Γ' ΤΟΜΟΣ
 6' έξάμηνο '75
 Δοχ. 300

Θά όφεΐτε:

- Χρονικά τής πολιτική ζωής
- διάλογο πάνω στα προβλήματα τής 'Αριστεράς

- μελέτες για τήν 'Ιστορία μας
- αναλύσεις για τούς μηχανισμούς που έλέγχουν τήν πολιτική καί κοινωνική ζωή
- άρθρα για τήν πνευματική ζωή

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γ. ΚΑΚΟΥΛΙΔΗ: Όλοι οι δρόμοι οδηγούν στο Μόναχο	6
ΚΥΠΡΟΣ: Πορτραίτα 51 αξιωματούχων	8
D. TONGE: Οι απόψεις των Τουρκοκυπρίων	14
Η περίπτωση Συγκοπεριτή	16
ΠΛ. ΣΕΡΒΑ: Κυπριακές έκλογες	17
Η νοθεία των κρασιών	19

Γ. ΛΕΟΝΤΑΡΙΤΗ - ΣΤ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ: Δυο πορτραίτα για τον 'Ηλ. Τουρκομάνο	23
Καπετάν ΖΑΧΑΡΙΑ: Το ΕΛΑΝ Κορινθιακού	27
ΗΛ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ: Ο Καραγκιόζης και οι μάγκες	34
R. MILLIBAND: Κριτική για το Μπετελέμ	43
D. FORNARI: Οι Ολυμπιακοί 48	
P. ΣΩΜΕΡΙΤΗ: Ιστορίες για την «κάθαρη»	49
Καλλιτεχνικές σελίδες	50

Κάθε ενυπογραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική γνώμη του συγγραφέα του.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ: Δημοχάρους 60, Αθήνα 601.

Τηλ: συντ. 732-819 - διαχ. 732-713
 ● Έκδότης: ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ, Δεινοκράτους 131. ● Υπεύθυνος Τυπογραφείου: ΤΡΥΦΩΝ ΛΥΓΟΥΡΑΣ, Βασ. Αλεξάνδρου 26, Αγ. Ανάργυροι. ● Καλλιτεχνική επιμέλεια: ΜΙΛΤΟΣ ΚΑΡΑΤΖΑΣ. ● Διαφημίσεις: ΕΥΑΓ. ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΠΟΥΛΟΥ. ● Ατελιέ: Α.Σ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΑΚΗ, Πετσόθου 12 ● Το «ΑΝΤΙ» φωτοστοιχειοθετείται στην «ΦΩΤΟΚΥΤΤΑΡΟ» ΕΠΕ, Βασ. Αλεξάνδρου 2, Χίλτον, και τυπώνεται στις εγκαταστάσεις των Γενικών Έκδοτικών Επιχειρήσεων «ΣΤ. ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑΣ» Ο.Ε., Ιασιού 5, Περιστέρι.

ΝΑΤΟΓΡΟΣ ΣΕΙΣΜΟΓΡΑΦΟΣ

Η συγκέντρωση της έντονης προσοχής στο Άν Μπήκε και στο όροσκόπιο ακολουθεί το "Λόρα" είναι μία σημαντική ένδειξη σε ποιά κατεύθυνση βρίσκεται η Ελλάδα. Η πορεία του τουρκικού πλοίου έδειξε συμβολική σημασία και το κίνε γνωστό ή άγνωστο στίγμα του σχηματίζει την γραμμή της κρίσης που εγκαταστάθηκε στο Αίγαίο. Απαρτηρωτικό είναι ότι συμπέσει με την δεύτερη επέτειο της αμερικανο-τουρκικής εισβολής στην Κύπρο.

Η έρευνα του "Λόρα - Σισμίκ 1" είναι ουσιαστικά χωρίς σημασία και ως σκιά και ως έγκλημα, αλλά συγκέντρωσε λίγους του τόση ένταση που μπορεί να θεωρηθεί οίν μια ένδεργεια κρίσης. Το "Σισμίκ" εάν έρευνά στην πραγματικότητα το θέμα του Αιγαίου, όπως λέγεται, αλλά καταγράφει τις αντιθέσεις σε ένα εύθετο δυναμικό πεδίο, που οι άδονες του κινούνται περιματικά από το ΝΑΤΟ για να διερευνήσουν τις σχέσεις πολλών ημερών της περιοχής. Κίνει σημασία, μία έρευνα στο έντονο θέμα των κρατών και στις δυναμικές σχέσεις που προκαλούνται από την αύξηση στην ένταση της κρίσης. Συμβαίνει ίσως να υπάρχει και πετρέλαιο για το όποιο ένοια, είναι το νατο-αμερικανικό κεφάλαιο, να είναι το θέμα της Κύπρου άνοιχτο και η όξυνση των ελληνοτουρκικών σχέσεων, παράγωγο της κρισση-κεντρικής πολιότητας, που ένοια με την εγκαταστατική ενέργεια των τουρκικών στην Κύπρο. Το σκηνικό συμπληρώνεται με τους καπνούς του καύμενου Αιγαιού.

Η σεισμολογική, λοιπόν, αυτή έρευνα έχει μεγάλη επιτελική σημασία και τίς βρήκα μεταθέσεων βρίσκονται ότι από το σκάνος, αλλά στην υπόδειξη των. Παράλληλα εξυπηρετούνται το έσωτερικό τουρκικό μέτωπο με την υποκινούμενη πολεμοκαπηλική όξυνση, έρευνάται έντονη και οικονομική πίεση στην Ελλάδα και η κατάσταση έτοιμότητας έρευνάται το νατοϊκό επιτελείο. Αυτό είναι μία πορεία πολέμου που επιβάλλουν. Στη μέση αυτή μετρούται η άστοχία στα "σημεία". Γιατί αυτό, με την ένοια εύκολα μπορεί να βγάλουν ένα νατο-τουρκικό "Σισμίκ 2", "Σισμίκ 3" κλπ. με σκοπό να εξυπηρετηθούν άλλες φάσεις του ένοια σχεδίου.

Ο εκδότης

● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: έξιμήνη 260 δρχ. - έτήσια 520 δρχ. Έτήσια Όργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ. 1.000 δρχ. - Για μαθητές, σπουδαστές έκπτωση 15%. ● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εύρωπη - Μεσογ. χώρες: έξιμήνη: απλή δολ. 10, αεροπ. δολ. 13 - έτήσια: απλή δολ. 20, αεροπ. δολ. 25 - Η.Π.Α. - Καναδάς - Ανατ. Ασία: έξιμήνη: απλή δολ. 10, αεροπ. δολ. 17 - έτήσια: απλή δολ. 20, αεροπ. δολ. 34 - Αυστραλία - Ωκεανία: έξιμήνη: απλή δολ. 10, αεροπ. δολ. 24 - έτήσια: απλή δολ. 20, αεροπ. δολ. 47 ● Έμβασματα, τραπεζικές έπιταγές: ΧΡΗΣΤΟΝ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΝ, Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601. ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ δρχ. 20.

Κεντρική διάθεση του «ΑΝΤΙ»
 ● για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
 Στα γραφεία
 του «ΑΝΤΙ»
 Δημοχάρους 60, τηλ. 732.713
 ● για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδος:
 Βιβλιοπωλείο «Ξένος Τύπος»,
 Ν. Κοτζιάς και Σία Ο.Ε.
 Τσιμισκή 78, τηλ. 279-720 Θεσ/νίκη

Τὰ δέντρα-καὶ τὸ «ΧΟΡΑ»...

ΟΙ ΛΑΤΡΕΣ τῆς ὀλυμπιακῆς ιδέας καὶ οἱ φίλοι τοῦ πράσινου, ἔχουν λόγους νὰ αισθάνονται, τὶς μέρες αὐτές, εὐτυχεῖς. Ἡ πρόταση γιὰ μεταφορὰ τῶν Ὀλυμπιακῶν, σὲ μόνιμη βάση, στὴν Ὀλυμπία, βρίσκει ἐνθαρρυντικὴ ἀνταπόκριση. Καὶ ἡ ἀπόφαση νὰ διατεθεῖ ἓνα δισεκατομμύριο, γιὰ νὰ δεντροφυτευθοῦν τὰ δουνὰ γύρω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα – ἡ «Ποιμενικὴ» σὲ ἔκδοση Καραμανλῆ, ὅπως εἶπε κάποιος – ὑπῆρξε ἀπόφαση ὁπωσδήποτε σημαντικὴ. Ἀλλὰ τὰ δέντρα...

Τὰ δέντρα, ὅσα μέχρι στιγμῆς ὑπάρχουν, δὲν ἐμπόδισαν τὸ γύρω ὀπτικὸ πεδίο: Στὸν Λίβανο, τὴν ἄλλοτε ἐιδυλλιακὴ «Χώρα τῶν Κέδρων», ὁ πόλεμος σκληρός, ἀδυσώπητος, συνεχίζεται: Ριάντ-Δαμασκός-Ἀμάν-Οὐάσιγκτον, συντονίζονται τὰ κτυπήματά τους, γιὰ νὰ συντρίψουν τὴν παλαιστινιακὴ ἐπανάσταση καὶ νὰ ἐξουθενώσουν τὶς λιθανικὲς προσδευτικὲς δυνάμεις... Στὴν Ἀραδίπου τῆς Κύπρου, οἱ Ἑκαταβιτατζίδες σκέφτηκαν πὼς ἐσήμανε ἡ ὥρα γιὰ μιὰ δυναμικὴ ἐπίδειξη ἰσχύος. Καὶ προειδοποιοῦν: Ἐάν στὴ νέα Κυπριακὴ Βουλὴ, ὁ «Δημοκρατικὸς Συναγερμός», δηλαδή τὸ κόμμα τοῦ Γλ. Κληρίδη, δὲν ἔχει πρῶτου μεγέθους ἐκπροσώπηση, τότε ἡ Κύπρος θὰ λ. ι. β. α. ν. ο. ι. η. θ. ε. ι... Στὸ Τμήμα Διακοπῶν τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, ὁ ὑπουργὸς Δικαιοσύνης κ. Στεφανάκης, καταθέτει αἰφνιδιαστικὰ σχέδιο νόμου γιὰ τὴν τροποποίηση τοῦ Ποινικοῦ Κώδικα: Τὰ ὀπλοφοροῦντα ἀστυνομικὰ ὄργανα - βεβαιώνει - πρέπει νὰ προστατευθοῦν ἀπὸ τὴν... «ψυχολογικὴ δία» ποῦ μποροῦν νὰ ἀσκήσει ἐναντίον τους ὁ ἀοπλος πολίτης! Στὸ Αἶγαίον, τέλος, τὸ «ΧΟΡΑ» συνεχίζει «ἄνευ ἐπεισοδίων», σὲ τουρκικὰ χωρικὰ ὕδατα, τὶς «ἐπιστημονικὲς μελέτες του».

Ἄν ἡ ἀποστολὴ τοῦ «ΧΟΡΑ» ἦταν πράγματι ἐπιστημονικὴ... Ἄν ἡ παρουσία του στὸ Αἶγαίον συγκεκριμενοποιοῦσε μιὰ – καὶ μόνη – ἐλληνοτουρκικὴ διένεξη, σὲ στυλ, ἄς ποῦμε, «πολέμου γιὰ τὸν μπακαλιάρο» μεταξύ Βρετανίας καὶ Ἰσλανδίας... Ἄν ἦταν, ἔστω, μιὰ «διαμάχη μεταξύ ἐλληνικοῦ καὶ τουρκικοῦ ἐπεκτατισμοῦ» (ὅπως ὑποστηρίζουν κάποιοι μονοσήμαντοι «διεθνιστές») – τὸ ὅλο πράγμα θὰ εἶχε, ἀσφαλῶς, ἄλλη διάσταση. Ἀλλὰ τούτῃ τὴν ὥρα, καὶ τὰ νήπια ἀκόμα ξέρουν ὅτι ἡ ἔξοδος τοῦ «ΧΟΡΑ» στὸ Αἶγαίον, εἶναι ἐκφραση τοῦ τουρκικοῦ ἐπεκτατισμοῦ, ποῦ εἶναι βραχίονας τοῦ ἀμερικάνικου ἱμπεριαλισμοῦ... Ὅτι οἱ τουρκικὲς ἀξιώσεις στὸ Αἶγαίον πᾶνε ἀντάμα μετὰ τὴν παρατεινόμενη τουρκικὴ κατοχὴ στὴν Κύπρο καί, αὖριο- μεθαύριο, μετὰ κάποιες νέες τουρκικὲς διεκδικήσεις στὴ Μυτιλήνη, Χίο, Σάμο, στὰ Δωδεκάνησα καὶ – στὴ συνέχεια – στὴ Δυτικὴ Θράκη... Ὅτι ἡ τουρκικὴ ἀπειλὴ στὸ Αἶγαίον δίνει σὲς ἩΠΑ νὰς περιθώρια γιὰ νὰ ἐπιτείνουν τοὺς μηχανισμοὺς ἐλέγχου τους στὴν Ἑλλάδα... Ὅτι ὁ τουρκικὸς μεγαλοϊδεατισμός, πέραν ἀπὸ τὶς καθαρὰ δικές του ἐπιδιώξεις, ἐναρμονίζεται μετὰ τὰ γενικότερα ἀμερικανικὰ στρατηγικὰ σχέδια στὴ Μέση Ἀνατολή. Καὶ εἶναι γνωστὸ ὅτι καὶ ἡ Κύπρος, καὶ ἡ Ἑλλάδα, ἀποτελοῦν προσβάσεις στὸν μεσανατολικὸ χῶρο.

Κάτω ἀπὸ αὐτὰ τὰ δεδομένα, εἶναι φυσικὸ ἡ ἐλληνικὴ κοινὴ γνώμη νὰ μὴν ἐφησυχάζει ἀπὸ κάποια στιγμιαία ὑφεσιακὰ στοιχεῖα – τὸ «ΧΟΡΑ», μᾶς λέγουν, θὰ μείνει μέχρι τὶς... 20 Αὐγούστου στὰ τουρκικὰ χωρικὰ ὕδατα! – οὔτε ἀπὸ κάποιες,

διὰ μέσου τῶν γραμμῶν, «διαβεβαιώσεις» ὅτι οἱ ἩΠΑ καὶ τὸ ἀρχηγεῖο τοῦ ΝΑΤΟ διαμήνυσαν στὴν Ἀγκυρὰ νὰ ἐπιδείξει μετριοπάθεια καὶ αὐτοσυγκράτηση.

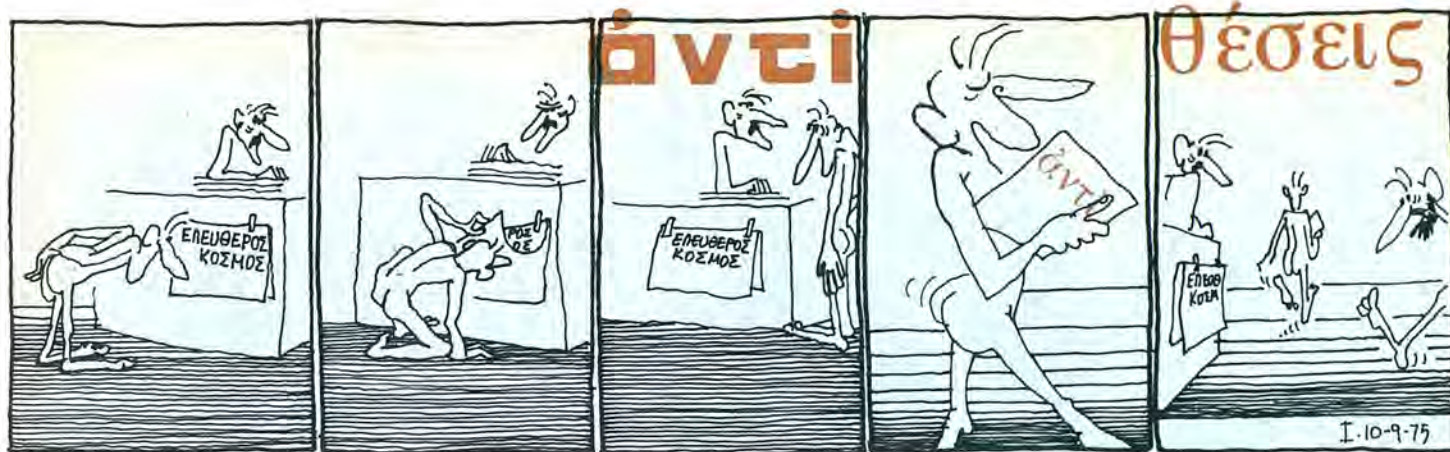
Καὶ δὲν ἐφησυχάζει, διότι ἡ ἴδια ἡ Ἀθήνα ἀνέθεσε στὸν Κίσινγκερ ρόλο ἐπιδιαιτητῆ στὸ Αἶγαίον. Διότι ὁ ἐκδιασμός τῶν Βρυξελλῶν – παρ' ὅλες τὶς διαψεύσεις τοῦ κ. Ἀδέρωφ – συνεχίζεται ἀμείωτος: Εἴτε ἐπιστρέφετε στὴ στρατιωτικὴ δομὴ τοῦ ΝΑΤΟ, εἴτε ἀναθέτουμε τὴν ἀμυνα ὁλόκληρῃς τῆς νοτιοανατολικῆς πτέρυγας, ἄρα καὶ τοῦ Αἰγαίου, στὴν Τουρκία. Διότι, παρ' ὅλη τὴν ἐντονη σημερινὴ (προεκλογικὴ) διαμάχη μεταξύ Ντεμιρέλ καὶ Ἐτζεβίτ, ἡ πολιτικὴ τοῦ ἐπεκτατισμοῦ ἐυλογεῖται ἀπ' ὅλα τὰ τουρκικὰ πολιτικὰ κόμματα καί, κυρίως, ἀπὸ τοὺς «πασάδες» τοῦ τουρκικοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας. Διότι – θὰ προσθέταμε – παρὰ τὸ Ἐλσίνκι, ἡ «λογικὴ» τῶν συνασπισμῶν ἐξακολουθεῖ νὰ βρίσκει πρακτικὴ ἔκφραση, μετὰ τὸν ἀμερικανικὸ, σοβιετικὸ καὶ γαλλικὸ στόλο νὰ πλέσιν ἀπὸ Αἶγαίον καὶ στὴ Μεσόγειο.

Ὅλα τὰ παραπάνω αὐτὰ ὁμοῦ, ἐρχονται νὰ ἐπιβεβαιώσουν ἓνα πράγμα: Ὅτι τὸ «ΧΟΡΑ» εἶναι ἀπλῶς ἓνας κρίκος σὲ μιὰ ἀλυσίδα τουρκικῶν, ἀκριβέστερα ἀμερικανοτουρκικῶν, ἀπειλῶν, πιέσεων, ἐκδιασμῶν. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ αὐτῇ, ἔπεται ὅτι οἱ ὅποιες, πρόσφατες, «μετριοπαθεῖς» δηλώσεις τῶν Ντεμιρέλ καὶ Τσαγκαλιανγκίλ, γύρω ἀπὸ τὴν ἀποστολὴ καὶ τὸ δρομολόγιο τοῦ σκάφους, δὲν μποροῦν νὰ ἔχουν ὅλως ἰδιαιτέρο βάρος. Διότι καὶ ἐάν ἀκόμη ὑποτεθεῖ ὅτι, μετὰ τὶς 20 Αὐγούστου, τὸ «ΧΟΡΑ» ἐπιστρέφει οἴκαδε, αὐτὸ καθόλου δὲν σημαίνει ὅτι ἡ Ἀγκυρὰ διπλώσει τὶς σημαῖες τοῦ τουρκικοῦ ἐπεκτατισμοῦ. Ἄν κάτι διακρίνει τὴν τουρκικὴ διπλωματία – ἔλεγον, τὴν περασμένη ἐβδομάδα κύκλοι τοῦ ἐλληνικοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν – αὐτὸ εἶναι ἡ ἐμμονή, ἡ συνέχεια καὶ ἡ συνέπεια. Τὴν εἰσβολὴ στὴν Κύπρο, ἡ τουρκικὴ διπλωματία προετοίμαζε ἐπὶ δέκα ὁλόκληρα χρόνια. Πόσα χρόνια θὰ χρειασθοῦν γιὰ τὸ «ντοῦ» στὸ Αἶγαίον;

Αὐτὴ τὴ στιγμὴ, τὸ «ΧΟΡΑ» λίγο ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸν ὑποθαλάσσιο πλοῦτο τοῦ Αἰγαίου. Ἄν κάτι ἐρευνᾷ – καὶ θυθομετρᾷ – δὲν εἶναι τὸ πετρέλαιο, ἀλλὰ ἡ ἐλληνικὴ ἀντοχή, ἡ ἐλληνικὴ ἀντίσταση. Ἀλλῶστε, ἀπὸ τὸ εὖρος τῆς, τὸν δυναμισμό τῆς, τὴν ὁμοψυχία τῆς, θὰ ἐξαρτηθεῖ, τελικὰ, καὶ τὸ «ντοῦ».

Τὴν ὁμοψυχία αὐτῇ, οἱ κυβερνήτες μας καλοῦνται νὰ διατηροῦν σὰν κόρη ὀφθαλμοῦ. Ἡ τουρκικὴ ἀπειλὴ ἐνώνει, θέβαια, ὅλους τοὺς Ἑλληνες. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη, δὲν βάζει κανεὶς τὸ κεφάλι του στὸ στόμα τοῦ λύκου: Δὲν διατηρεῖ ἀμερικανικὲς βάσεις στὸ ἔδαφός του, δὲν καλλιεργεῖ «ιδιότυπες σχέσεις» μετὰ τὸ ΝΑΤΟ, δὲν προσκαλεῖ ξένους πρξοναυτεῖς ν' ἀσκηθοῦν στὸν Κάβο Μαλέα. Ἀντίθετα, ρίχνει ὅσο μπορεῖ πὶδὸ πολὺς γέφυρες στὸν λαό, ἐντείνει τὴν ἐπαγρύπνησή του καὶ ὀπλίζεται μετὰ θάρρος καὶ πρωτοβουλία κινήσεων. Ἐτοί, δὲν προσφεύγει μόνο στὸν Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν, ἀλλὰ καὶ στὰ Ἰννομένα Ἑθνη... Δὲν ἀμύνεται μόνο στὴν πρόκληση, ἀλλὰ καὶ τὴν καταγγέλλει. Δὲν διακηρύσσει μόνο τὴν «ἐθνικὴ ἐνότητα», ἀλλὰ καὶ τὴν κάνει πράξη. Χωρὶς διακρίσεις...

ΑΝΤΙΝΩΡ

Η ΥΠΟΘΕΣΗ ΡΟΛΦ ΠΟΛΕ

Μήπως θά 'πρεπε νά θεωρηθεί εὐτύχημα τὸ ὅτι ἡ πέρα γιὰ πέρα παράνομη καὶ παρατυπη σύλληψη τοῦ Ρόλφ Πόλε, ἀπὸ Γερμανοὺς μάλιστα ἀστυνομικοὺς στὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας, ξεσήκωσε κάποιο ἔστω καὶ ἰσχνὸ κίνημα διαμαρτυρίας;

Γιὰ τὰ ἑλληνικὰ πράγματα, ἴσως, ναί. Σημαίνει ὅτι ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ δὲν ἔπασαν θύματα τῆς ἀσύστολης ἀστικῆς προπαγάνδας κατὰ τῆς R.A.F. (ὁμάδα Μπάαντερ - Μάινχοφ) περὶ βίας γιὰ τὴ βία, περὶ κοινῶν ἐγκληματιῶν κ.λπ., ἔστω κι ἂν συμφωνοῦν ἀπόλυτα ἢ ὄχι μὲ τὴν πολιτικὴ ἐπιλογὴ τῶν ἀγωνιστῶν τῆς καὶ τὶς ιδέες τὶς ὁποῖες ἀρκετοὶ ἀπ' αὐτοὺς ὅπως ἡ Πέτρα, ὁ Μάινς, ἡ Μάινχοφ καὶ ἄλλοι πλήρωσαν μὲ τὴ ζωὴ τους. Δίπλα σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους μερικοὶ ἐντιμοὶ ἀστοὶ ἀντέδρασαν ἐπίσης στὶς - πολιτικῆς σκοπιμότητας - αὐθαιρέσιες τῶν ἐκπροσώπων τῆς παγκόσμιας κρατικῆς βίας. Ἔτσι ἡ ἀντίδραση ὅλων αὐτῶν ἔφερε τελικὰ τὸ θέμα Πόλε στὴν πρώτη σελίδα τῶν ἐφημερίδων.

Ἡ ἐκδοσὴ τοῦ Ρόλφ Πόλε ἐναρμονίζεται ἀπόλυτα μὲ τὶς ροπὲς τῶν κρατούντων, ὅποτε μιὰ ἀνάλογη ἐνέργεια τῆς ἑλληνικῆς κυβέρνησης δὲ θὰ εἶναι μόνο μιὰ χειρονομία διπλωματικῆς ὀρθοφροσύνης μὲ στόχο τὴ γερμανικὴ εὐνοία στὸ θέμα τῆς ΕΟΚ. Ἡ φασιστοειδὴς ἰδεολογία τοῦ νόμου καὶ τῆς τάξης θὰ 'ναι ἡ πραγματικὴ κινητήρια δύναμη τῆς ἐκδόσης. Κι αὐτὴ δὲ χτυπιέται ἀπὸ μερικὲς ἑκατοντάδες διαδηλωτὲς καὶ ψηφίσματα διαμαρτυρίας.

Ὁ Πόλε εἶναι πολιτικὸς ἀγωνιστής, γιὰ πολλοὺς ἴσως ἰδιόρρυθμος, ὡστόσο ἀγωνιστής, καὶ τὸ 'χει πάντοτε ἀποδείξει. Ἀρκετοὶ Ἕλληνες δημοκράτες στὴ Δυτικὴ Γερμανία τοῦ χρωστᾶνε πολλὰ ἀπὸ τὴν περίοδο τῆς δικτατορίας. Τρομοκράτες εἶναι ἄλλοι, καὶ ἡ σύγχυση ἀκριβῶς αὐτοὺς τοὺς ἄλλους ἐξυτηρεῖ.

ΕΟΚ ΓΙΑ ΠΑΝΤΑ

Καινούργια βήματα στὴν πορεία τῆς ἑνταξης. Νέες κυβερνητικὲς θριαμβολογίες καὶ ἐπαγγελίες γιὰ τὸ μελλοντικὸ παράδεισο. Καμιὰ συζήτηση ὅμως γιὰ τὰ προβλήματα ποὺ δημιουργεῖ ἡ ὅλη ἱστορία τῆς ἑνταξης. Ἀδρανοποίηση τῶν κομμάτων - ἄλλωστε τὰ περισσότερα ἔχουν «πεισθεῖ». Ἐπιστημονικοὶ φορεῖς περὶ ἄλλα τυρβάζουν. Καμιὰ ἐνημέρωση, ζύμωση ἢ ἐνεργητικὴ συμμετοχὴ. Καί, φυσικά, ὁ ἑλληνικὸς λαός, σὲ παθητικὴ στάση, ἀναμένει μοιρολατρικὰ καὶ ΑΠΟΡΕΙ...

ΚΙΤΡΙΝΟ, ΚΟΚΚΙΝΟ, Κ.ΛΠ....

Τὸ σημεῖωμα αὐτὸ χαρίζεται στὸν κ. Λαμπρία. Πάντα ἔχει τὰ μάτια ἀνοιχτὰ καὶ εὐήκοον τὸ οὖς σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν Τύπο. Ἄν τὸ κίτρινο χρῶμα δὲν εἶναι τὸ μόνο ποὺ τὸν ἐνδιαφέρει, θὰ μπορούσε νὰ συμβάλει στὴν ἐλεύθερη διακίνηση τοῦ Τύπου; Ὁλοῦ τοῦ Τύπου. Γιατί, ὁ δημοκρατικὸς Τύπος εἶχε πάντα προβλήματα διακίνησης στὴ χώρα ποὺ

γεννήθηκε ἡ Δημοκρατία, στὴ χώρα ποὺ, πρόσφατα, ἀπολαμβάνει τὰ ἀγαθὰ μιᾶς Νέας Δημοκρατίας...

Τὸ ΑΝΤΙ ἔχει ἐπίσης προβλήματα ἐλεύθερης διακίνησης. Καὶ ἐπεὶ ἄλλοι ἀρμόδιοι ἀδυνατοῦν, μήπως ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργὸς μπορεῖ νὰ ἐρευνήσει τοὺς λόγους ποὺ παρακωλύουν τὴν κυκλοφορία τοῦ περιοδικοῦ στὴ μακρινὴ Γερμανία τῶν 200.000 Ἑλλήνων μεταναστῶν ἀλλὰ καὶ στὸ πολὺ κοντινὸ μας Χαϊδάρη;

Μήπως ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ ἄλλη θεωρία περὶ χρωμάτων;...

ΧΑΙΡΕΤΑΙ ΕΝΑΣ ΚΟΣΜΟΣ...

Ἄλλη μιὰ ἐπέτειος τῆς μεταξικῆς δικτατορίας πέρασε. Ἡ μακρινὴ ἀνάμνησὴ τῆς ἀπὸ τὶς παλιότερες γενιές, ἔχει τὸ ἀνάλογο τῆς στὴ στάση τῆς Νεολαίας γιὰ τὴν «Ἐθνοσωτήριον» τῆς 21ης... Ἡ χώρα μας ταλανίστηκε τόσο ἀπὸ τὴ μιὰ ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ὅμως οἱ νοσταλγοὶ τοῦ φασισμοῦ δὲν τὸ βάζουν κάτω. Μεταξικοί, κατοχικοὶ δοσιλογοὶ καὶ ἀπριλιανοὶ χουντικοὶ - τὸ ἄνθος αὐτοῦ τοῦ τόπου - ἀνασυντάσσονται, συμπλέουν καὶ ὠταλάσσουν χειραψίες. Κι αὐτό, γιὰ τὴν κάθε φορὰ, μετὰ τὴν πτώση τοῦ φασισμοῦ, ὅλος ὁ συρφετὸς μένει ἀτιμώρητος. Γιὰ νὰ ἀποτελεῖ μιὰν «ἐφεδρεία» τῶν ἀντιλαϊκῶν συμπεριόντων καὶ μόνιμη ἀπειλὴ τῶν πολιτικῶν τοῦ ἐλευθεριῶν.

ΤΟ ΘΕΡΜΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Κάθε ἡμερομηνία καὶ κάθε μῆνας, σημαίνουν πολλὰ γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Ἰούλιος - μαζὶ μὲ ἄλλα - ἔχει σημαδευτεῖ ἀπὸ τὴν ἀποστασία. Ἀσχετα μὲ τὶς πολιτικὲς ἐκτιμήσεις τῶν γεγονότων ἐκείνης τῆς ἐποχῆς - ἐκτιμήσεις ποὺ γίνονται μιὰ δεκαετία μετὰ - δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε δυὸ κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν Ἰουλιανῶν:

α) Τὸ αἶτημα τῆς ἀνόθευτης δημοκρατίας ποὺ διακατέχει τὸ λαὸ καὶ

β) Τὴν εὐλογισίαν καὶ τὸν ὀπορτουισμό μερικῶν πολιτικῶν, καὶ ποὺ τώρα - μιᾶς καὶ ὁ χρόνος ἐξασθενίζει τὴ μνήμη - ἐπικαλούμενοι τὶς πολιτικὲς ἀναλύσεις καὶ σκόπιμα ξεχνώντας τὴν «ἠθικὴ» τῆς πολιτικῆς τους συμπεριφορᾶς, θέλουν νὰ μᾶς σώσουν καὶ πάλι...

ΚΑΛΕΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ!

Τὸ ΑΝΤΙ κυκλοφορεῖ σήμερα μὲ περισσότερες σελίδες, καλύπτοντας ὁλόκληρο τὸν Αὐγουστὸ λόγω διακοπῶν. Θὰ κυκλοφορήσει πάλι κανονικὰ μετὰ ἀπὸ ἓνα μῆνα, τὸ Σάββατο 4 τοῦ Σεπτέμβρη.

Ὡς τότε εὐχόμεστε στοὺς φίλους μας ΚΑΛΕΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ.

**ΟΛΟΙ
ΤΩΡΑ
ΣΤΟ**

**ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ
ΟΔΗΓΟΥΝ
ΜΟΝΑΧΟ**

ΦΡΑΝΤΣ ΓΙΟΖΕΦ ΣΤΡΑΟΥΣ

ΟΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ του «ΑΝΤΙ» για τον ρόλο του Γερμανού χριστιανοδημοκράτη-νεοφασίστα Φράντς Γιόζεφ Στράους, στη δημιουργία του χουντικού Χριστιανοδημοκρατικού Κόμματος της Ελλάδος (ΧΡΙΚΕ), έκαναν ιδιαίτερη αίσθηση και προβλήθηκαν από ολόκληρο τον Τύπο.

ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ξανάρχονται – οί χουντικοί ξανάρχονται. Νόμιμα και παράνομα, το φασιστικό κομμάτι της ελληνικής Δεξιάς προσπαθεί να κάνει εμφανή την παρουσία του στην πολιτική ζωή του τόπου. Και πίσω απ' όλα βρίσκονται οί Γερμανοί – τώρα όλοι οί δρόμοι οδηγούν στο Μόναχο...

● Από κεί περνάνε πριν πάνε για τη «διεθνή συνάντηση» της Νυρεμβέργης, οί «νόμιμοι» χουντικοί της Παπαδοπουλικής κλίμας – Ματθαίου, Μανωλόπουλος, Γούρας, Πόθας.

● Εκεί συνεδριάζουν συχνά οί «μη νόμιμοι» όλων των τάσεων: από τον «πρύτανη των τάνκς» Σδράκα μέχρι τον Άρναούτη, τον Χρήστου, αλλά και τους «μικρούς» – τὰ έκτελεστικά όργανα.

ΠΙΣΩ και από τις δύο «πλευρές» υπάρχει ο Στράους – ίσως όχι μόνος του. Άς μην ξεχνάμε ότι στο Μόναχο – κέντρο του διεθνούς φασισμού – έγινε το 1972 το πρώτο συνέδριο των «Εθνικών Νεολαιών Εύρώπης» με συμμετοχή φασιστικών στοιχείων απ' όλη την Εύρώπη, τις ΗΠΑ και τη Ν. Αφρική. (Κι είναι χαρακτηριστικό, ότι τον επόμενο χρόνο ή Ισπανία ΑΡΝΗΘΗΚΕ να φιλοξενήσει το 2ο συνέδριο – τρομάζοντας (αυτή, ή φασιστική Ισπανία) μπροστά στην ιδέα της συγκέντρωσης τόσων φασιστικών στοιχείων).

ΔΕΝ είναι, ακόμα, τυχαίο ότι ταυτόχρονα με τον Μανωλόπουλο, που πρόβαλε τον Γ. Παπαδόπουλο, ο Γκιζίκης πρόβαλε – κατά τρόπο έντυπωσιακό, από την «Απογευματινή» – τον Δ. Ίωαννίδη! Οί δικτάτορες ξαναδγήκαν στο προσκήνιο...

ΚΑΙ, πολύ σωστά επίσης, κύκλοι ολόκληρης της Αντιπολίτευσης έπessήμαναν αυτή την «παράλληλη προβολή», την τοποθέτησαν μέσα «στο ευρύτερο πλαίσιο της δραστηριοποίησης των χουντικών» και άφησαν να έννοηθεί ότι «κάποιοι» κρύβονται πίσω από την ξαφνική «διάθεση για συζήτηση» του Νοεμβριανού «προέδρου»...

ΣΤΟ ρεπορτάζ που ακολουθεί παρουσιάζεται ή τελευταία (και πιο πολυμελής) συνεδρίαση στελεχών του ΧΡΙΚΕ. Έχει σημασία ΚΑΙ γιατί δείχνει χειροπιαστά τη χουντοβασίλική συνεργασία...

Του Γιάννη Κακουλίδη

“Αγνωστος (σὲ μᾶς) ὁμιλητής, εἶπε κατὰ λέξει:

«Πρέπει σὺν κύριο καὶ πρωταρχικό μας μέλημα νὰ ἔχουμε τὴν Νεολαία. Ἐκεῖ πρέπει νὰ στρωθοῦμε. Γιατὶ σήμερα δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχουν Ἀριστεροί, Κεντρώοι ἢ Δεξιοί, ἀλλὰ μόνον Ἕλληνες. (Αὐτὴ ἡ «Ἕλληνοφροσύνη» πολὺ Παπαδόπουλο θύμιζε). Τί μπορεῖ νὰ περιμένει κανεὶς σήμερα πρὸς αὐτὴ τὴν κατεῦθυνση ἀπὸ τὴν λεγόμενη Ἑλληνικὴ Δεξιὰ Παράταξη; Τίποτε! Γιατὶ ὁ Καραμανλὴς εἶναι 72 (:) ἐτῶν καὶ... γύρανε. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Παπαληγοῦρας...».

Τὸ «ΑΝΤΙ» στὸ περασμένο τεῦχος ἔγραφε:

«Ἡ στρατολόγησι τῶν μελῶν τοῦ ΧΡΙΚΕ θὰ γίνῃ μετὰ τῶν στοιχείων τῆς δυσανεκτικῆς Καραμανλικῆς δεξιᾶς, τῶν παρακρατικῶν καὶ τῶν βασιλοφρόνων».

Καὶ πράγματι. Τοὺς βασιλικούς ἐκπροσώπησε ὁ στρατηγὸς Κων. Λουμάκης, ἀναπληρωτὴς γενικὸς γραμματέας τοῦ (φιλοβασιλικοῦ) «Πανελληνίου Ἐνωτικοῦ Κινήματος» (καὶ μέλος τῆς ἡγεσίας τοῦ ΧΡΙΚΕ), ποὺ τόνισε τὴν ἀνάγκη «συνεννοήσεως ὅλων τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων»!

Ὁ στρατηγὸς Λουμάκης, εἶναι γνωστὸς ἀπὸ τὶς ἐκλογεὺς βίαις καὶ νοθεύσεως τοῦ 1961, ὅταν ὑπηρετοῦσε στὴν Ἀρχαδιά. (Οἱ δύο νεκροὶ ἐκείνου τοῦ ἐκλογικοῦ πραξικοπήματος, ἦταν ὁ Στέφανος Βελδεμίρης, ποὺ σκοτώθηκε στὴ Θεσ/κη ἀπὸ χωροφύλακα γιατί μοίραζε ἐκλογικὸ ὑλικὸ τοῦ ΠΑΜΕ, καὶ ὁ στρατιώτης Διονύσιος Κερπινιώτης, ποὺ ψήφισε ΠΑΜΕ στὴν Τρίπολη). Ὁ Λουμάκης ἀποστρατεύθηκε, ἀλλὰ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ «διὰ τὰ κοινὰ» συνεχίστηκε. Τώρα, τὸν δρίσκουμε ἀναπληρωτὴ - γενικὸ γραμματέα στὸ ΕΕΚ μαζί μ' ἓνα περίεργο «ἐπιτελεῖο» - ἀναφέρουν οἱ πληροφορίες μας: καθηγητὴς Νικ. Δεβλέτογλου(!), καθηγητὴς Γεράσιμος Κοινιδάκης, στρατηγὸς Γεώργιος Καραγιάννης (ὁ παλιὸς ΙΔΕΑτης, ποὺ προσέφερε ἀνεκτίμητες, πραγματικά, ὑπηρεσίες γράφοντας ἓνα ἀποκαλυπτικὸτατο διβλίο γιὰ τὸν ΙΔΕΑ!), οἱ δικηγόροι Η. Δασκαλάκης (στὸ γραφεῖο του, Νικηταρᾶ, 6, γίνονται συγκεντρώσεις τοῦ ΕΕΚ), Καλύβας, καὶ ὁ ἐκτελωνιστὴς Κ. Παπαθανασόπουλος, πρόεδρος κάποιας φιλοβασιλικῆς ἐνώσεως.

“Ενας ἄλλος ὁμιλητής (ὁ Σπέντζας) τόνισε μὲ ἔμφασι:

«Γιὰ τὸ ΧΡΙΚΕ, τὸ πολιτικὸ εἶναι ἀνοιχτό.»

Ὁ Παῦλος Μανωλόπουλος, ἀνάπτυξε στὴν ὁμιλία του τὴ σχέση τοῦ ΧΡΙΚΕ μὲ τ' ἄλλα χριστιανοδημοκρατικὰ κόμματα τῆς Εὐρώπης, ἐπιβεβαιώνοντας ἔτσι τὰ ὅσα στὸ προηγούμενο τεῦχος εἶχαμε γράψῃ γιὰ στενὴ καὶ «εἰσότημη» συνεργασία τοῦ ΧΡΙΚΕ μὲ τὸ φασιστικὸ κόμμα τοῦ Στράους, τοὺς φαναγγίτες τῆς Ἰαπωνίας καὶ τὸ Σπινολικὸ κίνημα τῆς Πορτογαλίας.

Παρ' ὅλα αὐτὰ μίλησε γιὰ «τὴν ἀρχή

Στ. Στεφανόπουλος

τῆς μὴ ἐπεμύσματος στὰ ἐσωτερικά μας», σὺν «μὴ ἀπὸ τὶς θέσεις τοῦ χαρακτηρίζουν τὶς σχέσεις ΧΡΙΚΕ καὶ Εὐρωχριστιανοδημοκρατῶν»!

Τελειῶναις μίλησέ ὁ Ματθαῖος γιὰ τὴ «θέση τοῦ ΧΡΙΚΕ» ἀπέναντι στὰ «λοιπὰ ἑλληνικὰ κόμματα» (μετριοφροσύνῃ...). Εἶπε:

«Τὸ ΧΡΙΚΕ εἶναι κόμμα ἀντικομμουνιστικὸ (ΣΣ: ἴες καὶ μποροῦσε νὰ μὴν ἦταν!) καὶ ἀντίθετο μὲ τὸν Καραμανλὴ γιὰ τὴν ἀντεθνικὴ πολιτικὴ τοῦ ἀκολουθεῖ στὸ ἐσωτερικὸ καὶ γενικὰ γιὰ τὸ ἀνοιχτὰ του πρὸς... τὰ ἀριστερά!»

Κλείνω μὲ μὴ διευκρίνισι: τὸ ΧΡΙΚΕ ἔχει τηλέφωνο. Γιὰ τὴν ἀκρίβεια: δύο τηλέφωνα. Ἐνα «ἐπίσημο», τὸ 614.186. Κι ἓνα... ἀνεπίσημο, τὸ 636.848, ποὺ ἀνήκει στὴν Ἑθνικὴ Ἐνωση Νέων Ἐπιστημόνων.

Ἡ ΕΕΝΕ δὲν ἔχει ἀκόμα καταστατικὸ. Βολιδοσκοπήσε τὸν Στ. Στεφανόπουλο (ποὺ ζητᾷ ἀμνηστία γιὰ τοὺς χουντικούς, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔκλεψαν ἢ βασάνισαν) γιὰ τὸν πρόεδρο καὶ ἐτοιμάζει(;) σειρὰ ἐκδόσεων «ἐθνικοῦ (βασιλικοῦ καὶ ἄλλου) περιεχομένου».

ΔΕΥΤΕΡΑ 26.7.76. (τρεῖς μόλις μερὲς μετὰ τὸ δημοσίευμα τοῦ «ΑΝΤΙ» ποὺ ἀποκάλυπτε τὴ σχέση τοῦ ΧΡΙΚΕ, τοῦ νεοφασίστα Στράους καὶ «χουντικῶν» τῆς Παπαδοπουλικῆς περιόδου) ὥρα 8 τὸ βράδυ. Στὸν τρίτο ὄροφο τῆς ὁδοῦ Ἀκαδημίας 88, στὰ γραφεῖα τοῦ Χριστιανοδημοκρατικοῦ Κόμματος Ἑλλάδος, μεγάλη σύναξη (περίπου 80 ἄτομα) χουντικῶν, βασιλικῶν, σταγονιδίων καὶ ἄλλων, προκειμένου ἡ ἡγεσία τοῦ ΧΡΙΚΕ, τὰ μέλη καὶ τὰ ὑποψήφια μέλη νὰ συζητήσουν πάνω σὲ θέματα... ὁργανωτικά.

Παρόντα πολλὰ γνωστὰ ὀνόματα:

- Οἱ χουντικοὶ «ὑπουργοί». Ματθαῖος καὶ Μανωλόπουλος.

- Ὁ πρόεδρος τοῦ ΧΡΙΚΕ Φώτης Γούρας.

- Ἡ δικηγόρος Μ. Καζακοπούλου, (τῆς ἀειμνήστου Συμβουλευτικῆς).

- Ὁ Διονύσιος Σπέντζας, γιὸς τοῦ Μεταξικοῦ ὑπουργοῦ, ἀρχηγὸς τῆς Νεολαίας τοῦ Μαρχεζίνι, γενικὸς γραμματέας τοῦ Ὑπουργείου Βιομηχανίας ἐπὶ χούντας (ὁ ἴδιος διέπρεψε στὴν προβολὴ τῶν βιομηχανιῶν μὸδας μὲ ὁργανώσεις καλλιτεχνικῶν ἐπιδείξεων ὑψηλῆς ραπτικής. Pret à porter κ.τ.λ.) καὶ ὑποψήφιος τοῦ Γαρουφαλιά στὶς ἐκλογεὺς τοῦ 1974.

- Ὁ Θεοδωρακάκος, καθηγητὴς γυμναστικῆς στὸ Πολυτεχνεῖο - καὶ πάντοδύναμο φόβητρο καθηγητῶν, φοιτητῶν καὶ ἐπιστημονικοδιοικητικοῦ προσωπικοῦ κ.ἄ.

Τοὺς Ἕλληνες Χριστιανοδημοκράτες, χουντικούς, βασιλικούς, φασίστες καὶ ἀφελεῖς (ὑπῆρχαν καὶ τέτοιοι) ποὺ συνάχτηκαν στὰ γραφεῖα τοῦ ΧΡΙΚΕ, ἀπασχόλησε σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς συνεδριάσεώς τους, τὸ «ξεστράτιγμα τοῦ Καραμανλὴ», τό... «ΑΝΤΙ» καὶ ἡ ἑλληνικὴ νεολαία!

‘Η «έλληνική σύμβολή»

Σχέδιο φτιαγμένο από παιδάκι της Κύπρου.

ΔΥΟ χρόνια μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο, η κυβέρνηση επιμένει, με τη γνωστή επιχειρηματολογία για «βλάβη του εθνικού συμφέροντος», να κρατεί το «φάκελο Κύπρος» κλειστό.

ΣΤΟ μεταξύ, η αποκάλυψη διαφόρων στοιχείων που προκύπτουν κυρίως από τις αυθεντικές αφηγήσεις αυτοπτών μαρτύρων (Κυπρίων αξιωματικών, έθνοφρονων, πολιτών κ.λπ.) και η δημοσίευση των απορρήτων εκθέσεων της τότε ήγεσίας των ενόπλων δυνάμεων, όπως επίσης και η δημοσιογραφική έρευνα, δίνουν μια κυρίαρχη ερμηνεία σε πολλά κρίσιμα ερωτηματικά, που δρίζουν την «έλληνική σύμβολή» στην τουρκική «αποδίδωση», έτσι ώστε η μάχη της Κύπρου να είναι χαμένη πριν ακόμα αρχίσει...

στην τουρκική «αποδίδωση»

● Γιατί η (πραξικοπηματική) ήγεςία της Εθνικής Φρουράς αϊγνιδιάστηκε σε άπιστευτο βαθμό από την τουρκική απο(βί)δωση;

● Γιατί δέν εφαρμόστηκαν τὰ έπιτελικά σχέδια άμυνας της Κύπρου;

● Γιατί δόθηκαν διαταγές – τις πρώτες τουλάχιστον ώρες – σε μονάδες που δροίζονταν στην περιοχή της Κερύνειας να μη δάλουν στους Τούρκους που ήδη αποδιδάζονταν;

● Γιατί η (πραξικοπηματική) ήγεςία της Εθνικής Φρουράς ρωπούσε συνέχεια τὸ Α.Ε.Δ. «άν θά ανταποδώσει τὰ πυρρά»;

ΑΣ άποπειραθοῦμε μιά ίχνιλάτηση της κυρίαρχης έρμηνείας:

● Ο ταξίαρχος Δ. Ιωαννίδης, διέταξε τὸ πραξικοπήμα ενάντια στὸν πρόεδρο Μακάριο έχοντας σχηματίσει την πεποίθηση από τις ελαφές του (άμερικανοί παράγοντες - πρεσβεία - στρατιωτική άποστολή - CIA) ή έχοντας τή διαβεβαίωση ότι ή τουρκική αντίδραση θά ήταν «μικρής κλίμακος» και θά περιοριζόταν σε μιά εϊκονική άπόδωση και στην κατάληψη μικροῦ ποσοστοῦ τοῦ κυπριακοῦ εδάφους. Τὸ έπόμενο δῆμα, με την επικράτηση τοῦ πραξικοπηματος και την ύπαρξη «νέας κυβερνήσεως» στη Λευκωσία, θά ήταν – έφ’ όσον ὁ Μακάριος θά ήταν νεκρός – ή κήρυξη από τή «νέα κυβέρνηση» τής ένωσης τοῦ μη κατεχόμενου μέρους της Κύπρου με την Ελλάδα και τοῦ υπόλοιπου με την Τουρκία. Βρισκόμαστε μπροστά στη δυναμική έπιβολή τοῦ παλίου «σχεδίου» Ατσεσον.

● Έφ’ όσον λοιπὸν είχε αὐτὲς τις διαβεβαιώσεις ὁ Δ. Ιωαννίδης (σημειώνουμε τὸ περίφημο «Μας εξαπατήσατε...» πρὸς τὸν Αμερικανὸ ὑγέπουργὸ Έξωτερικῶν Τζόζεφ Σίσσο) διέταξε

τοὺς επικεφαλής τοῦ πραξικοπήματος (ταξ. Μ. ΓΕΩΡΓΙΤΣΗΣ, συντ. Κ. ΚΟΜΠΟΚΗΣ) νά μὴν άμυνθοῦν σε περίπτωση τουρκικής ενεργείας, άν σημειωθεί. «διότι αὐτή θά εϊναι εϊκονική». Ἡ διαταγή αὐτή ἴσχυε μέχρι νεωτέρας... και κοινοποιήθηκε σε όλους τοὺς «μνημένους» διοικητὲς μονάδων. Ἡ διαταγή δέβαια αὐτή άλλαξε, αλλά όταν ήδη ήταν άρχα...

● Ἡ διαταγή αὐτή εἴρηγαι και την «όλιγορία» τῶν μνημένων διοικητῶν μονάδων, τις πρώτες ώρες της τουρκικής άπόδωσης, όπως επίσης και μερικά άλλα «περιστατικά». Εϊναι χαρακτηριστικό ὅτι παρὰ τις επανειλημμένες προειδοποιήσεις πρὸς τὸν Ιωαννίδη ὅτι «συντελοῦνται οἱ προπαρασκευαστικές πράξεις» της τουρκικής εισβολής, ὁ ταξίαρχος της ΕΣΑ δέν άνησύχησε καθόλου. Πολὺ περισσότερο φρόντισε νά καθισχύσει και την (πραξικοπηματική) στρατιωτική ήγεςία στην Κύπρο, όταν ή τελευταία, ύστερα από σῆμα τοῦ αντιπλοάρχου ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ ὅτι τουρκικά άποδωτικά βρίσκονται έξω από την Κερύνεια, τοῦ διαβίδωσε τις σχετικές πληροφορίες. Ἡ άπάντηση: «Μὴν άνησυχείτε. Πρόκειται για γυμνάσια. Μὴν τὰ χτυπήσετε».

ΟΤΑΝ όμως διαπιστώνεται ὅτι ή Τουρκία πραγματοποιεϊ εισβολή σε μεγάλη κλίμακα δίνεται από τὸν ταξ. Γεωργίτη τὸ σῆμα τοῦ συναγεμοῦ. Οἱ μνημένοι διοικητὲς όμως εξακολουθοῦν νά πιστεύουν ὅτι ισχύει ή πρώτη διαταγή. Έτσι: Ὁ διοικητὴς της 190 ΜΑ/ΤΠ, ταγματάρχης πυροβολικοῦ ΝΤΟΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, πὸν είχε τή βασική εὐθύνη σε περίπτωση εισβολής, δέν επανδρώνει και δέν εἰσπλίζει τὰ παράκτια πυροβολεία του.

● Ὁ συνταγματάρχης Κομπόκης στὸ δρόμο Κλεπίνης-Κερύνειας στέλει κυριολεκτικά στὰ χέρια τῶν Τούρκων, πὸν ήδη είχαν αποδιδασθεϊ στὸν Ἅγιο Γεώργιο, ένα φορητὸ «φορημένο δῆματα ΠΑΟ, με έναν Έλλαδίτη ύπολοχαγό και τὸν Κύπριο οδηγό του. Ὁ ἴδιος ὁ Κομπόκης κατευθύνθηκε πρὸς την Κερύνεια...

ΣΤΗΝ Κερύνεια, τή βασική εὐθύνη για την αντιμετώπιση άποδωτικής ενεργείας είχε ή 190 Μοίρα Ἀντιαεροποικοῦ Πυροβολικοῦ. Ἡ μονάδα αὐτή είχε τὰ παράκτια πυροβολεία από τὸν Παχύαμμο μέχρι τὸ Καραδοστάσι. Τὰ πυροβολεία ήταν διαθέσιμα, δέν επανδρώθηκαν όμως ποτέ...

● Τέσσερις μέρες πρὶν την εισβολή, τέσσερα πυροβόλα τῶν ἑξι λιθρῶν, στέλνονται στη Λευκωσία για νά βοηθήσουν στη σταθεροποίηση τοῦ πραξικοπήματος.

● Τὸ βράδυ της Πέμπτης, ὁ διοικητὴς Ντόκος δίνει διαταγή στοὺς στρατιώτες του νά μὴν πυροβολήσουν «άν δούν κινήσεις ενόπλων».

● Τέσσερα αντιαεροπορικά πολυβόλα «Μπράουνινγκ 0,50» τοποθετοῦνται στις βάσεις τους... χαλασμένα, ενώ τὰ πυροβόλα δέν εἰτοιμάζονται. Ὅταν στis 4 τὸ πρωϊ της 20ῆς Ιούλη, φάνηκε άνοικτά, στην Κερυνιώτικη θάλασσα, ὁ στόλος τῶν τουρκικῶν άποδωτικῶν, ὁ διοικητὴς και οἱ αξιωματικοί του έμοιαζαν νά τὰ έχουν χαμένα...

ΑΥΤΑ, εϊναι μερικά ένδεικτικά περιστατικά, για την κατάσταση πὸν επικρατοῦσε. Και πὸν δέν θά φωτισθεϊ άν δέν άνοίξει ὁ φάκελος της κυπριακής τραγωδίας.

Έπαιξαν ρόλο... κι αυτοί

στην τραγωδία της Κύπρου...

ΤΑ «ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ»
51 ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ

Σε κάθε περίπτωση, η κυβερνητική απόφαση για το πάγωμα της δίκης των ύπευθύνων της κυπριακής τραγωδίας ισχύει, και ίσως να ισχύει για πολύ καιρό, πράγμα που σημαίνει πως οι άγνωστες πτυχές της συνωμοσίας εναντίον του κυπριακού λαού και το όριστικό «φώτισμα» των δραματικών εκείνων ημερών, θ' αργήσει πολύ να γίνει – αν, φυσικά, γίνει ποτέ...

Το «ΑΝΤΙ» στο τ. 49 αποκάλυψε την ύπαρξη απόρρητης διαταγής του Αρχηγού Ενόπλων Δυνάμεων, με την οποία ουσιαστικά διετάσσεται η εξαφάνιση κάθε στοιχείου για την «κυπριακή κρίση». Έλεγε: «(...) Να διαταχθούν οι ΑΞ/κοί (οι εν ενεργεία μόνον) οι υποβαλλόντες εκθέσεις (σημ.: περί της «κυπριακής κρίσεως») να υποβάλουν τυχόν τηρηθέν αντίγραφον υπ' αυτών της εκθέσεως των απ' ευθείας εις ΑΕΔ/ΔΙΚ μέσω των Μονάδων των το ταχύτερον ή να καταστρέψουν τοῦτο διὰ πυρᾶς ὑπὸ ἰδίαν αὐτῶν εὐθύνην».

Σὰν λόγος, προβάλλονταν τὸ γεγονός ὅτι «... ἐσημειώθησαν διαρροαὶ (...) καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ὑφίστανται τοιαῦτα εὐκαιρία ἐφ' ὅσον εἰς χεῖρας τῶν ἀξιωματικῶν ὑπάρχουν τοιαῦτα ἀντίγραφα». Οὐσιαστικά, τὸ ἔγγραφο φανέρωνε τὴν διεξαγωγή μιᾶς ὑπερησιστικῆς ἐρευνᾶς στοὺς

κόλπους τοῦ στρατεύματος, μὲ στόχο ἴσως τὴν προπαρασκευὴ τῆς «ἐπίσημης ἐκδοχῆς» γιὰ τὴν κυπριακὴ τραγωδία, σὲ περίπτωσιν ποὺ «ἀναγκαστικά» θὰ γίνῃ κάποτε ἡ δίκη ἢ τὴν ὁριστικὴ τοποθέτησιν τῆς ταφόμετράς της.

Στὴ διαταγὴ ἦταν προσαρτημένος καὶ ἓνας κατάλογος – ποὺ ἐπίσης δημοσίευσε τὸ ΑΝΤΙ – 300 περίπου ἀξιωματικῶν ποὺ εἶχαν διαταχθεῖ καὶ εἶχαν ὑποβάλῃ ἐκθέσεις «περὶ τῆς κυπριακῆς κρίσεως» καὶ ποὺ τῶρα διατάσσονταν «νὰ καταστρέψουν κ.λπ...» τὰ ἀντίγραφα ποὺ... πιθανὸν φύλαξαν.

Πολλοὶ ἀπ' αὐτοῦς, πῆραν ἐνεργὸ μέρος στὸ πραξικόπημα καὶ 128 μὴνύθηκαν ἀπὸ τὸν Κύπριο δικηγόρο κ. Ἀριστόδημο Χατζηπαναγιώτου – μερικοὶ καὶ γιὰ ἀδικήματα κοινοῦ ποινικοῦ δικαίου. Ἡ κυβέρνηση, ὅμως, σταμάτησε καὶ αὐτὴ τὴ μήνυση...

Ἀλλὰ ἡ δραστηριότητα ὁρισμένων εἶναι ἀρκετὰ γνωστὴ – καὶ τὸ ἴδιο τεκμηριωμένη. Ὁ «φάκελος Κύπρος» ΥΠΑΡΧΕΙ, θέβαια. Στὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ, δίνουμε τὰ «πορτραῖτα» 51 ἀξιωματικῶν. Εἶναι σύντομα καὶ ἐλλιπῆ – μερικὲς πινελιές. Γιὰ μιὰ «πρῶτη γεύση».

1. ΓΕΩΡΓΙΤΣΗΣ ΜΙΧΑΗΛ, ταξίαρχος. Ὑπηρέτοῦσε στὴν Ἐθνικὴ Φρουρά (Ε.Φ.) ὡς διοικητὴς τῆς 3ης Ἀνωτέρας Τακτικῆς Διοίκησης καὶ μετὰ εὐθύνει τὴν Κερύνεια. Ὁ «ἀρχηγός» τοῦ πραξικοπήματος τῆς 15ης Ἰούλη, πῆρε μαζί με τὸν ὑποστράτηγο Π. ΠΑΠΑΔΑΚΗ, ὑποδιοικητὴ τῆς ΕΛΔΥΚ, τὴ διαταγὴ νὰ ἐκτελέσουν τὸ πραξικόπημα. Ἡ διαταγὴ δόθηκε ἀπὸ τὸν στρατηγὸ ΓΡ. ΜΠΟΝΑΝΟ, ἀρχηγὸ Ε.Δ. – ὕστερα ἀπὸ ἐντολὴ τοῦ Ἰωαννίδη – σὲ σύσκεψιν στὸ Ἀρχηγεῖο Ἐνόπλων Δυνάμεων στίς 2 Ἰουλίου 1974. Στὴ σύσκεψιν ἦταν παρὼν καὶ ὁ Δ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ. Στίς 6 Ἰούλη, ἔστειλε στὴν Ἀθήνα τὸν ταγματάρχη ΚΟΝΤΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ νὰ ζητήσῃ ἀναβολὴ τοῦ πραξικοπήματος. Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πραξικοπήματος, εἶχε διαρκὴ ἐπικοινωνία μετὰ τὸ «Γραφεῖο Κύπρου» στὸ Πεντάγωνο, ὅπου ἦταν ἐγκατεστημένος ὁ Δ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ καὶ ὁ ἐμπιστὸς του ταξίαρχος ΑΝΤΡΕΑΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ. Τέσσερις μέρες πρὶν τὴν τουρκικὴ εἰσβολὴ ὁ ταξίαρχος Γεωργίτσας διορίζεται Διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς, ἔχοντας παντελὴ ἄγνοια τῶν σχεδίων ἀμύνης τῆς

Κύπρου, ἐπεὶδὴ ὁ ἀντιστράτηγος Γ. ΝΤΕΝΙΣΗΣ, ὁ ὁποῖος εἶχε κληθεῖ στὴν Ἀθήνα γιὰ «διαβουλεύσεις» πρὶν τὸ πραξικόπημα – γιὰ παραπλάνηση ἴσως τοῦ Μακάριου – παρόλο ποὺ διατάχθηκε νὰ ἐπιστρέψῃ στὴ θέση του, ἀρνήθηκε γιὰ διαφωνοῦσε.

● Στίς 17 Ἰουλίου 1974 διέταξε προσωπικά καὶ παρουσία του τὸ βασανισμὸ μέσα στὰ γραφεῖα τοῦ Γ.Ε.Ε.Φ. (Γενικὸ Ἐπιτελεῖο Ἐθνικῆς Φρουρᾶς) τοῦ ἀξιωματικοῦ τῆς Κυπριακῆς Ἀστυνομίας ΗΛΙΑ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ καὶ τῶν ἀστυνομικῶν ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΚΟΥΛΛΗ καὶ ΑΝΤΡΕΑ ΚΟΤΣΩΝΗ.

● Κατηγορεῖται ὅτι ἰδιοποιήθηκε ἀντικείμενα τῆς ἐκλάπησαν ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ ΑΝΤΡΕΑ ΑΖΙΝΑ (χρήματα, τιμαλφὴ κλπ.), διοικητὴ Συνεργατικῆς Ἀναπτύξεως Κύπρου.

● Στίς 20 Ἰούλη, τὸ πρωί, κι ἐνῶ στίς ἀκτὲς τῆς Κερύνειας τὰ τουρκικὰ πλοῖα εἶχαν ἀρχίσει τὴν ἀπόβαση, ὁ ταξίαρχος Γεωργίτσας βλέπει ἀπὸ τὰ παράθυρα τῶν γραφείων τοῦ ΓΕΕΦ (Γενικὸ Ἐπιτελεῖο Ἐθνικῆς Φρουρᾶς) τὰ τουρκικὰ μεταγωγικά ἀεροπλάνα νὰ ρίχνουν πλήθος ἀλεξι-

πτωτιστῶν στὸν τουρκικὸ θύλακο τῆς Λευκωσίας. Καὶ διατάζει συναγερμὸ...

2. ΓΙΑΝΝΑΚΟΔΗΜΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, ταξίαρχος. Ἐπιτελάρχης τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ἐθνικῆς Φρουρᾶς κατὰ τὸν χρόνον τοῦ πραξικοπήματος, πῆρε ἐνεργὸ μέρος σ' αὐτό. Ἐπικεφαλὴς τοῦ τμήματος τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς τὸ ὁποῖο κινήθηκε καὶ κατέλαβε τὸ Ἀρχηγεῖο Ἀστυνομίας. Προήχθη σὲ ἀντιστράτηγο. (ΒΗΜΑ 30. 3. 76)

3. ΚΟΜΠΟΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, συνταγματάρχης πεζικοῦ. Ἀρχηγὸς τῶν Κυπριακῶν Καταδρομῶν, βασικὸ στέλεχος τῶν πραξικοπηματιῶν στὴν Κύπρο. Σύμφωνα μετὰ τὴν ἀπόρρητη ἐκθεση τοῦ ἀντιναύαρχου Ἀραπάκη, πῆρε κι αὐτὸς μέρος στὴ σύσκεψιν τῆς 2 Ἰούλη στὸ Πεντάγωνο, ὅπου ὁ στρατηγὸς ΜΠΟΝΑΝΟΣ διέταξε τὴν ἐκτέλεση τοῦ πραξικοπήματος. Ἔστειλε μονάδες του (31η, 32η 33η Μοῖρες Καταδρομῶν) ἢ τμήματά τους ἐναντίον τοῦ Προεδρικοῦ Μεγάρου, τοῦ Μεγάρου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἐφεδρι-

κού Σώματος της Αστυνομίας Κύπρου και του Ραδιοφωνικού Ίδρυματος Κύπρου. Ο ίδιος κατήχυνε τις επιχειρήσεις στο Προεδρικό Μέγαρο. Διέταξε την εκτέλεση των συλληφθέντων αντρών της προεδρικής Φρουράς, ή όποια όμως, ύστερα από επέμβαση άλλων αξιωματικών, δεν έγινε. Με προσωπική του διαταγή, κακοποιήθηκαν οι Κύπριοι αξιωματικοί του Έφεδρικού Σώματος Αστυνομίας Κύπρου, λοχαγοί ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ και ΠΑΣΤΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΣ. Στις 20 Ιούλη, ο συνταγματάρχης ΚΟΜΠΟΚΗΣ κινείται με ένα λάντ-ρόβερ στο δρόμο Κερύνειας - Κλεπίνης, όπου συναντά ένα φορτηγό αυτοκίνητο με ΠΑΟ, προερχόμενο από το Λόχο Βαρέων Όλμων (ΛΒΟ) Λακατάνας, με τον ύπολοχαγό ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟ και τον Κύπριο οδηγό Λ.Σ. Ο συνταγματάρχης Κομπόκης τους στέλνει στον Άγιο Γεώργιο, λέγοντάς τους ότι εκεί θα βρουν ελληνικό πεζικό και ότι οι Τούρκοι δεν έχουν αποβιβάσει παρά μόνο τρία τάκκς. Φτάνοντας στον Άγιο Γεώργιο ο ύπολοχαγός Αργυρόπουλος και ο Κύπριος Λ.Σ. βρίσκονται ανάμεσα σε αναπαυόμενους Τούρκους στρατιώτες. Σώζονται χάρη στην άστραπιαία αντίδραση του ύπολοχαγού, αφού οι Τούρκοι, πυροβολώντας το φορτηγό, προκαλούν εκρήξεις των βλημάτων ΠΑΟ. Στην Κερύνεια όπου φτάνουν ύστερα από τη διάσωσή τους, συναντούν και τον συνταγματάρχη Κομπόκη.

4. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ ΝΑΠΟΛΕΩΝ, ταγματάρχης πεζικού. Διοικητής της 32ης Μοίρας Καταδρομών, της οποίας αποστολή ήταν, σε συνδυασμό με δυνάμεις τεθωρακισμένων Τ34 και ΜΗ όπως επίσης και της ΕΛΔΥΚ, η κατάληψη του Προεδρικού Μεγάρου (δές και ΑΝΤΙ τ. 36 Μαρτυρία Κυπρίου άνθυπολοχαγού). Κατηγορείται για την εν ψυχρώ δολοφονία του Κύπριου καταδρομέα της 32ης ΜΚ ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ, έξω από το Προεδρικό Μέγαρο. («Είδα τον διοικητή μου, ταγματάρχη Δαμασκηνό, να βγάζει το πιστόλι του και να σκοτώνει έξω από το Προεδρικό Μέγαρο τον συνάδελφο και φίλο μου έθνοφρουρό Ματθαίο Ματθαίου, την ημέρα του πραξικοπήματος» - Κατάθεση του έθνοφρουρού Άντρεα ΑΡΕΣΤΗ στο Στρατοδικείο Λευκωσίας). Κακοποίησε τον ύπουργό Δικαιοσύνης της Κύπρου κ. ΧΡΗΣΤΟ ΒΑΚΗ - τώρα ύπουργός Υγείας - που συνελήφθη στο Προεδρικό, όπου είχε πάει να συναντήσει τον Μακάριο. Κατηγορείται επίσης ότι μαζί με τον συνταγματάρχη ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟ άφαιραν από το Προεδρικό Μέγαρο δυό χρηματοκιβώτια.

5. ΛΙΑΝΑΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ, συνταγματάρχης πεζικού. Νέος Διοικητής (άντικαταστάτης του ταξιάρχου Γεωργίου) της 3ης Άνωτέρας Τακτικής Διοίκησης. Ένας από τους τρεις αξιωματικούς τους οποίους ο Γρίβας κατηγορήσε τον Οκτώβριο του '73 ότι «εστάλησαν από την Χούντα διά να τον δολοφονήσουν». Στις 15 Ιούλη, μετά την παράδοση του Έφεδρικού και τη σύλληψη των αξιωματικών του, ανέκρινε τον λοχαγό ΧΡΗΣΤΟ ΤΣΑΓΚΑΡΗ, από τον οποίο ζήτησε να μάθει «πού βρίσκεται ο Μακάριος». Έπειδή ο λοχαγός αρνήθηκε, ο συνταγματάρχης Λιανάς τον διέταξε να γυμνωθεί, άρχισε να του επιδεικνύει τα γεννητικά του όργανα, και να τον άπειλει.

6. ΚΟΚΟΡΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, συνταγματάρχης πεζικού. Ο «άνθρωπος» του

Είναι ο ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΙΝΤΖΗΛΑΙΟΣ, πού ύπηρέτησε στην Κύπρο περίπου 8 χρόνια. Τυπικά ήταν «διπλωματικός υπάλληλος» στην Έλληνική Πρεσβεία της Λευκωσίας. Πήγε προχουντικά και έφυγε μεταχουντικά. Ούσιαστικά ήταν ο ύποδιοικητής του κλιμακίου της ελληνικής ΚΥΠ στη Λευκωσία, της λεγόμενης «Μονάδος 55».

Έπικεφαλής, το 1972, μιάς ομάδας λοκατζήδων και έσατζήδων πού παράσταναν τους «άγανακτισμένους» πολίτες και έπιτέθηκαν σε ειρηνική πορεία της Έπιτροπής Άποκαταστάσεως της Δημοκρατίας στην Ελλάδα (ΕΑΔΕ). Άπαγορεύτηκε η δημοσίευση του όνόματός του στα γεγονότα.

Τόν καιρό της συνωμοσίας ήγετικό στέλεχος της ΕΟΚΑ Β' με το ψευδώνυμο «ΝΑΒΑΡΩΝΗΣ».

Στο πραξικόπημα της 15ης Ιούλη πήρε ενεργό μέρος.

Ο λοχαγός του Έφεδρικού Τάκης Τσαγκάρης θα θυμάται τις... περιποιήσεις του Βασίλη (θλάση θώρακος)...

Τώρα ύπηρετεί ως διοικητής του κλιμακίου της ΚΥΠ στην Καστοριά και έγραψαν γι' αυτόν τα «Πολιτικά Θέματα» στο προτελευταίο τεύχος τους.

στρατηγού Γρ. Μπονάνου στην Κύπρο. Υπήρετούσε ως Διευθυντής του 1ου Έπιτελείου Γραφείου του Γενικού Έπιτελείου Έθνικής Φρουράς, από τα βασικά στελέχη του πραξικοπήματος. Με έντολή του και παρουσία του, κακοποιήθηκαν θάνασσα ο ΠΑΣΤΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΣ, λοχαγός Έφεδρικού Σώματος, ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ ΗΛΙΑΣ, ύπαυσνόμος, ΣΚΟΥΛΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ και ΚΟΤΣΩΝΗΣ ΑΝΤΡΕΑΣ άστυνομικοί. Ο ίδιος προσωπικά κακοποίησε τον άστυφύλακα Σκουλλή Γεώργιο θέτοντας έπανειλημένα το περίστροφό του στο στόμα του άστυφύλακα. Με δική του έντολή, κλείσθηκε στο πειθαρχείο, βαριά τραυματισμένος από τις σφαίρες του ύπολοχαγού ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΡΑΧΑΛΙΟΥ, ο Κύπριος λοχαγός της Ε.Φ. ΕΡΜΗΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, του οποίου η ζωή θρικόταν σε κίνδυνο.

7. ΛΙΑΣΚΩΝΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, άντισυνταγματάρχης πεζικού. Διευθυντής του 7ου Έπιτελείου Γραφείου του Γενικού Έπιτελείου Έθνικής Φρουράς. Έπικεφαλής των τμημάτων της 33ης Μοίρας Καταδρομών και άρμάτων ΜΗ πού κατέλαβαν το Ραδίοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου. Σύμφωνα με το σχέδιο των πραξικοπηματιών, ο άντισυνταγματάρχης Λιασκώνης θα θρικόταν στο

ΡΙΚ πριν έκδηλωθεί η έπίθεση, ως άπλός έπισκέπτης. Μετά την κατάληψη του ΡΙΚ ο άντισυνταγματάρχης Λιασκώνης ανέλαθε τη διεύθυνση και διέταξε τη μετάδοση έμβατηρίων, όπως έπίσης και του μεγάλου ψέματος «ο Μακάριος είναι ήδη νεκρός». Στο ΡΙΚ έπιβλήθηκε πρωτοφανής τρομοκρατία.

8. ΖΙΟΥΠΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, άντισυνταγματάρχης πεζικού. Διοικητής του 6ου Τακτικού Συγκροτήματος με έδρα τη Λάρνακα. Στη διάρκεια των επιχειρήσεων των μονάδων του, στην περιοχή Λάρνακας, κατά το πραξικόπημα, σκοτώθηκαν τουλάχιστον 6 άτομα μεταξύ των οποίων ο ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΚΟΥΡΤΕΛΛΗΣ. Διόρισε ως Διοικητή του Κ.Ε.Ν. Λάρνακας, πολίτη, μέλος της ΕΟΚΑ Β', και άνοιξε τις πύλες των στρατοπέδων της περιοχής του σε μέλη της ΕΟΚΑ Β', τα όποια ανέκριναν και κακοποιούσαν τους συλλαμβανόμενους δημοκρατικούς πολίτες. Παρέδωσε επίσης όπλα της Ε.Φ., τα όποια ήταν προορισμένα για τους έφεδρους, σε περίπτωση έπιστράτευσης, σε μέλη της ΕΟΚΑ Β'. Κατηγορείται ότι σχεδίασε μαζί με τους ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟ και ΓΕΩΡΓΙΤΣΗ ΤΡΙΗΡΑΡΧΟ τη δολοφονία του Κύπριου λοχαγού ΠΑΜΠΟΡΗ ΑΝΤΡΕΑ, ή όποια όμως άπέτυχε.

9. ΜΠΙΤΣΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, συνταγματάρχης πεζικού. Νέος Διοικητής της 2ης Άνωτέρας Τακτικής Διοίκησης με τομέα εύθύνης την περιοχή Μόρφου (θα άντικαθιστούσε τον συνταγματάρχη ΧΑΡΑΛΑΜΠΟ ΧΙΟ). Συνεργάστηκε σε όλες τις επιχειρήσεις κατά το πραξικόπημα με τον συνταγματάρχη Χίο και ο ίδιος άπειλησε με τηλεσίγραφο ότι θα βομβαρδίσει τον άστυνομικό σταθμό Μόρφου, στον όποιο δημοκρατικοί άστυνομικοί άντιστάθηκαν. Άνέκρινε τον άστυνομικό Διευθυντή Μόρφου κ. Όρφανόπουλο ζητώντας του πληροφορίες για άντιστασιακούς. Κατά τις τελευταίες κρίσεις αξιωματικών προήχθη σε ταξίαρχο.

10. ΧΙΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ, συνταγματάρχης πεζικού. Διοικητής της 2ης Άνωτέρας Τακτικής Διοίκησης με τομέα εύθύνης, όπως άναφέραμε, την περιοχή Μόρφου. Πρωί - πρωί, στις 15 Ιούλη, ο συνταγματάρχης Χαράλαμπος Χίος πήρε στο τηλέφωνο τον Άστυνομικό Σταθμό Μόρφου, ζητώντας την παράδοσή του. Η άπάντηση ήταν κατηγορηματικά άρνητική. Από τον Μητροπολίτη Χρύσανθο, ο Χίος ζητά τη διάλυση του πλήθους των δημοκρατιών, πού έν τώ μεταξύ είχαν μαζευτεί έξω από τη Μητρόπολη. Με ένα πιστόλι και δυό χειροβομβίδες στις τσέπες ο συνταγματάρχης Χίος μαζί με τον ύπολοχαγό ΜΑΝΟΥΣΕΛΗ ΝΙΚΟΛΑΟ, μπήκαν στις 2 μ.μ. στον άστυνομικό σταθμό Μόρφου με σκοπό να άξιώσουν την παράδοσή του. Άντρες του Έφεδρικού Σώματος όμως, τους διέταξαν να σηκώσουν τα χέρια ψηλά. Ο συνταγματάρχης Χίος δοκίμασε να βγάλει το πιστόλι του, δυό δημοκρατικοί άστυνομικοί όμως τον άφόπλισαν. Μετά την έπικράτηση του πραξικοπήματος ο συνταγματάρχης Χίος μιλά σε συσκέψεις κοινотарχών της περιοχής και άλλων, εξηγώντας το «νόημα της έθνοσωτηρίου (πόση στ' αλήθεια όμοιότητα) έπεμβάσεως της Έθνικής Φρουράς». Δυό μέρες πριν τον «Ατίλα 2» ο συνταγματάρχης Χίος στέλνει στην πρώτη γραμμή έφεδρο, γιατί του καταγγέλλθηκε ότι ήταν μακαριακός.

11. ΛΑΜΠΡΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, αντισυνταγματάρχης πυροβολικού. Διοικητής της 185 Μοίρας Πεδινού Πυροβολικού, της οποίας το στρατόπεδο βρισκόταν στην 'Αθαλάσσα, στη Λευκωσία. Τό πρωί της 15ης 'Ιούλη, διέταξε την πρώτη πυροβολαρχία του, να θάλει κατά του Ραδιοφωνικού 'Ιδρύματος Κύπρου και του στρατοπέδου του 'Εφεδρικού Σώματος της 'Αστυνομίας Κύπρου. Την ίδια μέρα, πυροβόλησε με τό περιστροφό του τόν λοχαγό ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟ, άποσπασμένο στην Ε.Φ. Με έντολη του κακοποιήθηκε από μέλος της ΕΟΚΑ Β', στρατιώτης της 185 Μ.Π.Π. καθώς επίσης και ο λοχαγός ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.

12. ΜΙΧΟΠΟΥΛΟΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ, αντισυνταγματάρχης πεζικού. Διοικητής του τρίτου Τακτικού Συγκροτήματος στην Κερύνεια. 'Επικεφαλής των επιχειρήσεων στην περιοχή του, όπου έγιναν εκατοντάδες συλλήψεις. Μετέτρεψε τό όμορφο μεσαιωνικό φρούριο της Κερύνειας σέ φυλακή δημοκρατικών πολιτών.

13. ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, ταγματάρχης πεζικού. Παλιός ύπασπιστής του Γρίθα και από τούς βασικούς «μάρτυρες κατηγορίας» στην υπόθεση ΑΣΠΙΔΑ. 'Υπηρετούσε στο Πεντάγωνο στο λεγόμενο «Γραφείο Κύπρου», πού είχε φτιάξει ο Δ. 'Ιωαννίδης για την παρακολούθηση των κυπριακών «έξελιξεων». Μέλος της ΕΟΚΑ Β', με τό ψευδώνυμο ΑΙΝΕΙΑΣ, ύπηρεξε από τό βασικά της στελέχη. Ειδικός «άπεσταλμένος» του «Γραφείου Κύπρου» και του Δ. 'Ιωαννίδη στην Κύπρο, λίγο πριν τό πραξικόπημα.

14. ΖΑΡΚΑΔΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, συνταγματάρχης πεζικού. Διοικητής της 1 'Ανωτέρας Τακτικής Διοίκησης με έδρα την 'Αμμοχώστο και τομέα ευθύνης την περιοχή 'Αμμοχώστου. Διαπραγματεύθηκε με τόν φιλοπραξικοπηματία άστυνομικό διευθυντή 'Αμμοχώστου την παράδοση του 'Αστυνομικού Σταθμού, ενώ ο λοχαγός Παπακώστας είχε δώσει έντολή στο 'Εφεδρικό Σώμα νά είναι έτοιμο και νά τηρήσει άμυντική στάση. Λίγο μετά την παράδοση του Σταθμού και τη σύλληψη των άστυνομικών και μερικών πολιτών, ο συνταγματάρχης Ζαρκάδας διέταξε τη μεταφορά τους στο ΚΨΜ (Κέντρο Ψυχαγωγίας Μονάδος) της 'Ανωτέρας, όπου έβγαλε «δεκάριο» υπέρ της «επελθούσης επαναστατικής αλλαγής». 'Ο ίδιος εισέβαλε και κατέλαβε βίαια τό σπίτι και την κλινική του γιατρού ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΟΥΛΙΑ και τό μετάτρεψε σέ διοικητήριο της μονάδας του. Από τό σπίτι του γιατρού κλάπηκαν χρήματα και τιμαλφή.

15. ΖΗΔΡΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ, ταγματάρχης Διαβιβάσεων. 'Υπηρετούσε στην Ε.Φ. ως διοικητής του 7ου Ε.Γ. του Γενικού 'Επιτελείου 'Εθνικής Φρουράς. 'Επικεφαλής κατά τό πραξικόπημα τμημάτων πού είχαν ως άποστολή τους την κατάληψη του Διεθνούς 'Οργανισμού Τηλεπικοινωνιών Κύπρου. Σήμερα, έχει προαχθεί στο βαθμό του αντισυνταγματάρχη, κατά τις τελευταίες κρίσεις αξιωματικών.

16. ΧΑΝΤΖΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, αντισυνταγματάρχης πεζικού. Διοικητής του 361 Τάγματος Πεζικού. Πήρε ενεργό μέρος στο πραξικόπημα και συμμετέσχε με μονάδες του

στην επίθεση και κατάληψη του Μεγάρου της 'Αρχιεπισκοπής. Κατηγορείται για άφαιρηση διαφόρων αντικειμένων από την 'Αρχιεπισκοπή (τηλεσκόπιο - χρυσές λίρες - τιμαλφή κ.λ.π.).

17. ΝΟΥΣΚΑΣ ΜΙΧΑΗΛ, συνταγματάρχης Τεθωρακισμένων. 'Ο Παττακός της Κύπρου. Διοικητής Τεθωρακισμένων του Γενικού 'Επιτελείου 'Εθνικής Φρουράς (ΔΙΤ/ΓΕΕΦ). Χωρίς τη δική του έγκριση, κανένα άρμα δέν μπορούσε νά κινηθεί. Φαίνεται, όμως, ότι ο συνταγματάρχης Νούσκας ήταν από καιρό μυημένος, γιατί ή προετοιμασία για τό πραξικόπημα στις δυό έπιλαρχίες τεθωρακισμένων (21 Ε.ΑΝ και 23 Ε.Μ.Α) είχε άρχισι από τις άρχές 'Ιούλη. 'Ελλάδιτες αξιωματικοί άσκούνταν στην όδήγηση άρμάτων, ενώ ένας αριθμός άρμάτων ήταν έτοιμος «ανά πάσαν στιγμήν». 'Ο συνταγματάρχης Νούσκας διήυθυνε τις επιχειρήσεις στη Λευκωσία, και ο ίδιος έάθηκε νά βάλλει με τό πολυβόλο ενός Τ34 εναντίον της 'Αρχιεπισκοπής.

18. ΛΑΜΠΡΙΝΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ, αντισυνταγματάρχης Τεθωρακισμένων. Διοικητής της 23ης 'Επιλαρχίας Μέσων 'Αρμάτων, ή οποία συγκροτείται από ρωσικά άρματα μάχης Τ34. Μέρως πριν από τό πραξικόπημα, ο αντισυνταγματάρχης Λαμπρινός διέθετε 12 Τ34 σέ «έτοιμότητα μάχης», στα οποία είχαν προστεθεί έπιπλέον 2.000 σφαίρες πολυβόλου. Οι «μακαριακοί» στρατιώτες, πού γύριζαν από άδεια τό θράδυ της Κυριακής, 14 'Ιούλη, υποβάλλονταν σέ έξονυχιστική έρευνα, ενώ τη νύχτα έγινε άγρυπνη παρακολούθηση των θαλάμων τους από γνωστούς «άντιμακαριακούς» στρατιώτες της έπιλαρχίας. 'Εξάλλου κανέναν από τούς αξιωματικούς της 23 ΕΜΑ, άν και ήταν Κυριακή, δέν είχε φύγει. Από μέρες επίσης είχαν άφαιρεθεί από όρισμένους στρατιώτες τά όπλα τους. Στις 6.30 τό πρωί της Δευτέρας 15 'Ιούλη, ο αντισυνταγματάρχης Λαμπρινός σήμανε συναγερμό της 'Επιλαρχίας και συγκέντρωση. Μίλησε στους στρατιώτες και τούς είπε ένα πολύ μεγάλο ψέμα: «Οι Κομμουνιστάι έδρασαν τά μεσάνυχτα, σκότωσαν τόν 'Αρχ. Μακάριο και κατέλαβαν την έξουσία. Είναι χρέος μας νά ματαιώσουμε την κομμουνιστικοποίηση». Στη συνέχεια, άφου ξεχώρισε τούς «μακαριακούς» στρατιώτες, μπροστά στον συνταγματάρχη Νούσκα και στον υποδιοικητή του ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ ΓΕΩΡΓΙΟ, τούς έκλεισε στο πειθαρχείο. Σέ λίγο, τά άρματα Τ34 της 23 ΕΜΑ ξεκινούσαν για τό καίρια σημεία της Λευκωσίας. 'Ο ίδιος ο αντισυνταγματάρχης Λαμπρινός ήταν επικεφαλής των Τ34 τά οποία επιτέθηκαν και κατέλαβαν την 'Αρχιεπισκοπή. Κατηγορείται ότι άφαιρεσε από την 'Αρχιεπισκοπή αντικείμενο μεγάλης αξίας.

19. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, ταγματάρχης Τεθωρακισμένων. 'Υποδιοικητής της 23ης 'Επιλαρχίας Μέσων 'Αρμάτων. 'Ο ύπαρχηγός του Λαμπρινού, συνυπεύθυνος για όσα συνέβησαν στην 23 ΕΜΑ. Μέρως πριν τό πραξικόπημα, γυμναζόταν ο ίδιος στην όδήγηση άρματος. Πήρε μέρος στις επιχειρήσεις των άρμάτων κατά της 'Αρχιεπισκοπής και ο ίδιος «κτυπούσε» με τό πολυβόλο - όπως και ο διοικητής του Λαμπρινός - τό μέγαρο της 'Αρχιεπισκοπής.

20. ΚΟΡΚΟΤΖΕΛΟΣ ΠΕΡΙΚΛΗΣ, ταγματάρχης Τεθωρακισμένων. Διοικητής της 21ης

'Επιλαρχίας 'Αναγνωρίσεως, πού συγκροτείται από θρετανικά τεθωρακισμένα ΜΗ, με έδρα τό στρατόπεδο ΒΜΗ στην Παλαιοριώτισσα. 'Η προετοιμασία στην 21 ΕΑΝ είχε άρχισι άρκετά πριν τό πραξικόπημα. 'Εγιναν άλλαγές μηχανών σέ ΜΗ τά οποία δέν βρισκόντουσαν σέ καλή κατάσταση, όπως επίσης και αντικατάσταση των παλιών άσυρμάτων τύπου «19» με καινούριους τύπους «Ρακάλ». Στις 13 'Ιούλη, τά άρματα φορτώθηκαν με πυρομαχικά, σφαίρες πολυβόλου και βλήματα πυροβόλου (έκρηκτικά - διατρητικά). Στις 14 'Ιούλη, ο ταγματάρχης ΚΟΡΚΟΤΖΕΛΟΣ διέταξε νά φουλάρουν τά άρματα με καύσιμα. Στις 15 'Ιούλη τό πρωί, άφου μακαριακοί στρατιώτες κλειστήκαν στο πειθαρχείο, τά άρματα ξεκίνησαν για τούς πρώτους στόχους τους: Προεδρικό, Ραδιοφωνικό 'Ιδρυμα Κύπρου, 'Αρχηγείο 'Αστυνομίας και 'Εφεδρικό.

21. ΑΝΤΩΝΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ, αντισυνταγματάρχης Τεθωρακισμένων. 'Επιτελάρχης της Διοίκησης (συνταγματάρχης Νούσκας Μιχαήλ) Τεθωρακισμένων του Γενικού 'Επιτελείου 'Εθνικής Φρουράς (ΔΙΤ/ΓΕΕΦ). 'Επικεφαλής μαζί με τόν διοικητή της 23ης ΕΜΑ των άρμάτων πού επιτέθηκαν και κατέλαβαν τό 'Αρχιεπισκοπικό Μέγαρο. Κατά την επίθεση, σκοτώθηκε ο άστυνομικός ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ.

22. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, αντισυνταγματάρχης πεζικού. Διοικητής 395 Τ.Π. - Κ.Ε.Ν. Λάρνακας. Διέταξε τμήματά του και διεξήγαγε επιχειρήσεις στην περιοχή Λάρνακας. 'Ο άστυνομικός σταθμός Λάρνακας βομβαρδίστηκε με όλμους και σκοτώθηκε ο ύπαστυνός ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΕΡΙΣΤΙΑΝΗΣ. 'Ο ίδιος συνέλαβε και κράτησε αιχμάλωτο τόν τότε 'Αστυνομικό Διευθυντή ΠΑΥΛΟ ΣΤΟΚΚΟ, σήμερα ύπαρχηγό της 'Αστυνομίας.

23. ΛΙΑΝΩΝΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, αντισυνταγματάρχης πεζικού. Διοικητής του 211 Τ.Π. με έδρα τό στρατόπεδο ΒΜΗ, στη Λευκωσία. Σέ συνεργασία με μία ίλη τεθωρακισμένων, επιτέθηκε για νά καταλάβει τό προάσιο της Λευκωσίας Καϊμακλί, όπου συνάντησε γενναία αντίσταση από τις δημοκρατικές δυνάμεις.

24. ΓΟΥΔΑΣ ΦΑΙΔΩΝ, αντισυνταγματάρχης Πυροβολικού. Διοικητής της 187 Μοίρας Πεδινού Πυροβολικού. 'Ελαβε ενεργό μέρος στις επιχειρήσεις του πραξικοπήματος. 'Αμέσως μετά την έναρξη του πραξικοπήματος, άνοιξε τις άποθήκες της μονάδας του και μοίρασε όπλα σέ άντρες της ΕΟΚΑ Β'.

25. ΜΑΥΡΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ, αντισυνταγματάρχης Πεζικού. Διοικητής του 291 Τ.Π. με έδρα τις 'Ακράδες στην κατεχόμενη σήμερα Καρπασία. Λίγες μέρες πριν τό πραξικόπημα, οι δημοκρατικοί στρατιώτες πού ύπηρετούσαν σέ θέσεις διαβιβάσεων, αντικαταστάθηκαν με χουντικούς. 'Αμέσως μετά την έναρξη του πραξικοπήματος, ο αντισυνταγματάρχης Μαύρος συγκέντρωσε τούς αξιωματικούς του τάγματος και τούς είπε ότι «όποιος δέ δείξει πειθαρχία θά έκτελείται». Με διαταγή του, μοιράστηκαν σέ άντρες της ΕΟΚΑ Β' τά όπλα του 376 Τάγματος 'Επιστρατεύσεως, οι όποιοι βοηθούσαν τούς στρατιώτες στις έρευνες και συλλήψεις δημοκρατικών, πού έγιναν στη Γαλιούσα και στο 'Καρπάσι.

26. ΑΝΕΥΛΑΒΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, ταγματάρχης πεζικού. Ύπηρετούσε στο 2ο Έπιτελικό Γραφείο της ΙΥ Άνωτέρας Τακτικής Διοίκησης. Θεωρείται ότι αποτέλεσε άνωτατο στέλεχος της ΕΟΚΑ Β'. Στην Κύπρο τόν θεωρούν υπεύθυνο για το σχέδιο με το οποίο δολοφονήθηκε ο Ά ν τ ρ έ α ς Έ λ η ν α ς τόν Ιούνιο του 1974.

27. ΓΚΙΝΗΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ, ταγματάρχης Διαθιβάσεων. Διοικητής Διαθιβάσεων του Γενικού Έπιτελείου Έθνικής Φρουράς (ΔΔΒ/ΓΕΕΦ). Έπικεφαλής των τμημάτων τα οποία έπιτέθηκαν και κατέλαβαν το κτίριο του Όργανισμού Τηλεπικοινωνιών Κύπρου (CΥΤΑ - δές και ΖΗΔΡΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ). Μιά βδομάδα πριν το πραξικόπημα ο ταγματάρχης Γκίνης έπισκέφτηκε τις έγκαταστάσεις της CΥΤΑ και έκανε «άναγνώριση». Στην έπίθεση κατά της CΥΤΑ έλαβαν μέρος ένα τμήμα λοκατζήδων και έλλαδίτες πεζοναύτες. Άμέσως μετά την κατάληψη του κτιρίου ο ταγματάρχης Γκίνης διέταξε την άμεση σύνδεση με την Άθήνα, όπου, στο «Γραφείο Κύπρου», ο Ιωαννίδης περίμενε να μάθει «το θάνατο του Μούσκου».

28. ΣΥΡΜΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, συνταγματάρχης πεζικού Διοικητής της 4ης Άνωτέρας Τακτικής Διοίκησης με έδρα τη Λεμεσό και τομέα εύθνης την περιοχή Λεμεσού. Άν και συνταγματάρχης και διοικητής, ο Συρμόπουλος δέν φαίνεται να είχε ουσιαστικές έξουσίες κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος. Όσως να διαφωνούσε. Συμβούλεψε άλλους έλλαδίτες αξιωματικούς στή Λεμεσό να μήν έπιτεθούν κατά του Άστυνομικού Σταθμού, όπου ήταν όχυρωμένοι δημοκρατικοί, «για να μή χυθεί αίμα». Ύπηρε έπερίπτωση κατά την οποία λοχαγός άκύρωσε διαταγή του. Σέ άλλη περίπτωση ο συνταγματάρχης Συρμόπουλος έδωσε διαταγή να μή μοιραστούν όπλα στα μέλη της ΕΟΚΑ Β'. Κι αυτό όμως έγινε...

29. ΜΟΙΡΑΛΙΩΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, άντισυνταγματάρχης πεζικού. Διοικητής του 216 Τ.Π. στα Πολεμίδα, έξω από τη Λεμεσό. Διεξήγαγε έπιχειρήσεις στή Λεμεσό και παράδωσε όπλα δυό Ταγμάτων Έπιστρατεύσεως σέ μέλη της ΕΟΚΑ Β', που άφθονούσαν στήν περιοχή, παρά την άντίθετη διαταγή του άνώτερου του συνταγματάρχη Συρμόπουλου. Πρώι της 15ης Ιούλη, κάλεσε τη μονάδα του σέ συγκέντρωση και άνάγγειλε ότι «ο στρατός άνέλαβε την έξουσία». Όστερα έκανε την άπαραίτητη έπιλογή «μακαριακών-άντιμακαριακών» και έστειλε ένα λόχο έπίλεκτων χουντικών, με έπικεφαλής έλλαδίτη λοχαγό, να καταλάβει τη Λεμεσό. Στο μεταξύ, οί δημοκρατικοί είχαν καταλάβει την 4η Άνωτέρα Τακτική Διοίκηση, όπου είχε σκοτωθεί και ο ταγματάρχης Ζερβός. Ό άντισυνταγματάρχης όρκίστηκε να έκδικηθεί το θάνατο του συναδέλφου του. Κατά την έπίθεση ενάντιον του Άστυνομικού Σταθμού Άγίου Ιωάννη Λεμεσού, σκοτώθηκαν περίπου 15 άτομα. Θεωρείται ο έμπνευστής της ένέδρας ενάντιον τών λεωφορείων με δημοκρατικούς πολίτες, που έρχονταν από την Πάφο για να ένισχύσουν την άμυνα της Λεμεσού.

30. ΔΕΚΟΥΛΟΣ ΠΕΤΡΟΣ, ταγματάρχης πεζικού. Έπιτελής του 4ου Έπιτελικού Γραφείου του Γενικού Έπιτελείου Έθνικής

Φρουράς. Πήρε μέρος στήν έπίθεση και κατάληψη του Προεδρικού Μεγάρου. Κακοποίησε τόν τότε ύπουργό Δικαιοσύνης και τώρα Όγείας κ. Χρήστο Βάκη χτυπώντας τόν με τη λαβή του περιστρόφου του, όταν ο κ. Χρήστος Βάκης συνλήφθηκε στο Προεδρικό. Τό πρωί της Τετάρτης 17 Ιούλη, ο ταγματάρχης Δεκούλος ξεκινά έπικεφαλής όρισμένων «έκλεκτών τμημάτων», ως «είδικός άπεσταλμένος» του ΓΕΕΦ, για την Πάφο, όπου οί δημοκρατικοί είχαν σαρώσει κάθε χουντική έστία. Συνέλαβε ο ίδιος τόν μητροπολίτη Πάφου ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟ και με διαταγή του άφαιρέθηκε ή έλληνική σημαία από τό μητροπολιτικό ναό Πάφου. Με την καθοδήγηση του έγιναν πολλές συλλήψεις. Ό ταγματάρχης Δεκούλος κακοποίησε προσωπικά τόν δικηγόρο κ. ΓΑΛΑΤΟΠΟΥΛΟ και άπειλησε με έκτέλεση τόν πρώην ύπουργό Έσωτερικών και Άμύνης κ. Έπαμεινώνδα ΚΩΜΟΔΡΟΜΟ.

31. ΧΑΝΙΩΤΗΣ ΗΡΑΚΛΗΣ, ταγματάρχης πεζικού. Ύπηρετούσε στο 3ο Έπιτελικό Γραφείο της 5ης Άνωτέρας Τακτικής Διοίκησης με έδρα την Πάφο. Τό «δεξί χέρι» του Δεκούλου στήν Πάφο, συνεργάστηκε για τις συλλήψεις και άνακρίσεις τών δημοκρατικών με τόν διαδότη «άστυνομικό διευθυντή» Ράφτη.

32. ΜΑΝΙΑΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, ταγματάρχης πεζικού. Ύπηρετούσε κατά τό πραξικόπημα στήν Ε.Φ. Κύπρου ως Ύποδιοικητής του 231 Τ.Π. Έδρασε στήν έπαρχία Κερύνειας. Πυροβόλησε ο ίδιος με τό πιστόλι του τόν άνθυπίαρχο ΑΧΙΛΛΕΑ ΣΤΑΥΡΟΥ στο κεφάλι με αποτέλεσμα να πάσχει άκόμα και σήμερα από άμνησία.

33. ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ, ταγματάρχης ΠΖ: Ύπηρετούσε στήν Ε.Φ. Κύπρου ως Διοικητής της 31ης Μοίρας Καταδρομών. Πήρε μέρος στις έπιθέσεις κατά τού Προεδρικού Μεγάρου, της Άστυνομίας Κύπρου, όπως έπίσης και κατά του Έφεδρικού Σώματος. Κατηγορείται ότι μαζί με τόν ταγ/χη ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΑ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟ άφαίρεσαν από τό Προεδρικό Μέγαρο δυό χρηματοκιβώτια.

34. ΣΙΟΥΛΗΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ, ταγματάρχης ΠΖ: Άπό τά βασικά στελέχη του πραξικοπήματος. Ύπηρετούσε στήν 3η Άνωτέρα Τακτική Διοίκηση ως Διευθυντής του 2ου Γραφείου. Ύπάρχουν έγγραφα που άποδεικνύουν ότι τό 2ο Έπιτελικό Γραφείο είχε «φακελώσει» άκόμα και παιδιά 17 χρόνων. (Δές και ΑΝΤΙ τ. 49 - Χριστοδουλίδης: «Έθνοφρουρά και Χούντα»).

35. ΚΟΜΙΝΗΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ, ύπολοχαγός ΠΖ: Ύπηρετούσε στήν Ε.Φ. Κύπρου στο 361 Τ.Π. Πήρε ένεργό μέρος στο πραξικόπημα άλλά και προηγούμενα ήταν από τούς όργανωτές και εκπαιδευτές ομάδων της ΕΟΚΑ Β'.

36. ΓΚΟΤΣΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ταγματάρχης πυροβολικού. Διοικητής της 189 Μοίρας Πεδινού Πυροβολικού. Ό ίδιος είπε ότι ήταν «ένας από τούς έξη που όργάνωσαν τό πραξικόπημα». Στις 6.30 τό πρωί της 15ης Ιούλη ο ταγματάρχης Γκότσης σήμανε συναγερμό στή μονάδα του και άρχισε τό καθόνι στούς στρατιώτες του, δίνοντας παράλληλα διαταγές για την προετοιμασία τών πυρομαχικών τών άντιαεροπορικών. Στις 7.30 τό πρωί, ένας λοχαγός

τών ΛΟΚ φέρνει στόν Γκότση τό μήνυμα με την άκριθή ώρα του πραξικοπήματος. Ξεχωρίζει όρισμένους «μακαριακούς» και τούς κλείνει στο πειθαρχείο. Στο πειθαρχείο της 189 ΜΠΠ, θά μεταφερθεί λίγο άργότερα, θαρία τραυματισμένος, ο ήρωικός λοχαγός Έρμης Χριστοδουλάου. Στις 8.20, ο ταγματάρχης Γκότσης διατάζει τις πυροβολαρχίες να βάλουν - είχαν μετακινηθεί στο στρατόπεδο της 195 ΜΠΠ, άπέναντι στο ΡΙΚ και τό Άρχηγείο Άστυνομίας. Ό ταγματάρχης Γκότσης ήταν έπίσης υπεύθυνος για την ασφάλεια τών οικογενειών τών έλλαδितών αξιωματικών που είχαν μεταφερθεί στο ξενοδοχείο «Κλεοπάτρα».

37. ΡΟΚΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, ύπολοχαγός πεζικού. Ύπηρετούσε ως Διοικητής του πρώτου λόχου της 32ης Μοίρας Καταδρομών υπό τις διαταγές του Ταγματάρχη Ναπολέοντα Δαμασκηνού. Πήρε μέρος, έπικεφαλής του λόχου του, στις έπιχειρήσεις κατά του Προεδρικού και του Ραδιοφωνικού Όδρύματος Κύπρου, όπως έπίσης και του Έφεδρικού. Άμέσως μετά την κατάληψη του ΡΙΚ μάζεψε τούς ύπαλλήλους και τούς είπε: «Ό κωλόπαπας (έννοεί τό Μακάριο) είναι νεκρός. Τ' άκούτε; Νεκρός...». Ό ύπολοχαγός Ρόκας ύπήρξε ένας από τούς αξιωματικούς στούς όποιους παραδόθηκε τό Έφεδρικό. Έμπόδιζε συστηματικά τη μεταφορά τραυματιών στο νοσοκομείο.

37. ΜΑΝΟΥΣΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, ύπολοχαγός πεζικού. Ύπηρετούσε στο 256 Τ.Π. της περιοχής Μόρφου. Μαζί με τόν συνταγματάρχη Χαράλαμπο Χίο άποφασίζουν στις 2 μ.μ. της 15ης Ιούλη να πάνε στόν Άστυνομικό Σταθμό Μόρφου και να ζητήσουν την παράδοσή του. Στο γνωστό έπεισόδιο στόν άστυνομικό σταθμό (δές και ΧΙΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ), ο ύπολοχαγός Μανουσέλης δέ δίστασε να άφαιρέσει την περόνη μίας χειροβομβίδας που κρατούσε. Η έκρηξη όμως ματαιώθηκε, χάρη στήν ψυχραιμία δημοκρατικών αξιωματικών. Πήρε μέρος στις συλλήψεις και άνακρίσεις στήν περιοχή του. Στούς συλλαμβανόμενους φερόταν ιδιαίτερα βίαια.

38. ΣΕΡΕΜΕΤΗΣ ΑΧΙΛΛΕΑΣ, ταγματάρχης πεζικού. Ύποδιοικητής του 361 Τ.Π., που βρισκόταν πάνω από τό χωριό Συγχαρί της Λευκωσίας. Πήρε μέρος στήν έπίθεση κατά της Άρχιεπισκοπής και ήταν έπικεφαλής της «έπιχείρησης» για να ξεκαθαριθεί τό Καϊμακλί από τούς «Λυσσαριδικούς». Στην «έπιχείρηση» πήραν μέρος πεζικό, λοκατζήδες και άρματα. Άφού είχε γνωστό ότι «ή Έθνοφρουρά έλέγχει την κατάστασιν», ο ταγματάρχης Σερεμέτης μάζεψε τό τάγμα του και ρώτησε «ποιοί θέλουν να τόν άκολουθήσουν», χωρίς να πεί που θά πήγαιναν. Φτάνοντας στο Καϊμακλί, έπικοινωνησε με τό ΓΕΕΦ, άπ' όπου του δόθηκε ή διαταγή «ν' άνοίξει τό δρόμο». Κατηγορείται ότι άφαίρεσε άντικείμενα άξίας από την Άρχιεπισκοπή, όπως ένα αύγό στρουθοκάμηλου, δώρο της πρωθυπουργού της Ινδίας Ιντίρα Γκάντι στόν Πρόεδρο Μακάριο.

39. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, ύπολοχαγός πεζικού. Ύπηρετούσε στήν 32η Μοίρα Καταδρομών, υπό τις διαταγές του ταγματάρχη Ναπολέοντα Δαμασκηνού (δές και ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ ΝΑΠΟΛΕΩΝ). Άνανέωσε τις άδειες τών μακριακών στρατιωτών, που μόλις είχαν έπιστρέψει από άδεια, με τό δικαιολογητικό ότι «είσαστε καλά παιδιά».

Πήρε μέρος, επικεφαλής λόχου της 32ης ΜΚ, στην επίθεση εναντίον του Προεδρικού Μεγάρου.

40. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ ΑΝΤΡΕΑΣ, ύπολοχαγός πεζικού. Διοικητής του τρίτου λόχου της 32ης Μοίρας Καταδρομών. (Δες και ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ ΝΑΠΟΛΕΩΝ). Έλαβε μέρος, επικεφαλής λόχου της μοίρας του, στην επίθεση εναντίον του Προεδρικού Μεγάρου.

41. ΚΟΤΣΙΦΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, ύπολοχαγός πεζικού. Διοικητής του δεύτερου λόχου της 32ης Μοίρας Καταδρομών. (Δες και ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ ΝΑΠΟΛΕΩΝ). Συμμετείχε σε όλες τις προετοιμασίες της μονάδας του και πήρε μέρος, επικεφαλής του λόχου του, στην επίθεση εναντίον του Προεδρικού Μεγάρου.

42. ΚΑΤΣΑΦΟΥΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ύπολοχαγός πυροβολικού. Υπηρετούσε στην 189 Μοίρα Πεδινού Πυροβολικού - ο «ύπαρχηγός» του ταγματάρχη Γκότση (δες και ΓΚΟΤΣΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ). Για την ασφάλεια των οικογενειών των πραξικοπηματιών αξιωματικών, που είχαν μεταφερθεί στο ξενοδοχείο «Κλεοπάτρα», ο ύπολοχαγός Κατσαφούρος εγκαταστάθηκε έξω από το ξενοδοχείο, με δυο τετράδυμα αντιαεροπορικά και δυο διμοιρίες ύποψηφίων εφέδρων αξιωματικών, που εκπαιδευόντουσαν στην 189 ΜΠΠ.

43. ΡΟΥΣΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, ύπολοχαγός πυροβολικού. Υπηρετούσε στην 189 Μοίρα Πεδινού Πυροβολικού. (Δες και ΓΚΟΤΣΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ). Το πρωί της 15ης Ιούλη, όταν ο ταγματάρχης Γκότσης διάταξε συγκέντρωση της μονάδας, ο ύπολοχαγός Ρούσος με ένα κατάλογο στα χέρια, έκανε το διαχωρισμό «μακαριακών-άντιμακαριακών», κλείνοντας στο πειθαρχείο τους πρώτους και παίρνοντας μαζί του για το πραξικόπημα τους δεύτερους.

44. ΚΑΤΕΡΙΝΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, αντισυνταγματάρχης πεζικού. Διοικητής του 3ου Τ.Σ.

Θύμα αεροπορικού δυστυχήματος έπεσε ο συνταγματάρχης Κ. Μπούρλος, προϊστάμενος του 2ου Έπιτελικού Γραφείου του Γενικού Έπιτελείου της Έθνικής Φρουράς τον 15 Ιούλη του '74, όταν το μικρό αεροπλάνο τύπου «Τσέσνα» του οποίου επέβαινε έπεσε. Ο συντ. Μπούρλος μετά την επιστροφή του από την Κύπρο υπηρετούσε ως Έπιτελάρχης της 10ης Μεραρχίας.

● Η επιθεώρηση «Προσανατολισμοί» χαρακτήριζε «ύποπτη» την πώση του μικρού αεροσκάφους και υποστήριξε ότι ο αξιωματικός αυτός ήταν αντίθετος με το πραξικόπημα και γι' αυτό πριν την εκδήλωσή του κλήθηκε - όπως και ο Διοικητής της Ε.Φ. Γ. Ντενίσσης - στην Αθήνα για «διαβουλεύσεις». Είχε επιστρέψει στη Λευκωσία μετά το πραξικόπημα. Η ίδια επιθεώρηση υποστήριξε ότι ο συντ. Μπούρλος είχε στα χέρια του συντριπτικά στοιχεία για την προδοσία της Κύπρου.

● Ο συντ. Κ. Μπούρλος ήταν ένας από τους αξιωματικούς που διατάσσοντο με τη γνωστή διαταγή του Αρχηγείου Ένόπλων Δυνάμεων «... να καταστρέψουν δια πυρός υπό ιδίαν αυτών ευθύνη» τα αντίγραφα των εκθέσεων τους «περί της κυπριακής κρίσεως»...

στο ΚΕΝ Γεροσκήπου, στην Πάφο. Όταν οι δημοκρατικοί κύκλωσαν το στρατόπεδό του και του ζήτησαν να παραδοθεί, ο αντισυνταγματάρχης απείλησε ότι θα διατάξει τους στρατιώτες του ν' ανοίξουν πυρ. Απείλησε ακόμα ότι θα χρησιμοποιούσε ως άσπίδα τις γυναίκες από ένα γειτονικό εργοστάσιο. Είχε κάνει όμως λάθος, γιατί οι γυναίκες είδοπιμένες είχαν φύγει. Έτσι, μη μπορώντας ν' αντιδράσει, παραδόθηκε στις δημοκρατικές δυνάμεις.

45. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, ταγματάρχης πυροβολικού. Διοικητής της 195 Μοίρας Έλαφρού Αντιαεροπορικού Πυροβολικού. Ειδοποιήθηκε για την ακριβή ώρα έναρξης του πραξικοπήματος στις 7.30 της 15ης Ιούλη, από ένα λοχαγό των ΛΟΚ, ο οποίος φαίνεται είχε την ευθύνη ενημέρωσης του πυροβολικού, γιατί ο ίδιος είχε ενημερώσει και τον διοικητή της 189 ΜΠΠ, ταγματάρχη Γκότση Δημήτριο. Ο ταγματάρχης Ιωαννίδης ήταν επικεφαλής της Μοίρας του στην επίθεση εναντίον του στρατοπέδου του Έφεδρικού Σώματος Άστυνομίας Κύπρου.

46. ΜΙΧΑΗΛ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, αντισυνταγματάρχης πεζικού. Διευθυντής του 2ου Έπιτελικού Γραφείου του Γενικού Έπιτελείου Έθνικής Φρουράς. Υπεύθυνος μαζί με άλλους για τη σύλληψη του λοχαγού του Έφεδρικού Χ. Τσαγκάρη. Άσκησε στο πραξικόπημα κυρίως «ανακριτικά έργα».

47. ΜΑΝΤΖΟΥΡΑΤΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ, λοχαγός πεζικού. Υπηρετούσε στην 33 Μοίρα Καταδρομών. Επικεφαλής λόχου καταδρομών πήρε μέρος στις «επιχειρήσεις» κατά του Ρ.Ι.Κ. και του Έφεδρικού Σώματος Άστυνομίας Κύπρου. Τραυμάτισε βαριά, με επίθεση των βοηθό γενικό διευθυντή του ΡΙΚ, Ιωσήφ Χατζηιωσήφ.

48. ΚΑΡΑΧΑΛΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, ύπολοχαγός πεζικού. Υπηρετούσε στην 31η Μοίρα Καταδρομών. Πήρε μέρος στην επίθεση κατά του ΡΙΚ και του Έφεδρικού Σώματος Άστυνομίας Κύπρου. Τραυμάτισε βαριά, με ριπές αυτόματου όπλου, εν ψυχρώ, τον Κύπριο λοχαγό της Έθνικής Φρουράς ΕΡΜΗ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ. Δικάστηκε γι' αυτό.

49. ΖΕΡΒΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, ίλαρχος τεθωρακισμένων. Υπηρετούσε στο 4ο Γραφείο της 23ης Έπιλαρχίας Μέσων Άρμάτων. Υπεύθυνος για την «επιχείρηση» εναντίον του Μετοχίου Κύκκου, στην οποία μέρος πήραν και δυνάμεις της ΕΛΔΥΚ. Ξεκίνησε λίγο πριν τις 9 το πρωί, επικεφαλής τριών ρωσικών άρμάτων Τ 34.

50. ΦΑΝΑΡΙΩΤΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ, ταγματάρχης πεζικού. Υποδιοικητής του 286 Μηχανοκινήτου Τάγματος Πεζικού. Μία βδομάδα πριν το πραξικόπημα, γίνονταν καθημερινές επιθεωρήσεις των μεταγωγικών οχημάτων (ΒΤΡ) και του όπλισμού. Ο ρόλος του 286 ΜΤΠ ήταν υποβοηθητικός σε ό,τι αφορά το επιχειρησιακό μέρος του πραξικοπήματος.

51. ΑΞΙΩΤΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, λοχαγός πεζικού. Υπηρετούσε στη Διοίκηση Καταδρομών στο Γενικό Έπιτελείο Έθνικής Φρουράς. Υπεύθυνος για τους συλλαμβανόμενους δημοκρατικούς πολίτες, στο κτίριο του ΓΕΕΦ. (Δες και μαρτυρία Κύπριου ανθυπολοχαγού στο ΑΝΤΙ τ. 36).

ΤΟ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ

● 2/7/1974: Στο γραφείο του τότε Αρχηγού Ένόπλων Δυνάμεων στο Πεντάγωνο, στρατηγού ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΜΠΟΝΑΝΟΥ, πραγματοποιείται σύσκεψη, στην οποία παίρνουν μέρος: ο στρ. Γ. ΜΠΟΝΑΝΟΣ, αρχηγός Ένόπλων Δυνάμεων, ο ταξίαρχος Δ. Ιωαννίδης, ο ταξίαρχος Μ. ΓΕΩΡΓΙΓΙΩΤΗΣ, ο ύποστρ. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ και, σύμφωνα με την απόρρητη έκθεση του αντιναυάρχου Αραπάκη, ο συνταγματάρχης ΚΟΜΠΟΚΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ. Οί τελευταίοι είχαν κληθεί από την Κύπρο. Ο στρ. Μπονάνος, ύστερα από εντολή του Ιωαννίδη, διατάσσει την εκτέλεση του πραξικοπήματος στην Κύπρο.

● 4/7: Ο προεδρεύτης της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Αθήνα κ. Νίκος ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ επισκέπτεται τον πρόεδρο του στρατιωτικού καθεστώτος στρ. Φαίδωνα ΓΚΙΖΙΚΗ και του επιδίδει «μηνύμα» του Προέδρου Μακάριου. Πρόκειται για τη γνωστή επιστολή του Μακάριου με ημερομηνία 2 Ιούλη 1974. Την ίδια μέρα, παραιτούνται ο γενικός γραμματέας του Υπουργείου Έξωτερικών κ. Άγγελος Βλάχος και ο υπεύθυνος κυπριακών υποθέσεων κ. Ι. Τζούνης.

● 6/7: Φτάνει στην Αθήνα ο ταγματάρχης ΚΟΝΤΩΣΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ του 2ου Έπιτελικού Γραφείου της Έθνικής Φρουράς ως απεσταλμένος του ταξίαρχου Μ. ΓΕΩΡΓΙΤΣΗ, για να ζητήσει αναβολή του πραξικοπήματος.

● 9/7: Ο ταγματάρχης ΚΟΝΤΩΣΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ γυρίζει στη Λευκωσία με τη διαταγή να προχωρήσουν στο πραξικόπημα την όρισμένη ημερομηνία και έχοντας αποστηθίσει τα ονόματα της «νέας κυβερνήσεως», όπως επίσης και το «διάγγελμα» των «κυπριακών ενόπλων δυνάμεων»... Παραιτείται ο ύποστρ. Γεωργίου της Χούντας, διπλωμάτης καριέρας κ. Σπ. ΤΕΤΕΝΕΣ.

● 13/7: Στην «αίθουσα συσκέψεων» του Α.Ε.Δ. στο Πεντάγωνο, δρίσκονται, ύστερα από πρόσκληση του στρ. Γ. Μπονάνου, οί: αρχηγός στρατού, αντίστρ. ΓΑΛΑΤΣΑΝΟΣ, αρχηγός ναυτικού, αντιναύαρχος ΑΡΑΠΑΚΗΣ, αρχηγός αεροπορίας, αντιπτεράρχος ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, επίσημοι αξιωματικοί, όπως επίσης και οί ειδικοί «μετακλήθιντες» από την Κύπρο: αντιστράτηγος Γ. ΝΤΕΝΙΣΗΣ, διοικητής Έθνικής Φρουράς Κύπρου, συνταγματάρχης Κ. ΜΠΟΥΡΛΟΣ, διευθυντής του 2ου Έπιτελικού Γραφείου της Ε. Φ. Παρευρίσκονται επίσης ο συνταγματάρχης ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ, διοικητής της ΕΛΔΥΚ, ο αντισυνταγματάρχης Δ. ΧΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ, διευθυντής του κλιμακίου της έλληνικής ΚΥΠ στη Λευκωσία, και ο ταξίαρχος Α. ΚΟΝΔΥΛΗΣ, πρώην διοικητής της ΕΛΔΥΚ και «άνθρωπος» του Δ. Ιωαννίδη. Αντικείμενο της «σύσκεψης»: Οί σχέσεις Μακάριου - Αθήνας, ύστερα από την άξωση του Κυπρίου προέδρου να απομακρυνθούν οί Έλλαδίτες αξιωματικοί από την Ε.Φ. Η «σύσκεψη» αναβάλλεται για τη Δευτέρα, 15 Ιούλη 1974, για να μη γίνει ποτέ.

● 15/7: Ώρα 8.20' το πρωί: Ρωσικής κατασκευής άρματα Τ34, που ανήκουν στην 23 Έπιλαρχία Μέσων Άρμάτων και βρετανικά ΜΗ της 21 Έπιλαρχίας Αναγνωρίσεως, έξορμούν από τα στρατόπεδά τους στην Κοκκινότριμυθιά και Παλλομεριώτισσα

ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ

ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΩΝ

Ο μεθοριακός φρουρός στο τουρκοκυπριακό σημείο ελέγχου είναι φέτος ένας καινούργιος – πιό νέος και με φρεσκότερο πρόσωπο από εκείνον του περασμένου καλοκαιριού. Ένα τατουάζ με τη λέξη «LOVE» στα αγγλικά στο μπράτσο του με το οποίο κρατεί θαρρεστικά ένα «Λή Ένφιλντ» του δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου.

Αλλά τα μέτρα ασφαλείας είναι σκληρότερα. Οι δημοσιογράφοι δεν μπορούν να διασταυρώσουν την Πράσινη Γραμμή χωρίς μια συνοδεία από το τουρκοκυπριακό Γραφείο Πληροφοριών. Και έφ' όσον περάσεις είναι λιγότερο εύκολο παρά προηγουμένως να κινηθείς με άνεση γύρω σου. Δεν υπάρχει θέμα φυσικά να πās οδηγώντας στην Κηρύνεια για να επισκεφθείς ξανά τους Έλληνες Κύπριους που βρίσκονται ακόμα εκεί, ένα χρόνο μετά την εισβολή, ή στο Πέλλα - Παίς, όπου ακόμα και φέτος «μέλη των ομάδων αντίστασης» έχουν συλληφθεί· ούτε τελικά να συναντήσεις το καθημερινό κύμα των προσφύγων. Δυσκολώτερο είναι επίσης να συναντηθείς με την τουρκοκυπριακή αντιπολίτευση. Και αυτό εξαιτίας της άρχης της «ισότητας» που καθιέρωσε το «Τουρκικό Ομόσπονδο Κράτος της Κύπρου». Οι Έλληνες Κύπριοι δεν επιτρέπουν σ' αυτούς που έρχονται στην Κύπρο να περνούν απ' εδώ και να κινούνται ελεύθερα. Γιατί πρέπει να το κάνουμε έμεις; διατυπώνουν έμφαντικά.

ΟΙ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΟΜΑΔΕΣ

Η τουρκοκυπριακή αντιπολίτευση δεν πέρασε εύχρηστο καλοκαίρι. Κατάφερε να κερδίσει μόνο το 1/4 των ψήφων στις προεδρικές εκλογές και το 1/4 των έδρων στο Κοινοβούλιο, το οποίο συνεδριάζει πάνω από την Τράπεζα Μπάρκλεϋς. Οι αντίπαλοι του Ντενκτάς κέρδισαν εντούτοις το 46,4% των ψήφων για το Κοινοβούλιο και βουλευτές όπως ο Ναζί Ταλάτ και ο Όλγκερ Όζγκούρ μιλούσαν ανοικτά. Δεν σκέφτονται τόσο τις εκλογές, που ήταν περίπου αμερόληπτες, αλλά, όπως λένε, ήταν το καρότο που χρησιμοποιήθηκε περισσότερο

Του David Tonge

Ο David Tonge επισκέφθηκε πρόσφατα την Κύπρο, σάν απεσταλμένος αγγλικών εφημερίδων. Στο ρεπορτάζ αυτό – που του ζητήθηκε από το «ΑΝΤ1» – παρουσιάζει τις απόψεις των διαφόρων τάσεων που υπάρχουν ανάμεσα στους Τουρκοκυπρίους.

παρά το μαστίγιο: ή υπόσχεση γης και ή δωροδοκία. Ούτε ή αστυνομία ούτε ο τουρκικός στρατός στάθηκαν τόσο επικριτικά απέναντι στα κόμμά τους όσο πριν ένα χρόνο. Η οικονομική κατάσταση είναι κακή, λένε. Η ανεργία ανέρχεται στο 15% και οι τιμές έχουν ανέβει κατά 50%, από τον Ιούλιο του 1974. Και είχαν προβλήματα με τους νέους που ανήκουν στους «Γκρίζους Λύκους» του Άλπαρσλαν Τουρκές, κάποτε Κύπριου, και τώρα βουλευτή του Πρωθυπουργού της Τουρκίας – ενός ανθρώπου που δεν του άρесе να τον αποκαλούν προσυποποίηση της αντίδρασης.

Ο Ταλάτ και ο Όζγκούρ ανήκουν στο Τουρκικό Ρεπουμπλικανικό Κόμμα. Ο Έτσεβίτ είναι ο άνθρωπος τους και ή εξωτερική τους πολιτική είναι επομένως διαφανής – λιγότερο κοντινή σήμερα σ' εκείνη των Έλληνοκυπρίων από όσο πριν ένα χρόνο.

Η συμβίωση των κοινοτήτων είναι ανεφάρμοστη. Εκείνο που επιθυμούν είναι ο διαχωρισμός των δυο πλευρών. Θά ήταν επικίνδυνο ν' αποσυρθεί ο στρατός προτού βρεθεί κάποια λύση. Δεν επιθυμούν τη διεθνοποίηση του θέματος και ούτε ν' ακούσουν δεν θέλουν τη σοσιατική πρόταση για πολυμερή διεθνή διάσκεψη. Οι Έλληνες Κύπριοι δεν αποδέχονται την πραγματικότητα. Αλλά και ή τουρκοκυπριακή ήγηση επίσης δεν φαίνεται ν' ακολουθεί μια συστηματική και σταθερή γραμμή προς τη λύση. Και δεν τους άρесе το γεγονός ότι στή νέα τουρκοκυπριακή κυβέρνηση υπάρχουν

άνθρωποι που πιστεύουν στην ένωση όλων των τουρκικών λαών κάτω από μιὰ σημαία. Αναφορικά με τις βρετανικές θέσεις, ή θέση τους είναι «ας μείνουν».

Αν αυτές είναι οι θέσεις των «μετριοπαθών», τότε που βρίσκονται οι προοδευτικοί; Δύσκολο να τους βρεις, και είναι λίγοι. Οι κομμουνιστές είναι εκτός νόμου, όπως και στην Τουρκία. Οι νέοι ριζοσπάστες, πολλοί από τους οποίους έχουν σπουδάσει σε τουρκικά πανεπιστήμια, κινούνται αθόρυθα και δίνουν την υποστήριξή τους – που είναι περιορισμένη – στην τουρκοκυπριακή αντιπολίτευση. Οι μετριοπαθείς τους θέσεις αντανakλούν τη φύση του καθεστώτος στο οποίο αντιτίθενται.

«Είναι το αίμα πάνω στη σημαία που την κάνει να είναι σημαία»

«Η νίκη είναι στην αιχμή της λόγχης»

«Το αίμα μου για τη σημαία μου, ή ψυχή μου για την πατρίδα μου»

Αυτά τα σλόγκανς, όπως μου είπαν, ανήκουν στον συγγραφέα του τουρκικού Έθνικού Ύμνου, έναν απλό στρατιώτη και ένα είδος Μάο Τσέ Τούνγκ. Η συνθηματολογία είναι ο κανόνας της ημέρας – ως μην ξεχνάμε έξ' άλλου τον πανταχού παρόντα Άτατούρκ.

Εσφαζαν πρόβατα στον αυτοκινητόδρομο για το αεροδρόμιο της Τύμπου (τώρα μετονομάστηκε σε «Ερζιάν») όταν ήμουν εκεί. Με το αίμα να ρέει ακόμα πάνω στο τσιμέντο, ο Ραούφ Ντενκτάς προχώρησε μπροστά και ντελικάτα έκοψε μιὰ κορδέλα μήκους 40 μέτρων. Στην Κύπρο, για να πάρει μέρος στις τελετές όπως επίσης και για την εξέταση διαφόρων υποθέσεων, ήταν και ο Τουρχάν Φεϋζιογλου. Πριν δέκα χρόνια ήταν ο λαμπρότερος νέος άντρας του Λαϊκού Ρεπουμπλικανικού Κόμματος της Τουρκίας, φανερός διάδοχος του Ίνονού. Αλλά ο Έτσεβίτ βαθμιαία τον έσπρωξε στην άκρη, προς τα δεξιά. Τώρα δυσφορεί, όταν λένε ότι φτάνει στην Κύπρο σάν πασάς. Όμως αυτός είναι που έχει στη διάθεσή του το πούγγι.

Είναι ο υπεύθυνος για τη διανομή των 30 εκατ. δολλαρίων που δίνει κάθε χρόνο ή Τουρκία στην Κύπρο ως οικονομική βοήθεια. Τώρα ή Τουρκία ελέγχει τις βασικές κατασκευές – δρόμους, αεροδρόμια, τηλεπικοινωνίες. Ελέγχει ολοκληρωτικά το εισ-

ερχόμενο κεφάλαιο και έχει τον αποφασιστικό λόγο στο νευραλγικό τομέα της ύδατοπρομήθειας της κοινότητας. Ο οικονομικός αποικισμός έχει συντελεσθεί. Ο ανθρώπινος έποικισμός επίσης: Είκοσι χιλιάδες από τον Ιούλη του 1974. Εδώ πάρει αυτός ο πολιτικός έποικισμός και νομική αναγνώριση;

Ο Φεϋζιογλου περιστοιχιζόταν από πολιτικούς και στρατιωτικούς αξιωματούχους – μεταξύ αυτών και ο κ. Ντενκτάς – όταν τον συνάντησα στην ταράτσα του ξενοδοχείου Ντόουμ στην Κηρύνεια. Το ξενοδοχείο αυτό έχει ξαναρχίσει να λειτουργεί και η Κηρύνεια ολόκληρη είναι αναμφισβήτητα περισσότερο όμορφη παρά πριν ένα χρόνο. Βραδινά έστιατόρια δίνουν κάποια ζωντάνια στην παραλία. Και οι τουρίστες; Όχι πολλοί και, στο σύνολό τους σχεδόν, από την Τουρκία. Ο Φεϋζιογλου ήταν περήφανος για την οικονομική ανάκαμψη του Βορρά. «Ας μην ξεχνούμε ότι ήταν ένα πεδίο μάχης». Λίγα από τα εργοστάσια έχουν επαναλειτουργήσει. Υπάρχουν ακόμα μερικές ηλεκτρικές γεννήτριες, πράγμα που σημαίνει πως σε μια κρίση στη Λευκωσία κάθε κοινότητα δεν μπορεί να έχει για πολύ το μαχαίρι στο λαιμό της άλλης. Προς το παρόν οι Τούρκοι δίνουν στους Έλληνες νερό και οι Έλληνες στους Τούρκους ηλεκτρισμό. Η Ισορροπία θα μπορούσε να διαταραχθεί αν και οι Έλληνες είχαν εναλλακτικά σχέδια. Ο Φεϋζιογλου πιστεύει ότι ο χρόνος εργάζεται για την τουρκική πλευρά: «Η ένωση μοιάζει να έχει εγκαταλειφθεί από τους Έλληνες, οι οποίοι εμφανίζονται να αποδέχονται κάποια όμοσπονδιακή λύση, μια λύση θασιωμένη όχι στη λειτουργική αλλά στη γεωγραφική όμοσπονδία. Σ' ένα έπομένο θήμα η ιδέα της διζωνικής εμφανίζεται περισσότερο αποδεκτή παρά η πολυκαντονική».

ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΝΤΕΝΚΤΑΣ

Η επίσημη τουρκική θέση επιμένει να τονίζει την ανάγκη για ανεξαρτησία της Κύπρου, αν και τη συνηθισμένη γραμμή «όχι νέα σύνορα με την Ελλάδα στο νησί» και «ξέρουμε τι έννοούν οι Έλληνες με την αποστρατικοποίηση» δεν τη συμμερίζονται όλοι στην Άγκυρα. Εκεί, το πιο κοινό επιχείρημα είναι ότι: η διεθνής αντίδραση είναι που κάνει τη διπλή ένωση ανεπιθύμητη και όχι τα διάφορα στρατιωτικά επιχειρήματα. Ο Σοβιετικός πρεσβευτής ποτέ δεν έδωσε έγγυήσεις τον Ιούλη του 1974, ότι η Κύπρος θα παρέμενε ανεξάρτητη, όπως έμεις το είπαμε ξεκάθαρα. Ότι αφορά τις ΗΠΑ – κανένας Τούρκος αξιωματούχος δεν δέχεται πως η χώρα του έχει γίνει ο χωροφύλακας της Ουάσιγκτον. «Οι αμερικανικές θέσεις ύστερα απ' όλα αυτά, δεν εργάζονται» – αυτό θέβαια είναι απλούστατα ψέμα.

Αλλά, ως ξαναγυρίσουμε στην Κύπρο. Δεν υπάρχει έλπιδα για κάποια λύση; Αυτή η έρώτηση παραμένει αναπάντητη.

«Η ιδέα της διχοτόμησης υπήρχε στην Κύπρο από την αρχή», είναι μια κοινή επίσημη τουρκική άποψη. Και η διπλή ένωση; «Αυτή μπορεί ίσως να είναι μέσα στα ένδιαφέροντα της Ελλάδας, ή οποία αποδίδει την ευθύνη γι' αυτήν στην Τουρκία. Αλλά η Τουρκία δεν συμφωνεί». Αυτή είναι μια τουρκική άποψη, αλλά ο κ. Ντενκτάς πηγαίνει μακρύτερα:

«Ο Μακάριος κάνει ό,τι μπορεί για να σπρώξει προς αυτή την κατεύθυνση». Είναι ο Παντουρκισμός ή φιλοσοφία του; «Αν

έννοεις τη συσπείρωση όλων των Τούρκων κάτω από μια σημαία ανεξάρτητα από που ζούν, δεν έχω τέτοια πολιτική ούτε τέτοια ιδεολογία. Αυτόσποκαλούμαι σαν ένας συνεχιστής των άρχων του Άτατούρκ, και ο Άτατούρκ έκλεισε την πόρτα σε τέτοιου είδους ιδεολογίες. Δεν είναι αλήθεια ότι έχουμε σαν ιδεολογία την ένότητα όλων των Τούρκων όπουδήποτε κι αν ζούν κάτω από μια σημαία, όπως ο Πανελληνισμός. Έχουμε τούτο, ότι δηλ. αισθανόμαστε πως είμαστε κομμάτι της Τουρκίας. Όταν ο Μακάριος αυτόσποκαλείται ή προέκταση της Ελλάδας στην Κύπρο, όπως συνηθίζει να αποκαλεί τον εαυτό του και την κοινότητά του, συνηθίσαμε και μεις να λέμε ότι είμαστε ή προέκταση της Τουρκίας στην Κύπρο. Η Τουρκία απέχει μόνο 40 μίλια και υπήρξε ιδιοκτήτης της Κύπρου για 300 χρόνια. Η Κύπρος, εάν έπρεπε να αποδοθεί σε κάποια χώρα, θα έπρεπε να δοθεί πίσω στην Τουρκία. Αυτό, θέβαια, δεν έχει τίποτε να κάνει με τον Παντουρκισμό. Είναι απόρροια της πραγματικότητας, είναι μια πίστη που προκύπτει από την εξέταση της Ιστορίας. Σωστός ή λάθος, είναι μια πραγματικότητα της ζωής. Είναι λάθος αυτό που πιστεύουν οι Έλληνες, ότι δηλ. η Κύπρος είναι κομμάτι της Ελλάδας, θα πρέπει να ένωθεί μαζί της. Μπορείς να επιχειρηματολογήσεις αν αυτό είναι σωστό ή λάθος; Τη στιγμή που το πιστεύει ο λαός; Είναι μια πραγματικότητα της ζωής. Πιστεύουμε ότι η Κύπρος είναι μέρος της Τουρκίας, υπήρξε μέρος της Τουρκίας, είμαστε κομμάτι της Τουρκίας και η διαφορά μας με τον Μακάριο είναι πως εκείνος αποδέχθηκε τις συμφωνίες του 1960 οά μέσο για ένα σκοπό, για να χρησιμοποιήσει την ανεξαρτησία για την ένωση με την Ελλάδα. Ενώ έμεις δεχθήκαμε τις συμφωνίες με καλή πίστη, σαν το τέλος, για μια διακοινοτική κοινωνία, μια δημοκρατία και για τις δυο κοινότητες. Αυτό θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει για να φέρει πιο κοντά την Ελλάδα και την Τουρκία και θα μπορούσε να αποτελέσει γέφυρα φιλίας».

Για τον γιό του, που κρατά μια σκληρή γραμμή από την εφημερίδα ZAMAN, είπε: «Είναι ένας φλογερός ύποστηρικτής του ότι η Κύπρος θα έπρεπε να επιστραφεί στην Τουρκία. Και σ' αυτή του την πεποίθηση βρίσκει σύμφωνη ολόκληρη την τουρκική κοινότητα». Και ο Ντενκτάς προσθέτει στην επιχειρηματολογία «η Κύπρος στην Τουρκία» ότι είναι με αυτή άκριτως «τη διαφορά από τη θέση του Μακάριου» που «όταν επιτεύχθηκε η συμβιβαστική συμφωνία το 1960 έμεις την αποδεχθήκαμε. Αλλά αν οποιοσδήποτε προσπαθεί να πάρει την Κύπρο και να τη δώσει στην Ελλάδα, τότε νομίζω πως είναι η Τουρκία εξουσιοδοτημένη να πάρει την Κύπρο. Ακόμα και μισή Κύπρος στα χέρια της Ελλάδας είναι κίνδυνος για την Τουρκία. Γι' αυτό έμεις φωνάζουμε ότι η σοφή διευθέτηση είναι να συνεχισθεί ο συμβιβασμός της ανεξαρτησίας».

Γιατί τότε ο πρώην πληρεξούσιος πρωθυπουργός του Όσμαν Όρεκ έλεγε πριν ένα χρόνο ότι θέλουν να γίνουν ή 68η επαρχία της Τουρκίας;

«Εάν κάποιος αισθάνεται μέρος της Τουρκίας, μια προέκταση της Τουρκίας στην Κύπρο, τότε είναι απόλυτα φυσικό να αισθάνεται και να λέει πως ή προσάρτηση της Κύπρου ως 68ης επαρχίας της Τουρκίας είναι μια καλή διευθέτηση. Αν λοιπόν ή Ελλάδα και ή Τουρκία δεν πρόκειται να

πολεμήσουν για την Κύπρο και εάν υπήρξει κάποιος συμβιβασμός με βάση την ανεξαρτησία ή πάνω σε μια δίκαιη και τίμια βάση, έμεις τον αποδεχόμαστε με καλή πίστη».

Γιατί δεν πήραν όλο το νησί; «Αυτό το αφήνω, δεν θα γίνει, δεν μπορεί να γίνει, δεν είναι πρακτικό. Σημαίνει Ελλάδα Τουρκίας, και ούτε ή μια ούτε ή άλλη θέλουν έναν πόλεμο εξαιτίας της Κύπρου. Και ή Τουρκία Ελλάδα δεν απαιτεί να της επιστραφεί ή Κύπρος. Όταν αποσαφηνίζουμε αυτή την άποψη, το κάνουν κυρίως για να εξηγήσουμε ότι μια διζωνική ανεξάρτητη Κύπρος είναι ή μόνη λύση».

Μιλώντας για οικονομικά θέματα ο Ντενκτάς είπε ότι κανένας δεν μπορεί να σταματήσει την οικονομική ένότητα ή ένωση της τουρκικής Κύπρου με την Τουρκία. Αλλά μήπως ή Κύπρος θαδίζει ιστορικά προς τη διπλή ένωση; «Δεν θα έλεγα ότι ή Κύπρος κινείται προς αυτή την κατεύθυνση. Θα έλεγα ότι ο Μακάριος θάζει τα δυνάτα του για να σπρώξει προς αυτή την κατεύθυνση. Όταν βλέπει ότι ο διαχωρισμός που υπάρχει σήμερα γίνεται μέρα με τη μέρα ή αίτια, τότε δεν δίδεται. Αρνείται να έλθει σ' αυτό το τραπέζι. Λέει ότι δεν πρόκειται να θάλει την ύπογραφή του και να νομιμοποιήσει μια ντε φάκτο κατάσταση. Συνεπώς μακροχρόνια αγώνας, έμπρός για τον αγώνα. Εάν αυτό εξακολουθήσει, που οδηγούμαστε; Και για να μάς ξαναγκάσει να ανακηρύξουμε ένα τελειώς ανεξάρτητο κράτος, εξακολουθεί σαν Κυβέρνηση της Κύπρου, να παρεμποδίζει τα διεθνή μας ταξίδια».

Δεν είπα ότι θα ανακηρύξω την ανεξαρτησία μονομερώς, αλλά λέγω ότι συνεχώς ώθούμαι προς αυτή την κατεύθυνση. Ο κόσμος πρέπει να καταλάβει ότι οι Τούρκοι της Κύπρου δεν έχουν κάμε τίποτε άλλο παρά να αντιδρούν στον Μακάριο. Κά πόσο μπορούμε να αντιτεκόμαστε ακόμα σ' αυτή την πίεση; Αλλά δεν υπάρχει κανένας λόγος για στρατιωτικές ένεργειες, εκτός εάν μάς έπιτεθούν. Κανένας απόλύτως λόγος.

Έχουμε πλήρη ειρήνη, πλήρη ήσυχία και πλήρη ασφάλεια για δυο χρόνια και αυτό μάς άρσει. Και δεν πρόκειται να είμαστε έμεις εκείνοι που θα την καταστρέψουμε».

Η ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ ΤΩΝ ΑΠΟΨΕΩΝ

Άρκετά για τη φιλοσοφία. Αναπτύχθηκε σ' ένα μικρό δωμάτιο στην πρώην κατοικία του Βρετανού διοικητή της Λευκωσίας, ενώ τα δύο σκυλιά του κ. Ντενκτάς τρίβονταν κάτω από το γραφείο του απόλαμβανοντας το «αϊρ-κοντίσιον».

Πάνω σε πιο συγκεκριμένα σημεία:

1. ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ, ή πιθανή πρωτεύουσα του Τουρκικού Όμόσπονδου Κράτους της Κύπρου. «Έχει πιο πολλές δυνατότητες σε κτίρια και οτιδήποτε άλλο από τη Λευκωσία και την Κηρύνεια». Μάταιες, λοιπόν, οι έλπίδες των προσφύγων για επιστροφή και παραχωρήσεις.

2. Η ΛΥΣΗ: «Προτείνουμε το έλβετικό σύστημα όπου οι ύπουργοί εναλλάσσονται στην Προεδρία και ο Πρόεδρος δεν έχει πραγματικές εξουσίες».

3. ΜΑΚΑΡΙΟΣ: «Για το καλό της Κύπρου οι Έλληνοκύπριοι πρέπει να έχουν έναν κοσμικό σαν άρχηγό του κράτους τους. Καί, κλείνοντας, πρόσθεσε: «Ισότητα, πλήρης ισότητα των δυο κοινοτήτων». Η με άλλες λέξεις: όχι κλαδιά ελιάς και όχι τατουάζ «Love».

Τί θα αλλάξει μέ τις εκλογές στην Κύπρο;

Του Πλουτή Σέρβα

Η ΚΥΠΡΟΣ βρίσκεται σε προεκλογική περίοδο. Ένα νέο κόμμα (του κ. Κυπριανού), ένα «άνανεωμένο» (όχι μόνο από πλευράς ονόματος – του Κληρίδη) και το «ερωτηματικό Τάσος Παπαδόπουλος» δίνουν, μέχρι τώρα, την εικόνα της αλλαγής στην πολιτική ζωή. Φυσικά, ρυθμιστής παραμένει πάντα ο πρόεδρος Μακάριος. Τί οδηγεί, όμως, στην εκλογική αναμέτρηση, πού, εκτός από όποιον, θα γίνει στις 5 του Σεπτεμβρίου; Τί θα γίνει μέχρι τότε; Και τί μπορεί να αλλάξει μετά;

ΤΟ «ΑΝΤΙ», δημοσιεύει ένα ακόμα άρθρο (του Πλουτή Σέρβα) γι' αυτή την τόσο δεμένη με τα έλλαδίτικα προβλήματα πορεία.

Η ΘΗΤΕΙΑ της κυπριακής βουλής είναι πεντάχρονη. Οι βουλευτικές εκλογές, κανονικά, έπρεπε να γίνονταν πέρυσι το Σεπτέμβριο. Όμως, έξ αιτίας της ανωμαλίας, ή ζωή της σημερινής βουλής, μ' απόφαση του βουλευτικού σώματος, είχε παραταθεί για ένα χρόνο. Τουτό δεν είναι ασυνήθως στην ταλαιπωρημένη Κυπριακή Δημοκρατία. Η προηγούμενη βουλή, ή πρώτη μετά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας, εκλεγμένη το 1960, παράτεινε χρόνο με το χρόνο τη ζωή της για άλλα πέντε χρόνια, ως το 1970, σε συνθήκες πού 'ταν λιγότερο ανώμαλες από τις σημερινές. Έτσι και ή τωρινή, ή δεύτερη βουλή, μπορούσε να αυτοπαρατείνει τη ζωή της πέρα από τον ένα χρόνο. Και ήταν εύλογο να γίνει αυτό. Τουλάχιστον πιά εύλογο από πρίν, γιατί τα 40% του κυπριακού έδαφους, από τον Αύγουστο του 1974, βρίσκονται κάτω από την τουρκική κατοχή και από τότε ο κίνδυνος συνεχώς απειλεί το υπόλοιπο της Κύπρου.

Η ΔΙΕΓΕΡΣΗ της παγκόσμιας κοινής γνώμης, με τις αποφάσεις των Ένωμένων Έθνών, πού ακολούθησαν άμεσα ύστερα από την τουρκική εισβολή, πρόσφεραν την όρθη πορεία πλεύσεως. Η Δύση (με τις Ένωμένες Πολιτείες πάντα στο πρώτο βιολί) αναγκάστηκε να συνθηκολογήσει με τις αποφάσεις των Ένωμένων Έθνών, και να τις προσυπογράψει. Το Κυπριακό καθιερωνόταν σαν διεθνές θέμα. Αποχτούσε διεθνή συμπάρσταση, πού επέτρεπε στις αγωνιστικές κυπριακές δυνάμεις, με σιγουριά να τραβήξουν στο δρόμο της αποκατάστασης της κυπριακής ανεξαρτησίας. Πυξίδα ήταν τα τρία θεμελιακά σημεία πού όμόφωνα είχαν έγκριθεί την 1η του Νοέμβρη 1974 από τη γενική συνέλευση των Ένωμ. Έθνών:

1. Πλήρης αποστρατιωτικοποίηση
2. Έπιστροφή των προσφύγων στα σπίτια τους και
3. Έγγυημένη σταθεροποίηση του ενιαίου, ανεξάρτητου και άκρειαυ κυπριακού κράτους.

ΜΕΓΑΛΕΣ ήταν οι ευθύνες πού άπ' αυτή τη στιγμή έπωμιζόταν ή άριστερά. Πολύ πιά μεγάλες παρά ποτέ προηγούμενα. Πρώτα - πρώτα, όφειλε να προσέξει και να εκτιμήσει τις ίδιες της τις δυνάμεις, πού στο παρελθόν τόσο πολύ τις ύποτιμούσε. Ταυτόχρονα μ' αυτό, να άντλήσει μαθήματα από την όλη στάση της κυπριακής πλουτοκρατίας, τόσο κατά την περίοδο του ένοπλου άγώνα, όσο και κατά την άγχώδη περίοδο από την ανεξαρτησία ως την εισβολή... Όφειλε να έβλεπε ότι ή μεταπρατική κυπριακή κεφαλαιοκρατία, πού από τη γένεσή της έπαιζε τόσο πρόθυμα το ρόλο του πράχτορα του ξένου κεφαλαίου, όπωσδήποτε θα συνέχιζε να παίζει και στο παρόν στάδιο το ρόλο του θεράποντος του άμερικανικού ιμπεριαλισμού. Έπρεπε καμιά έμπιστοσύνη να μήν έτρεφε πρός τους φορείς αυτής της πολιτικής. Και ιδιαίτερα, στη μονοπώληση της έξωτερικής κυπριακής πολιτικής άπ' αυτούς τους φορείς, πού καταφάνερα άσεβούσαν πρός τις αποφάσεις των Ένωμένων Έθνών και στα στεγανά διαμερίσματα, προωθούσαν τα ιδιόζοντα τυχοδιωκτικά συμφέροντά τους, σε πλήρη συνάρτηση πρός

τά συμφέροντα της ύπερατλαντικής δύναμης και των ύπερεθνικών εταιριών, πού με χίλιους τρόπους και μηχανορραφίες προσπαθούσαν και προσπαθούν να άποδιεθνοποιήσουν το Κυπριακό, μετατρέποντας την Κύπρο σε πiónι της ΝΑΤΟικής πολιτικής.

ΕΙΝΑΙ άναμφισβήτητο το γεγονός ότι ή κυπριακή άριστερά (και συγκεκριμένα ή ΑΚΕΛική ήγεσία) σ' όλο αυτό το διάστημα (και πρίν ακόμη από την κατοχή), συνθηματολογούσε ένάντια στη ΝΑΤΟική πολιτική, προσπαίζοντας τη γραμμή της διεθνοποίησης. Άλλά όσο άναμφισβήτητο είναι αυτό, άλλο τόσο άλλόκοτο είναι το γεγονός ότι ή κυπριακή άριστερά, ποτέ κατά το παρελθόν, δεν άποτόλμησε να άποκαλύψει τους ούσιαστικούς κύπριους φορείς της νατοϊκής πολιτικής. Το αντίθετο, άκριθώς, συνέβαινε. Βλέποντας ή ύποψι-αζόμενη αυτούς τους φορείς, ποτέ δεν τους άποκάλυψε. Έμοιαζε σαν να τους κοίταζε με κλειστά τα μάτια. Άποκλειστικά στιγμάτιζε τους άλλους, τους μή ούσιαστικούς, τους ξεφλημένους φορείς, τους άδύναμους και τους εύάλωτους, τα άπομεινάρια του Γρίβα, τους ΕΟΚΑβίτες και τους άπροκάλυπτους Σαμψωνικούς, πού όπωσδήποτε βρίσκονταν μέσα στη λαϊκή καταφρόνηση. Έμοιαζε σαν να τους κάλυπτε, αυτούς τους ούσιαστικούς και τους ισχυρούς φορείς, πού κρατούσαν στα χέρια τους την άποκλειστική διαχείριση και τη διαπραγμάτευση της έξωτερικής κυπριακής πολιτικής. Έθετε κάτω από την προστασία της αυτούς τους φορείς. Τους στηρίζει και μέσα και έξω από τη Βουλή. Και έβαζε το στήθος της να τους προσπίσει από τα πυρά του άλλου σκέλους της άριστεράς (της Σουσαριδικής), όταν οι έκδηλώσεις αυτών των φορέων ήταν τόσο έξοφθαλμες και τόσο καταδικαστές.

ΛΕΧΤΗΚΕ, πολλές φορές ίσαμε σήμερα, ότι ή ΑΚΕΛική ήγεσία άναγκαζόταν να έπιδεικνύει τέτοια άδιανόητη άνεχτικότητα, για το χατήρι της διεξαγωγής του ενιαίου άπελευθερωτικού άγώνα. Και είναι καταφανές ότι πίστευε πώς τελικά, αυτοί οι ούσιαστικοί φορείς της άμερικανικής νατοϊκής πολιτικής, από τα πράγματα θα έξαναγκάζονταν να άπαγκιστρωθούν και να προσγειωθούν στα ίδανικά και τις άπαιτήσεις του έθνικοαπελευθερωτικού άγώνα. Όμως, τουτό ήταν τόσο κοντόφθαλμο και τόσο καταστροφικό. Βρισκόταν έξω από τη θεωρία και την πράξη, πού τόσο προεξοφλητικά θροντούσε την κάθε στιγμή.

Ή κρίση ξεσπά

ΜΕΤΑ τον πέμπτο γύρο των ένοκυπριακών συνομιλιών της Βιέννης, τα πράγματα είχαν φθάσει στο άπροχώρητο. Οι νατοϊκές παρεκκλίσεις της κυπριακής πλουτοκρατίας (πού το λαϊκό αισθητήριο άρχισε να τις διαβλέπει από τον πρώτο κιόλας γύρο των συνομιλιών της Βιέννης) έγιναν καταφάνερες, έντελως άπάρადες και ή έξοργιστικές. Ή ΑΚΕΛική ήγεσία, πού στη διάρκεια δεκαπέντε όλόκληρων χρόνων ύποστήριζε το Κληρίδη, τον κύριο φορέα των συμφερόντων των πλουτοκρατικών στρωμάτων και των δυτικών πατρώνων, δεν μπορούσε πιά με κανένα τρόπο να καλύψει τις άντινομίες, κάτω από το πρόσχημα της έναιομεταπικής διεξαγωγής του έθνικοαπελευθερωτικού άγώνα. Πρώτος, ένάντια στην άντινομία, ξεσπάθωσε ο Βάσος Λυσσαριδής με το κόμμα του. Τα προοδευτικά στοιχεία της διανόησης στάθηκαν στο πλεύρο του. Οι έργαζόμενες μάζες των προσφύγων, διεγείρονταν με τα συνθήματα για μια ίλλαγή. Το ΑΚΕΛ δεν μπορούσε παρά ν' ακολούθησει.

ΕΤΣΙ ή κρίση ξεσπασε. Μοιραία, πρόβαλε ή άνάγκη για τη διεξαγωγή βουλευτικών εκλογών, πού γι' αυτή την άνάγκη, από καιρό είχε άρχισι να συνθηματολογεί ή ΕΔΕΚ. Ταυτόχρονα πρόβαλε και το ζήτημα να άντικατασταθεί ο Κύπριος διαπραγματευτής με τον ύπαρχγό του Ένιαίου Κόμματος (του κ. Κληρίδη). Όσο κι άν αυτό ήχεϊ παράξενα, είναι έν τούτοις δηλωτικό μιάς κατάστασης, πού από τη μιά πιστοποιεί πόσο μεγάλο είναι το κύρος του Μακάριου (ώστε κανέναν να μή μπορεί να άντιταχθεί στην θελήσει του), μέσα σ' ένα κλίμα όπου ή κυπριακή πλουτοκρατία ποτέ δεν κατόρθωσε να σφιχτοδεθεί σε μια ένιαία γραμμή, και από την άλλη οι προοδευτικές δυνάμεις, παρά την άριθμητική τους ύπεροχή, έξ-ακολουθούν να παραμένουν άνικανες (κυρίως έξαιτίας των έξωτερικών παραγόντων) για να διεκδικήσουν θέσεις-κλειδιά στην πραγμάτωση της όρθης έξωτερικής κυπριακής πολιτικής. Έπακόλουθο αυτής της άνικανότητας της δυναμικής άριστεράς, πού ήδη άναγκάστηκε ν' άνατρέψει το Γλαύκο Κληρίδη από τη θέση του προέδρου της Βουλής, ήταν ν' αναλάβει ο Τάσος Παπαδόπουλος καθήκοντα προέδρου, μέχρι τη διεξαγωγή των νέων εκλογών. Σ' αυτό, θέβαια, ύποβοήθησε μια προγενέστερη δήλωση του κ. Παπαδόπουλου, ότι διαφωνεί με τη στάση του ίσαμε χθές άρχηγού του. Άλλά ο κ. Παπαδόπουλος δεν παύει ν' άνήκει στη δεξιά, παραμένοντας όλόψυχα άφοσιωμένος στην πολιτική Μακάριου. Και ή άριστερά, πιστή πάντοτε, στις θελήσεις του Μακάριου, δεν μπορούσε παρά να ψηφίσει τον κ. Παπαδόπουλο σαν πρόεδρο της Βουλής, δεύτερο (μετά τον Μακάριο) στην ιεραρχία της Κυπρι-

ακής Πολιτείας. 'Απ' αυτά μπορεί ν' αντιληφθεί ο καθένας και τó χαρακτήρα τής επικείμενης έκλογής.

Ἡ προεκλογική μάχη

ΕΔΩ και αρκετές βδομάδες, έχει ανάψει ο προεκλογικός αγώνας. Τά αντιμαχόμενα μέτωπα έχουν ήδη καθορίσει τις θέσεις τους. Ο κ. Κληρίδης έχει διαλύσει τó παλιό κόμμα του (τò «Ἐνιαῖο») και προσπαθεῖ νά τó ἀνανεώσει, μέ νέο ἔνδυμα, κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο «Δημοκρατικός Συναγερμός». Εἶναι ἤδη φανερό πὼς δυνάμεις τῆς ΕΟΚΑ Β' ἔχουν ἐνταχθεῖ μέ φανατισμό στὸ πλευρὸ τοῦ κ. Κληρίδη, ἀπὸ τὴ στιγμή πού αὐτὸς διακήρυξε ὅτι ὁ ἀγώνας του θὰ εἶναι ἀντικομμουνιστικὸς καὶ ὅτι τὸ πιστεύω του εἶναι ὅτι «μόνον ἡ Δύση μπορεῖ νά βοηθήσει γιὰ νά ὀδηγηθεῖ ὁ Κυπριακὸς ἀγώνας σὲ αἴσιο πέρασ». Ἀκόμη, δίπλα στὸν κ. Κληρίδη ἔχουν ἐνταχθεῖ ἄλλα νεοϊδρυθέντα κόμματα.

ΣΤΟΝ ἐναρκτήριο λόγο τῆς ἐκλογικῆς του ἐξόρμησης, ὁ κ. Γλαῦκος Κληρίδης κατηγοροῦσε τὸ ΑΚΕΛ, ὅτι «ἀνέκαθεν, ἀπὸ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς Ἀνεξαρτησίας, ἐπιθυμεῖ νά παραμείνει στὴν πολιτικὴ σὰν παράγοντας ρυθμιστικὸς. Αὐτὸ τὸ ρόλο ἐπιθυμεῖ νά διαδραματίσει καὶ κατὰ τὴν επικείμενη ἐκλογή. Ὅμως σκοπὸς τοῦ «Δημοκρατικοῦ Συναγερμοῦ» εἶναι ν' ἀντιταχθεῖ σ' αὐτὴ τὴν ἀκελικὴ τακτικὴ καὶ νά παραμείνει ἡ κυπριακὴ πολιτικὴ ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὶς ἐπιθυμίες τοῦ ΑΚΕΛ».

ΕἶΝΑΙ ἀναμφισβήτητο τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ΑΚΕΛ, κατὰ τὶς προηγούμενες βουλευτικὲς ἐκλογές τοῦ 1970, ἀπόφυγε νά προσπορίσῃ ὅλα τὰ κέρδη πού μπορούσαν νά ἐξασφαλιστοῦν ἀπὸ τὴν ἐκλογικὴ του δύναμη. Μποροῦσε, σὲ συνεργασία μέ τὴν ΕΔΕΚ καὶ ἀντιμετωπίζοντας διασπασμένη τὴ δεξιὰ, νά ἐξασφαλίσει, ἂν ὄχι ὅλες τὶς βουλευτικὲς ἔδρες, τουλάχιστο τὴν ἀπόλυτη πλειοψηφία τους. Ὅμως, περιόρισε τὶς ὑποψηφιότητες σὲ δέκα (ἀπὸ τὶς 35) πού ἄνετα τὶς κέρδιζε καὶ πριμοδότησε τὸ Λυσσαρίδη μέ δύο μόνο ἔδρες. Στὶς πρώτες ἐκλογές, τοῦ 1960, δὲ θέλησε νά κατέβῃ καὶ δέχτηκε νά πάει στὴ Βουλὴ, χωρὶς ἐκλογικὴ ἀναμέτρηση, μέ πέντε μόνο ἔδρες. Ὅμως, τοῦτο δὲ σημαίνει ὅτι ἡ ΑΚΕΛικὴ ἡγεσία ἐπιθυμοῦσε ἢ ἐπιθυμεῖ νά 'ναι ὁ ρυθμιστικὸς παράγοντας. Στὰ χέρια τοῦ Μακάριου ἐπιθυμεῖ νά θρῖσκει ἡ ρύθμιση. Κι αὐτὸ γιὰτί χωρὶς καμιά ἐπιφύλαξη ἀκολουθοῦσε καὶ ἀκολουθεῖ τὴν πολιτικὴ του. Ἐτσι, σὲ ὀρθὴ βάση πρέπει νά στηρίζονται ἐκεῖνοι οἱ ψῖθυροι, ὅτι ἐπιθυμία τοῦ Μακάριου ἦταν νά περιοριστεῖ τὸ ΑΚΕΛ, στὰ 1970, σὲ δέκα ὑποψηφιότητες καὶ νά πριμοδοτήσῃ τὴν ΕΔΕΚ μέ τόσες ἔδρες, ὥστε ἡ δεξιὰ νά 'χει ἐξασφαλισμένη τὴν πλειοψηφία. Ἄλλοι ψῖθυροι ἔλεγαν τότε, ὅτι ἡ ἡγεσία τοῦ ΑΚΕΛ, ἀπὸ φόβο πρὸς τὶς πραξικοπηματικὲς δυνάμεις, θέλησε νά μὴν ἐμφανιστεῖ σὰν κυρίαρχο κόμμα στὴ Βουλὴ. Πάντως οἱ δεῦτεροι ψῖθυροι δὲν ἀποκλείουν τοὺς πρώτους. Ἀλληλοὑποβαστάζονται. Ἀλλωστε ἀπὸ βασικὲς ἀκελικὲς πηγές εἶχαν ξεκινήσει οἱ ψῖθυροι.

Μακάριος ὁ ρυθμιστὴς

Ο ΡΥΘΜΙΣΤΗΣ Μακάριος ἦταν ἐκεῖνος πού μέ τὶς εὐλογίες του προώθησε κατὰ τὶς ἐκλογές τοῦ 1970 τὴν ὀργάνωση τῆς Προοδευτικῆς Παράταξης (μέ βασικὸ στέλεχος τὸν κατοπινὸ ὀχταήμερο Νικόλαο Σαμπῶν), ἔτσι πού στὴ Βουλὴ νά ὑπάρχει κι ἓνα δεῦτερο κόμμα τῆς δεξιᾶς, καὶ ὁ Γλαῦκος Κληρίδης νά μὴν ἀφεθεῖ ἀπόλυτα ἐλεύθερος στὶς κινήσεις του. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο προβάλλει καὶ σήμερα τὸ ἐκλογικὸ καποσκῆνιο μέ ρυθμιστὴ τὸ Μακάριο. Φυσικὰ τὸ σκηνικὸ ἔχει κατὰ παράπονον ὁποῖο τροποποιηθεῖ. Ἐχει δημιουργηθεῖ ἡ κρίση Κληρίδη. Τὰ πυρὰ τώρα δὲν ἀνταλλάσσονται μόνο μεταξὺ Λυσσαρίδη καὶ Κληρίδη. Στους διαφιςισμοὺς μπῆκε ἤδη καὶ τὸ κόμμα τοῦ Παπαϊωάννου. Ἐξ ἄλλου ἐπιφανεῖς συνεργάτες τοῦ κ. Κληρίδη, σὰν τὸν Τάσο Παπαδόπουλο καὶ τὸν δῆμαρχο τῆς Λευκωσίας Λ. Δημητριάδη, τὸν ἐγκατέλειψαν. Ἐνα νέο μέτωπο, τὸ μέ-

τωπο τοῦ πρώην ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Σπ. Κυπριανοῦ, ἔχει ἐμφανιστεῖ, ἐνῶ ἡ ΕΟΚΑ Β' ὄχι μόνο σταμάτησε τὶς ἐπιθέσεις ἐνάντια στὸν κ. Κληρίδη, ἀλλὰ ἐκδηλώνει πλήρη συμπαράσταση πρὸς αὐτόν, μέ τάσεις νά ἐνταχθεῖ κάτω ἀπὸ τὴ σημαία του.

ΦΥΣΙΚΑ, ὁ κ. Κληρίδης, χτυπιέται σὰν παρήκοος, συνθηκολόγος πού δέχεται τὶς ἐντολές τῆς Δύσης. Ὅμως, πολλοὶ διερωτοῦνται κατὰ πόσον ὁ Μακάριος δὲν ἦταν γνώστης τῆς Κληριδικῆς ἀνυπακοῆς καὶ ὅλων τῶν ἄλλων, πού μαγειρεύονταν στὰ στεγανὰ διαμερίσματα. Ἄλλοι, προχωροῦν πιὸ μακριὰ στὶς σκέψεις τους καὶ διατείνονται (ὄχι χωρὶς θάσιμα ἐπιχειρήματα) ὅτι ὁ Μακάριος ὄχι μόνο γνῶριζε καὶ ἐνέκρινε ὅλες τὶς διαπραγματευτικὲς δραστηριότητες τοῦ Κληρίδη, ἀλλὰ καὶ σήμερα καλὰ ἀντιλαμβάνεται καὶ καθόλου δὲν ἐπιθυμεῖ ν' ἀντιδράσῃ στὸν ἀπροκάλυπτα δυτικὸ, ἀντισοσιαλιστικὸ καὶ ἀποδιεθνικοποιημένο δρόμο πού σήμερα ὁ κ. Κληρίδης ἀποφάσισε νά ἀκολουθήσει.

ΞΕΧΩΡΑ ἀπὸ τὴν ἰδεολογικο-πολιτικὴ συγγένεια πού ἐνώνει τὸ Μακάριο καὶ Κληρίδη, εἶναι κατὰδηλο πὼς ὁ τελευταῖος θεωρεῖται γιὰ τὸ κυπριακὸ κατεστημένο χρήσιμος τόσο γιὰ τὴ διεξαγωγὴ τῆς σημερινῆς ἐκλογικῆς ἐκστρατείας, ὅσο καὶ μέ τὴν παρουσία του στὴ νέα βουλὴ. Ἡ κυπριακὴ πλουτοκρατία, ὅσο καὶ ὁ δυτικὸς κόσμος, πρέπει νά ἐξακολουθοῦν νά ἔχουν τὶς ἐγγυήσεις τους στὸ πρόσωπο τοῦ Κληρίδη. Καὶ εἶναι πρῶτος ὁ Μακάριος πού εὐνοεῖ τὶς τέτοιες ἐγγυήσεις. Ἐξ ἄλλου μιὰ πολυκομματικὴ βιτρίνα ἦταν καὶ εἶναι πάντοτε πολὺτιμη γιὰ τὸ Μακάριο, ἐφόσον ὅλα θὰ ἐξακολουθοῦν νά καλύπτονται κάτω ἀπὸ τὸ ράσο του. Ἰδιαίτερα πολὺτιμα γιὰ τὸ Μακάριο εἶναι τὰ δυὸ σκέλη τῆς δεξιᾶς, σὰν ἀντίβαρο τῆς ἀριστερᾶς (ἐπίσης δικομματικῆς). Ἡ πείρα τοῦ παρελθόντος, παρὰ τὸ φιάσκο Σαμπῶν, ἐρμηνεύει πλήρως τὶς μακαριακὲς τάσεις.

Ἡ κατάσταση σήμερα

ΣΗΜΕΡΑ, κατὰ τὴν επικείμενη ἐκλογή, τὸ σκέλος Κληρίδη εἶναι γιὰ τὸ Μακάριο ἀπόλυτα χρήσιμο γιὰ νά συγκρατεῖ τὴν ὀλιγαρχία τοῦ πλούτου μέ ὅλα τὰ παρακλάδια τῆς καὶ γιὰ νά φαίνεται τὸ μακαριακὸ καθεστῶς εὐχάριστο στοὺς δυτικούς. Τὸ σκέλος Κυπριανοῦ εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητο γιὰ τὴν πλατιὰ κατανάλωση καὶ σὰν ἀντίβαρο πρὸς τὴ δυναμικὴ ἀριστερά. Καὶ ἡ ὑποστήριξη, πού ἡ ἀριστερά εἶναι πρόθυμη νά προσφέρει πρὸς τὸν Κυπριανοῦ, πρέπει νά θεωρεῖται ἀκόμη πιὸ πολὺ εὐχάριστη γιὰ τὸ Μακάριο. Καὶ τοῦτο γιὰ τὸν ἀπλοῦστατο λόγο ὅτι θὰ ἀποδυναμώσει τὸν Κληρίδη ὡς τέτοιο σημεῖο, ὥστε νά πάψει νά ἀποτελεῖ κίνδυνο.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ εἶναι ὅτι ὁ ἐκλογικὸς ἀγώνας ἔχει ἀρχίσει, μέ μοναδικὸ φλάμπουρο τὸ ράσο τοῦ Μακάριου. Οὔτε αὐτὸς ὁ «Δημοκρατικὸς Συναγερμός» τοῦ κ. Γλαῦκου Κληρίδη δὲν ἀποτολμᾷ, τουλάχιστο ἐπὶ τοῦ παρόντος, νά ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ αὐτὸ τὸ φλάμπουρο. Ἐτσι, μέσα σ' αὐτὸ τὸ κλίμα, οἱ επικείμενες βουλευτικὲς ἐκλογές δὲ φαίνεται νά προσλαμβάνουν ἰδιαίτερη σημασία. Τὸ ΑΚΕΛ ἤδη ἐκδήλωσε τὴν ἐπιθυμία του νά μὴν ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν παλιά του ταχτικὴ καὶ δὲ θὰ διεκδικήσει (τὸ δήλωσε ἤδη) περισσότερες ἀπὸ τὶς δέκα ἔδρες του, πού τὶς θεωρεῖ ὑπεραρκετὲς γιὰ τὴ συνέχιση τῆς ἀνεπιφύλαχτης ὑποστήριξής του πρὸς τὸ Μακάριο. Ἰσως τὸ ΑΚΕΛ νά βοηθήσει κατὰ κάποιον τρόπο τὸ δρ. Λυσσαρίδη γιὰ ν' αὐξήσει τὶς ἔδρες του. Καὶ ὅπωςδήποτε θὰ ὑποστηρίξῃ τὸν Κυπριανοῦ ἀντὶ τὸν Κληρίδη.

ΕΤΣΙ, ἀλλαγὴ τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς δεξιᾶς (μέχρι τὴ στιγμή κανεὶς δὲν ξέρει τί θ' ἀποφασίσει νά κάμει ὁ ἄλλος βασικὸς πρωταγωνιστὴς τῆς δεξιᾶς, ὁ κ. Τάσος Παπαδόπουλος) στὴν κυπριακὴν πολιτικὴν σκηνή, δὲν πρέπει νά ἀναμένεται. Ὅμως, καμιά σημαντικὴ ἐναλλαγὴ στὴ ρύθμιση τῆς γενικῆς κυπριακῆς πολιτικῆς (ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς) δὲν διαβλέπεται. Κύριος ρυθμιστὴς ἐξακολουθεῖ νά παραμένει ὁ Μακάριος, μέ τὴν παροικιῶδη μαεστρία του νά κινεῖ ὅλα τὰ νήματα. Καὶ τὰ πάντα νά ἐξακολουθοῦν νά ρέουν σύμφωνα μέ τὶς θελήσεις του – ἐχτὸς ἂν ἀλλάξει τὸ σύστημα.

στὶς ἐπάλξεις τῆς Δημοκρατίας
ἡ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ
ἡ ἀπογευματινὴ σου ἐφημερίδα

Συνθετικό οινόπνευμα στὰ κρασιά

ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΗ ΚΟΜΠΙΝΑ

ΕΝΑ πολυεθνικό σκάνδαλο, με πολύπλευρες επιπτώσεις (στην υγεία του λαού, στην εθνική οικονομία κ.λπ.) έρευνούν οι δικαστικές αρχές: το σκάνδαλο χρησιμοποίησης συνθετικών οινόπνευμάτων στην οίνοποιία και ποτοποιία, που «γεννήθηκε» στη διάρκεια της δικτατορίας, αλλά δεν ξεκαθαρίστηκε ακόμα. Θα μπορούσε να πει κανένας σήμερα, ότι η κυβέρνηση αντιμετωπίζει αυτή την ιστορία με πολύ...τάκτ!

ΚΙ ΟΜΩΣ, υπήρξε ήδη μιὰ χειροπιαστή απόδειξη (που στάθηκε και η αφορμή της αποκάλυψης του σκανδάλου) των τρομακτικών συνεπειών αυτής της «διεθνούς κομπίνας»:

● Στις αρχές του 1975, η Δυτ. Γερμανία επέστρεψε στην Ελλάδα 30.000 εκατόλιτρα μωσχάτα γλυκά κρασιά, παραγωγής των Ένώσεων Οίνοποιητικών Συνεταιρισμών Σάμου, Κρήτης, Αχαΐας, σαν ακατάλληλα για κατανάλωση: ο ειδικός έλεγχος που έκαναν οι Γερμανοί, απόδειξε ότι περιείχαν συνθετικό οινόπνευμα, που θεωρείται (στο εξωτερικό τουλάχιστον) ότι έχει καρκινογόνες ουσίες!...

Η ΙΣΤΟΡΙΑ αρχίζει το 1962, όταν υπογράφηκε το πρωτόκολλο σύνδεσης της Ελλάδας με την ΕΟΚ. Τότε, δημιουργήθηκε το πρόβλημα της χρησιμοποίησης αποκλειστικά οίνικων οινόπνευμάτων στην παρασκευή των μωσχάτων κρασιών που προορίζονταν για τις χώρες της Κοινής Αγοράς. Εκείνη την εποχή η λύση ήταν σχετικά εύκολη: η κυβέρνηση έδινε οινόπνευμα από σταγίδια στις ενδιαφερόμενες οίνο-εξαγωγικές βιομηχανίες, που με τη σειρά τους το αντικαταστούσαν με οινόπνευμα από ζύμωση γεωργικών προϊόντων, που έρχονταν από το εξωτερικό και που είχε εξαιρετικά χαμηλή τιμή σε σύγκριση με το εγχώριο.

ΣΥΜΦΩΝΑ, όμως, με τη νομοθεσία και τους κανονισμούς της ΕΟΚ (που επεκτάθηκαν και στη χώρα μας με το Β. Δ. 680/1970 - με το οποίο κατοχυρώνεται και η τοπωνυμία των κρασιών Σάμου), επιβάλλεται η παρασκευή των μωσχάτων γλυκών κρασιών, που θα εξ-

άγονται στην Κοινή Αγορά, να γίνεται ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ με οινόπνευμα προερχόμενο από αμπελογεωργικά προϊόντα (ALCOOL VINIQUE) και όχι απλά από απόσταξη άλλων γεωργικών προϊόντων.

ΤΟ 1971, είναι μιὰ χρονιά-σταθμός στη διεθνή αγορά για τα κρασιά: η τιμή του οίνικου οινόπνευματος ανεβαίνει άλματώδως - από 230\$ που ήταν το 1970, γίνεται 340 \$! 'Η εισβολή των γαλιονέζικων κρασιών στη γαλλική αγορά (την επόμενη χρονιά), ανέβασε την τιμή του οινόπνευματος και του οίνικου οινόπνευματος σε ανέλιστα ύψη, ενώ ταυτόχρονα άρχισε να διαγράφεται, συγκεκριμένος πιά, ο κίνδυνος για την ελληνική εξαγωγή κρασιού.

● Τότε, άκριδώς, «στήθηκε» η «μεγάλη κομπίνα»: η χουντική κυβέρνηση άρνήθηκε να εφαρμόσει το μέτρο της αντικατάστασης του εγχώριου οινόπνευματος από σταγίδια, με οινόπνευμα εξωτερικού από μελάσσα.

(ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ : η Δυτ. Γερμανία, είναι η πρώτη χώρα που εφαρμόσε τη μέθοδο αντίχνευσης ραδιενεργών στοιχείων με την οποία διαπιστώθηκε η παρουσία συνθετικού οινόπνευματος στα ελληνικά κρασιά. 'Η μέθοδος εφευρέθηκε το 1974 και μ' αυτή μπορεί να εξακριβωθεί το συνθετικό οινόπνευμα από το οινόπνευμα που προέρχεται από ζυμώσεις γεωργικών προϊόντων. Δεν υπάρχει, ακόμα, μέθοδος για εξακρίβωση του οινόπνευματος που προέρχεται από ζυμώσεις αμπελογεωργικών προϊόντων από το οινόπνευμα το προερχόμενο από ζύμωση άλλων γεωργικών προϊόντων).

ΑΛΛΩΣΤΕ, η ίδια η κυβέρνηση (δηλαδή οι αρμόδιες υπηρεσίες) πήρε λίγο μετά το «γερμανικό φιάσκο» - απόφαση να «επαναποστάξει» (δηλαδή, να ξανακάνει συνθετικό οινόπνευμα) 8.000 εκατόλιτρα σαμιώτικο γλυκό κρασί, αξίας 25 εκ. δρχ., γιατί το οινόπνευμα με το οποίο είχαν αναμιχθεί και παρασκευασθεί ήταν συνθετικό!

● Τί συμβαίνει λοιπόν; Και - φυσικά - τί θα γίνει από δω και πέρα;

που ήταν γτηνότερο! Γιατί; Τί συνέβαινε;

ΤΗΝ εποχή εκείνη, το ξεπούλημα του τόπου στα πολυεθνικά μονοπώλια... άνθιζε. Και στον τομέα αμπελογεωργίας - οίνοβιομηχανίας, κυριαρχούσε μιὰ προσωπικότητα: 'Ο Σόλων Σασσών, πρόεδρος του Δ.Σ. της ΑΕ ΤΡΑΝΣΤΕΚΟΜ, που δημιουργήθηκε το 1958 με κεφάλαιο ενός εκατομμυρίου δραχμών και σήμερα έγινε ένα τεράστιο συγκρότημα.

Σ' ΑΥΤΟ το συγκρότημα Σασσών, άνηκε μιὰ εταιρία με έδρα τη Γενεύη - ή εταιρία ΣΟΒΙΑΛ. Αυτή λοιπόν ή εταιρία, προμηθεύτηκε από τις ΗΠΑ, σε τιμή ευκαιρίας, μιὰ ποσότητα 10.000 τόν. οινόπνευματος συνθετικού, που έπρεπε βέβαια να διοχετευτεί στην «αγορά της Δύσεως». Ποιά αγορά όμως; Μιὰ καλή πιάτσα ήταν ή Ελλάδα, ή Ισπανία και ή Πορτογαλία... Τα δικτατορικά καθεστώτα προσφέρονται πάντα για τέτοιες

κομπίνες, γιατί οί δικτάτορες είναι... επιρρεπείς στη ρεμούλα και γιατί δεν υπάρχει, βέβαια, κανένας έλεγχος - ή (ωνή) του υιγόμενου δεν πρόκειται ν' αζουστει.

ΔΕΝ ξέρουμε πώς έγινε ή κομπίνα στην Πορτογαλία και την Ισπανία. Στη χώρα μας, όμως, τὰ πράγματα εξελιχθήκαν κατά τὸν λιγότερο πολύπλοκο τρόπο:

1. Ἀρχισε νὰ καταφθάει τὸ συνθετικό οἶνόπνευμα. Πῶς; Μέσω Ἑλβετίας, γερικά. Στὰ χέρια τῶν δικαστικῶν ἀρχῶν, ὑπάρχουν πιστοποιητικά μὲ προέλευση τὸ Ἐμπορικό Ἐπιμελητήριο τῆς Γενεύης. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ Ἑλβετία (ὁ παράδεισος τῶν φοροφυγάδων) δὲν ἔχει λιμάνια, οὔτε καμιά βιομηχανία οἶνοπνευμάτων, τὸ Ἐπιμελητήριο τῆς Γενεύης ἐξέδιδε πιστοποιητικά προέλευσης ὕστερα ἀπὸ αἴτηση τῶν ἐνδιαφερομένων. Πιστοποιοῦσε, δηλαδή, ΑΥΤΑ πὺν τὴν αἴτησή του ἀνάφερε ὁ ἐνδιαφερόμενος, ὁ ὁποῖος προσκόμιζε καὶ τὸ πιστοποιητικό προέλευσης τῆς χώρας παραγωγῆς... Στὴν προκειμένη περίπτωση, πιστοποιητικό πὺν ὑπάρχει, παρουσιάζει σὰν χώρα παραγωγῆς τὴς ΗΠΑ, ἀλλὰ τόσο τὸ ἐργοστάσιο παραγωγῆς καὶ ἡ διεύθυνσή του, ὅσο καὶ ἡ πρώτη ὕλη παραγωγῆς, ΔΕΝ εἶναι εὐδιάκριτα. Σὰν κάποιος νὰ τὰ μουντζούρωσε...

● Μὲ τέτοια «χαρτιά» εἰσαχθήκανε στὴ χώρα μας, μέσα στὴ δετία 1972-73, περίπου 5.000 τόν. συνθετικό οἶνόπνευμα!

ΟΤΑΝ Ο ΝΟΜΟΣ...

ΑΝ κάποιος ἀγρότης σ' ἓνα χωριὸ τολμήσει νὰ στήσει δίχως ἄδεια τὸ καζανάκι του, προκειμένου νὰ ἀποστᾶξει λίγο τοῖσπουρο γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς οἰκογενείας του, τότε θὰ κινητοποιηθοῦν ὅλες οἱ δυνάμεις ἀσφαλείας (Ἀγροφυλακὴ - Χωροφυλακὴ) γιὰ νὰ τὸν συλλάβουν σὰν κοινὸ ἐγκληματία. Μετὰ τὴ σύλληψή του καὶ τὴν κατάσχεση τοῦ καζανιοῦ, θὰ τὸν παραπέμψουν σὲ δίκη. Καὶ φυσικά θὰ καταδικαστεῖ.

ΑΥΤΑ, μὲ τὸν ἀνώνυμο ἀγρότη...

2. Τὸ συγκρότημα Σασσῶν ἀποτάθηκε στοὺς ἀρμόδιους, ἐξηγώντας τὴν «πραμάτεια του». Ἦταν οἱ μέρες πὺν θὰ γινόταν διαγωνισμὸς γιὰ τὴν προμήθεια οἶνοπνεύματος ἐξωτερικοῦ. Καὶ οἱ ἀρμόδιοι μὲ τὴ σειρά τους ἔκαναν τὴν πρώτη κρούση - στοὺς ἐνδιαφερόμενους παραγωγούς, πὺν τελικά δέχτηκαν - οὐσιαστικά εἶχαν νὰ κάνουν μ' ἓναν κρατικό (τὸ κράτος ἦταν ἡ χούντα) ἐκδοσιμὸς...

ΑΥΤΗ τὴν ῥάση, περιγράφει παραστατικότερα σὲ μιὰ ἐμπιστευτικὴ ἀναφορὰ πρὸς τὴν Ἐνωση Οἰνοπαραγωγικῶν Συνεταιρισμῶν Σάμου, ὁ προϊστάμενος τοῦ οἰνολογικοῦ τῆς τμήματος κ. Μ. Κέντουρης, ὁ ὁποῖος κλήθηκε αἰφνιδιαστικά ἀπὸ τὸ τηλεφῶνο νὰ παρουσιαστεῖ στὸ Γενικὸ Χιμεῖο τοῦ Κράτους. Πῆγε (11-4-72), καὶ ἐκεῖ...

«(...) μοῦ ἐγνώρισαν ὅτι παρὰ Οἶνοπνευματοβιομηχανίας κατετέθη εἰς Γ.Χ.Κ. αἴτησις ὅπως οἶνόπνευμα μίγματος κατὰ 90% ἐξωτερικῆς προελεύσεως καὶ κατὰ 10% ἐγχωρίου ἐκ σταφίδος χαρακτηρισθῇ ὡς οἶνόπνευμα Οἰνικῆς προελεύσεως - Viticole - ἵνα μᾶς προσφερθῇ τοῦτο εἰς συμμέτρους τιμὴν. Μὲ ἠρώτησαν: Α) Ἐὰν θὰ ἐδεχόμεθα νὰ προμηθευθῶμεν ὑπὸ συμφέροντας ὄρους οἶνόπνευμα τοῦ ὡς ἄνω κράματος μὲ πλήρη ὑπηρεσιακὴν κάλυψιν ὅτι πρόκειται περὶ οἶνοπνεύματος οἰνικῆς προελεύσεως. Β) Ἐὰν ἔχωμεν καμμίαν δέσμευσιν νὰ προμηθευθῶμεν οἰνικῆς προελεύσεως οἶν/μα ἐκ συγκεκριμένης ῥάρας ἢ ἐκ συγκεκριμένου προμηθευτοῦ. Γ) Ἐὰν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἀναβολὴ τοῦ διαγωνισμοῦ μας τῆς 17 τρ. καθόσον τὸ ἐναπομένον σ' ἡμερὸν εἶναι ἀνεπαρκὲς διὰ νὰ ἐκδοθῶσιν αἱ σχετικαὶ ἀποφάσεις ἢ νὰ εἰδοποιηθῶσιν καὶ οἱ ἄλλοι Οἶνοπνευματοβιομηχανοὶ ἵνα λάβωσιν μέρος εἰς τὸν διαγωνισμόν. Ἀπάντησα ὅτι δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν εἰς τὸν Διαγωνισμόν τὸ προτεινόμενον κράμα οἶν/τος καὶ νὰ προμηθευθῶμεν ἐξ αὐτοῦ ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ὑπὸ ἐπισήμων ἐγγράφων θὰ χαρακτηρίζεται ὅτι εἶναι Οἶν/μα οἰνικῆς προελεύσεως, καὶ δεθαίωσ νὰ εἶναι καλῆς ποιότητος καὶ νὰ προσφερθῇ εἰς συμμέτρους τιμὴν».

3. Τὸ κράτος κράτησε τὴν ὑπόθεσίν του - καθαρὲς δουλειές: ἔδωκε τὴν ὑπ' ἀριθ. 518/103/72 ἐμπιστευτικὴ ἀπόφαση (ὑπουργεῖο Οἰκονομικῶν) μὲ τὴν ὁποία χαρακτηρίζεται τὸ συνθετικὸ οἶνόπνευμα σὰν οἰνικό. Ὁ διαγωνισμὸς ἀκυρώθηκε καὶ ὁ Σασσῶν ἀνέλαβε νὰ προμηθεύει τοὺς οἰνοπαραγωγούς μὲ τὸ «οἶνόπνευμά» του. Ἦταν μιὰ ἀπόφαση

Διὸ φορὲς τὸ θέμα τῶν κρασιῶν ἔφτασε στὴ Βουλὴ, πέρουσι:

ΠΡΩΤΑ, μὲ τὴν ἐρώτηση (ὑπ' ἀριθμ. 446) τῶν βουλευτῶν ταῖς «Ν. Δημοκρατίας» Β. Μπεκίρη, Δ. Ἀλιμπράντη, Ι. Σπύρου, Α. Κράτσα.

ΕΠΕΙΤΑ, μὲ ἐρώτηση (ὑπ' ἀριθμ. 1138/3δ12-75) τῶν βουλευτῶν τῆς ΕΔΗΚ Ἀ. Ἀγγελούση, Ἀ. Ντεντιδάκη, Β. Πεντάρη, Δ. Διαμαντίδη.

● Καὶ στὶς διὸ περιπτώσεις, ἀπάντησε, «μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα», ὁ ὑφυπουργὸς Οἰκονομικῶν Γ. Λιανόπουλος, πὺν χειρίζεται τὸ θέμα. Τὸ «πνεῦμα» αὐτό, δείχνει τὸ «τάκτ» μὲ τὸ ὁποῖο (γιατί ἄραγε;) ἡ κυβερνησὴ ἀντιμετωπίζει τὸ θέμα, ξεχνώντας ὅτι, ἐν πάσῃ περιπτώσει, γίνεται κάποια ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ἔρευνα...

Ὁ κ. ὑφυπουργός, λοιπόν, ἀφοῦ ἀναπτύσσει - στὶς ἀπαντήσεις του - τὴν διαδικασία εἰσαγωγῆς οἶνοπνεύματος γιὰ τὰ κρασιά, ἱποστηρίζει - ἀνάμεσα στ' ἄλλα - τὰ ἐξῆς βασικά στοιχεία:

1. Ὅτι τὸ συνθετικὸ οἶνόπνευμα «εἶναι τελείως καθαρὸν», καὶ «δὲν εἶναι ἐπιβλαβὲς εἰς τὴν ὑγείαν, δι' ὃ καὶ ἐπιτρέπεται ἡ χρησιμοποίησίν του εἰς πλείστας χώρας, τῆς χρήσεώς του ἀπαγορευομένης εἰς τὰς χώρας τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, διὰ λόγους προστασίας τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς».

2. Ὅτι «δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐξακριβωσὶς τῶν εἰσαχθεῖσιν κατὰ τὸ παρελθόν

Ἕνας ιδιώτης ξεσκεπάζει τὸ σκάνδαλο

ποσοτήτων συνθετικοῦ οἶνοπνεύματος, καθ' ὅσον ταῦτα εἰσῆγοντο μὲ πιστοποιητικὸν τῆς χώρας προελεύσεως, ὅτι προήρχοντο ἐκ ζυμώσεων γεωργικῶν ὕλων».

3. Ὅτι ἀπὸ 3-2-75 «οὐδεμία ποσότης συνθετικοῦ οἶνοπνεύματος εἰσῆχθη ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς». Μάλιστα, ὅχι μόνο «ἡ νέα ἐσοδεία οἶνων 1974-75 διεφυλάχθη ἀπὸ ἀνάμειξιν μὲ συνθετικὸν οἶνόπνευμα», ἀλλὰ «ἡδη, σήμερον ἐξετάζονται ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Χιμεῖου τοῦ Κράτους ὅλα τὰ εἰσαγόμενα οἶνοπνεύματα καὶ τότε μόνον χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν παρασκευὴν ποτῶν καὶ τὴν ἀνάμειξιν μετ' οἶνων, ἐγ' ὅσον διαπιστωθῇ ὅτι προέρχονται ἐκ ζυμώσεως γεωργικῶν προϊόν-

των». (Οἱ σχετικὲς ἔρευνες γίνονται στὰ ἐργαστήρια τοῦ «Δημόκριτου»).

Εἰλικρινά, μένει κανένας κατάπληκτος πὺν ἓνας ἀρμόδιος κυβερνητικὸς παράγοντας προσπαθεῖ νὰ πείσει ὅκτῳ συν-αδελφους του - καὶ μέσω ἀλόκληρῃ τὴν κοινὴ γνώμη - ὅτι ἂν καὶ ΔΕΝ ὑπῆρχε (οὔτε ὑπάρχει) κανένας κίνδυνος, λήφθηκαν τόσα μέτρα, ἀπαγορεύσαμε τὴ χρήση τοῦ (... ἀδολβοῦς) συνθετικοῦ οἶνοπνεύματος καὶ γτάσαμε μέ-χρι... τὸν «Δημόκριτο»! Χώρια ὅτι ὁ κ. ὑφυπουργός δείχνει νὰ ἀγνοεῖ τελείως τὸ πολυεθνικὸ σκάνδαλο καὶ τὴ δικαστικὴ ἔρευνα...

Ἀλλὰ, ἂς τὰ πάρουμε μὲ τὴ σειρά:

1. Εἶναι ἢ ὅχι ἀλήθεια ὅτι τὰ μεγάλτερα καὶ διεθνoῦς κύρους ἱνστιτοῦτα Ἐρευνῶν θεωροῦν τὰ προϊόντα καὶ ὑποπροϊόντα ὕδρογονανθράκων (πετρέλαιο - γαιάνθρακες), ὅπως εἶναι τὰ συνθετικά οἶνοπνεύματα, σὰν ΕΠΙΒΛΑΒΗ καί:

● ἀκατάλληλα γιὰ ἐσωτερικὴ χρήση (πόση).

● κατάλληλα γιὰ ἐξωτερικὴ, βιομηχανικὴ, χρήση;

2. Εἶναι ἢ ὅχι ἀλήθεια, ὅτι τὸ συνθετικὸ οἶνόπνευμα (ἂν καὶ εἶναι καθαρὸ τελείως καὶ δὲν διαφέρει, ἀπὸ πλεονῶς χημικῆς, σὲ τίποτα μὲ τὸ οἶνόπνευμα τὸ προερχόμενο ἀπὸ τὴ ζύμωση γεωργικῶν προϊόντων) χαρακτηρίζεται ΔΙΕΘΝΩΣ

εξώφθαλμα αντίθετη με τὸ Β.Δ. 608/70 ὅπως καὶ με τοὺς κανονισμοὺς καὶ τὴ νομοθεσίᾳ τῆς ΕΟΚ, πὺν ἡ ὑλοποίησί τῆς ἐκρυβε διπλὸ κίνδυνο:

● Γιά τὴν ὑγείᾳ τοῦ κόσμου

● Γιά τὴν γήμη τῶν ἑλληνικῶν κρασιῶν.
ΑΚΟΜΑ, με τὸν τρόπο αὐτό, οἱ συνεταιρισμοί, οἱ ποτοποιεῖς καὶ τό... κράτος, ἦταν σὸ ἔλεος τοῦ Σασσῶν.

● Οἱ συνεταιρισμοὶ στὴ διακήρυξή τους γιά προμήθεια τῶν ἀναγκαίων οἰνοπνευμάτων, δὲν μπορούσαν νὰ ἀναφέρουν ὅτι ζητάνε κράμα οἰνοπνεύματος, τέτοιο πὺν καθόριζαν οἱ ἐμπιστευτικὲς ἀποφάσεις τοῦ ὑπουργεῖου Οἰκονομικῶν, γιὰ αὐτὲς παρῆβαιναν, ὅπως εἶδαμε, τὸ Β.Δ. 680/70 (ΕΟΚ κ.λπ.). Ἐπρεπε ὑποχρεωτικά, νὰ ζητάνε οἰνικὸ οἰνό-

πνευμα γιά τὰ κρασιὰ πὺν προορίζονταν γιά τὴν ΕΟΚ καὶ οἰνόπνευμα ἀπὸ ζύμωση μελάσσας γιά τὰ κρασιὰ πὺν προορίζονταν γιά τίς ἄλλες χώρες!...

ΜΙΑ ἀπορία: ὁ σημερινὸς πρόεδρος τῆς Βουλῆς κ. Κ. Παπακωνσταντίνου, ἦταν ἡ ὄχι νομικὸς σύμβουλος τῆς ΤΡΕΝΣΤΕΚΟΜ, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς δικτατορίας;

● Τὸ κράτος, ἔχοντας βγάλεῖ τίς παράνομες (γιά τὴν ΕΟΚ) διαταγὲς καὶ ἀποφάσεις του, αὐτοδεδεμένονταν: πῶς (καὶ ἂν, θεωρητικά, ἤθελε) νὰ ἀντιδράσει, ὅταν μπορούσε ὁ ὁποιοσδήποτε νὰ κάνει γνωστὲς στίς χώρες τῆς ΕΟΚ τίς ἐπίσημες ἐντολές.

ὁπότε θὰ χαρακτηριζόμασταν διεθνῶς σὺν ἀπατείνες —πέρα ἀπὸ τὰ συγκεκριμένα μέτρα πὺν θὰ λαμβάνονταν;

Ο ΜΟΝΟΣ ὠφελημένος, ἦταν, φυσικά ὁ Σασσῶν. Καθὼς μάλιστα ἡ ἱστορία συνεχίστηκε καὶ τὸ 1973 (με τὴν ὑπ' ἀριθμ. 606/105/73 ἐμπιστευτικὴ διαταγή τοῦ ὑπουργεῖου Οἰκονομικῶν πὺν «ἀντέγραψε» τὴν προηγούμενη) τὰ κέρδη πολλαπλασιάστηκαν. Γιά παράδειγμα: τὸ 1973 ἡ Ἐνωση Οἰνοποιητικῶν Συνεταιρισμῶν Σάμου, προκήρυξε διαγωνισμό γιά τὴν προμήθεια

- 400 τόν. οἰνικῶν οἰνοπνεύματος
- 800 τόν. οἰνοπνεύματος ἀπὸ μελάσσα.

Ο ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ κατακυρώθηκε, φυσικά, στὴν ΤΡΑΝΣΤΕΚΟΜ, πρὸς 413,56\$ καὶ 268 \$ τὸν τόνο ἀντίστοιχα.

καὶ τιμολογεῖται ἀπὸ τοὺς παραγωγούς του σὺν διομηχανικὸ οἰνόπνευμα (ALCOOL INDUSTRIELLE) καὶ ἡ τιμὴ του βρῖσκεται:

● σὸ 1/2 τῆς τιμῆς τοῦ οἰνοπνεύματος πὺν προέρχεται ἀπὸ ζύμωση γεωργικῶν προϊόντων (FERMATATION).

● σὸ 1/4 τῆς τιμῆς τοῦ οἰνοπνεύματος πὺν προέρχεται ἀπὸ ἀμπελοφυτικὰ προϊόντα (ALCOOL VINIQUE);

3. Πῶς εἶναι δυνατό ἓνας ὑφυπουργὸς νὰ ὑποστηρίζῃ σοβαρὰ ὅτι ἡ χρήση τοῦ συνθετικοῦ οἰνοπνεύματος ἀπαγορεύεται στίς χώρες τῆς ΕΟΚ «γιά λόγους προστασίας τῆς ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ παραγωγῆς των», ὅταν ἡ μόνη χώρα πὺν μᾶς ἐπέστρεψε τὰ κρασιὰ μας (ἡ Δ. Γερμανία) δὲν ἀντιμετωπίζει, βέβαια, προβλήματα... «προστασίας γεωργικῆς παραγωγῆς», ἀλλὰ ἀπλὰ χρησιμοποίησε τὴ μέθοδο ἀνίχνευσης πὺν πρόσφατα ἐφευρέθηκε;

4. Πῶς εἶναι δυνατό νὰ χρησιμοποιεῖται ὅλη αὐτὴ τὴν (κυριολεκτικὰ) ἀμπελοφιλοσοφία, ὅταν γνωρίζει πολὺν καλὰ ὅτι μετὸ Β.Δ. 680/70 (μετὸ ὅποιο ἐπεκτάθηκαν καὶ στὴ χώρα μας οἱ νόμοι καὶ οἱ κανονισμοὶ τῆς ΕΟΚ), ΕΠΙΒΑΛΛΕΤΑΙ ἡ παρασκευὴ τῶν μυσχάτων γλυκῶν κρασιῶν, πὺν θὰ ἐξαχθοῦν στὴν Κοινὴ Ἀγορά, νὰ γίνεται ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ μετὸ οἰνόπνευμα προερχόμενο ἀπὸ ἀμπελο-

γικά προϊόντα (ALCOOL VINIQUE); Ἐγινε, λοιπόν, ἡ δὲν ἔγινε — μετὸν «κομπίνα» τῆς χούντας — σαφὴς παράβαση; Ὑπάρχουν ἡ δὲν ὑπάρχουν ὑπεύθυνοι;

● Ἀλλὰ τὴν ἔμπρακτη ἀπάντησιν σ' ὅλα αὐτὰ τὴ δίνει... ὁ ἴδιος: μετὸν ὑπ' ἀριθμ. 31-2-75 πράξῃ ΕΠΕΒΑΛΕ τὴν ἐπαναπόσταξιν τῶν 30.000 ἐκατολίστρων πὺν ἐπεστράφησαν ἀπὸ τὴ Δ. Γερμανία, γιά παραγωγή οἰνοπνεύματος ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ γιά διομηχανικὴν χρῆσιν!! Γιὰτί, ἄραγε, δὲν τὰ «ἐπανεξήγαγε εἰς χώρας εἰς ἃς ἐπιτρέπεται ἡ ἐξαγωγή», ὅπως ἀρχικὰ τουλάχιστον σκέφθηκε;

Ὑπάρχει, ὅμως, μία παράγραφος καὶ στίς δυὸ ἀπαντήσεις, πολὺν περιέργη. Λέει ὁ κ. Λιανόπουλος:

● «Δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐξακριβώσις τῶν εἰσαχθειῶν κατὰ τὸ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ποσοτήτων συνθετικοῦ οἰνοπνεύματος, καθ' ὅσον ταῦτα εἰσῆγοντο μετὸ πιστοποιητικὸν τῆς χώρας προελεύσεως ὅτι προήρχοντο ἐκ ζυμώσεων γεωργικῶν ἑλῶν»!!

Δηλαδή, κ. ὑφυπουργέ; «Συγχωροχάρτι» στὸν Σασσῶν τὴν ὥρα πὺν οἱ δικαστικὲς ἀρχὲς ἐρευνοῦν τὴν ὑπόθεσιν; Καὶ πῶς μιλάτε μετὸς θεοιδόξια (κι ἐπίσημα μάλιστα) γιά τὰ «πιστοποιητικὰ» αὐτὰ; Ζητήσατε νὰ δεῖτε κανένα; Δέν... ἀκούσατε τίποτα, λοιπόν;

● Καὶ τὸ ἀποκορύφωμα: στὴν ἀπάντησιν πρὸς τοὺς βουλευτὲς τῆς Ν.Δ. ὁ κ. Λιανόπουλος λέει ὅτι «συγχρόνως ἀπερρίφθησαν διὰ τὸν αὐτὸν λόγον (ΣΣ: τὴν... προστασία, δηλαδή, τῆς «γεωργικῆς παραγωγῆς») ἐκ μέρους τῶν γεωργικῶν ἀρχῶν μεγάλα ποσότητες τῶν περιφῆμων πορτογαλικῶν καὶ ἰσπανικῶν οἶνων PORTO καὶ CHERY»!

Ἐδῶ, ἀστόχησε ὁ κ. ὑφυπουργός. Τὸ «ἐπιχειρήμα» (πὺν ἦταν, οὐσιαστικά, ἐπιχειρήμα ὑπὲρ τοῦ Σασσῶν) ἔγινε «μπούμερακ». Γιὰτί, ὅπως προαναφέρθηκε, ἡ Ἑλλάδα, ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Πορτογαλία, ἦταν τρεῖς ἀπὸ τίς χώρες πὺν λόγω «τρόπου διακυβερνήσεως» ἐκλέχθηκαν ἀπὸ τὸν Σασσῶν γιά τὴν «κομπίνα του». Τίς τροφoδότησε μετὸ ἄζημίωτο, ἀπὸ τὸ «ἐξ ΗΠΑ» συνθετικὸ του οἰνόπνευμα... «κι ὅποιον πάρει ὁ χάρος», πὺν λένε...

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Γιά τὸ θέμα αὐτό, ὑπάρχει μιὰ ἐνδιαφέρονσα ἀλληλογραφία (ἐνδιαφέρονσα ΚΑΙ τίς ἀρχὲς πὺν ἀσχολοῦνται μετὸν ὑπόθεσιν) τοῦ ἐπιχειρηματία κ. Νικ. Παναγιώτου, μετὰ διαφορά ἀρμόδια πρόσωπα, ΜΕΤΑ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ σκανδάλου. Σὲ μιὰ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν κ. Λιανόπουλο, ὁ κ. Παναγιώτης, τοῦ συνιστᾷ νὰ ζητήσῃ ἀντίγραφα ἀπὸ τὸν ἀνακριτὴ τῆς ὑπόθεσης· τότε, «θὰ τριέδετε τὰ μάτια σας». τοῦ λέει. Νὰ τό'κανε;

Τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνὴ οἱ τιμὲς ἦταν: 450 \$ τοῦ οἴνικοῦ οἰνοπνεύματος ἐξωτερικοῦ καὶ 330 \$ ἀπὸ μελάσσα. Θὰ ᾤρεπε, λοιπόν, τὸ κράμα νὰ στοίχιζε 330 \$ ἂν ἦταν πραγματικά 90% ἀπὸ οἴνικο καὶ 10% ἀπὸ μελάσσα. Ἀλλὰ ... δὲν ἦταν βέβαια. Ἦταν, ἀπλά, συνθετικό. Καὶ ἡ τιμὴ τοῦ συνθετικοῦ ἦταν, τότε, μόλις... 130 \$!!

● Συμπέρασμα: ἡ προμήθεια αὐτῶν 1200 τόνων ἀπέδωσε στὸ συγκρότημα Σασσὸν ὑπερκέρδη 6.700.000 δρχ. ἢ 283.560 \$, ΧΩΡΙΣ νὰ ὑπολογίσουμε τὴ ΔΙΑΦΥΓΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΟΣ, ποὺ ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικά «ἐπὶ μέρους θέματα» αὐτῆς τῆς «διεθνούς κομπίνας».

ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΑ, αὐτὴ ἡ ὑπόθεση θὰ ᾤρεπε νὰ ᾔχει βγεῖ στὴ δημοσιότητα

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΕ
ΤΕΛΟΣ 19/11/72 12.45
ΑΠΟ: Σ.Ε.Ο.Α.Ο. (ΥΠΟΚΟΙΤΗΣ)
ΕΙΣ: ΣΟΦΙΑ ΠΑΡΙΣ (ΣΙΜΟΣ ΠΑΡΙΣ)

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΝ ΠΡΟΣΛΕΥΣΕΩΣ
ΕΠΙΣΕ ΑΝΑΓΡΑΦΩΝ ΟΠΩΣ ΤΟ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΝ ΠΡΟΣΛΕΥΣΕΩΣ ΠΟΥ ΘΑ ΣΥΝΟΛΕΥΕΙ
ΤΟ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑ ΣΥΝΘΕΣΕ, ΝΑ ΕΧΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΟΕ ΕΣΗΕ:
"ΑΙΝΥΣΑΙΝ ΑΛΚΟΟΛΟΝ ΠΡΟΦΟΡΟΝΤΕΣ ΕΙ ΑΠΟΤΑΤΕΣ ΑΛΚΟΟΛΙΚΟΝ ΥΓΡΟΝ,
ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΝ ΕΚ ΦΥΣΙΚΗΣ ΣΥΝΘΕΣΕΩΣ ΕΛΚΑΟΡΟΝΤΟΝ ΠΡΟΤΗΝ ΥΛΗΝ."
ΓΕΝΙΚΟΝ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΝ ΕΠΙΤΡΕΠΕΙ ΕΚΦΟΡΤΕΥΣΕΙΝ ΤΟΥ Α/Η
"ΙΑ ΠΙΣΙΟΝΑ" ΚΑΝ ΑΕΙ ΥΠΑΡΧΕΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΝ ΠΡΟΣΛΕΥΣΕΩΣ, ΜΕΤΙΝ
ΑΝΟΤΕΡΟ ΦΡΑΓΙΝ, ΕΠΙ ΑΣΒΕΙ.
ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑ

ΑΜΕΣΩΣ μετὰ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ Ἰουλίου. Καὶ δὲν ἦταν, μόνο, θέμα τῶν θιγομένων παραγωγῶν, βέβαια. Ἦταν ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ τῶν ὑπηρεσιακῶν παραγόντων ποὺ γινώριζαν ὅλες τὶς λεπτομέρειες αὐτῆς τῆς κομπίνας – καὶ τὶς ἐπιπτώσεις ποὺ ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ εἶχε. ΚΑΝΕΝΑΣ, ὅμως, δὲν μίλησε. Ἐπρεπε νὰ μᾶς πετά-

Ἀντίγραφο τηλεγραφήματος τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρίας Οἴνων καὶ Οἰνοπνευμάτων πρὸς τὴν SO-FECIA ποὺ δείχνει τὴν ἀνστηρότητα τοῦ Γενικοῦ Χημείου τοῦ Κράτους: ἀπειλεῖ ὅτι δὲν θὰ ἐπιτρέψει τὴν ἐκφόρτωση, ἂν δὲν ὑπάρχει πιστοποιητικό μὲ τὴν ἀναφερόμενη διατύπωση... Τὴν ἴδια ἐποχὴ τὰ συνθετικά οἰνοπνεύματα ξεφορτωνόνταν στὰ ἑλληνικά λιμάνια χωρὶς κανένα πιστοποιητικό ἢ μὲ πιστοποιητικά παραποιημένα...

ξουν στὰ μούτρα οἱ Γερμανοὶ τὰ κρασιά, νὰ βρεθεῖ ἓνας ἐνδιαφερόμενος (ὁ Σαμιώτης ἔμπορος Θεμιστοκλῆς Ξένος) νὰ καταγγεῖλει τὸ γεγονός, καὶ τότε μόνο νὰ φθάσει στὴ δικαιοσύνη ἢ ὑπόθεση... Τουλὰχιστον, ἔστω καὶ τώρα, θὰ βγεῖ «κάτι» ἀπὸ αὐτὸ τὸ πολυεθνικοχουντικό σκάνδαλο:

Ο ΡΕΠΟΡΤΕΡ

ΤΟ συγκρότημα τῆς ΤΡΑΝΣΤΕΚΟΜ, «γεννήθηκε» τὸ 1958 μὲ κεφάλαιο 1 ἑκατομμύριον δραχμῶν. Τὸ 1964 ἡ ἐταιρία νοίκιασε ἓνα οἰνοποιεῖο στὴν Ἐλευσίνα καὶ ἀρχισε τὴν κατασκευὴ τῶν κρασιῶν ποὺ ἐμπορεύεται. Τὸ 1 ἑκατομμύριο γεννᾷ ἄλλα 4. Τὸ 1965 χτίζει τὸ πρῶτο δικό της οἰνοποιεῖο στὴν Ἀσσο.

ΤΟ 1967 ἔρχεται ἡ «ἐθνοσωτήριος» – καὶ σωτήριος γιὰ τὴν «ΤΡΑΝΣΤΕΚΟΜ» ποὺ ἀρχίζει νὰ ἀποκτᾷ πλόκαμους καὶ ὑποπλόκαμους. Διαθέτει οἰνοποιεῖα καὶ ἄλλα ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας ἀμπελονοτικῶν προϊόντων στὶς ἀκόλουθες πόλεις καὶ περιοχές: Ἐλευσίνα, Πάτρα, Πύλο, Καβάλα, Λάρισα, Ἡλία, Χαλκίδα, Σαγέικα Πατρῶν, Ραφάνη, Ἀγ. Βασίλειος Κεφαλονιάς, Ζίτσα Ἰωαννίνων, Ἀμύνταιο, Ἀσσος Κορίνθου, Νεμέα, Ἡράκλειο Κρήτης, Σητεία Κρήτης, Ἀρχάνες Κρήτης, Μάλεμε.

ΠΕΡΑ ἀπ' αὐτὰ ὑπάρχουν:

1) SPIRIT SHIPPING AND TRANSPORT CO. OF PANAMA μὲ καμιά δεκαριά δεξαμενόπλοια.

2) ΑΣΤΗΡ Α.Ε. ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ: ἐκμετάλλευση πλοίων, κατασκευὴ καὶ ἐκμετάλλευση τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων, κατασκευὴ... παπουτσιῶν (ἐργοστάσιο Ἀστίρ, Καλαμάτας).

3) ΕΛΚΑΤ καὶ ΕΚΑ: οἰκοδομικὲς, διομηχανικὲς ἐργασίες καὶ ἐγκαταστάσεις.

4) Α.Ε. ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΟΠΟΙΪΑΣ

5) ΑΕΣΟ Α.Β.Ε.Ε.: ἐταιρία ποὺ συμπληρῶνει τὴν προηγούμενη.

6) Α.Ε. ΤΡΑΝΣΤΕΚΟΜ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ: εἰσαγωγὴ καὶ ἐμπόριο ἡλεκτρικῶν συσκευῶν, τηλεοράσεων κ.λπ.

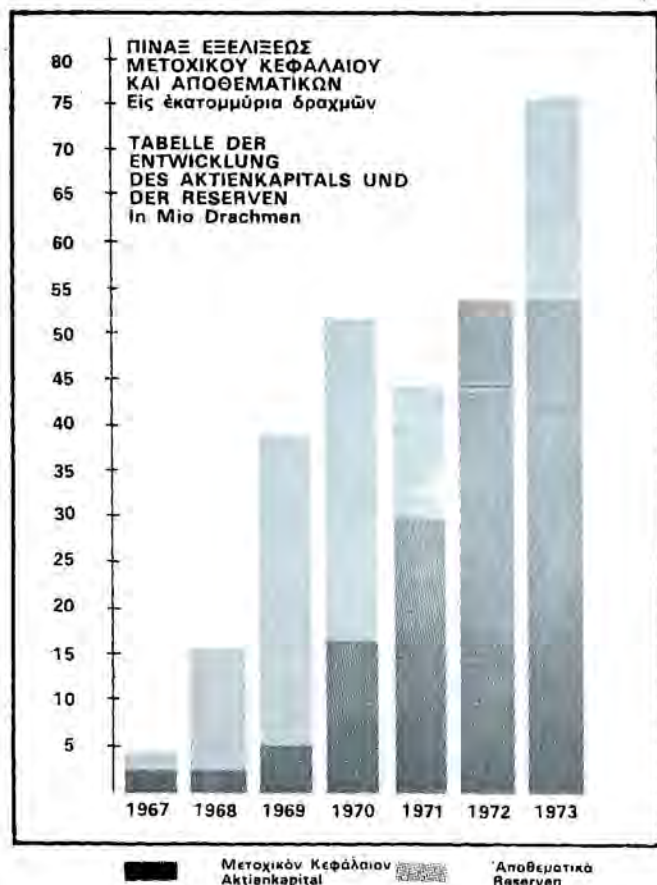
7) ΠΡΩΤΗ Α.Ε.: ἀσφαλιστικὲς μπιζνες.

8) ΟΙΝΟΤΡΑΝΣ Α.Ε.: ἐξαγωγικὴ ἐταιρία καὶ γένικο ἐμπόριο.

ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ, δηλαδή, γιὰ μιὰ τεράστια οἰκονομικὴ αὐτοκρατορία ποὺ ἰδρύθηκε ἐπὶ χούντας. Πῶς ἀκριβῶς δὲν ξέρουμε. Ἴσως ἂν κάποιοι ψάξει... Γιατί, ὁ Σόλων Σασσὸν ἦταν, φαίνεται, τυχερός. Παράδειγμα:

● Τὸ 1973, ὅταν διευθυντὴς τοῦ ΑΣΟ (Αὐτόνομος Σταγιδικός Ὄργανισμός) ἦταν ὁ κ. Λαμπρινόπουλος, πωλήθηκαν στὸ συγκρότημα Σασσὸν, δὶς ὡς διαγωνισμός, 15 χιλ. τόνοι σταφίδας τῶν κρατικῶν ἀποθεμάτων, γιὰ διομηχανικὴ ἐκμετάλλευση. Τιμὴ πώλησης: 5,60 δρχ. κατὰ κιλό. Μετὰ τὴν πώληση αὐτὴ ἡ τιμὴ τῆς διομηχανικῆς σταφίδας ἔφτασε στὶς 10,80 τὸ κιλό... Κέρδη, κάπου 84 ἐκ. δρχ.

● Ἄλλο: τὸ ἐργοστάσιο «Κρόνος» στὴν Ἐλευσίνα, ποὺ ἀνῆκε στὴν Ἑθνικὴ Τράπεζα, πωλήθηκε (ἐπὶ Ἀχῆ) στὸν Σασσὸν ἀντὶ 43 ἐκ. δρχ. Οἱ μετοχές του, ὅμως, ἐκπρῶσ-πούσαν ἐνεργητικὸ 500.000.000 δρχ! Καὶ τὸ τιδὸ ὠραῖο:

1967-1973: οἱ μετοχές τῆς ΤΡΑΝΣΤΕΚΟΜ... στὰ ὦψη!

τοῦ δόθηκε καὶ δάνειο 45.000.000 δρχ. (μακροπρόθεσμο) γιὰ νὰ ἐξοφλήσει τὶς μετοχές αὐτές – πάτσι καὶ πόστα, ποὺ λένε...

● Ἄλλο: τὸ 1973, μὲ εἰδικὴ ὕδεια τῆς Χούντας, ὁ Σασσὸν εἰσάγει στὴν Ἑλλάδα μερικὲς χιλιάδες τόνων ἀτελιῶν-στη ζάχαρη, καὶ τὴν οἰνοπνευματοποιεῖ γιὰ οἰνοποιητικοὺς σκοποὺς. Σχετικὴ καταγγελία ἔχει κάνει ἀπὸ τὸ 1975 ἡ Κεντρικὴ Ἐνωση Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Χανίων.

ΤΟ 1974, τὸ ἀρχικὸ ἑκατομμύριο, ἔχει γίνει... 108.000.000 δρχ. Καὶ ἡ συνολικὴ ἔκταση τῶν οἰκοπέδων τοῦ συγκροτήματος ἔχει φθάσει τὰ 291.772 τετρ. μέτρα.

ΤΑ παραπάνω στοιχεῖα (γενικά) δὲν εἶναι ἀσφαλῶς πλη-ρη...

ή «ἀποκατάσταση» ένος ἀγωνιστή

ΟΚΤΩ χρόνια συμπληρώθηκαν από το θάνατο του ιδρυτού του δευτέρου σε δύναμη Έαμικού κόμματος, της ΕΛΔ ("Ένωση Λαϊκής Δημοκρατίας), 'Ηλίας Τσιριμώκου. 'Ακόμα και σήμερα, όμως, πολλοί είναι εκείνοι που έχουν ερωτηματικά για τη στάση του στην περίοδο του 1965, που έμεινε γνωστή με τον όρο «ἀποστασία».

ΤΩΡΑ που τα χρόνια πέρασαν, μπορούμε να δούμε με ψυχρό, αντικειμενικό μάτι, μακριά από την επίδραση και την τύφλωση που προκαλούν την πολιτική λήθη, την αλήθεια για τα γεγονότα εκείνης της εποχής. 'Ο παλαίμαχος σοσιαλιστής ηγέτης, που επί τριανταπέντε χρόνια υπηρέτησε το σοσιαλισμό και τη δημοκρατία, ο στενότερος συνεργάτης του 'Αλ. Σβώλου, ο αντιπρόεδρος της Διεθνούς 'Ενώσεως υπέρ των Δικαιωμάτων του 'Ανθρώπου, ο ακούρατος πολέμιος της φασιστικής Δεξιάς, ο υπερασπιστής (στά δύσκολα χρόνια 1947-1950) στα στρατοδικεία των ηρώων της Μακρονήσου, που δεν δίστασε ν' ἀποκαλύψει στην εφημερίδα του «Μάχη» τα όργια που γίνονταν στο μαρτυρικό εκείνο τόπο εξορίας των άριστερών και που κάθισε ο ίδιος στο σκαμνί για την αρθρογραφία του κατά του κράτους του αίματος και της βίας, πώς έγινε ξαφνικά... «ἀποστάτης» το 1965;

ΓΙΑ να δούμε την αλήθεια πρέπει να μεταφερθούμε στο κλίμα της εποχής του 1965, όπου ο Κωνσταντίνος και η Δεξιά ήταν το «κατεστημένο», η δύναμη που είχε την ευχέρεια να κατεβάσει τα τάνκς σε 24 ώρες και να επιβάλει τη δικτατορία, μπροστά στον «κίνδυνο» της έκλογικής νίκης της 'Ενώσεως Κέντρου με τη συμμετοχή του 'Ανδρέα Παπανδρέου. Στη ρήξη μεταξύ Κωνσταντίνου - Παπανδρέου, που έγινε άφορμή της μεγάλης κρίσης, το θέμα δεν ήταν ποιος είχε δίκιο (και φυσικά είχε ο Παπανδρέου), αλλά τί μπορούσε να γίνει εκείνη τη στιγμή για να ξεπεραστεί, ανώδυνα κατά το δυνατόν, το πολιτικό αδιέξοδο που μπορούσε να προκαλέσει νέο διχασμό με συνέπειες

Το «ΑΝΤΙ» δημοσιεύει σήμερα δύο κείμενα για τον 'Ηλία Τσιριμώκο:

● Τού δικηγόρου Σταύρου Κανελλόπουλου, συναγωνιστή και φίλου του Τσιριμώκου από τα φοιτητικά τους χρόνια και ιδιαίτερα από την Κατοχή.

● Τού δημοσιογράφου Γιώργου Λεονταρίτη.

"Αν και κάθε ένυπόγραφο άρθρο εκφράζει τις απόψεις του συγγραφέα του, θεωρούμε αναγκαίο να διευκρινίσουμε ότι δεν συμφωνούμε με τις θέσεις του Γ. Λεονταρίτη. Κι ακόμα ότι τα δημοσιεύματα ΔΕΝ πρέπει σε καμιά περίπτωση να συσχετισθούν με άλλες έρευνες δημοσιογραφικές γύρω από την «ἀποστασία» και τους ζώντες πρωτογόνους της, που πρόσφατα έχουν δημοσιευθεί στον Τύπο.

Τού Γιώργου Λεονταρίτη

καταστροφικές για τον τόπο. Κι ακόμα να εμποδίσει τη δικτατορία που ετοίμαζαν οι στρατηγοί του Κωνσταντίνου (και είδαμε τ' αποτελέσματα από τη στιγμή που τα τάνκς δγήκαν στους δρόμους). "Όταν τέθηκε θέμα ν' αναλάβει κάποιος από τους επιτελείς του Κέντρου το 'Υπουργείο 'Εθνικής 'Αμύνης, ο Γ. Παπανδρέου αρνήθηκε επίμονα. "Ετσι το αδιέξοδο προχωρούσε. "Ενα πρωί επισκέφθηκε τον αρχηγό της ΕΚ ο 'Ηλίας Τσιριμώκος, ο οποίος προσπάθησε να τον πείσει να μη φτάσει στα άκρα.

ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕ ο διάλογος:

ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ: Πρόσεξε, επ' ουδενί λόγω πρέπει να φθάσεις μέχρι ρήξεως, γιατί θ' αναγκαστείς να παραιτηθείς και δεν πρέπει να παραιτηθείς. Δεν μπορείς να τινάξεις στον αέρα το 53% του ελληνικού λαού.

ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: Δεν μπορώ όμως, 'Ηλία, και να υποχωρήσω στον βασιλέα. Πρέπει ν' αναλάβω εγώ το 'Υπουργείο 'Εθν. 'Αμύνης.

ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ: Και γιατί δεν το

παραχωρείς σ' έναν άλλον από το κόμμα μας;

ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: Γιατί αν το αναθέσω σε άλλον θα στενοχωρήσω τον Πέτρο (ΣΣ: τον Γαρουφαλιά), ενώ αν αναλάβω εγώ, δεν υπάρχει θέμα. "Επειτα, είναι ζήτημα αρχής. Δεν είναι δυνατόν να υποχωρήσω στην βασιλική θέληση.

ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ: Και για να μη στενοχωρήσετε έναν εγκάθετο των 'Ανακτόρων, θα τινάχτει στον αέρα το 53% του ελληνικού λαού;

ΟΜΩΣ ο Γ. Παπανδρέου στάθηκε αμετάπειστος. Είναι γεγονός ότι για να διασπαστεί η ΕΚ χρησιμοποιήθηκαν από τα ανάκτορα και η απειλή, και ο εκβιασμός, και τα μέσα της ρουσφετολογίας και της εξαγοράς. "Όπως αναμφισβήτητο γεγονός είναι, ότι υπήρξαν και βουλευτές οι οποίοι δελεάστηκαν από αυτά τα μέσα ή υπέκυψαν στις απειλές και τους εκβιασμούς. 'Αλλά θα ήταν λάθος, αφέλεια και πλαστογραφηση της αλήθειας αν μέναμε σ' αυτή την ερμηνεία για το ομαδικό φαινόμενο της «ἀποστασίας» του 'Ιουλίου 1965. "Εδώ διαφώνησαν βασικά ήγεται στέλεχη της ΕΚ. "Επιτελικά σκελέρη της κεντρικής κυβέρνησης που κατείχαν τα πιο σημαντικά υπουργεία, με πολύχρονη πολιτική ιστορία. Δεν εγκαταλείπουν το κόμμα τους και δεν παραδίδουν τον εαυτό τους στη γενική κατακράυνη πολιτική με ιστορία, αν δεν υπάρχει έπιτακτική ανάγκη. "Η απομάκρυνσή τους από το Κόμμα της ΕΚ ήταν πολιτική πράξη και σαν τέτοια πρέπει να κριθεί. Μπορεί κανείς να την κρίνει και να την αποδοκιμάσει ή να την επιδοκιμάσει σαν πολιτική πράξη, όχι όμως σαν ήθικη συμπεριφορά.

Ο Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ έκρινε ότι η υπεράσπιση της δημοκρατίας εκείνη την περίοδο απαιτούσε τη ρήξη με το βασιλιά και όχι το συμβιβασμό. "Η εκτίμησή του ήταν εσφαλμένη, επ' όσον πίστευε ότι ο βασιλιάς είχε τη δύναμη να κινήσει το στρατό και να επιβάλει τη δικτατορία σε 24 ώρες.

Η ΕΚΤΙΜΗΣΗ του Τσιριμώκου ήταν

ὅτι ἔπρεπε ν' ἀποφευχθεῖ ἡ γρήξη μὲ τὸ βασιλιά. Στὴν τελευταία συνάντηση τῶν βουλευτῶν τῆς ΕΚ, ὅταν θὰ εἶχε παραιτηθεῖ ὁ Παπανδρέου, ὁ Ἡλίας Τσιριμώκος ἦταν ὁ μόνος πὺν τόλμησε ν' ἀπευθύνει ἔκκληση στὸ Γ. Παπανδρέου, ν' ἀφῆσει νὰ σχηματισθεῖ κυβέρνηση Στεφανόπουλου γιὰ νὰ ξεπεραστεῖ ἡ κρίση. Τοῦ εἶπε:.

● «Ὅποτε ἡ ἡλικία σας οὔτε ἡ ὑγεία μου μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ προσφέρουμε ἐπὶ μακρὸν ἀκόμη τὰς ὑπηρεσίας μας στὸ Ἔθνος. Πρόεδρε, θρῑσκόμαστε στὰ στερνά μας. Ἄς προσφέρουμε λοιπὸν τουλάχιστον αὐτὴν τὴν ἐσχάτην ὑπηρεσίαν μας δίδοντες κυβέρνησιν διὰ νὰ ἐξασφαλίσουμε τὴν διασαλευθεῖσαν γαλήνην...»

Ο ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ καὶ πάλι παρέμεινε ἀμετάπειστος, ἐνῶ στὸ μεταξὺ οἱ στρατηγοὶ εἶχαν ἀρχίσει νὰ προσανατολίζονται γιὰ δικτατορία. Τότε, ὁ Η. Τσιριμώκος προχώρησε ὅπως νόμιζε αὐτὸς ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνει γιὰ νὰ θυγούμε ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο. Δέχτηκε νὰ σχηματίσει κυβέρνηση ἀπὸ βουλευτὲς τῆς ΕΚ, μὲ σκοπὸ νὰ ζητήσῃ ψήφο ἐμπιστοσύνης ἀπὸ τὴ δημοκρατικὴ πλειοψηφία τῆς Βουλῆς, καὶ ἀφροῦ τὸ ἐπιτύχει, νὰ προχωρήσῃ στὴν ψήφιση τῆς ἀπλῆς ἀναλογικῆς καὶ νὰ ὀδηγήσῃ τὴ χώρα σὲ ἐκλογές. Πίστευε ὅτι οἱ ἐκλογές, διεξαγόμενες σὲ κλίμα μετριопάθειας, χωρὶς νὰ ἐμπλέκεται τὸ καθεστωτικό, καὶ μὲ ἓνα ἐκλογικὸ σύστημα πὺν ἦταν πάντοτε μόνιμο ὄνειρο τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, θὰ ἔδιναν τὴν πραγματικὴ φυσιογνωμία καὶ τὶς πραγματικὲς διαστάσεις τῶν πολιτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας καὶ θὰ δοηθοῦσαν τὴ δημοκρατία νὰ προχωρήσῃ.

ΑΝΕΛΑΜΒΑΝΕ, τότε, ὁ Ἡλίας Τσιριμώκος τὴν πρωτοβουλία καὶ τὴν εὐθύνη νὰ δοηθῇ τὴ χώρα νὰ ξεπεράσῃ τὴ βαθιὰ πολιτικὴ κρίση πὺν εἶχε ξεσπάσῃ μὲ τὴ σύγκρουση Στέμματος καὶ Πρωθυπουργοῦ, ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ.

ΕΚΕΙΝΕΣ τὶς μέρες τοῦ Ἰουλίου καὶ Αὐγούστου τοῦ 1965 στὴν πολιτικὴ κρίση καὶ στὴν πολιτικὴ συνείδηση τοῦ Ἡλίου Τσιριμώκου, τοῦ σοσιαλιστῆ πολιτικοῦ, τοῦ ἀγωνιστῆ τῆς Ἐαμικῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης, τοῦ μαχητῆ ὅλων τῶν δημοκρατικῶν ἀγώνων τῆς χώρας μας τὴν τελευταία 35ετία, ἔμπαινε τὸ ζήτημα· καὶ τὸ ἐρώτημα:

● Τί συνέφερε στὸ λαὸ καὶ στὴ δημοκρατία, πὺν κατὰ τὴ δικὴ τὸν ἔκφραση «ἔκανε τὰ πρῶτα μωδιασμένα δῆματα» ὕστερα ἀπὸ μία 20ετία φοβερῶν δοκιμασιῶν; Συνέφερε ἡ συνέχιση καὶ ἡ ὀξυνση τῆς σύγκρουσης; Γιὰ ποιοὺ σκοποῦ; Μέχρι τῆς τελικῆς νίκης τοῦ πρωθυπουργοῦ; Καὶ ποιά θὰ ἦταν ἡ τελικὴ αὐτὴ νίκη; Ἡ διάλυση τῆς Βουλῆς καὶ ἡ διεξαγωγή ἐκλογῶν ἀμέσως, ἐντὸς τῆς προθεσμίας τῶν 45 ἡμερῶν, κατὰ παραδοχὴ τοῦ αἰτήματος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ΕΚ; Καὶ ἦταν δυνατὴ μιὰ τέτοια νίκη; Ἡ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιδιωχθεῖ ἓνας «συμβιβασμός» πὺν θὰ

Σκίτσο τοῦ Ν. Καστανάκη στὴ «Μάχη»: οἱ τρεῖς ὑπεύθυνοι τῆς ἐφημερίδας στὸ ἐδῶλιο, σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς πολλὰς δίκες τῆς μετὰ τὸν Ἐμφύλιο ἐποχῆς: Ἡλίας Τσιριμώκος, Γιάννης Μαρῆς - Τσιριμώκος, Γιάννης Σπυριδάκης.

ἔσωζε καὶ τὸ κύρος τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τὴ δημοκρατία;

Ο ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ εἶχε δυὸ βασικὲς πολιτικὲς ἀντίληψεις πὺν τὶς ἐτόνισε δημοσία πολλὰς φορές:

● Τὴν ἀντίληψη ὅτι μιὰ νέα ἔκδοσης τῆς σύγκρουσης καὶ τοῦ διχασμοῦ τοῦ 1915-17 θὰ ἦταν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη καὶ στὶς συνθήκες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καταστροφή καὶ γιὰ τὴ δημοκρατία καὶ γιὰ τὸ λαὸ.

● Καὶ τὴν ἀντίληψη ὅτι ἡ Βουλὴ ἐκλέγεταί γιὰ νὰ ζήσει καὶ νὰ κυβερνήσῃ τέσσερα χρόνια (κατὰ κανόνα) καὶ ὅτι ἡ πλειοψηφία τῆς Βουλῆς ἦταν γενικὰ δημοκρατικὴ καὶ ὄχι μόνο Παπανδρεϊκὴ.

ΞΕΚΙΝΩΝΤΑΣ ἀπὸ τὶς δυὸ αὐτὲς ἐκτιμήσεις, τόλμησε νὰ εἰσηγηθεῖ στὴν κοινοβουλευτικὴ ὁμάδα τῆς ΕΚ τὸ «συμβιβασμό», καὶ μετὰ νὰ προχωρήσῃ στὸ σχηματισμὸ κυβέρνησης πὺν θὰ ψήφιζε τὴν ἀπλὴ ἀναλογικὴ καὶ θὰ ὀδηγοῦσε τὴ χώρα γρήγορα σὲ ἐκλογές. Τὸ βράδυ ἐκεῖνο τῆς δραματικῆς συνεδρίασης τῆς Βουλῆς, ὅπου κρινόταν ἡ τύχη τοῦ λαοῦ γιὰ πολλὰ χρόνια, ὁ Τσιριμώκος προειδοποίησε τὴ δημοκρατικὴ πλειοψηφία τῆς Βουλῆς: «Ἡ Κυβέρνησίς μου εἶναι ἡ τελευταία Κυβέρνησις τῆς ΕΚ. Ἄν δὲν λάβω ψήφο ἐμπιστοσύνης, θ' ἀποδειχθῇ ὅτι ἔχω δίκαιον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιθυμῶ...»

ΚΑΙ ἀλλοίμονο! Ἀποδείχτηκε ὅτι εἶχε δίκιο. Ἐπειδὴ κρίνουμε ἱστορικὰ γεγονότα, πρέπει νὰ ποῦμε μιὰν ἀλήθεια: γιὰ ὅ,τι ἀκολούθησε καὶ γιὰ τὴ μακριὰ νύχτα τῆς δικτατορίας καὶ τὶς συνέπειές τῆς στὴ ζωὴ καὶ στὴν τύχη τοῦ λαοῦ, κατὰ ἓνα μέρος φταίει ἡ δημοκρατικὴ πλειοψηφία (Ἐνωση Κέντρου καὶ Ἀριστερά) τῆς Βουλῆς τοῦ 1964. Γιατὶ ἀρνῆθηκε στὸν Ἡλίο Τσιριμώκο τὴν εὐκαιρία καὶ τὴν εὐθύνη νὰ δγάλει τὴν χώρα ἀπὸ τὴν ὀξύτατη πολιτικὴ κρίση, ἀρνῆθηκε στὴ δημοκρατικὴ παράταξη, πὺν εἶχε ὕστερα ἀπὸ τόσα καὶ τόσα χρόνια φτάσει στὴ διακυβέρνηση τῆς χώρας, τὴ δυνατότητα νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ παραμένει στὴν ἐξουσία. Οἱ βουλευτὲς τῆς ΕΚ ἀρνῆθηκαν νὰ γίνῃ πρωθυπουργὸς ὁ ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῆς ΕΚ. Οἱ βουλευτὲς τῆς Ἀριστερᾶς ἀρνῆθηκαν τὴν πρωθυ-

πουργία στὸ συνιδρυτὴ τοῦ ΕΑΜ καὶ ὑπουργὸ τῆς ΠΕΕΑ. Προτιμοῦσαν τὸν πρωθυπουργὸ τῆς 3ης Δεκεμβρίου 1944.

ΣΕ ΜΙΑ ἀπὸ τὶς περασμένες ἐκτιμήσεις καὶ κρίσεις πὺν ἔκανε τὸ ΚΚΕ (ἐσ.) γιὰ τὴν περίοδο τοῦ 1965, μὲ τὸ θάρρος πὺν ἔχει νὰ λείει ἀνοιχτὰ τὰ πολιτικὰ λάθη τοῦ παρελθόντος, παραδέχτηκε ὅτι ἡ στάση τῆς Ἀριστερᾶς τότε ἦταν ξεπερασμένη, καὶ ἔπρεπε νὰ ἐπιδιωχθεῖ μιὰ ὕψους τῆς κρίσης. Ἐπρεπε νὰ περάσουν τὰ χρόνια πὺν πέρασαν, γιὰ νὰ διαλυθεῖ στὴν Ε' Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ καὶ μὲ τὴ σύμφωνη γνώμη πρωταγωνιστῶν τῆς κατασκευῆς τοῦ καὶ τῆς διάδοσής του, ὁ μῦθος, ὁ πολιτικο-συνταγματικὸς μῦθος τῆς «ἀποστασίας» σάν ἀδικήματος πολιτικοῦ καὶ ἠθικοῦ καὶ νὰ τεθοῦν τὰ πράγματα στὴ σωστὴ τους βάση.

ΕΤΣΙ, πολὺ σωστά, εἶπε τώρα ὁ Ἀνδρέας Παπανδρέου ὅτι ὁ βουλευτὴς διακαίεται (καὶ ὑποχρεοῦται πολιτικὰ) νὰ ἐγκαταλείπει τὸ κόμμα, μὲ τὴ σημαία καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ ὁποῖου ἐξελέγη, ὅταν κρίνει ὅτι ἡ ἡγεσία τοῦ κόμματος ἔχει ἐγκαταλείπει τὴ σημαία καὶ τὸ πρόγραμμα τῆς, καὶ ἔπαψε νὰ συμμορφώνεται πρὸς τὴν ἐντολὴ πὺν τῆς ἔδωσε ὁ λαὸς στὶς ἐκλογές. (Ἄς θυμηθοῦμε ὅτι παλιότερα μὲ τὸν Ἑλ. Βενιζέλο διεφώνησαν καὶ ἀπεχώρησαν ἀπ' τὸ Κόμμα τοῦ ὅλοι οἱ μεγάλοι ἐπιτελεῖς του. Δὲν θεωρήθηκαν, ὅμως, «ἀποστάτες»).

Ο ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ στὶς ἀρχὲς τοῦ 1967 κατάλαβε ὅτι πλησίαζε τὸ τέλος τῆς ζωῆς του. Ἐπᾶσχε ἀπὸ τὴν ἀνίατο ἀρρώστια. Διάφοροι παράγοντες τὸν πλησίασαν καὶ τοῦ ἔδωσαν συγκεκριμένα στοιχεῖα ὅτι οἱ στρατηγοὶ ἐτοιμάζον δικτατορία. Τὴν παρατηροῦν πὺν θὰ ἔφευγε γιὰ τὸ Λονδίνο γιὰ νὰ ὑποστῇ ἐγχείρηση ζήτησε νὰ δεῖ τὸ βασιλιά γιὰ νὰ τὸν προειδοποιήσει γιὰ τὴ συννομοσία πὺν σχεδιαζόταν κατὰ τῆς δημοκρατίας. Ὁ Κωνσταντῖνος, ὅμως, ἀνέμελος κυνηγοῦσε μεκᾶστες στὴν Κέρκυρα!

● «Πέστε του – εἶπε σ' ἓναν ἰδιαίτερο σύμβουλο τοῦ βασιλιά – ὅτι ἔχει καθήκον νὰ προστατεύσῃ τὴ δημοκρατία»....

ΑΜΦΙΒΑΛΛΩ ἂν ποτὲ μετέφεραν τὴ δραματικὴ προειδοποίησή του στὸν Κωνσταντῖνο.

ΚΑΙ ἦρθε ἡ νύχτα τῆς δικτατορίας. Καὶ σχεδὸν ἀμέσως ἔπεσε καὶ τὸ σκοτάδι στὸ σπινθηροδόλο πνεῦμα του. Καὶ ἡ μοῖρα τὸν ἐπληξε σὲ ὅ,τι πιὸ ζωντανό, πιὸ ἀστραφτερό καὶ πιὸ ἐπιφοβὸ διέθετε: τὸ λόγο... Τὸν θυμᾶμαι πόσο ἀπαρηγόρητος ἦταν. Καὶ δὲν ξανακούστηκε ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ὠραίους, τοὺς πιὸ θερμούς ρήτορες τῆς τελευταίας τεσσαρακονταετίας. (Γιὰ τὸν Ἡλ. Τσιριμώκο μπορεῖ νὰ εἰπωθεῖ ἐκεῖνο πὺν εἰπώθηκε γιὰ τὸν Ζωρῆς: κάθε φορὰ πὺν τὸν ἀκουγες, νόμιζες ὅτι τὸν ἀκοῦς γιὰ πρώτη φορὰ). Πέθανε βαθιὰ πικραμένος γιὰτὶ προέβλεπε ὅτι ἡ φασιστικὴ δικτατορία θὰ κρατοῦσε πολὺ, καὶ δὲν μποροῦσε πιά ν' ἀγωνιστεῖ γιὰ τὴ δημοκρατία.

«Ήταν έτοιμος νὰ αποστατήσει νωρίτερα»

Του Σταύρου Κανελλόπουλου
δικηγόρου

Το πρόβλημα Ήλίας Τσιριμώκος άπασχόλησε όχι μόνο έμάς τους φίλους και συναγωνιστές του, αλλά και κάθε δημοκράτη και γενικότερα τόν χιλιοπροδομένο λαό.

Πώς ένας τόσο έξυπνος, τόσο μορφωμένος, με τόσα προσόντα πολιτικός έκανε τέτοια γκάφα, και μάλιστα την ώρα που είχαν ανέβει οι μετοχές του, ύστερα από την άποστασία Μητσοτάκη και τόν θρίαμβό του στη μεγαλειώδη συγκέντρωση της Θεσ/νίκης;

Πώς αυτός από υπερήφανος άετός της Ρούμελης κατάντησε κατεψυγμένο ψάρι, όπως τοΰγραφα στο γνωστό αποχαιρετιστήριο γράμμα μου, όταν έγινε πρωθυπουργός.

Ο κομμουνιστής νεολαϊός, ο άριστος δημοκράτης, ο Έλδότης μαρξιστής, ο σοσιαλιστής, ο Έαμίτης, ο Ύπουργός τών βουνών νά καταδεχτεί νά γίνει βασιλικός πρωθυπουργός, νά γλείψει εκεί που έφτυνε μιá ολόκληρη ζωή;

Νά προδώσει ιδέες, συντρόφους, συναγωνιστές, φίλους, τόν άρχηγό του, την ιστορία του, γιατί; Έξαγοράστηκε; Ήταν πράκτορας της Ίντέλιτζενς Σέρβις ή της Σία; Τόν χτύπησε ή καταραμένη άρρώστια στο κεφάλι και δέν ήξερε τί έκανε; Ή μήπως δέν ήταν τίποτε απ' αυτά, αλλά θυσιάστηκε γιά νά σώσει τη δημοκρατία και την Έλλάδα, ήταν μιá σωστή πατριωτική και πολιτική πράξη;

Τά καυτά αυτά ερωτήματα, έγέννησε ή πρωθυπουργοποίηση του Ήλίου τών Βουνών. Όταν δημοσιεύθηκε τó γράμμα μου, μου τά έθεσαν δικοί μας και ξένοι δημοσιογράφοι. Μ' έβασάνιζαν και με βασανίζουν ακόμη. Ήμουν ο στενότερος συνεργάτης και φίλος του από τά φοιτητικά χρόνια και ιδιαίτερα από την Κατοχή. Αχώριστοι. Μαζί περάσαμε τά καλύτερα μά και δυσκολότερα χρόνια. Μαζί ίδρύσαμε την ΕΛΔ, τó ΣΚΕΛΔ, τη Δημοκρατική Παράταξη, τη Δημοκρατική Ένωσι, μαζί στη ΦΙΔΕ με τόν Σοφοκλή Βενιζέλο, μαζί στην Ε.Κ., στόν άνένδοτο, συνιδρυτές του ΕΑΜ, μαζί στην παρανομία και στην Έλευθερη Έλλάδα, μαζί στην τραγική και ολέθρια Δεκεμβριανή περιπέτεια, μαζί και δικηγορικό γραφείο. Οί πίκρες του και πίκρες μου. Οί χαρές του και χαρές μου. Κοινοί οί κίνδυνοι. Κοινές οί προσδοκίες, οί όραματισμοί, οί προσπάθειες, οί άγώνες, οί άπογοιπτώσεις, οί διαφρεύσεις. Μιά ή πίστη. Ένα τó όραμα και ο σκοπός. Νά γκρεμιστεί τó σάπιο. Νά χτιστεί μιá καινούργια Έλλάδα δημοκρατική, σοσιαλιστική. Πώς τά ξεχάσε; Τά πρόδωσε και μάς πρόδωσε ή τόν παρεξήγησαμε; Θά προσπαθήσω νά δώσω μιá εξήγηση στο φαινόμενο, που έχει μιá γενικότερη σημασία. Γιατί τά α ή β συμπεράσματα από τη μελέτη και την έρμηνεία του φαινομένου θά γίνουν, πρέπει νά γίνουν μαθήματα γιά όλους και ιδιαίτερα γιά τούς νέους.

Προσωπικά δέν πιστεύω πώς ο Ήλίας ήταν πράκτορας της Ίντέλιτζενς Σέρβις και μάλιστα από τά χρόνια της Κατοχής. Δέν έχω λόγους νά τó πιστέψω και πολύ λιγότερο άποδείξεις. Αγωνιστήκαμε με πείσμα νά πείσουμε τόν Σοφούλη, άρχηγό

του κόμματός μας τότε, την πολιτική ήγεσία της Δημοκρατικής Παράταξης, τόν Καφαντάρη, τόν Γονατά, τόν Παπανδρέου νά πάρουν στα χέρια τους την έθνική υπόθεση της Άντίστασης. Μάταια. Δέν τούς πείσαμε. Δέν πίστευαν πώς μπορούσε νά γίνει ή Άντίσταση. Απέκλειαν τó αντίρτικο. Σοφοί αυτοί. Νέοι εμείς. Μάς συνιστούσαν ύπομονή και ηρηνιμάδα. Δηλαδή αδράνεια με διάφορα προσχήματα. Αφού άπανθήσαμε και άπελπιστήκαμε, ητιάσαμε την ΕΛΔ και άργότερα τó ΕΑΜ. Πίστεψε στην Άντίσταση και στη ριζική κοινωνικοοικονομική άλλαγή μετά την Έθνική Άπελευθέρωση και δόθηκε ολόψυχα και με ένθουσιασμό στους δυό μεγάλους αυτούς σκοπούς. Νά γίνει πράκτορας άργότερα; Δέν δάζω τó χέρι μου στο Εΰαγγέλιο. Είπα κάποτε πώς τó ερώτημα δέν είναι άν είναι κάποιος πράκτορας, αλλά τίνος είναι πράκτορας. Ξέρω όμως ότι τόν είχαν περιζώσει πράκτορες ξένοι και ντόπιοι. Αν λοιπόν δέν ήταν πράκτορας, γιατί έκανε ένα τόσο χοντρό και ολέθριο λάθος;

Ο Ήλίας, προικισμένος με πολλά και σπάνια προσόντα, κοφτερή κρίση, άστρομετρή άντίληψη, πλατιά μόρφωση, ρητορική δεινότητα, πολιτική κληρονομιά, κοινωνιολογική μαρξιστική κατάρτιση, εύστροφία, λεπτό πνεύμα, κοφτερό μυαλό, πίστευε πρώτα στόν έαυτό του κι ύστερα στις ιδέες. Είχε υπέμετρο έγωισμό, ίσως γιατί ήξερε την άξία του, και άσάθεια στις ιδέες του. Έβλεπε τόν έαυτό του και τόν πίστευε άνωτερο από όλους, τόν Παπανδρέου, τόν Σβώλο, τόν Βενιζέλο. Πίστευε ότι ήταν άδικημένος και διαζόταν ν' άνέβει, να κυβερνήσει. Στο Κόμμα τών Φιλελευθέρων δέν ήταν μόνο ο γιός του Μάριου Γιάννου. Νεότατος, ήταν και άριστος ποινολόγος και ο βουλευτής με τίς νέες προοδευτικές ιδέες και τη δική του προσωπικότητα. Κι άν δέν γινόταν ο Πόλεμος και ή Κατοχή, άσφαλώς θά ξεχώριζε στη Βουλή και στόν πολιτικό στίβο και θά διεκδικούσε δάσιμα ήγετική θέση.

Στά χρόνια της Κατοχής, στην Εμφύλια, τóποτε ή ήγήτης μικρού κόμματος, έπαιξε σημαντικό ρόλο, άσχετα από τά μικρά ή μεγάλα λάθη του, που δέν ενδιαφέρουν τη μελέτη αυτή. Πίστευε τότε, και μείς μαζί του, δικαιολογημένα, πώς μαζί με την Έθνική Άπελευθέρωση θά πανηγυρίζαμε και την κοινωνική, οικονομική και πολιτική άπολύτρωση. Και πιστέψαμε δάσιμα πώς σέ μιá τέτοια Έλλάδα τó σοσιαλιστικό κόμμα ΕΛΔ και ο Τσιριμώκος θά έπαιζαν άποφασιστικό ρόλο. Γιατί από τότε ύποστηρίζαμε όσα ύστερα από πολλά χρόνια ύποστηρίζουν ή ΕΔΑ, τó Κ.Κ.Ε. έσ. και τά ευρωπαϊκά Κ.Κ. και οί δολοπλοκίες τών ξένων «προστατών» μας άναποδογύρισαν τά σχέδιά μας, γκρέμισαν τά όνειρά μας, γύρισαν την Έλλάδα αιώνες πίσω, άνέδωσαν στην επιγάνεια από τά τρίσβαθα τούς έθνικούς μειοδότες, τούς προδότες, τούς άπόντες, τούς σκοταδιστές. Ή Έλλάδα, ή δημοκρατία έχασαν τó λεωφορείο της προκοπής, τού σοσιαλισμού, και μαζί τους και μείς και ο Ήλίας. Έπρεπε λοιπόν ν' αλλάξει λεωφορείο γιά νά φθάσει στο σκοπό του, στην έξουσία. Δέν τού χρειάζονται πιά γιά συνεπιβάτες οί παλιοί του σύντροφοι και συναγωνιστές, τού είναι ένοχλητικοί και επίζημοι. Άστατος και εύμετάβολος στις ιδέες του, άλλοτε είναι υπερχουνκονές και άλλοτε ηνατικός άντικομμουνιστής. Ή άρχομανία του τού κανονίζει τó κοστούμι που θά φορέσει. Τώρα πετάει την ήρωϊκή στολή τού άντάρτη τών βουνών και ξαναφοράει τó επίσημο φράκο του. Αναπνέει και πάλι τó μολυσμένο άέρα του παλατιού και τών σαλονιών με τά χειροφιλήματα, τίς υποκλίσεις στη Φρειδερίκη, τούς σουσυνδισμούς και τά διεγερτικά «σόκιν» άνέκδοτα. Αγωνίζεται νά ξεχασθεί τó «λάθος» της Κατοχής, νά άποδείξει πώς είναι τó παλιό «καλό παιδί» τού Κολωνακιού «από τζάκι», πώς ξαναγύρισε στην «έθνική όδό». Δίνει έξετάσεις τó σάπιο κατεστημένο. Είναι ο άσωτος γιός που ξαναγύρισε, τó χαμένο πρόβατο που ξαναβρήκε τη στροφίγκα. Παλάτι, πρεσβείες, δεξιώσεις και ο Έαμίτης Ήλίας ύπουργός. Τόν σπρώχνουν και μερικοί της οίκογένειάς του και καμαρώνουν δίπλα του στις δεξιώσεις, τόν χείροχροτούν και τόν έκμεταλλεύονται

Πώς ο «περήφανος άετός» έγινε «κατεψυγμένο ψάρι».

ορισμένοι άσπονδοι «γίλοι» του. Δεν του γθάνουν όμως τὰ ύπουργεία καί ή προεδρία τής Βουλής πού του προσφέρει ο Παπανδρέου. Στόχος είναι ή άρχηγία καί ή πρωθυπουργία. Πιγαίνει με τον Παπανδρέου, μά συνωμοτεί με τον Βενιζέλο για να τον ανατρέψει. Παζαρεύει με τον Βενιζέλο ακόμη καί με τον παλιό Χίτη τον Γρίδα για να φάει τον Βενιζέλο καί να γίνει άρχηγός. Μέσα στην Ε.Κ. επιδιώκει τή συνεργασία του Άνδρέα για να εξουδετερώσει τον επικίνδυνο αντίπαλό του Μητσοτάκη, καί αντίστροφα. Είρωνεύεται, κουτσομπολεύει, κατηγορεί καί βορίζει τo «Γέρο», γιατί δείχνει προτίμηση στο γιό του Άνδρέα, πού ανεβαίνουν οι μετοχές του. Καί συνωμοτεί. Έκμεταλλεύονται τή φιλοδοξία του καί τον σπρώχνουν καί ορισμένοι γνωστοί παράγοντες καί μάγειροι των πολιτικών παρασκήνιων πού αργότερα θα τον προδώσουν.

Ο Τσιριμώκος ήταν έτοιμος να άποστατήσει νωρίτερα. Δεν θα αναφέρω εδώ ονόματα βουλευτών καί άλλων πού συνωμοτούσαν μαζί του. Θα αναφέρω όμως πως στην πρώτη άποστασία με έρώτησε τί θα λέγα αν του έδιναν τήν αντιπροεδρία τής Κυβερνήσεως με έλευθερία να διαλέξει τούς Υπουργούς Γεωργίας, Έργασίας καί των άλλων κοινωνικών Υπουργείων για να εφαρμόσει τo σοσιαλιστικό του πρόγραμμα, καί ποιό Υπουργείο ήθελε να πάρει. Τον κρατήσαμε τότε. Ήταν φανερό πως είχε μπλέξει θανάσιμα στα πλοκάμια του παλατιού

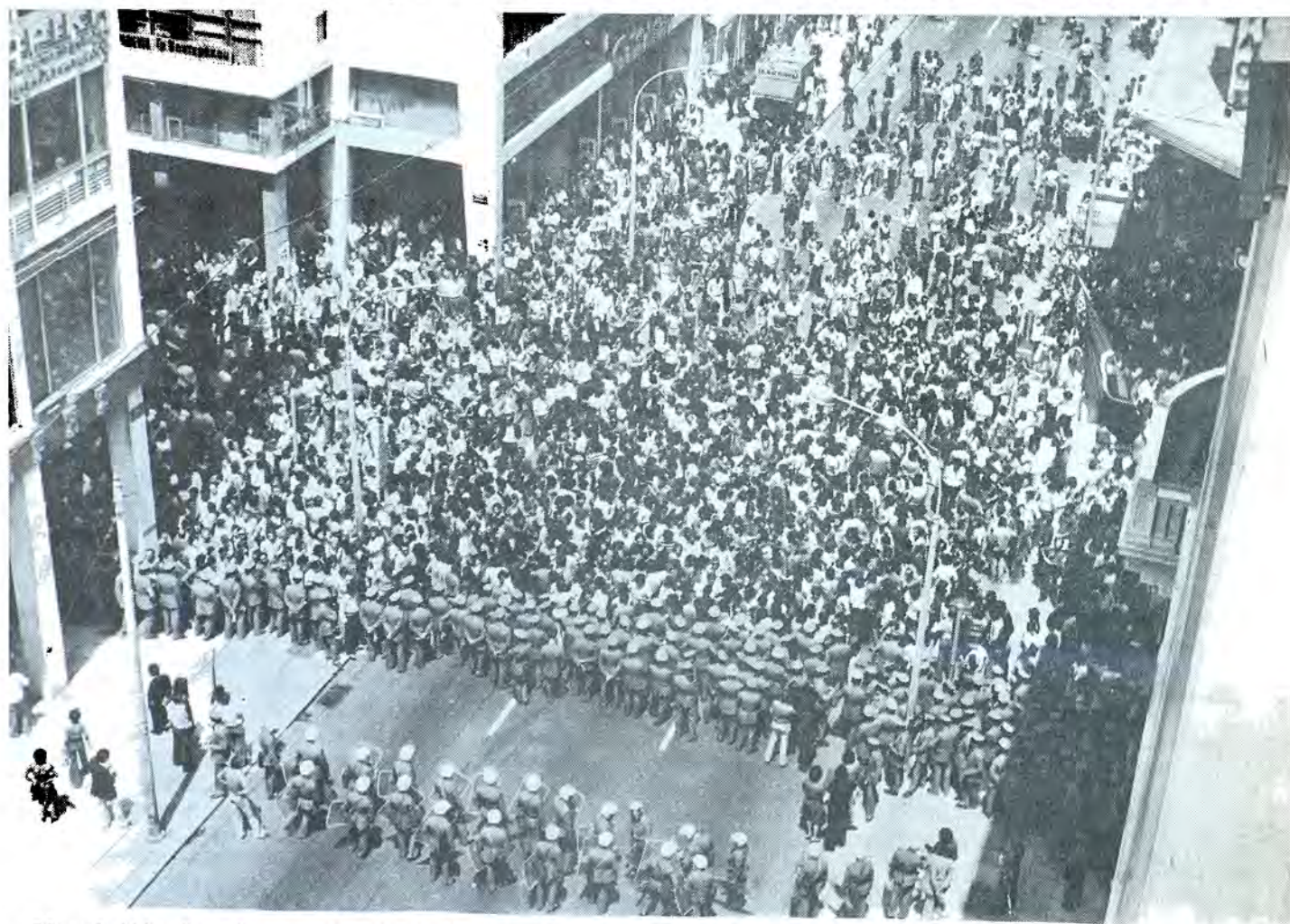
καί των ντόπιων καί ξένων σκοτεινών δυνάμεων πού εκμεταλλεύτηκαν τις αδυναμίες του. Τον είχε δηλητηριάσει ο μολυσμένος αέρας. Έντεχνα τον άγκάλιασαν, τον έσφιξαν καί τελικά τον έπνιξαν. Πιστεύω πως δοήθηκε πολύ καί ή καρδιακή προσβολή στην Κρήτη, στο μνημιόσυνο του Βενιζέλου. Βρέθηκε κοντά του. Πίστεψε πως δεν έχει περιθώρια να περιμένει. Του δώσανε τήν εικαιρία να γίνει πρωθυπουργός. Το όνειρό του γινότανε πραγματικότητα. Πότε θα τήν ξανάδρισκε; Η Κίρκη του παλατιού τον είχε μαγέψει καί από υπερήφανο θνητό τον έκανε κατεφιγμένο ψάρι. Η σάπια κοινωνία, πού στην καλύτερη στιγμή τής ζωής του, στην Έθνική Άντίσταση, αγωνίστηκε να τήν γκρεμίσει, τον εκδικήθηκε.

Η άποστασία του στην κρίσιμη εκείνη ώρα ήταν ή χαριστική βολή για τήν Ε.Κ., τή δημοκρατική παράταξη γενικά, για τή δημοκρατία, για τον αγωνιζόμενο λαό. Γι' αυτό πόνεσε περισσότερο από κάθε άλλη άποστασία. Ήταν αναπάντεχη.

Ο σοσιαλιστής Ηλίας Τσιριμώκος προδωσε τις άρχές του, τούς γίλους του, τούς συναγωνιστές του, τον λαό πού τον πίστεψε καί τον τίμησε. Βοήθησε αποφασιστικά τήν άνωμαλία καί άνοιξε τo δρόμο στη χουντική κατοχή.

Η Χούντα τον έτίμησε στο θάνατό του καί μεις καί ή Δημοκρατία κλάψαμε για τo κατάντημά του.

...ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΥΘΥΝΕΣ ΤΩΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ;

25 του Μάη. Έτοιμάχισαν τὰ αίματηρά γεγονότα, για τὰ όποια ανακρίνονται, ήδη, στελέχηόργανώσεων τής Άκρας Άρμεστεράς.

Άλλά, για τήν ευθύνη των αστυνομικών οργάνων δεν άκούσαμε, ακόμα, τίποτα.

● Τιάπέγινε ή περίφημη «αυτοκριτική»;

● Τιμωρήθηκε κανένας καί με ποια ποινή;

Υπάρχει, όμως, κι ένα άλλο θέμα: ο θάνατος μιας γυναίκας. Τη σκότωσε αΐρα. Δεν θα τιμωρηθεί κανένας γι' αυτό τo θάνατο; Κανένας;

Τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ καπετὰν Ζαχαριᾶ

ἔτσι ξεκίνησε τὸ **ΕΛΑΝ**

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΣΤΟ προηγούμενο τεῦχος, δημοσιεύσαμε τὸ πρῶτο μέρος ἀπ' τὸ ἀπόσπασμα τῶν ἀνέκδοτων ἀπομνημονευμάτων τοῦ καπετὰν - Ζαχαριᾶ (Κ. Γεωργιάδης), ποὺ ἀφορᾷ τὴ δημιουργία τοῦ ΕΛΑΝ Κορινθιακοῦ.

Ἡ ΔΙΗΓΗΣΗ ἀρχίζει τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1944, ὅταν μιὰ μικρὴ ομάδα ἀνταρτῶν τοῦ ΕΛΑΣ, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν καπετὰν-Ζαχαριᾶ, φτάνει, μετὰ ἀπὸ μιὰ αἱματηρὴ σύγκρουση μὲ τοὺς Γερμανοὺς, στὸ μικρὸ λιμάνι τῆς Ἐρατινῆς.

ΕΔΩ πληροφορεῖται ὅτι στὸ γειτονικὸ Γαλαξίδι, ἔχει ἀράξει ἓνα μεγάλο ἐπίτακτο γερμανικὸ καΐκι, μὲ φορτίο πυρομαχικά καὶ τρόφιμα. Τὴ φρουρὰ-συνοδεία τοῦ καϊκιοῦ, ἀποτελοῦνε δύο μόνο Γερμανοὶ στρατιῶτες. ΜΙΑ τέτοια εὐκαιρία δὲν πρέπει νὰ χαθεῖ. Τὰ τρόφιμα, ἀλλὰ κυρίως τὰ πυρομαχικά,

εἶναι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη πολὺτιμα γιὰ τὸν ἀγώνα. Κι ὁ Ζαχαριᾶς παίρνει τὴν ἀπόφασή του: θὰ καταλάβει τὸ καΐκι.

ΠΑΡΑ τὶς ἀντιδράσεις τῆς τοπικῆς ὀργάνωσης τοῦ ΕΚΚΑ, ποὺ φοβᾶται τὰ γερμανικὰ ἀντίποινα, ὁ Ζαχαριᾶς πραγματοποιεῖ τὸ παράτολμο ἐγχείρημά του – ἔτσι ἀρχίζει ἡ δράση τοῦ ΕΛΑΝ.

Οἱ Γερμανοὶ συνοδοὶ ἐξουδετερώνονται – τὸ καΐκι καὶ τὸ πολὺτιμο φορτίο του εἶναι στὰ χέρια τοῦ ΕΛΑΣ. Τώρα, ὅμως, τί γίνεται; «Προχώρει πρὸς Πάτρα», λέει ὁ καπετὰν - Ζαχαριᾶς στὸν καπετάνιο τοῦ σκάφους, καὶ σκέφτεται τί νὰ κάνει, τί νὰ πει. Δὲν ἔχει ἰδέα ἀπὸ θάλασσα!...

ΤΗΝ περιπέτεια ποὺ μόλις ἀρχίζει, ἀφηγεῖται ὁ Ζαχαριᾶς στὴ συνέχεια ποὺ δημοσιεύουμε σήμερα.

ΑΡΧΙΖΩ νά κινούμαι στο σκάφος, νά καλαμπουρίζω, νά γελώ οά νά 'ταν όλα ρόδινα.

Ἀρχίζει νά χαράζει καί ξαφνικά βλέπω ὅτι πλησιάζω στήν Ἑρατινή. Ξέρω ὅτι ἐκεῖ δέν ὑπάρχει δική μας ὁργάνωση. Ἐκεῖ εἶναι τοῦ 5/42. Πῶς θά μέ δοῦν μέ τούς Γερμανούς; Ἐπρεπε ὅμως νά πάρω καί τούς ὑπόλοιπους ἄνδρες μου πού εἶχα ἀφήσει ἐκεῖ. Εἶναι 18. Τότε σκέφθηκα νά τούς παίξω ἕνα παιχνίδι ὅπως αὐτοῦς Γαλαξιδιώτες. Παίρνω δυό ἀντάρτες μου καί κατεβαίνω στοῦ ἀμπάρι πού εἶχα τούς Γερμανούς. Μέ κινήσεις καί μέ νοήματα τούς δάξω νά γδυθοῦν καί τούς ντύνω μέ τά ρούχα τῶν ἀνταρτῶν. Τούς δικούς μου τούς κάνω Γερμανούς. Ὅταν ἀνεβήκαμε στήν κουβέρτα, ἀκούω ἕναν πού φωνάζει:

—Καπετάνιε, οἱ Γερμανοί θά μᾶς φύγουν. Καί κινήθηκαν πληρωμα καί ἀντάρτες καταπάνω τους ἔτοιμοι νά τούς λιντζάρουν. Ὅταν πήραν χαμπάρι τί εἶχε γίνει, τούς ἄρχισαν στήν κοροϊδία. Τέλος θγήκα κι ἐγώ. Τούς καλῶ γύρω μου καί τούς λέω τό σχέδιό μου:

—Σύντροφοι, ὅπως κι ἐσεῖς θά 'χετε καταλάβει, εἴμαστε σέ πολύ κρίσιμη θέση. Στήν Ἑρατινή φοδᾶμαι ὅτι δέν θά μᾶς βοηθήσουν, ἀν καταλάβουν ὅτι αἰχμαλωτίσαμε τό γερμανικό σκάφος. Γι' αὐτό σκέφθηκα νά ντύσω τούς δυό Γερμανούς πού θά περιφέρονται στοῦ σκάφος νά τούς βλέπουν οἱ πολῖτες. Ὅταν πλεуρίσουμε στήν παραλία θά κατέβω ἐγώ νά καλέσω τόν πρόεδρο καί τούς ἄλλους τοῦ χωριοῦ καί θά τούς πῶ ὅτι ἀπ' ἐδῶ ὁ καπετάνιος ἔχει συνεννοηθεῖ μέ τούς Γερμανούς νά μᾶς πουλήσουν τό φορτίο γιά ἑκατό λίρες. Βλέπουμε τίς ἀντιδράσεις τους καί ἀνάλογα πορευόμαστε. Ὅμως στοῦ σκάφος δέ θ' ἀφήσετε νά ἀνέβει κανεῖς. Ἑσεῖς, λέω στούς ψευτογερμανούς, νά προσπαθεῖτε νά φαινόσαστε ἀπό τήν παραλία. Κατεβαίνοντας θά σᾶς στεῖλω καί τούς ἄλλους ἄντρες ἐπάνω.

Συναγερμός

Μπαίνουμε στοῦ λιμάνι τῆς Ἑρατινῆς. Ἐχει πλέον καλὰ φωτισεῖ. Κοιτάω στήν παραλία, δέν ὑπάρχει ψυχὴ. Τό σκάφος ἔχει κόψει ταχύτητα καί ἐτοιμάζονται νά ρίξουν ἀγκυρά. Φωνάζω στούς ψευτογερμανούς νά πέσουν κάτω στήν κουβέρτα, νά μή φαίνονται, κι ἐγώ μπροστά στήν πρύμνη παρακολουθῶ νά δῶ καμιά κίνηση. Τό σκάφος πλευρίζει κι' ἐγώ μέ τόν καπετάνιο κατεβαίνουμε στήν παραλία. Βλέπω νά ξεπροβάλλουν ἕνας ἕνας ἀπό τά στενά καί νά ἐρχονται οἱ ἄντρες μου. Σέ λίγο, ὅχι περισσότερο τοῦ τετάρτου, ἡ παραλία γεμίζει ἀπό πολῖτες διαφόρων ἡλικιῶν καί φύλων. Οἱ ἄντρες μου μαζεύονται γύρω μου κι ὁ ἐπικεφαλῆς τῆς ομάδας μοῦ ἐξηγεῖ ὅτι πρό μιᾶς ὥρας εἶχε δεῖ ἀπό μακριά τό σκάφος, πού κατευθυνόταν πρὸς τήν Ἑρατινή, καί σήμανε συναγερμό μέ τήν καμπάνα γιά νά ξυπνήσουν οἱ πολῖτες. Ὁ ἴδιος πήρε τούς ἄντρες του, ταμπουρώθηκε γύρω ἀπό τήν παραλία καί περίμενε σέ περίπτωση πού θά βγοῦν ἔξω οἱ Γερμανοί νά τούς κτυπήσει. Τό χωριό εἶχε ἀποτραβηχτεῖ πρὸς τά ὑψώματα.

Κάλεσα τόν πρόεδρο καί τρεῖς τέσσερους προεστούς, μπήκαμε σ' ἕνα καφενεῖο καί τούς εἶπα τό παραμῦθι μου. Τούς εἶπα νά μαζέψουν χαρτονομίσματα καί νά τούς δώσω 10 τόννους ἄλευρα, γιά νά βολέψω τούς Γερμανούς, καί μαζί τούς παρακάλεσα νά μέ βοηθήσουν νά ξεφορτώσω γιά νά διώξω τό καίκι τό ταχύτερο. Ὁ καπετάνιος ἐπιβεβαίωσε τὰ ὅσα ἔλεγα ἐγώ. Δέχθηκαν ὅλοι. Ὁ πρόεδρος ἀνάλαβε νά συγκεντρώσει τά λεφτά, ὅσα μπορούσε περνοῦσε τό χωριό, μέ οἰκονομία, τουλάχιστον 8—10 μῆνες.

Εὐχαριστήθηκαν καί μοῦ 'παν ὅτι θά βοηθήσει ὅλο τό χωριό νά ξεφορτώσω. Ἔτσι κι ἔγινε. Ὅλο τό χωριό μαζεύτηκε στήν παραλία, θά ἦταν 50—60 ἄντρες γιά τά τσουβάλια καί πολλές γυναῖκες. Ἐνθουσιασμένοι ἀνέβηκα στοῦ σκάφος κι ἔδωσα ἐντολή γιά ξεφόρτωμα. Ἀπέναντι ἦταν ἕνα ἄδαιο μαγαζί, ἀρκετά μεγάλο, ἐκεῖ κοιμόντουσαν οἱ ἄντρες μου, κι ἐκεῖ μέσα κάναμε τή μεταφορά. Ἡ δουλειά πάει καλά. Ἐχω βγάλει περιπολία γιά νά βλέπουν

μήπως ἔχουν κινήσει οἱ Γερμανοί γιά ἔρευνα. Ἡ ἀγωνία μου εἶναι μεγάλη. Τό σκάφος εἶμαι μεγάλο κι εὐκόλα θά τό δοῦν οἱ Γερμανοί. Θά πρέπει νά ξεφορτωθεῖ τό ταχύτερο.

Μᾶς ἀνακαλύπτουν

Ἐνῶ όλα φαίνονται ὅτι θά τελειώσουν καλὰ, ξαφνικά ἐρχεται ὁ πρόεδρος ἐπάνω στοῦ σκάφος καί μέ καλεῖ νά μιλήσουμε στοῦ καφενεῖο. Ἐπῆγα. Ἦταν ὅλοι ἐκεῖ. Χωρίς πολλές κουβέντες μοῦ 'πε ὅτι πρέπει νά πάρω τό σκάφος καί νά φύγω ἀπό τό χωριό τους, γιατί δέν εἶναι ὅπως τούς τά εἶπα, ὅτι οἱ Γερμανοί πού εἶναι ἐπάνω εἶναι ἀντάρτες ντυμένοι, ὅτι τό σκάφος τό αἰχμαλωτίσασα κ.λπ. Τά ἤξερε ὅλα. Τότε τοῦ ἐξήγησα πῶς ἔχει γίνει, καί δέν θά πρέπει νά ἐπιμένει στήν ἀπαίτησή του νά φύγω, ἀλλά θά πρέπει νά ἐπιταχύνουμε τό ξεφόρτωμα καί νά τό δουλιάξουμε, ὅποτε θά χαθοῦν τά ἔχνη μας. Ἦταν ἀνένδοτος.

Στό μεταξύ ἀνοίγει ἡ πόρτα τοῦ καφενεῖο καί μπαίνει μέσα ἕνας ἀντάρτης μου πού ἔλεγχε τήν πλευρά Κορίνθου—Ἰτέας. Μοῦ λέει ὅτι φάνηκε ἕνα σκάφος ἀπό πολύ μακριά μέ πορεία πρὸς τήν Πάτρα. Ἐτρεξα στοῦ παρατηρητήριο. Πῆρα τά κυάλια καί εἶδα ἕνα καίκι δικάταρτο πού ἐρχόταν πρὸς Πάτρα. Δέν μ' ἀνησούχησε πολύ. Μέ τό καίκι μπορούσα νά τά δῶ. Ἐπειδὴ κι αὐτό σίγουρα θά ἦταν ἐπίτακτο καί τό πολύ νά εἶχε μέσα 3—4 Γερμανούς, μέ ἄλλη ἀποστολή ἴσως κι ὅχι τή δική μου καταδίωξη.

Ἀφῆσα ἐντολή στούς δυό ἀντάρτες μου νά τό παρακολουθοῦν κι ἐπέστρεψα στοῦ καφενεῖο. Ὅταν ἔφθασα μοῦ δῆλωσε ὁ πρόεδρος ὅτι εἶχαν πάρει τήν ἀπόφαση νά μή συνεχίσουν τό ξεφόρτωμα καί νά φύγουμε τό ταχύτερο. Στό Γαλαξίδι βρέθηκαν καί 2—3 ἄνθρωποι πού μέ βοήθησαν, ἐδῶ δέν ὑπῆρχε κανεῖς. Ἔτσι τουλάχιστο φαινόταν. Ἦταν ὅλοι τους στοῦ 5/42. Κι αὐτό δέν τό λέω ὅτι δέν εἶχαν πατριωτισμό. Κάθε ἄλλο. Ὅπως θά δοῦμε στή συνέχεια, τό χωριό αὐτό ἔγινε προπύργιο τοῦ ΕΛΑΝ. Ἀλλά τότε εἶχαν ἄλλη τακτική. Δέν εἶχαν οἱ ἄνθρωποι νιώσει ὅτι γιά νά κερδίσουμε τήν ἐλευθερία μας, καί γιά νά κατοχυρώσουμε τήν ἐθνική μας ἀξιοπρέπεια, ἔπρεπε νά ὑποστοῦμε ὅποιαδήποτε θυσία κι ἂν μάς ζητοῦσε ἡ Ἑλλάδα μας.

Μπρὸς τήν ἀμετάκλητη ἀπόφασή τους, δέν μπορούσα νά ἀντιδράσω περισσότερο, κι αὐτό γιά νά μήν τούς δώσω τό δικαίωμα ν' ἀμφισβητήσουν τό σεβασμό μας πρὸς τή θέληση τοῦ λαοῦ. Ζήτησα μόνο νά ἐρθουν ὅσοι περισσότεροι μπορούσαν στοῦ καφενεῖο. Πράγματι γέμισε. Τούς μίλησα λέγοντας τά ἑξῆς:

—Συναγωνιστές, ὁ ἀγώνας πού κάνουμε δέν εἶναι κανενός καί κανεῖς δέν εἶναι ἀρχηγός ἡ καπετάνιος. Μπορεῖ νά ἔχουμε τό ὄνομα ἀρχηγός ἡ καπετάνιος, ἀλλά ὅπως θά ξέρετε ὁ ΕΛΑΣ ἕναν καπετάνιο ἡ ἀρχηγό γνωρίζει καί μόνον σ' αὐτόν πειθαρχεῖ. Ἄν δέν τόν ξέρετε ἡ δέν σᾶς τό εἶπαν, σᾶς τόν λέγω ἐγώ. Εἶναι ὁ Λαός. Εἴσατε αἱες. Καί σάν Ἑλαιοῖτες πού ἔχω ὀρκιστεῖ στή θέληση τοῦ λαοῦ μας καί παρά τή δύσκολη θέση ὅπου θρῖσκομαι, θά πειθαρχήσω στή θέλησή σας καί θά φύγω. Τό βράδυ, μόλις σουρουπώσει, θ' ἀνοιχτῶ πρὸς Πελοπόννησο. Δέν ἔχω κακία σέ κανένα. Θά γυρίσω πολύ γρήγορα, θά μέ γνωρίσετε καλὰ καί εἶμαι δέβιος ὅτι ἐσεῖς οἱ ἴδιοι πού σήμερα μέ διώχνετε θά γίνετε οἱ καλύτεροι μαχητές γιά τή λευτεριά μας. Θά τό νιώσετε καί θά μετανιώσετε ὅταν θά φύγω· ζήτησα μιὰ βοήθεια καί μοῦ τήν ἀρνήθηκατε.

Ἀνοιξα δρόμο καί βγήκα ἀπό τό καφενεῖο, ἀφήνοντάς τους μόνους. Ἀρχισαν οἱ διαφωνίες. Τό μισό χωριό τάχθηκε νά μήν φύγω. Αὐτοί ἦταν οἱ ἀδέσμευτοι. Οἱ πρωτεργάτες τῆς κίνησης γιά νά φύγω, ἐπέμεναν. Προχώρησα στήν παραλία, χωρίς νά ξέρω τί θά κάνω. Ἐχασα πρὸς στιγμή τό θάρρος μου, δέν ἤξερα πού νά πάω. Φθάνω μπρὸς στοῦ σκάφος καί σκεφτόμουνα τί νά τό κάνω. Γιά μιὰ στιγμή σκέφθηκα νά βγῶ ἀπό τό λιμάνι καί νά τό θυθίσω. Ἐπάνω στή σκέψη μου αὐτὴ ἦρθε ὁ Καραφωτιάς, ἕνας ἀντάρτης μου πού ἦταν καθαροῦλι, καί μοῦ λέει:

—Καπετάνιε, ἐγώ βρήκα μέρος νά πᾶμε. Ἐλα κοντά μου μέ τρόπο καί θά σοῦ δείξω κάτι πού θά χαρεῖς.

Τόν ακολουθήσα αδιάφορος. Μέ πήγε μέχρι τό παρατηρητήριο. Ἀπό κει πήραμε ἓνα στενό δρομάκι πίσω ἀκριβῶς ἀπὸ τό χωριό καί σέ 20 λεπτά βρεθήκαμε σ' ἓνα κλειστό λιμάνι μέ βαθιά νερά. Ἦταν μιά κρυψώνα περίφημη. Βούτηξα καί φίλησα τόν ἀντάρτη μου καί γύρισα ὁλοταχῶς στό χωριό. Τά πνεύματα εἶχαν κάπως ἀλλάξει. Μέ πλησίασαν ἀρκετοί κι ἄρχισαν νά λένε πῶς θά τά βολέψουμε τά πράγματα ἔτσι πού κι ἐγώ νά μή φύγω ἀλλά καί τό χωριό νά μήν κινδυνεύσει. Τούς εὐχαρίστησα ἀλλά δέν τούς ἄφησα νά προχωρήσουν:

—Τό σκέφθηκα κι ἐγώ νά μήν ἐκθέσω τό χωριό. Θά πάω πρὸς τήν Ψαρομύτα κι ἐκεῖ θά δώ τί θά γίνει.

Συνάντηση μέ τόν πρόεδρο

Καθυστέρησα λίγο γιά ν' ἀρχίσει νά σουρουπώνει. Τούς εὐχαρίστησα, ἀνέβηκα στό σκάφος καί σαλπάρουμε γιά Ψαρομύτα, στά λημέρια τοῦ 5/42. Στήν παραλία ἦταν ὅλο τό χωριό. Εἶχαν πάρει θάρρος. Ἀκούγαμε τίς φωνές τους: «Ζήτω ἡ Λευτεριά! Ζήτω τ' ἀντάρτικο».

Μόλις κατάλαβα ὅτι δέν μᾶς βλέπανε πιά ἀπὸ τήν παραλία, σταμάτησα τό σκάφος καί κατέβασα μέ τή δάρκα τούς δύο Γερ-

μανούς, μέ δύο ἀντάρτες, νά τούς πᾶνε στό Λιδωρίκι καί νά τούς παραδώσουν στήν Ταξιαρχία. Μετά συνεχίζω γραμμὴ γιά τήν Ψαρομύτα. Ἐχει σκοτεινιάσει. Ἐλέγχω τόν Κορινθιακό πρὸς Πάτρα καί Κόρινθο, δέν διακρίνω τίποτα καί δίνω ἐντολὴ ὁλοταχῶς μέ κατεύθυνση πρὸς Πελοπόννησο. Μέ χώριζε ἀπὸ τή στεριά τῆς Πελοποννήσου περίπου ἓνα μίλι. Τό σκοτάδι μέ βοηθοῦσε καί ἤμουν σίγουρος ὅτι δέν μέ βλέπουν, ἀφοῦ οὔτε ἐγώ μπορούσα νά δῶ. Δίνω ἐντολὴ στροφὴ ἀριστερά μέ κατεύθυνση καί πάλι τήν Ἐρατινὴ, ἀλλά πιὸ δεξιά καί στό φούλ τῆ μηχανῆ γιά νά κερδίσω χρόνο. Εἶχα ὅλους τούς κινδύνους. Εἶμαι στή μέση τοῦ Κορινθιακοῦ κι ἂν κινούσαν καταδίωξη ἀσφαλῶς θά μέ προλαβαίνανε.

Εὐτυχῶς στίς 8 ἡ ὥρα ἤμουν στήν εἴσοδο τοῦ λιμανιοῦ. Ἐρίξα ἀγκυρά στό κρυφὸ λιμανάκι. Ἐβαλα φυλάκια στήν μπούκα τοῦ λιμανιοῦ καί ἀπὸ τίς δύο πλευρές, ὥστε ἂν ἐμπαινε καταδίωξη μέσα θά τήν αἰχμαλώτιζα. Ὡπωσδήποτε δέν θά μπορούσε νά ξεφύγει. Κατόπι μπήκα στή δάρκα καί πλησίασα ἓνα σπιτάκι πού εἶχε φῶς στήν παραλία.

Ἦταν ἓνα ψαράδικο στέκι. Τό εἶχε ἓνα ἀντρόγυνο σάν μαγαζάκι. Εἶχε κρασί, 5-6 κουτιά γάλα, ἀπ' αὐτά πού τούς μοίραζε ὁ Ἐρυνθὸς Σταυρός, κάτι ψαρικά, λίγα ἀχταποδάκια κρεμασμένα, 3-4 τραπέζια καί ἓνα περίφημο τζάκι. Μπαίνοντας μέσα, τά

Τὸ τραγούδι τοῦ Ε.Λ.Α.Ν.

Ἀνοίξη τοῦ 1944. Ἡ σκλαβωμένη Ἀθήνα ἀγωνίζεται μέ πείσμα. Γερμανοὶ καί ταγματασφαλίτες ἔχουν ἐντείνει τὴν τρομοκρατικὴ τους δράση: μπλόκα, συλλήψεις, ὁμηρία κι ἐκτελέσεις στήν ἡμερήσια διάταξη.

Ὅμως πληθαίνουν καί τὰ ἐλπιδοφόρα μηνύματα γιά τὸ σύντομο λυτρωμό, κι ἀπὸ τὰ θουνά τῆς «Ἐλεύθερης Ἑλλάδας» ἀντιλαοῦνε τὰ κατορθώματα τῶν στρατευμένων παλληκαριῶν τῆς.

Ἐκεῖ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Μάη, ραδιόφωνο, παράνομος Τύπος καί χωνί, διαλαοῦνε τὰ κατορθώματα μιᾶς μοίρας τοῦ Ε.Λ.Α.Ν. Κορινθιακοῦ, πού στὸν ὄρμο τῆς Ἀντίκυρας συγκρούστηκε μέ τὴ γερμανικὴ «καταδίωξη» προκαλώντας τῆς βαριεὶς ἀπώλειες. Ἐρατινὴ, Ἀντίκυρα, καπετὰν Ζαχαριάς: ὀνόματα καί τοπωνύμια λίγο ἢ καί καθόλου γνωστά.

Σὲ μιὰ ἐφεδρoελαστικὴ μονάδα τῆς Καλλιθέας, δύο ἐπονίτες, παιδιὰ ἀκόμα, ἐνθουσιάζονται ἀπ' τὰ κατορθώματα τῶν σύγχρονων μπουρλοτιέρηδων. Ὁ ἓνας, πού εἶναι κι ὁ «ποιητὴς» τῆς παρέας, σκαρώνει ἓνα στιχοῦρημα, πού ὁ ἄλλος, ὁ «μουσικός», τὸ μελοποιεῖ. Καί σὲ μιὰ ἀπ' τίς ἐπόμε-

νες συγκεντρώσεις, ἀκούγεται γιά πρώτη φορὰ τὸ τραγούδι, πού σὲ λίγο θ' ἀπλωθεῖ ἀπὸ στόμα σὲ στόμα σ' ὁλόκληρη τὴν Ἀθήνα.

Ἔτσι γεννήθηκε τὸ τραγούδι τοῦ Ε.Λ.Α.Ν. Ὁ στιχοῦργος ἦταν ὁ Φώτης Λαμπιδῆς (ψευδώνυμο Φωτεινός), πού ζεῖ ἀπὸ χρόνια στήν Ἑλβετία. Μουσικός, ὁ...Μίκης Θεοδωράκης! Τὸ τραγούδι:

Ἀπ' τὴν Ἀντίκυρα φουντώνει ὁ Ζαχαριάς
καί ξεμακραίνει τὸ ἐλανίτικο καράβι,
θαλασσομάχοι ἐμεῖς τῆς λευτεριάς,
Ἀπ' τὴν Ἀντίκυρα φουντώνει ὁ Ζαχαριάς.

Μεσοπελάου ἀρμενίζουμε μέ μιᾶς,
ὁμοιο μπουρλότο ἢ ψυχὴ κι ἀνάδει,
καθὼς προβάλλει τὸ λιμάνι τῆς Ἰτιάς,
μεσοπελάου ἀρμενίζουμε μέ μιᾶς.

Ἡ θάλασσα χλωμιάζει, δέν ἀντέχει,
σιμὰ κι ἡ καταδίωξη, πού πᾶνε;
ἀρματωμένοι οἱ ἐλανίτες τραγουδᾶνε,
ἡ θάλασσα χλωμιάζει δέν ἀντέχει.

Ὅρθιος στήν κουπαστὴ κι ὁ Ζαχαριάς,
πιὸ φλογερὰ ἀπ' ὅλους τραγουδάει,
θαλασσομάχοι ἐμεῖς τῆς λευτεριάς,
ὄρθιος στήν κουπαστὴ κι ὁ Ζαχαριάς.

Θάλασσα τὸ καράβι μας πού πάει;
πάντα ὁ Κανάρης στὰ νερά σου ἀρμενίζει,

κι ἡ καταδίωξη δειλιάζει καί γυρίζει,
θάλασσα τὸ καράβι μας πού πάει;

Περάσαμε καί τούτη τὴ φορὰ.
Ἔγια παιδιὰ, τὸ Γαλαξίδι μᾶς προσμένει,
ἔγια παιδιὰ, κι οἱ μηχανὲς παίρνουν φτερά,
περάσαμε καί τούτη τὴ φορὰ.

Αἶμα ὁ ἥλιος κι ἡ θάλασσα λουσμένη,
σὲ μύρια χρώματα πορφύρα τὸ λιμάνι,
ὄντας στὸ Γαλαξίδι τὸ καράβι φτάνει,
αἶμα ὁ ἥλιος κι ἡ θάλασσα λουσμένη.

Στὸ Γαλαξίδι οἱ ἐλανίτες μέσα
Καί ἡ καμπάνα γλυκὴ νά χτυπάει,
ἔγια μόλα παιδιὰ, ἔγια λέσα,
στὸ Γαλαξίδι οἱ ἐλανίτες μέσα.

Οἱ ἐλανίτες τραγουδᾶν κι ὁ Ζαχαριάς,
πιὸ φλογερὸς ἀπ' ὅλους τραγουδάει,
«Θαλασσομάχοι ἐμεῖς τῆς λευτεριάς».
Οἱ ἐλανίτες τραγουδᾶν κι ὁ Ζαχαριάς.

χάσανε διότι όταν είδαν τό καράβι νά μπαίνει στό λιμανάκι φοβήθηκαν ότι ήρθαν Γερμανοί. Δέν εκδηλώθηκαν. Έδλεπες τό φόβο στό πρόσωπό τους. Άλλά δικαιολογημένα, γιατί τό σκάφος ήταν μεγάλο καί μόνο επίτακτα τών Γερμανών κυκλοφορούσαν στόν Κορινθιακό. Τούς καθισούσασα. Τούς ζήτησα λίγο κρασί άν έχουν. Μας δώσανε κρασί, άχταπόδι θραστό καί ψωμί. Ήθελα λίγο νά ξεκουραστώ από τή μεγάλη μου περιπέτεια. Είχα υπέρ-ε-ταση νεύρων. Γιά νά ήρεμήσω γελούσα κάπου-κάπου. Τούς άρχιζω τό ίδιο παραμύθι γιά τήν άγορά τοῦ σκάφους. Τούς ρώτησα άν έχει μπει στό λιμανάκι καταδίωξη γερμανική ή επίτακτο. Μέ δεβαίωσαν ότι εκεί μόνο ψαράδικες βάρκες πήγαιναν.

Έστειλα έναν άντάρτη νά φέρει δυό δέματα από τό σκάφος. Τά 'νοιξα επίτηδες μπροστά στό ζευγάρι, γιά νά πεισθούν ότι τό παραμύθι πού τούς είχα πει είναι αλήθεια. Τό ένα δέμα είχε μέσα ένα κιλό περίπου λουκάνικα, δυό μεγάλες σοκολάτες, μπισκότα, ζάχαρη, τσιγάρα, 2 ζευγή κάλτσες κι ένα γράμμα. Μέσα στό γράμμα ένα σθημένο τσιγάρο μέ τό πίσω μέρος όλο κραγιόν. Είχε καί μία φωτογραφία μιās γυναίκας μέ δυό μικρά παιδιά. Τό ένα τό κρατούσε στήν άγκαλιά της. Καί στή φωτογραφία ήταν γραμμένες λίγες λέξεις. Τί νά 'γραφε αυτό τό γράμμα κ' ή φωτογραφία;

Θυμήθηκα μία παροιμία πού τήν είχα άκούσει στό χωριό μου. Κρατώντας τή φωτογραφία στό χέρι ξεφώνισα: «κι έμεις κακό χερόβολο καί σεις κακό δεμάτι». Κοίταξα τό γέρο ψαρά καί τοῦ 'πα:

— Έσύ τί λές καπετάνιο; Γιά δές τί κερδίζουν οί κατακτητές τοῦ κόσμου.

Μου άπάντησε μέ δυό λόγια:

— Όσοι σκοτώνουν, μία μέρα θά σκοτωθούν. Δέν γίνεται άλλι-ώς. Όταν ό Θεός θέλει νά εξοντώσει τό μερμίγκι τοῦ δίνει φτερά. Έτσι έγινε καί μέ τούς Γερμανούς. Μή φοβάσαι από μένα. Άν έχεις πιάσει Γερμανούς καί τούς έχεις ζωντανούς στό σκάφος, δώσ 'τους σέ μένα νά τούς γδάρω. Διότι κάτι έγινε στό Γαλαξίδι. Ένας ψαράς πού 'ρθε έδώ σήμερα μου 'πε ότι άντάρτες πιάσανε ένα καίκι μέ Γερμανούς. Δέν τό πίστεψα. Τώρα πού είδα τά δέματα είμαι εύχαριστημένος. Είμαι 67 χρόνων καί θά ήθελα νά ζήσω, νά δώ, νά μάθω τά χάλια τους.

(Κόκαλο έγώ).

— Μή φοβάσαι τίποτα, μου λέει. Έδώ μέσα δέν μπαίνουν. Ίσως φοβούνται τούς ψαράδες. Πολλές φορές καταδιώξεις τούς πιά-νουν απέξω καί τούς παίρνουν τά ψάρια.

Τοῦ 'δωσα τά δυό δέματα—τό ένα δέν τ' άνοιξα. Κράτησα μόνο τά τσιγάρα καί τό γράμμα.

«Έρχονται!»

Ξαφνικά πετάγεται σάν αυτόματο, καί δγαίνει έξω τρέχοντας. Άνησύχησα, τόν άκολούθησα. Έχει σταθεί μπροστά στήν πόρτα καί μου κάνει νόημα νά μή μιλήσω. Σέ λίγο μου λέει «έρχεται καίκι πρós τά δώθε». Έγώ δέν βλέπω τίποτα. Μ' άρπάζει από τό χέρι καί μου λέει «δέν γελάστηκα, τό άκουσα, αλλά είναι μα-κριά». Έγώ κι ό άντάρτης δέν βλέπαμε τίποτα. Πάλι μου λέει «τ' άκουσα αλλά είναι μακριά».

Άρχιζω ν' άνησυχώ. Τόν ρωτάω άν είναι σίγουρος, μ' άπαν-τάει «ναί» μέ τό κεφάλι.

— Καπετάνιε άν είναι έχθρός άστον νά μπει μέσα μέχρι έδώ καί θά τά πούμε.

Γυρίζω πρós τήν πλευρά τοῦ σκάφους. Είχαν φώς. Άλλες φασαρίες θά 'χουμε. Μπαίνω στή βάρκα γιά νά πάω στό σκάφος. Λέω στό γερο-καπετάνιο ότι θά γυρίσω. Φτάνοντας στό σκάφος τούς λέω νά βγούνε έξω καί νά πάρουν θέση μάχης στήν ξηρά, μέ τήν εντολή άν είναι έχθρικό σκάφος νά τούς αφήσουν νά μπου-ν στό λιμάνι καί νά μή χτυπήσουν, άν δέν άκούσουν δικά μου πυρά.

Παίρνω μαζί μου ένα αυτόματο καί 3 χειροβομβίδες μίλς πού είχα καί πάω μέ τή βάρκα στά φυλάκια, δίνοντάς καί σ' αυτούς εντολές νά μήν τό πειράζουν, νά τ' αφήσουν νά μπει στόν κλοιό

μας. Τώρα άκούω κι έγώ τόν κρότο τής μηχανής. Ήμουν πιά βέβαιος ότι ψάχνουν γιά μας. Χαιρέτισα τά παιδιά καί τούς εύχήθηκα καλό βόλι. Μου άνταπέδωσαν τόν χαιρετισμό καί τρά-θηξα γιά τό στέκι. Ό γερο-ψαράς γελοῦσε:

—Θά κάνουμε πανηγύρι, μου λέει, άπόψε.

Πίσω καί δεξιά τοῦ σπιτιοῦ ήταν ένα βραχάκι κατάλληλο γιά ταμπουρί. Ό θόρυβος είναι τώρα συνεχής:

— Δέν θά πρέπει νά είναι μακρύτερα από έναμιση-δυό μίλια, μου λέει ό ψαράς.

Τοῦ λέω νά δυναμώσει τή λάμπα καί ν' αφήσει τήν πόρτα ανοιχτή νά φαίνεται τό φώς, γιά νά τούς παρασύρω μέσα στόν κλοιό.

Ύστερα από 10 λεπτά περίπου, στήν εύθεία τοῦ σπιτιοῦ είδα τόν άφρο τοῦ νεροῦ. Ήταν ακριβώς κάτω από τό δεξιό φυλάκιο. Είχε κόψει πρós έμάς. Δέν μας χώριζε παρά μία άπόσταση 300—500 μέτρα. Ό γερο-ψαράς έχει έρθει μαζί μου, δίπλα στό όπλοπολυβόλο. Τή γυναίκα του τήν άφησε στό σπιτάκι γιά δόλω-μα. Άν είναι Γερμανοί θά δγούν έξω καί τότε θά κάνουμε πανη-γύρι.

«Είμαστε Έλληνες»

Σέ λίγο άκουσα φωνές από τή δενζίνα:

—Είμαστε Έλληνες, καπεταν-Ζαχαριά. Είμαι ό Σφέτσος, τα-γματάρχης τοῦ ΕΛΑΣ.

Στή συνέχεια άλλη φωνή:

— Καπετάνιε είμαι ό Πάπουτσας.

Τούς φώναξα νά πλησιάσουν, χωρίς νά φύγω από τό όπλοπο-λυβόλο. Δέν μποροῦσα νά διακρίνω πόσοι είναι καί ύπηρε-πιθανότητα νά τούς έχουν πιάσει οί Γερμανοί καί νά τούς βάξουν νά φωνάζουν. Τό δενζινάκι άραξε στήν παραλία καί δγήκαν 4 από μέσα. Έσθλησαν τή μηχανή καί μπροστά στήν πόρτα πού 'χε άρκετό φώς είδα τή γριά καπετάνισσα νά τούς χαιρετά. Τότε παρουσιάσθηκα. Ό Σφέτσος ήταν μέ τή στολή. Ήταν ό πρόεδρος τοῦ Γαλαξιδιοῦ, ό Πάπουτσας κι ένας νεαρός. Έριξα μία ματιά στή δενζίνα καί μπήκαμε στό σπίτι. Έστειλα τόν άντάρτη μου νά ειδοποιήσει τά φυλάκια καί τούς άντρες ότι δέν συμβαίνει τίπο-τα. Στό τραπεζάκι ήταν τό κρασί κι ό μεζές πού δέν προφθάσαμε νά φάμε. Τούς είπα νά πάρουν μεζέ καί νά μου πουν πώς βρέθη-καν σ' αυτό τόν τόπο. Παίρνει τό λόγο ό πρόεδρος καί μου λέει:

— Καπετάνιε, τό πρωί πήγα στό Γαλαξίδι κι άνάφερα στους Γερμανούς γιά τή σύλληψη τοῦ σκάφους, κι αυτό γιά νά μήν 'χουμε στό χωριό αντίποινα. Μ' άκουσαν μέ προσοχή. Ένας (πλωτάρχης θά ήταν στό βαθμό) μού έδήλωσε ότι δέν τούς ενδι-αφέρει τό φορτίο ούτε τό σκάφος, αλλά νά σās βρούμε όπωσδή-ποτε καί νά μας δώσετε τούς Γερμανούς πού 'χετε. Μας ύποσχέ-θηκε ότι δέν θά πειράξει κανένα. Άν όμως δέν τούς επιστρέ-φουμε τούς Γερμανούς θά μας κάνουν μεγάλο κακό. Για νά είναι σίγουρος ότι θά εκτελέσουμε τήν εντολή του μέσα σέ 24 ώρες κράτησε γιά όμηρο τόν αδελφό μου. Άν δέν πάω τούς Γερμανούς θά τόν εκτελέσει.

Άρχισε νά κλαίει. Κανείς άλλος δέν μιλούσε. Τόν άφησα λίγο νά τοῦ περάσει καί τοῦ 'πα:

— Πρόεδρε οί Έλληνες δέν κλαίνε, αλλά άγωνίζονται νά κερδί-σουν τή χαμένη τους λευτεριά. Δέν ύποκύπτουμε στους εκδι-ασμούς τοῦ Οὔννου. Όμήρους πιάνουν όσους θέλουν. Γι' αυτό μή σέ τρομάξει, θά τούς περάσει. Έλπίζω ότι θ' αφήσουν τόν αδελφό σου. Συμμερίζομαι τόν πόνο σου αλλά δέν μπορώ νά ύποκύψω. Δέν θά σοῦ δώσω τούς Γερμανούς. Τό καλύτερο πού 'χεις νά κάνεις είναι νά πῶς καί νά τούς πεις ότι δέν μπόρεσες νά μέ βρεις. Άλλη λύση δέν ύπάρχει.

Τότε πήρε τό λόγο ό ταγματάρχης, πού μέ φωνές κι άπειλές μου 'πε ότι πρέπει νά δώσω τούς Γερμανούς γιά νά μήν κινδυνέψει ό αδελφός τοῦ προέδρου, αλλά καί τό χωριό. Τόν άφησα νά πει κι ό τι άλλο ήθελε καί μέ πλήρη ήρεμία τοῦ 'πα:

—Συναγωνιστή ταγματάρχα, θά σέ ρωτήσω δυό πράγματα καί νά μ' ἀπαντήσεις μέ ειλικρίνεια: πρῶτο, ἂν ἦσουν στή θέση πού εἶμαι ἐγώ ἐσύ τί θά 'κανες; δεύτερο, ἂν δέν ἦσουν ἀπό τό Γαλαξιίδι καί δέν ἤξερες τόν πρόεδρο καί τόν ἀδελφό του σάν χωρικούς σου, θά μιλοῦσες ὅπως μοῦ μίλησες τώρα;

Μοῦ 'πε νά βγοῦμε ἔξω νά μοῦ πει ἰδιαιτέρως. Βγήκαμε ἔξω καί πολύ σιγά μοῦ λέει:

—Μήν ἀκοῦς τί εἶπα. 'Εσύ τή δουλειά σου.

Κι ἄρχισε πάλι νά μιλάει δυνατά γιά ν' ἀκούγεται. Κι ἔλεγε:

—'Εγώ δέν θά φύγω ἀπ' ἐδῶ ἂν δέν πάρω τούς Γερμανούς.

Γελώντας τ'ἀπάντησα ὅτι θά 'χω καί ταγματάρχη στό τμήμα μου. Τέλος τούς λέω τήν ἀλήθεια, ὅτι δέν τούς ἔχω τούς Γερμανούς, ὅτι τούς ἔδωξα. Δέν μέ πίστεψαν. Εἶπα στόν πρόεδρο νά πάει μέ τόν ἀντάρτη μου στό σκάφος νά δεῖ. Τούς ἐξήγησα ὅ,τι συνέβη στήν 'Ερατινὴ καί ὅτι τούς ἔδωξα γιά τήν Ταξιαρχία.

—Εὐχομαι νά μή συμβεῖ τίποτα οὔτε στόν ἀδελφό σου οὔτε σέ κανέναν ἄλλο. Δέν μπορῶ νά κάνω τίποτα. Ἄν τούς εἶχα ἐδῶ, δέν ξέρω ἂν θά τούς ἔδινα, ἀλλά αὐτὴ τὴ στιγμή ἔχω ἡσυχία τὴ συνείδησή μου.

Μέ τὰ τελευταῖα μου αὐτὰ λόγια πείσθηκαν καί δέν δέχτηκε νά πάει στό σκάφος. Ἀλλά αὐτό πού εἶδα δέν θά τό ξεχάσω στή ζωή μου. Θέλησε νά μοῦ πει κάτι καί δέν μπόρεσε νά ξεκαθαρίσει τὰ λόγια του. Ἀρχισε νά τραυλίζει. Τόν ἄρπαξα στά χέρια μου, τόν σήκωσα ὀρθιο. Ὁ ταγματάρχης τοῦ 'δωσε 2 χαστούκια, ὁ γερο-καπετάνιος τοῦ 'ριξε νερό στό πρόσωπο καί τοῦ 'κανε ἐντριβές στά χέρια μέ ἄλατι. Σέ 10 λεπτά εἶχε συνέλθει. Ἐκλαιγε 'φωνάζοντας τ' ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ του. Δέν ἄντεξα ἄλλο, μέ πήραν καί μένα τὰ κλάματα. Τοῦ 'πα νά σταματήσει, νά συνέλθουμε καί νά δῶ τί θά κάνουμε. Μίλησα μέ τόν ἑαυτό μου καί πείστηκα ὅτι κάτω ἀπ' αὐτές τίς συνθήκες ἂν εἶχα τούς Γερμανούς θά τούς ἔδινα. Στράφηκα ἀπότομα στόν πρόεδρο καί τοῦ λέω:

—'Ακουσε πρόεδρε, ἡ ὥρα εἶναι 12 καί 20 λεπτά, ἀπὸ ἐδῶ μέχρι τό Λιδωρίκι πόσες ὥρες εἶναι;

Ἀπάντησε ὁ γερο-ψαράς ὅτι εἶναι δυόμισι ὥρες περίπου νά πᾶς καί δυόμισι νά γυρίσεις 5, καί μιά ὥρα νά καθυστερήσεις, 6 ὥρες.

—'Επομένως στίς 9—10 θά εἶσαι στήν 'Ιτέα, νά ἐπιστρέψεις τούς Γερμανούς καί νά πάρεις τόν ἀδελφό σου. Ἐτοιμάσου νά φύγεις.

Ἐγγραψα ἕνα γράμμα στόν Ταξιαρχο Ρήγα(Φεραῖο),διοικητὴ τῆς 5ης Ταξιαρχίας, μ' ὅλα τὰ σχετικά πού μεσολάβησαν, καί τόν παρακαλῶ νά τούς δώσει. Τοῦ δίνω τὸ γράμμα, τό διαβάζει, μ' ἀγκαλιάζει, μέ φιλάει κλαίγοντας, καί δίνει τό γράμμα στόν νεαρό (ἦταν ἀνιψιός του) νά τρέξει γιά τό Λιδωρίκι σάν λαγός καί νά γυρίσει πάλι σάν πουλί. Ὁ νέος ἤξερε καλά τόν δρόμο.

Ἀγωνία

Γιὰ νά περάσει ἡ ὥρα τοιμήσαμε κάτι πού μᾶς ἔδωσε ὁ γερο-ψαράς. Ἀλλά οἱ ὥρες δέν περνοῦσαν κι ἡ ἀγωνία μας ἦταν μεγάλη καί μεγαλύτερη ἡ δική μου γιατί εἶχα τό φόβο μήπως ἡ ἀποστολή ἀποτύχει, μήπως τούς ἔχουν ἐκτελέσει. Ὁ καθένας μας ἔκανε βόλτες μέσα κι ἔξω ἀπὸ τό σπιτάκι σάν τούς μελλοθάνατους πού περιμένουν νά ξημερώσει γιά νά τούς ἐκτελέσουν.

Ἡ ὥρα θά ἦταν 5,30 ὅταν ἀκουσα τό καραοῦλι νά φωνάζει ἄλτ. Πράγματι σέ 5 λεπτά ἦταν κοντά μου ὁ νεαρός, πού εἶχε ἐρθεῖ μόνος, χωρίς τούς Γερμανούς. Μοῦ δίνει ἕνα προσωπικό γράμμα τοῦ Ταξιαρχοῦ Φεραίου καί μέσα ἦταν ἕνα δεύτερο γράμμα στά γερμανικά πού εἶχαν γράψει οἱ δυό Γερμανοὶ πρὸς τὴ Διοίκηση 'Ιτέας. Ὁ Φεραῖος (ψευδώνυμο—τό πραγματικό του ἦταν Γεώργιος Ρήγας, συνταγματάρχης τοῦ παλιοῦ στρατοῦ) ἀφοῦ μέ συγκαίρει γιά τὰ κατορθώματά μου καί μοῦ λέει συγκινητικά λόγια γιά τὴ σωτηρία μου—ἐπειδὴ μετὰ τὴ μάχη τοῦ 51, ὅπως ἔγραψα ἄλλου, εἶχα ἐξαφανιστεῖ γιά 45 μέρες, μαζί μέ τό τμήμα μου,καί μᾶς εἶχαν κάνει μνημόσυνο—γράφει ὅτι κι αὐτὸς συμφωνοῦσε γιά τὴν ἐπιστροφή τῶν Γερμανῶν, ἀλλά δυστυχῶς ὅταν ἐκάλεσε τούς Γερμανοὺς καί τούς εἶπε νά φύγουν, ἐκείνοι

δέν δέχθηκαν καί τόν παρακαλοῦσαν νά μὴν τούς διώξει. Γιατί οἱ Γερμανοὶ θά τούς ἐκτελοῦσαν ἀμέσως χωρίς διαδικασία, ἐπειδὴ ἔπασαν στὰ χέρια τῶν ἀνταρτῶν ζωντανοί, διότι ἦταν μέλη τοῦ Ναζιστικοῦ Κόμματος.

Τότε αὐτὸς τούς εἶπε κι ἔγραψαν οἱ ἴδιοι ἐπιστολὴ πρὸς τὴ διοίκηση τῆς 'Ιτέας ὅτι δέν θέλουν νά ἐπιστρέψουν καί ὅτι οἱ ἀντάρτες δέν τούς κακομεταχειρίζονται καί ὅτι οἱ ἄντρες τῆς ἀποστολῆς πού ἦταν στό Λιδωρίκι θά τούς ἔστελναν σέ στρατόπεδο συγκεντρώσεως καί τούς ἐξόρκιζαν σάν μέλη τοῦ Ναζιστικοῦ Κόμματος νά μὴν πειράξουν κανένα Ἕλληνα. Διότι τότε θά κινδύνευε ἡ ζωὴ τους καί θά ἦταν υπεύθυνοι ἐκεῖνοι, κι ὅτι ὁ ἕνας, ὅπως τούς ἔγραφε, ἦταν ἀνιψιός τοῦ Γκέριγκ. (Τούς εἶχαν ἀντιγράψει τίς ταυτότητες τοῦ κόμματος). Ἐδῶσα τό γράμμα στόν πρόεδρο νά τό διαβάσει δυνατά νά τ' ἀκούσουν κι οἱ ἄλλοι. Τότε ὁ Σφέτσος ὁ ταγματάρχης εἶπε στόν πρόεδρο ὅτι μᾶλλον δέν ἔχει φόβο ὁ ἀδελφός του. Τούς ἔδωσα τό γράμμα τῶν Γερμανῶν κι ἐτοιμάσθηκαν νά φύγουν.

«Προτίμησε νά σέ κρεμάσουν»

Ἀρχισε νά χαράζει ὅταν μπήκαν στή βενζίνη νά φύγουν. Εἶπα στόν πρόεδρο νά προσέξει, νά μὴν πει στοὺς Γερμανοὺς ὅτι μᾶς εἶδε, ἐδῶ πού εἴμαστε, ἀλλά νά τούς πει ὅτι ἔμαθε ὅτι τό σκάφος πέρασε τὴν Ψαρομύτα κι ἐτραβήξε πρὸς Πάτρα. Κι ὅτι ἀπὸ ψαράδες ἔμαθε ὅτι κατέβασαν τούς ἀντάρτες στήν Ψαρομύτα καί συνοδεῖα. τούς ἔστελναν στό βουνό κι ἔτσι πήρε τόν ντορό κι ἔφθασε στό Λιδωρίκι γιά νά τούς βρεῖ. Κι ἀκόμη νά τούς πει ὅτι στό Λιδωρίκι εἶναι μεγάλη δύναμη ἀνταρτῶν.

Τελειώνοντας τίς ἐντολές τοῦ 'πα:

—Πρόεδρε νά προτιμήσεις νά σέ κρεμάσουν καί σένα καί τόν ἀδελφό σου παρὰ νά ἀποκαλύψεις τὴν κρυψώνα μου. Σέ περίπτωση πού θά ἔλθει ἐδῶ γερμανικὴ καταδίωξη τότε θά 'χεις νά κάνεις μαζί μου,καί μὴν ξεχνᾷς ὅτι ἔχεις πίσω σου οἰκογένεια. Στὰ λέω αὐτὰ γιά νά καταλάβεις ὅτι εἶναι καλύτερα νά πεθάνει κανεὶς τίμα σάν Ἕλληνας, παρὰ σάν προδότης. Ἄντε, γεια σου κι ἐλπίζω ὅτι θά ἰδωθοῦμε πολύ γρήγορα στό Γαλαξιίδι. Θέλω ὅμως νά μοῦ παραγγείλεις μέ τόν Πάπουτσα τί ἐγίνε.

Χαιρετηθήκαμε κι ἔφυγαν. Μπαίνω στή βάρκα καί πάω στό σκάφος. Συγκεντρώνω τούς ἀντάρτες μου γιά νά δῶ τί θά κάνω. Σκέφθηκα ὅτι ἀπὸ θάλασσα δέν ἔχω πολύ φόβο. Ἐκεῖ πού ἦμουν ἕνας κίνδυνος μ' ἀπειλοῦσε, τ' αεροπλάνο. Ἀποφάσισα νά καμουφλάρω τό σκάφος μέ δέντρα. Δέν ἄργησε νά γίνε. Σέ μιά ὥρα ἦταν ἕνα δέντρο. Ἀρχίσαμε νά καρφώνουμε καί νά κρεμάμε ὅσα περισσότερα κλωνάρια μπορούσαμε ἀπὸ διάφορα δέντρα. Εὐτυχῶς εἶχαμε ὅ,τι χρειαζότανε μέσα στό σκάφος: πρόκες,σφυριά· βρήκαμε κι ἕνα ρόλο δίχτυα—κάπου θά τὰ πηγαίναν—τά κρεμάσαμε κι αὐτά. Ἐνώσαμε σχεδόν τὰ δυό κατάρτια κι ἀφοῦ ρίξαμε ἐπάνω τους χαμόκλαδα, εἶχε σχηματισθεῖ ἕνα βουναλάκι δίπλα στή θάλασσα, σχεδόν συνεχόμενο μέ τό βουνό πού ὑπῆρχε.

Ἦθελα νά περάσει ἡ μέρα, κι ὡς τό βράδυ θά 'παιρνα μίαν ἀπόφαση.

Εἶναι ἀπόγευμα ἀκόμη, δέν παρουσιάσθηκε καμιά ξρουνά ἀπὸ Γερμανούς. Ἀπέναντι στήν Πελοπόννησο διάβαιναν καί καταδιώξεις καί ἄλλα πλεούμενα. Εἶναι γεγονός ὅτι δέν εἶχαμε γίνεῖ ἀντιληπτοί ἀπὸ τό χωριό. Δέν πέρασε πολίτης, γιά νά μᾶς δεῖ, οὔτε βάρκα τὴν ἡμέρα αὐτὴ γιά ψάρεμα. Λές καί δέν ὑπῆρχε τίποτα γύρω μας.

Ἡ ὥρα εἶναι περίπου πεντέμισι τό ἀπόγευμα. Ἀκούστηκε δόμβος αεροπλάνου καί σέ λίγο πέρασαν σχεδόν ἀπὸ πάνω μας δυό αεροπλάνο καταδιωκτικά σέ μεγάλο ὕψος, πού σήμαινε ὅτι δέν ἦταν γιά μᾶς. Σκοπός μου ἦταν νά ξεφορτώσω τό σκάφος, ἀλλά στή θέση πού βρισκόμουν ἦταν ἀδύνατο. Τό φορτίο ἦταν 180 τόννοι. Χρειαζόμουν πολλὰ χέρια γιά τὴν ξεφόρτωση ἀλλά καί κατάλληλο μέρος γιά τό κρύψιμο τοῦ ὑλικοῦ. Πάλεβα μέ τό μυαλό μου τί λύση νά δώσω καί ξαφνικά ἀστράψε μπροστά στὰ μάτια μου ἡ Ἀντίκυρα.

Ο χειριστής Ζαχαριάς (καθιστός στο κέντρο) με το επιτελείο του, στα τέλη τοῦ 1944. Διακρίνονται οἱ: Κ. Βάρδας (Ἀσπράγτης), Ἀντρέας Ζάνιας, Γιάννης Σωτηρίου, Γιάννης Βογιατζῆς (Μωραΐτης), Γιώργος Λόγγος, Χρήστος Σαμουήλ (Γέρος), Γιάννης Παπαγεωργίου (Τρομάρας), Λεωντῆς Χατζηδημητρίου (Λευτεριάς), Γιώργος Σαρηγιάννης (Πανταζῆς), Παρασκευᾶς Πάνου, Νίκος Ζογγός (Μοΐτσος), Δημήτρης Κοντογιάννης, Σταύρος Βυζάς (Ἀπολλώνιος), Θόδωρος Νικολαΐν (Κολοκοτρώνης), Σπύρος Μπαρδός (Ἀράπης), Θόδωρος Παπαγιάννης (Φουρτοΐνας).

Εἶναι ἓνα παραθαλάσσιο χωριό τῆς Λειβαδιάς. Ἐκεῖ σήμερα ἔχει γίνει τό μεγάλο ἐργοστάσιο τῆς ΠΕΣΙΝΕ (Ἀλουμινίου). Τό χωριό αὐτό τό ἔξερα καί μέ ἤξεραν. Εἶχα μείνει ἀρκετό καιρό καί εἶχα σ' αὐτό ἀρκετά καλό περιβάλλον. Εἶχε καί πολλές καλές κρυψῶνες καί ἀθέατα λιμανάκια, ὅπως καί τό ἴδιο τό χωριό εἶναι ἀθέατο ἀπό τόν Κορινθιακό. Γιά νά γίνουν ὅμως ὅλα αὐτά πρέπει πρῶτα νά μάθω τί ἔγινε στήν Ἰτέα, μετά τό μήνυμα πού θά ἔδινε ὁ πρόεδρος τοῦ χωριοῦ. Εἶχα πει στόν Σφέτσο τόν ταγματάρχη καί τόν Πάπουτσα νά μ' ἐνημερώσουν, γιά νά κινηθῶ ἀνάλογα. Πάντως ἤμουν ἀποφασισμένος νά μή χάσω τό σκάφος.

Γιά νά κινηθῶ ἀπ' ἐκεῖ πού βρισκόμουν τήν ἡμέρα ἦταν ἀδύνατο. Ἄν πάλι μέ πρόδινε ὁ πρόεδρος καί τούς ἔλεγε πού ἤμουν, ἦταν ἀδύνατο νά γλιτώσω. Θά μέ τσάκιζαν, καί ὅπως εἶναι φυσικό θά ἐγκατέλειπα τό σκάφος καί θά τραβοῦσα γιά τό βουνό ἐλεύθερος. Οἱ Γερμανοί ξέρω ὅτι δέν θά μᾶς κυνηγοῦσαν στό βουνό.

Σάν χυλοπίτα

Αὐτά τά σκεπτόμουνα στό καφενεδάκι πίνοντας ἓνα ρεθιθοκαφέ. Τελειώνοντας μπήκα στή δάρκα καί πήγα στό σκάφος. Ἔβαλα τούς ἄντρες ν' ἀνοίξουν δρόμο ἀπό τά δέματα γιά νά φτάσω στό φορτίο μέ τίς ὁδίδες, χωρίς νά ξέρω κι ἐγώ τί θέλω. Σέ λίγη ὥρα εἶχα μπροστά μου τά πυρομαχικά. Ἦταν ὁδίδες τῶν 105 συσκευασμένες ἀνά τέσσερις σέ ξύλινα τελάρα. Τούς εἶπα νά μοῦ ἀνεβάσουν στό κατάστρωμα καμιά δεκαριά τελάρα. Ἀνοίξαμε ἓνα, πήρα μιά στό χέρι μου, δέν ἤξερα μέ τί εἶναι γεμάτες. Μέ πολλές προσπάθειες βγάλαμε τό δῆγμα καί τότε εἶδα ὅτι ὅλος ὁ κάλυκας ἦταν γεμάτος μ' ἓνα πράγμα πού πρώτη φορά τό ἔβλεπα. Ἦταν ἓνα κίτρινο πράγμα, φαρδύ σάν χυλοπίτα. Πήρα ἓνα καί βγήκα ἔξω νά τοῦ βάλλω φωτιά. Ἀναψε σάν νά τό εἶχα ποτίσει βενζίνη. Φώναξα τά παιδιά καί τούς εἶπα νά μοῦ ἀνοίξουν μέ προσοχή 20 μέ 30 ὁδίδες. Κι ἡ δουλειά ἄρχισε. Αὐτοί ἀνοίγαν κι ἐγώ μ' ἓναν ἀντάρτη πιάσαμε νά ψάχνουμε ἀπό πού ν' ἀρχίσουμε.

Ὅπως γράφω πῶ ἀνω, τό σκάφος ἦταν ἀραγμένο δίπλα σ' ἓνα βουναλάκι. Βρήκα τήν κατάλληλη θέση κι ἀρχίσαμε τή δουλειά. Ἐπρεπε ν' ἀρχίσω ἀπ' ἐκεῖ μιά ἀλυσίδα μέ τή χυλοπίτα καί νά φτάσω στό σκάφος. Ἡ ἀπόσταση ἦταν περίπου 300 μέτρα. Γιά νά μαι σίγουρος ὅτι δέν θ' ἀποτύχαινε τό σχέδιο, πετάχτηκα στό γερο-ψαρά καί τοῦ πήρα ἓνα μάτσο κλωστές. Πιάσαμε δουλειά. Δέναμε δύο-δύο χυλοπίτες.

Ἡ ἀλυσίδα προχωρεῖ καλά. Τά παιδιά ἀνοίγουν, ἐγώ ἔχω ἀρκετό πράγμα γιά τή δουλειά μου. Τελικά ἔφθασα μέχρι τό σκάφος. Τοποθετήσαμε ἓνα μαδέρι γιά νά συνδέει τό σκάφος μέ τήν παραλία. Περάσαμε πάνω ἀπό τό μαδέρι τήν ἀλυσίδα καί τήν κρεμάσαμε στό δάθος τοῦ σκάφους, ἐκεῖ πού ἦταν οἱ ὁδίδες. Ὅσες χυλοπίτες εἶχαν μείνει τίς ρίξαμε ἐπάνω στίς ὁδίδες. Ἀνακουφίστηκα.

Ἀρχίζει νά σκοτεινιάζει. Ἔβαλα ἓναν ἀντάρτη στό βουνό μέ τήν ἐντολή, ἂν ἔχουμε ἐπίθεση καί τραδηχοῦμε γιά τό βουνό, ν' ἀνάψει τή χυλοπίτα τήν ὥρα πού ἡ καταδίωξη θά πῆγαινε στό σκάφος. Τουλάχιστον νά πᾶνε κι αὐτοί μαζί μέ τό σκάφος.

Τώρα ἤμουν ἡσυχος. Ἡ ὥρα ὅμως περνάει καί δέν ἔχω μήνυμα. Τί ἔγινε; Ἄν ὄχι ὁ ταγματάρχης, ὁ Πάπουτσας θά μέ εἰδοποιούσε ὁποσοδήποτε. Θέλω νά φύγω, ὅπως σκέφθηκα, γιά τήν Ἀντίκυρα ἀλλά δέν ξέρω τί γίνεται ἔξω. Ἄν οἱ Γερμανοί ἔχουν μάθει πού εἶμαι καί μοῦ ἔχουν στήσει καρτέρι; Δέν ξέρω τίποτα. Ἄν εἶναι ἔτσι θά μέ ἀνατινάξουν μαζί μ' ὅλους τούς ἄντρες μου.

Ἐγώ κι οἱ ἄντρες μου εἵμαστε ἀσφαλεῖς. Δέν κινδυνεύουμε. Τό σκάφος δέν θά τό πάρουν, ὅπως τό ἔχω τώρα τακτοποιήσει. Θά ἀνατιναχτεῖ στόν ἀέρα καί θά πᾶνε μαζί κι αὐτοί πού θά μποῦν νά τό πάρουν. Κάλεσα τούς συντρόφους μου καί τούς λέω ὅτι θά μείνουμε ἐκεῖ κι ἀπόψε, μέχρι πού νά μάθουμε νέα. Ἦταν ἀπαραιτήτο νά ἔχω μέρα μπροστά μου γιά νά ἐλέγχω τό δρόμο πού θά πάρομε γιά τήν Ἀντίκυρα. Τούς εἶπα νά ξεκουραστοῦν καί οἱ σκοποὶ νά ἔχουν τό νοῦ τους.

Στό μεταξύ ἡ ὥρα περνάει. Ἡ ἀγωνία δέν λιγοστεύει. Κατά τίς δέκα τό βράδυ βλέπω νά ἔρχονται δύο ἀπό τό βουνό. Πλησίασαν. Εἶδα μιά γυναίκα κι ἓναν ἄντρα. Ἦταν ὁ γιατρός Γιάννης Εὐθυ-

μίου με μιά νοσοκόμα που πήγαιναν για τὸ Λιδωρίκι. Ἀφού γνωριστήκαμε, τοὺς φιλοξένησα με σοκολάτες, λουκάνικα, τσιγάρα, κ.λπ. – καλαμπούριασαμε λίγο κι ἔφυγαν.

Στὶς 12 περίπου ἄκουσα τὴ βενζίνη νὰ ῥχεται. Ἀσφαλῶς ἦταν τὸ χαμπέρι που περιμένα. Ὁ κρότος τῆς μηχανῆς ἦταν γνώριμος. Θὰ πρέπει νὰ ῥαι ὁ Πάπουτσας. Πράγματι ἦταν αὐτός. Τὰ νέα ἦταν καλά. Ὁ πρόεδρος γύρισε στὸ Γαλαξίδι μαζί με τὸν ἀδελφό του κι ὅπως εἶπε στὸν Πάπουτσα ἔδωσε τὸ γράμμα που τοῦ ᾤχεμε δώσει στοὺς Γερμανούς. Ἀφού τὸ διάβασαν τοῦ ᾤπαν νὰ πάει στὶς ἔξι τὸ βράδυ. Ὁ πρόεδρος πῆγε. καὶ τότε εἶδε ὅτι εἶχαν τὸν ἀδελφό του στὸ γραφεῖο. Τὸν ρώτησαν ἂν εἶδε ὁ ἴδιος τοὺς Γερμανούς κι ἂν τοῦ ἔδωσαν οἱ ἴδιοι τὸ γράμμα. Ὁ πρόεδρος τοὺς εἶπε ὅτι τοὺς εἶδε κι ὅτι πῆρε ἀπὸ τοὺς ἴδιους τὸ γράμμα καὶ μάλιστα δήλωσε ὅτι κι οἱ δύο ἦταν ἐλεύθεροι κι εἶχαν καὶ τὰ μπιστόλια τους. Στὸ ἄκουσμα ὅτι ὀπλοφοροῦσαν, οἱ Γερμανοὶ φρένιαζαν, ἔβριζαν, κι ὅπως τοῦ ᾤπε ἕνας διερμηνέας τοὺς ἀποκαλοῦσαν προδότες. Γυρίζοντας στὸν πρόεδρο τοῦ εἶπαν ὅτι φάνηκε ἐντάξει. Θὰ ἐλευθερώσουν τὸν ἀδελφό του καὶ δὲν θὰ πειράξουν τὸ Γαλαξίδι, ἀλλὰ νὰ προσπαθήσει νὰ μάθει που βρίσκόμεστε καὶ νὰ τοὺς ἐνημερώσει. Ὁ πρόεδρος τὸ ὑπέσχεθηκε. Ἐστειλε ὅμως τὸν Πάπουτσα νὰ μᾶς πεί ὅτι τοῦ εἶπε ὁ διερμηνέας νὰ μᾶς εἰδοποιήσει, ἂν ἔξει που εἴμαστε, ὅτι ὀπωσδήποτε θὰ κάνουν ἐρευνα σ' ὅλο τὸν Κορινθιακὸ ἀπὸ 3 σημεία: Κόρινθο πρὸς Πάτρα, Πάτρα πρὸς Κόρινθο καὶ ἡ καταδίωξη τῆς Ἰτέας ἔχει ζητήσει νὰ κινηθοῦν κι ἀεροπλάνα γιὰ ἀνίχνευση στὰ κρυφὰ λιμάνια τῆς Ρούμελης. Τὴν ἔχουν προγραμματίσει γιὰ τὶς 29 τοῦ μήνα. Τότε θὰ ἔχουν ἀεροπλάνα.

Ἀνακουφίστηκα κάπως, ἀλλὰ τὸ ὥραϊο ἦταν που δὲν ἔξεραμε πόσο ἔχει ὁ μήνας. Ρώτησα τὸν Πάπουτσα καὶ μοῦ ᾤπε ὅτι εἶναι 27 Μαρτίου. Ἡ ὥρα ἦταν περασμένη, δὲν εἶχα χρόνο γιὰ νὰ σαλπάρω. Ἀποφάσισα νὰ μείνω γιὰ τὴν ἐπομένη. Παρακάλεσα τὸν Πάπουτσα νὰ ἔλθει νωρὶς με τὸ βενζινάκι, τὸ ἀπόγευμα πρὶν ἀπὸ τὶς 5, καὶ νὰ προσέξει νὰ μὴν τὸν παρακολουθοῦν. Ἦταν ἡ μόνη βραδιά που κοιμήθηκα λίγο.

Ὅταν φώτισε εἶχε μιά φοβερὴ φουρτούνα, καθαρὸ μαῖστρο. Ἡ θάλασσα ἦταν φουσκωμένη. Ἦταν ἀδύνατο νὰ κυκλοφορήσει στὸν Κορινθιακὸ μικρὸ σκάφος. Ἀρχισε νὰ δρέχει. Ἡ Γκιώνα εἶναι μαύρη. Ἡ Πελοπόννησος δὲν φαίνεται. Ἐχει σχεδὸν σκοτεινιάσει. Ἀναγκάστηκα ν' ἀποσύρω τὰ φυλάκια. Οἱ ἄντρες μου ἔχουν γίνει μούσκεμα. Τοὺς μάζεψα στὸ μαγαζάκι γιὰ νὰ στεγνώσουν στὴ φωτιά. Ἄλλος τρόπος δὲν ὑπῆρχε, δὲν εἶχαν ἄλλα ροῦχα νὰ φορέσουν, μόνον ἡ φωτιά θὰ μᾶς ἔσωνε. Ἡ ὥρα περνάει, ἡ βροχὴ δὲν σταματάει. Βγήκε ἔξω ὁ γερο-ψαράς καὶ γυρίζοντας μοῦ λέει:

– Καπετάνιε ὁ καιρὸς θὰ κόψει τὸ βραδάκι ὀπωσδήποτε, μὴ στενοχωριέσαι.

Ἡ ἀπόφασή μου εἶναι νὰ σαλπάρω, δὲν μπορῶ νὰ μείνω ἄλλο. Ὅπως καὶ νὰ ᾤταν ὁ καιρὸς, ἐγὼ θὰ ᾤφυγα. Ρωτᾶω τὸν καπετάνιο τοῦ σκάφους κι αὐτὸς γελώντας μοῦ λέει ὅτι θὰ φύγουμε «διότι τὸν καιρὸ ἔμεις θὰ τὸν ἔχουμε πρῖμα, ἀφού δὲν πᾶμε πρὸς Κόρινθο». Δὲν θέλω νὰ κρατῶ κι αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους κοντά μου. Ἦθελα νὰ γυρίσουν στὰ σπίτια τους. Εἶναι γεγονός ὅτι δὲν εἶδα κανέναν νὰ κουρασθεῖ, καὶ με δοθήσαν πάντα ἀγόγγυστα.

Πράγματι τ' ἀπόγευμα ἡ βροχὴ σταμάτησε. Θὰ ᾤταν περίπου πέντε ἡ ὥρα, ὅταν μοῦ λέει ὁ καπετάνιος νὰ ἐτοιμαστοῦμε γιὰ νὰ σαλπάρουμε. Συγκεντρωθήκαμε ὅλοι στὸ σκάφος. Μαζέψαμε με προσοχὴ τὶς χυλοπίτες που εἶχαμε ἀπλώσει, γιὰ νὰ μὴν πάθουμε ἐμεῖς καμιά λαχτάρα ἀπὸ τσιγάρο. Τακτοποιήσαμε τὸ φορτίο κι ἀρχίσαμε νὰ ξεκαμουφλάρουμε τὸ σκάφος.

Στὶς ἔξι ἡ ὥρα ἤμαστε ἐτοιμοί. Περιμένα ὅμως νὰ ᾤρθει ὁ Πάπουτσας. Πράγματι ἤρθε στὶς ὀκτῶ ἡ ὥρα μαζί με τὸν Βαρδάτο. Σήκωσαν τὴν ἄγκυρα. Ἐχει σουρουπώσει. Δίνω ἐντολὴ στὸν καπετάνιο νὰ με ἀκολουθεῖ σὲ ἀπόσταση που νὰ με βλέπει. Τοῦ ᾤπαν ἀκόμα, ἂν τυχόν δεῖ καμιά κίνηση-ἐχθρική καταδίωξη-νὰ πλησιάσει τὴν ξέρα, νὰ βγάλει ἔξω τοὺς ἄντρες καὶ τὸ πλήρωμα καὶ ν' ἀράξει τὸ σκάφος ὅπως μπορεῖ. Στὸν ἀνθυπολοχαγὸ λέω ὅτι στὴν περίπτωση αὐτὴ θ' ἀκροβολιστεῖ στὴν ξέρα καὶ θὰ περιμένει. Ἄν ἡ ἐχθρική καταδίωξη δεῖ τὸ σκάφος, θὰ πλησιάσει νὰ

Ὅρθες οἱ ἀδελφεὲς Χαϊλούμη ἀπὸ τὴ θῆβαι, ΕΛΑΝτίτισες νοσοκόμες· καὶ κάτω ὁ καπετάν Ζαχαριάς με τὸν ἑπασπαστή του «Ἀστράφτη» (Κ. Βάγια).

τὸ πάρει, ὁπότε αὐτὸς θὰ τοὺς κτυπήσει. Φυσικά μιά τέτοια κίνηση θὰ τὴν ἔβλεπα κι ἐγώ, θὰ ᾤγαίνα στὴν ξέρα καὶ θὰ πῆγαινα κοντά τους.

Ξεκινᾶμε σιγά-σιγά νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὸ λιμανάκι. Ὁ Κορινθιακὸς ἔχει ἀκόμα φουρτούνα. Ὅλη ἡ ἀγωνία εἶναι νὰ βγοῦμε ἔξω καὶ νὰ πάρουμε τὴν παραλία – παραλία τῆς Ρούμελης που εἶναι ἤσυχη. Θὰ ᾤχουμε καὶ τὸν καιρὸ πρῖμα. Ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ πάθουμε κακό. Αὐτὰ μοῦ λέει ὁ Πάπουτσας που ἦτανε θαλασσινός.

Τὸ βενζινάκι πάλεψε λίγο με τὰ κύματα καὶ σὲ μισὴ ὥρα ἦταν πλέον ἀκίνδυνο.

Κόψαμε ταχύτητα γιὰ νὰ παρακολουθοῦμε τὸ σκάφος. Ὁ καπετάνιος τὸ εἶχε ἀνοίξει πρὸς Γαλαξίδι, γιὰ νὰ πάρει, ὅπως μοῦ ᾤπε ὁ Πάπουτσας, τὴ στροφὴ. Κι ἔγιναν ὅλα χωρὶς κίνδυνο. Τὸ σκάφος ἀρχισε νὰ ᾤρχεται κοντά μας. Τώρα ἔχει τελείως σκοτεινιάσει καὶ σχεδὸν πᾶμε μαζί. Οἱ ἄντρες τὸ ᾤχουν ρίξει στὸ τραγοῦδι. Κάθε λέξη εἶχε κι ἕναν παλμό.

ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ: τὸ γ' (τελευταῖο) μέρος.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Οἱ φωτογραφίες εἶναι ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ καπετάν Ζαχαριά. Ἡ φωτογραφία που συνοδεύει τὸν τίτλο, εἶναι παρμένη ἀπὸ τὸ λεύκιμα τοῦ Σπύρου Μελετζή «Με τοὺς ἀντῆρες».

Ο ΚΑΡΑΓΚΙΟΪΣΗΣ

ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΓΙΚΕΣ

του Ηλία Πετρόπουλου

Ο Άσκις Χασάν – μία φιγούρα του τουρκικού καραγκιοϊσίου. Παίζει σιζί.

Συνεχίζοντας τη δουλειά μου πάνω στα ρεμπέτικα τραγούδια, βρέθηκα μέσ στον χώρο του Καραγκιοϊσίου μας. Διάβασα διάφορα, φημισμένα και μή, καραγκιοζολογικά βιβλία. Δεν με έπεισαν. Άναγκάστηκα να καταφύγω στις αρχικές πηγές, τουτέστιν στους καραγκιοζοπαίχτες. Μετά ξαναγύρισα στα βιβλία. Δεν είμαι καραγκιοζολόγος. Άπλως προσπαθώ να δώσω κάποιες απαντήσεις στο θέμα της μαγικιάς και του υπόκοσμου.

Στο ελληνικό θέατρο σκιών, στον ξακουστό Καραγκιοϊσμό, παρουσιάζεται μια ολόκληρη σειρά κοινωνικών ή «έθνικών» τύπων. Άνάμεσά τους και ο Σταύρακας. Πρόκειται για βασικό πρόσωπο του θεάτρου σκιών, που εμφανίζεται σε όλο το ρεπερτόριό του – εκτός από τα λεγόμενα ήρωικά έργα. Βέβαια ο Σταύρακας αντικατοπτρίζει τους ανθρώπους του υπόκοσμου, μα δεν είναι ο μόνος μάγικος τύπος του Καραγκιοϊσίου. Δίπλα του, μαζί με τον γνωστό Νώντα, στέκουν κι άλλοι πολλοί βλάμηδες: ο Βαγγέλας, ο Κωτσαρίκος, ο Μιστόκλης, ο Θέμης, ο Μητσάρας. Κάποτε-κάποτε και κάποιες κοπέλες με ελευθεριάζουσα ήθικη και νοοτροπία.

Κανείς μελετητής του θεάτρου σκιών δεν έπρόσεξε τη μεγάλη γκάμα των μάγικων τύπων του Καραγκιοϊσίου, καθώς και τη μεταξύ τους αυστηρή ιεραρχία. Έγώ ο ίδιος, το 1968, στα «Ρεμπέτικα Τραγούδια», θίγω το θέμα με ασυνχώρητη επιπολαιότητα. Όσοτόσο, το πρόβλημα υπήρχε και μ' έκαιγε.

Ο Σωτήρης Σπαθάρης στα περίφημα «Άπομνημονεύματά» του (έκδοση 1960), γράφοντας για τον καραγκιοζοπαίχτη Γιάννη Μώρο, καθορίζει ότι «αυτός έβγαλε τη φιγούρα του Σταυράκη». Για τον ίδιο τον Σταυράκη

λέει:

«Ντιμένος κουτσαβάκις, έχει θεωρία παλικάριά αλλά όλο τρώει ξύλο. Όνομάζεται Σταυράκης Τζίμης και είναι συριανάκι, αλλά γέννημα κι ανάθρεμμα του Μπεραία. Έχει κάνει σε όλα τα σίδερα της φυλακής, στην Παλιά, στο Γεντίκουλε και στα συριανά λαζαρέτα».

Περιγράφει ένα διάλογο στη συνέχεια μεταξύ Καραγκιοϊσίου και Σταυράκη, από όπου αποδεικνύεται ότι ο δεύτερος μιλάει μάγικα (βέβαια με τη γνωστή συρτή προφορά), ότι φοράει παντελόνι τζογαδούρα, σακάκι σταυρωτό, γελέκο με φιλντισέ-

νια κουμπιά, ζωνariά άσπρη (φορά τα μαχαιροκούμπουρα), κίτρινο πουκαμισάκι, κόκκινη γραβάτα χασάπικια, παπουτσάκι μονόσολο καρφωτό με γυναικείο ξυλοτάκουνο. Επίσης, στην ίδια περιγραφή αναφέρεται ότι ο Σταυράκης έχει ψεύτικη έλιά στο μάγουλο, στριμμένο τον άρειμάνιο μύσταξ και θαμμένα τα μάτια για να φαίνονται αμυγδαλωτά, και στο κεφάλι φοράει καθουράκι με τρία καψουλάκια. Τέλος, ο Σταυράκης εισερχόμενος στη σκηνή τραγουδάει το «Στης Σύρας τίς άνηφοριές μου δώσανε δυό μαχαιριές», ή κάνα άλλο μάγικο τραγούδι της μόδας.

Ο Σωτήρης Σπαθάρης, στα «Άπομνημονεύματά» του, μάς δίνει κι άλλες πολύτιμες πληροφορίες για τον υπόκοσμο και τα

1

2

3

4

1. Κονταβούκιος του Ψευδή. Σχέδιο του Τάκη Σιδέρη. 2. Σταύρακας και Νώντας. Σχέδιο του Τάκη Σιδέρη (από φιγούρες του Μιχόπουλου). 3. Σταύρακας του Ξάνθου. 4. Σταύρακας του

ρεμπέτικα τραγούδια, όπως ήτανε στις αρχές του αιώνα μας. 'Ας μην ξεχνάμε ότι ο Σπαθάρης είναι γεννημένος το 1892.

Ο Σπαθάρης, λοιπόν, αναφέρει για τους τότε νταήδες: τον Φιλώτα, τον Καλάμη, τον Τζαφέρη, τον Καραγιωργα, τον Θεόφιλο της Βάθης και τον Νίκο τον Τσουή που έσκότωσε δυο ανθρώπους. Με τέτοιους έκανε παρέα ο Σπαθάρης, τουλάχιστον ως το 1911 που παντρεύτηκε κι έγινε νοικοκύρης. Συνεπώς τα ξέρει καλά τα πράγματα, χώρια που πολλοί караγκιοζοπαίχτες ήτανε μάγκες και μαχαιροβγάλτες. Όπως ο Θόδωρος ο Καλαματιανός ή Ψευτοθόδωρος, "ένας μαντράχαλος με ρεμπουμπλικά δλάμικια κι ένα μάτι αλλήθωρο". Το ίδιο ήτανε κι ο караγκιοζοπαίχτης Σπύρος Βωβός, που "έκανε πολλά χρόνια φυλακή, γιατί στά νιάτα του σκότωσε ένα λοχία" και που "στά χέρια του και στο στήθος του είχε ζωγραφισμένα φίδια, γοργόνες και λιοντάρια" και που "ήτανε και πολύ δλάστημος". Σπαρταριστό είναι και το έπεισόδιο του караγκιοζοπαίχτη Μέμου με τον συριανό παλικαρά Βαγγέλη Ντούνια, όπου αφηγείται ο Σπαθάρης. Τέλος, ο Σπαθάρης μάς διασώζει σπουδαιότατα στοιχεία για τη λαϊκή μουσική της εποχής. Έτσι μάς πληροφορεί ότι οι φαντάροι των βαλκανικών πολέμων κατασκεύαζαν έγχορδα όργανα από κουτιά φυσιγγίων, ότι ο Καραγκιόζης έμπαινε στο πανί χορεύοντας χασάπικο ή σέρβικο, ενώ ο Χατζαϊδάτης άρχιζε με πόλκα κτλ. κτλ.

Στις 16 Σεπτεμβρίου 1972, συνοδευόμενος από τον έφηγο Σ. Γκόντλετ, σηκώθηκα και πήγα στην Πλάκα, στο σπίτι του караγκιοζοπαίχτη Παναγιώτη Μιχόπουλου, κι άρχισα να τον ψιλορωτώ για τους κουτσαδάκηδες που παρελαύνουν στο θέατρο σκιών. Είχα γνωρίσει τον Μιχόπουλο το '66 από τον 'Αλέκο Φασιανό. Έτσι δεν χρειάστηκε να επιμείνω. Ο Μιχόπουλος με έγκαρδιότητα μου αφηγήθηκε, έπι λέξει, τα εξής:

«Τον Σταύρακα τον έβαλε, τον έπρόσθεσε, στο θέατρο σκιών ο караγκιοζοπαίχτης Άντρος: Άγιωμαυρίτης. Άκριβως, βέβαια, δεν μπορώ να σου πω ήμερομηνία, αλλά θα ήτανε μεταξύ 1912-1915, στη Σύρα, έπαιζε στη Σύρα. Και του έλεπε ένας άνθρωπος, ένας θεατής του, του 'Αγιωμαυρίτη, "κύρ-Άντρέα, δεν με φτιάχνεις κι έμένα μια φιγούρα να με θγάνεις στο πανί μιὰ και σκεδιάζεις τόσο ώραία;". Αυτός ο άνθρωπος ήτανε ένας μάγκας της Σύρας και λεγότανε Σταύρος, κουτσαδάκης του παλιού καιρού, γιατί και η Σύρα είχε, άς πούμε, τους μάγκες, γιατί ήτανε το πρώτο λιμάνι της Ελλάδος. Έτσι τον έφκιασε άκριβως όπως ήτανε αυτός ο άνθρωπος κι όπως είναι σήμερα ο Σταύρακας. Που λές, τώρα θα σου πω κάτι (μην το γράφεις!), θα σου πω το ιστορικό: πάντοτε αυτοί οι караγκιοζόφιλοι πηγαίνανε στον караγκιοζοπαίχτη που έπαιζε και λέγανε "πες ένα άστείο γιαντόν", ή, "σάτιρισε τον τάδε, πέσε για τον μάγειρα, ή τον φουρνάρη, ή τον γαλατά" κι έτσι γινότανε μιὰ κοινωνική σάτιρα. Αυτός ο Σταύρακας, δηλαδή ο άληθινός άνθρωπος, ήτανε ένας ψευτομάγκας, λεγότανε Σταυράκης, και ήτανε ψευτοπαλικαράς, έμπαινε σε καθγάδες, φώναζε, έκανε, αλλά μετά έφευγε. Πάντοτε ήθελε να φαίνεται στις γυναίκες ότι είναι ο νταής κι όταν τον έβαλε στο πανί ο Άντρέας ο Άγιωμαυρίτης τον έβαλε με το τραγούδι που τραγουδούσανε εκείνο τον καιρό:

«Η Έλλη θέλει σκότωμα, θέλει και καρμανιόλα, γιατ' άφησε τον άντρα της και τα παιδιά της όλα.

Δεν θινάμαι το δεύτερο στιχάκι. Κάπως έτσι:

«Η Έλλη θέλει σκότωμα με δόκοπο μαχαίρι,

γιατ' άφησε τον άντρα της και πήρε κομισέρη.

Δηλαδή αγαπητικό - δεν είμαι βέβαιος. Το τραγούδι αυτό ήτανε ζειμπέκικο και το συνόδευαν τα λαϊκά όργανα, βιολί, λαούτο, σαντούρι. Αυτά ήτανε τα σπουδαιότερα όργανα στα νησιά και γενικά στις επαρχίες, αλλά εδώ, στην Αθήνα, είχανε όργανα πνευστά, δηλαδή κλαρίνο, κορνέτα και τζάζ. Οι πιο σπουδαιοί караγκιοζοπαίχτες είχανε πέντε όργανα.

Ο Σταύρακας φοράγε σταυρωτό σακάκι και παντελόνι τζογέ (ξέρεις τί θα πει τζογέ; στενό κάτω-κάτω), φορούσε ζουνάρι κόκκινο, παπούτσια με ψηλό τακούνι, και δεν ήτανε δετὰ τα παπούτσια, με κορδόνια, φορετά, με λάστιχα στις πάντες, ήτανε ψηλά παπούτσια, όχι σκαρπίνια· μποτάκια. Επίσης, φορούσε καθουράκι καπέλο και στο ζουνάρι του είχε καμία κάμα και κανένα πιστόλι, παλιομπιστολό. Είχε μουστάκι στριφτό και τζουλούφι στο μέτωπό του (δεν τα λέγαμε άφέλειες· άφέλειες τα λέγαμε στα κορίτσια). Πάντοτε είχε λουλούδι στο πέτο του σακακιού. Όταν περπατούσε στον δρόμο, χωρίς να τότε πειράξει κανέναν, σήκωνε το καπέλο του έτσι και το έφερνε ψηλά κι έλεγε: "στην πάντα, μάγκες, γιατί περνάει το Σταυράκι, το χαριτωμένο, από της Σύρας το Βροντάδο κι άπ' τα Παντρεμέναδικα, που με γέννησε ή μάνα μου καρδιές για να μαραίνω". Αυτός, άς πούμε, εν λόγιος, ήτανε ο Σταυράκης.

Ο κόσμος τον αγαπούσε τον Σταύρακα. Είναι αγαπητή φιγούρα ο Σταύρακας. Οι караγκιοζοπαίχτες οι περισσότεροι τότε παριστάνουν πολλο δειλό και ότι έτρωγε δλο έύλο. Έγώ πάντοτε τον έπαρουσίαζα ότι ήτανε ένας κανονικός μάγκας της παλιάς Αθήνας, χωρίς να τον δέρνω ποτές, γιατί δεν πρέπει στο θέατρο να δέρνουμε τα αγαπητά πρόσωπα και να τα γελοιοποιούμε, γιατί είναι πολύ αγαπητό πρόσωπο ο Σταύρακας στον Καραγκιόζη. Εκτός μόνο όταν κάνουνε ντουετάκι με τον Νώντα και τους πετάει κάνα καταδρεχήτρι, ή καμία καρέκλα, ο Καραγκιόζης.

Ο Νώντας είναι φίλος του Σταύρακα, τον όποιον δεν ξέρω άκριβώς ποιός τον έπρόσθεσε. Βέβαια εγώ τον έχω δει άπ' τον Μανολόπουλο, που ήτανε μάστοράς μου. Η φιγούρα αυτή παριστάνει ένα μάγκα μέχρι είκοσι δύο χρονών (-είπαμε παραπάνω ότι είναι φίλος του Σταύρακα, έτσι;). Ποτέ δεν μπαίνει στη σκηνή μόνος του σε καμία περίπτωση, πάντοτε μαζί με τον Σταύρακα. Μιλάει σπινά. Σπινά θα πει, να πούμε, ψηλή φωνή κι άπάνω - πώς να στο εξηγήσω; - όχι χοντρή φωνή. Σε καμία περίπτωση δεν ύποχωρεί σε καθγάδες, δηλαδή όταν, άς πούμε, μιλάνε με άλλες φιγούρες και δημιουργείται παραξήγηση με τις μάγικες κουδέντες που λένε από τους άλλους, από τις άλλες φιγούρες. Φοράει γελέκο, ζωνάρι μακρύ, σταυρωτό γελέκο (ξέρεις τί είναι γελέκο;) χωρίς μανίκια, ζωνάρι μακρύ κόκκινο, τραγιάσκα και καρδ πουκάμισο, παπούτσια τα ίδια με του Σταύρακα. Πάντοτε ο Σταύρος τότε συστήνει στους άλλους ότι είναι "ο φίλος του ο Νώντας, παιδί τζιμάνι, και ο γιός της κυρά-μαμής". (Έγραψες ότι αυτή τη φιγούρα την έχω μάθει από τον μάστορά μου τον Μανολόπουλο; Την έπρωτόειδα άπό τον Δημήτρη Μανολόπουλο - θες να γράψουμε και το παρατσούκλι του; Το πραγματικό του όνομα είναι Δημήτρης Δαλιάνης, το Μανολόπουλο είναι ψευδώνυμο). Τον Νώντα τότε πρωτοείδα το 1927, στο θέατρο, στη μάντρα του Γαλιέα, στο Μεταξουργείο, σημερινό "Περοκέ". Το "Περοκέ" ήτανε αυτό. Του 'λεγε ο Γαλιέας να το πάρει μισή πεντάρα και δεν τό 'θελε ο Μανολόπουλος, ο κερατάς! Ο κόσμος τον αγαπούσε τον Νώντα. Ήτανε πολύ αγαπητός. Τρίτος μάγκας ήτανε ο Βαγγέλας, δεν τον έλεγαν Βάγγο. Τον έβαλε ο Μόλλας. Δεν ξέρω αν τον είχε προσθέσει ο Μόλλας. Πάντως ο Μόλλας τον έβαζε, ο Αντώνης ο Μόλλας (έτσι;), ο όποιος ήτανε σπουδαίος караγκιοζοπαίχτης κι έπαιξε συνεχώς στην Αθήνα από τους βαλκανικούς πολέμους (πότε ήταν; το '12; το '13;) μέχρι, συνεχώς είπαμε στην Αθήνα, μέχρι και το 1948 που πέθανε, παίζοντας, τότε που πέθανε στη λεωφόρο Άλεξάντρας. Πρέπει

8. Σταύρακας του Γ. Σικελιώτη. 'Ανήκει στον συγγραφέα. 9. Σταύρακας του Φαίδωνα Πατρικιάδη. Μακέτα για το «Μεγάλο τσίρκο» του Καμπανέλη. 10. 'Ο Ν. Μπουσούκος ως Σταύρακας στον «Καραγκιόζη» του Σκούρη. 11. Γελοιογραφία του Νίκου Μάθηση. Οι μάγκες είναι ντυμένοι σαν τόν Νώντη.

το μαχαίρι το δίκολο, τόν "κόφτη". Στο κεφάλι καθουράκι. Μουστάκι στριφτό, τσιγκέλι. Στο μέτωπο μτάν αφέλεια και έλιτσα ψεύτικη στο μάγουλο.

Στο θέατρο του Χαριδίου αντάμωσα και δυο παλιούς μουσικούς του Καραγκιόζη: τόν Δημήτρη Μειμάρογλου, γνωστόν ως Μίμαρο, και τόν Σπύρο Καραμπάλη, γιό του τραγουδιστή-καραγκιοζοπαίχτη - λαϊκού ζωγράφου Κώστα Καραμπάλη. Και οι δυο, μ' ένα στόμα, με διαβεβαίωσαν ότι ο Σταύρακας έλεγε πολλά τραγούδια. 'Ωστόσο, συνήθως έμπαινε με το "Η Έλλη θέλει σκότωμα", ή με τόν "Μποχόρη", τήν "Μπαμπέσα", το "Λυχνάρι", το "Αντε, από κάτω απ' τὰ ραδίκια" και άλλα.

Όμως ας αφήσουμε τούς καραγκιοζοπαίχτες κι ας πιάσουμε τὰ βιβλία. 'Όσα έχουνε γράψει, κατά καιρούς, διάφοροι μελετητές του Καραγκιόζη, ούτε πολλά είναι, ούτε έχουν εξαντλήσει το θέμα. Πάντως, θά 'λεγε κανείς ότι βασικές πηγές είναι τὰ δυο έργα του Καίμη, ο Μπίρης, ο Παμπούκης, ο Ρουσέλι, ο Σπαθάρης και, τελευταία, ο Ιωάννου. 'Η σχετική βιβλιογραφία του Ιωάννου δεν είναι πλήρης. Θά μπορούσες να προσθέσεις σ' αυτήν ακόμη ένα τεύχος του περιοδικού "Θέατρο", μισοαφιερωμένο στο θέατρο σκιών, το κείμενο της θαυμάσιας διάλεξης περί Καραγκιόζη που έκανε ο καθηγητής Νίκος Μουτσόπουλος προ δεκαετίας στη Θεσσαλονίκη, ορισμένες εργασίες του μακαρίτη Τάκη Δραγώνα, τόν "Καραγκιόζη" του Ν.Ι. Βασιλειάδη ("Ημερολόγιο Σκόκου, 1895), το "Λαϊκόν Θέατρον" του Γ. Τσοκόπουλου ("Εικονογραφημένη" Ιαν. - Μάρτ. 1918), τὰ λήμματα "Καραγκιόζης" και "Κετσά-Πεχλιδά" στο "Θεατρικόν Λεξικόν" του Νικ. Λάσκαρη (1923), καθώς και διάφορα σημαντικά ή ασήμαντα άρθρα στον ήμερήσιο τύπο.

Επίσης, στον Καραγκιόζη αναφέρονται: ένα άρθρο του Βαγγέλη Βαθανάτσου ("Δελτίο της Έλληνοευρωπαϊκής Κινήσεως Νέων", Γενάρης 1972), το βιβλίο "Ο Καραγκιόζης", με εισαγωγικά σημειώματα του Δημ. Σιατόπουλου και του Γιώργου Κοντογιάννη (1973), ένα δξυ κείμενο του αρχαιολόγου Νικόλα Φαράκλα στην έκδοση "Δύο" (1973), το άρθρο του Θανάση Φωτιάδη που δημοσιεύτηκε στις "Τομές" (Σεπτέμβριος 1975) και το όκτασέλιδο μελέτημα, με 28 εικόνες εκτός κειμένου, του Ε. Ζάχου-Παπαζαχαρίου (δημοσιευμένο γαλλικά στην επιθεώρηση του 'Ινστιτούτου Τουρκολογίας του Πανεπιστημίου του Στρασβούργου - 1975).

Οι παλιοί μελετητές του Καραγκιόζη αντιμετώπιζουν το όλο θέμα με σοβινισμό, ενώ ελάχιστα κατανοούν τις κοινωνιολογικές αρθρώσεις τών τύπων του θεάτρου σκιών. 'Όσο για το ειδικότερο θέμα της εκεί απεικόνισης του υπόκοσμου αυτό ούτε καν υφίσταται. Τὰ πράγματα καλυτέρεψαν αισθητά με την εμφάνιση του τρίτου "Καραγκιόζη" του Γιώργου Ιωάννου. 'Ο Ιωάννου εδούλεψε το θέμα με καρδιά και ζωντανό αίσθημα. 'Όμως δεν φτάνουν αυτά. 'Ετσι το σπουδαιότερο προσόν του βιβλίου του Ιωάννου παραμένει το ότι έθεσε και ανακίνησε το θέμα στο σύνολό του.

Ξαναγυρίζω στον Σταύρακα.

Ο Τζούλιο Καίμι γράφει:

«Ο Σταύρακας προσωποποιεί αυτόν που ζει στις ταβέρνες. Έκφρά-

ζεται σε μιάν αθηναϊκή άργκό. Είναι συχνά μεθυσμένος, βίαιος, ντυμένος με μιάν εξεζητημένη και ξεπερασμένη κομψότητα».

Ο Κώστας Μπίρης γράφει:

«Ο Σταύρακας είναι τύπος βγαλμένος από την αθηναϊκή ζωή του 1900. 'Ο ψευτοπαλληκαράς, ο κουτσαδάκης της ταβέρνας εκείνου του καιρού. Είναι ψεύτης και κανησάρης, διηγείται ανύπαρκτες παλληκαριές του, για να τόν θαυμάζουν και να τόν φοβούνται οι άλλοι, ενώ κατά βάθος είναι δειλός. 'Όταν γίνεται κάποιος κανγιάς, αυτός μένει κρυμμένος και δεν παρουσιάζεται, παρὰ μόνο όταν τελειώσει ή φασαρία, φωνάζοντας:

— Έπ και δέν πρόκανα.

Μ' αυτό δέ το μοτίβο ακούεται πάντα από τὰ παρασκήνια ή φωνή του, όταν πρόκειται να θγει στον μπερντέ. Και συνεχίζει:

— Έεεπ... Βαρδάτε, όρη και βουνά, για να περάσει ο τίγρης.

Ακολουθεί ύστερα το τραγούδι του:

Πάρε γιατρέ τὰ γιατρικά
και άμε στη δουλειά σου,
Τόν πόνο πούχω στην καρδιά
δὲ γράφουν τὰ χαρτιά σου.

Παρουσίαζε τόν εαυτό του ύστερα στα άλλα πρόσωπα της σκηνής και στο κοινό:

— Είμαι το Σταυράκι το χαριτωμένο 'με γέννησ' ήμανούλα μου καρδιές για να μαραινώ.

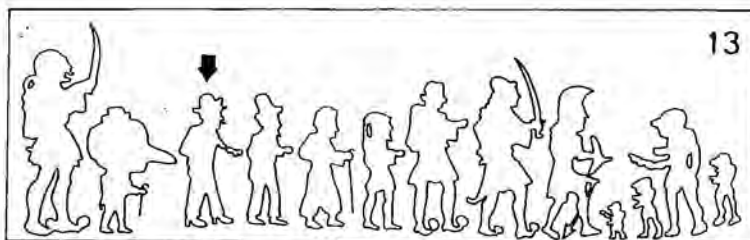
Όταν άρχισε να μιλάει, πάντα έχει να πει μιάν άπειλή άπραγματοποίηση ή ένα παράπονο: που δέν του δίνεται ή εύκαιρία να δείξει τήν παλληκαριά του. 'Η απάντησις που παίρνει είναι μιὰ στράκα, που του κολλάει από πίσω ο Καραγκιόζης. 'Ο Σταύρακας τότε βρίσκεται σε δύσκολη θέση. 'Αν θελήσει ν' αντιμετώπισει τήν προσβολή και να δείξει τήν παλληκαριά του, ξέρει πως θά τις φάει και θά φανερωθεί ή αλήθεια. Και κοιτάζει ν' αποφύγει τήν κακοτοπιά, με μάγκικη διαλεκτική.

Δέν τόν λογάριζε κανένας για παλληκάρι, ούτε ο ειρηνικός σιόρ Διονύσιος, ούτε κι αυτός ο δειλότατος Χατζαειδάτης. 'Ωστόσο επέμενε στις διαφορές που είχε με τὰ άλλα πρόσωπα του θιάσου, ώσπου να τὰ καταφέρει να φάει το άπαραίτητο ξύλο. 'Ηταν ο νεώτερος από τούς τύπους του καραγκιόζη εκείνης της εποχής, δημιούργημα, όπως είπαμε, του Γιάννη Μώρου. Φορούσε πανταλόνι τζογιέ, φουσκωτό στούς μηρούς, στενό κάτω, και γυριστό. Στο κεφάλι φορούσε φουσκωτή ρεπούμπλικα, το καθουράκι, όπως το έλεγαν τότε στη γλώσσα τους οι κουτσαδάκηδες, και στη μέση φορούσε ζωνάρι πλατύ, πάνινο, που κρεμόταν πίσω ή άκρη του, ενώ μπροστά έχρησίμευε ως όπλοστάσιο για τή μαχαίρα και τήν κονμπούρα, με τις όποιες ήταν εξοπλισμένος. Είχε κινητό χέρι ο Σταύρακας, όπως ο Καραγκιόζης, για να κάνει μ' αυτό τις μάγκικες χειρονομίες όταν μιλούσε και για να φέρνει πάντα στη θέση του το καθουράκι, που ήταν κινητό επίσης και έφευγε πάντα από τή θέση του, όταν του έδινε τή στράκα ο Καραγκιόζης. Έκτός από τήν περίπτωση αυτή, ο ίδιος έφερνε το καθουράκι του πότε μπρός και πότε πίσω, ανάλογα προς τις διακυμάνσεις του ύψους του».

Ο Κώστας Μπίρης, επίσης, γράφει:

«Τόν Σταύρακα τόν έστησε ή πρωτεύουσα, ως γνήσιο δικό της γέννημα, άπέναντι στον άρειμάνιο εκπρόσωπο του λαού τών ελληνικών βουνών. 'Ο Σταύρακας ξεπερσώπησε στον Καραγκιόζη του 1900 τόν ξεπεσμό στις αθηναϊκές ταβέρνες της λεβεντιάς σε κουτσαδακισμό και τής παλικαριάς σε ψευτοπαλικαρισμό. 'Ο Μανολόπουλος παρέλαβε τόν Σταύρακα από τόν Μώρο και του έδωσε πλατύτερο, σαρταριστό περιεχόμενο».

Ο Κ.Θ. Δημαράς αφιερώνει στην "Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας" μιὰ σελίδα για τόν Καραγκιόζη. Τίποτα δέν

12. Ακουστέλα του Νίκου Μάθη. «Η κοινοτυπία».

13. Στο παραπαισιώδες αυτό διάγραμμα γίνονται καθιερωμένοι οι διασημοί μεγάλοι που παρουσιάζουν μεταξύ τους οι ψιγούρες του θεάτρου ακιών. Λέγουν οι ψιγούρες του Σκούρτη και του Κιπριανού: «Απείθονται. Τό θέλος δείχνει τον Σταύρακα». 14. Στιγμιότυπο του Εγγένιου Σπαθίου.

λέει εκεί περί Σταύρακα. Μά δεν παραλείπει να γράψει το άμμητο.

«Ένω δηλαδή ο τουρκικός Καραγκιόζης ολοκληρώνεται στις σκιές και στις θωμολοχίες, ο εξελληνισμένος Καραγκιόζης μπόρεσε να φθάσει στο επίπεδο της τέχνης».

Ο Γιώργος Ίωάννου γράφει:

«Ο Σταύρακας είναι δημιούργημα του Γιάννη Μώρου. Είναι ο μάγκας, ο κουτσαδάκης του θιάσου ακιών. Τύπος ξεσηκωμένος απ' τη ζωή της παλιάς Αθήνας. Μιλάει μάγκικα, σκέφτεται μάγκικα, φέρεται μάγκικα. Είναι, με τα λόγια, μόνιμα απειλητικός, μόλις όμως συναντήσει αντίσταση απαγκιστρώνεται τεχνηέντως. Ζωγραφίζεται, δηλαδή, ως άνθρωπος κατά βάθος δειλός, πράγμα που βρίσκεται σε άρμονική σχέση με την πραγματικότητα του είδους. Ο Καραγκιόζης, που τον έχει ψυχολογήσει σωστά, πάντοτε μετά τις φοβερές απειλές που έκστομίζει ο Σταυράκης, του ρίχνει δυο-τρεις καρπαζιές για να τον συνεφέ-

ρει. Κι εκείνος πάντα θα βρει έναν τρόπο να το γυρίσει στο άστείο για να αποφυγεί την αντιμετώπιση. Έντούτοις, είναι συμπαθής τύπος ο Σταυράκης και καθόλου άσημαντος μέσα στη δαιμονολογία του θεάτρου των ακιών».

Ο Ίωάννου συγκαταλέγει τον Σταύρακα στα έντεκα σπουδαιότερα πρόσωπα του Καραγκιόζη. Δεν δίνει όμως απάντηση στο θέμα της πιθανής καταγωγής του Σταύρακα από συγγενικά πρόσωπα του τουρκικού Καραγκιόζη, ούτε αποδίδει σημασία στην παράλληλη ύπαρξη των άλλων τύπων του υπόκοσμου: μάλιστα δείχνει να τους αγνοεί. Αυτό δεν είναι παράξενο. Οί έν γένει θεωρητικοί μας, εκ συστήματος, παραγνωρίζουν και την ύπαρξη και τη σημασία του υπόκοσμου ως κοινωνικής τάξεως (έπιμένω στο τάξεως) και ως αποκλειστικού φορέως του ελληνικού λαϊκού πολιτισμού. Ένός φορέως που εξακολουθεί

Προσθήκη για τους μάγκικους τύπους του νεοελληνικού θεάτρου

ΦΑΙΝΕΤΑΙ ότι ή πρώτη φορά που περιγράφεται τύπος μάγκα είναι στη μονόπρακτη κωμωδία του Δημ. Κορομηλά «Έφαγες δληττα», το 1883. Δεν είναι δέδαιο αν ή επιθεώρηση στο ξεκίνημά της, το 1894, είχε διαμορφωμένο και καθιερωμένο τον τύπο του μάγκα. Ο σκαπανέας Μητσος που παρουσιάζεται στον «Πειρασμό» του Ξενοπούλου (1910) έλαφρώς μαγκίζει. Καί είναι γνωστό ότι οι σκαπανείς της εποχής αυτής ήτανε μάγκες και ξακουστοί καρδιοκατακτητές (δουλικών). Τότε οι σκαπανείς ήταν, επίσης, περιλάλητοι για την κομψότητά τους. Το πιο έντυπωσιακό στολίδι τους ήτανε οι λευκές στίχες που φοράγανε, έξ ου κι ο λαϊκός στίχος «πέτρα την πέτρα περπατεί, την γκέτα μη λερώσει», κατά το δημοτικό «πέτρα την πέτρα περπατεί, λιθάρι το λιθάρι».

ΣΤΑ 1911 έχουμε το «Τζωτικό ραδαίσι» του Τίμου Δεπάστα. Πρόκειται για μιá κωμωδία με τραγούδια, όπου κυριαρχεί ένας μάγκας, ο Λιονταρής – θεατρικό αντίκρυσμα του Σταύρακα. Ο Λιονταρής σέρνει πάνω του μαχαίρια και κουμπούρια. Αποκαλεί την κάμα «ίσοβια» και συνηθίζει να τρατάρει τυρί στη μύτη της κάμας του.

Ο ΗΘΟΠΟΙΟΣ Γιώργος Δράμαλης έδρεψε δάφνες υποδυόμενος τον Τιμολέοντα Μπελά στην όπερέτα «Έρωτικά Γυμνάσια» του Χατζηαποστόλου, καθώς και άλλους μάγκικους τύπους της επιθεωρήσεως. Μάγκικους τύπους της επιθεωρήσεως ενσάρκωνε και ο ήθοποιος Γιάννης Ίωαννίδης.

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ, ή βασική μάγκικη φιγούρα του θεάτρου μας είναι ο Καρκαλέτσος της όπερέτας «Οί Απάχηδες των Αθηνών» (1921) του Χατζηαποστόλου. Στο ρόλο αυτό εθριάμβευσε ο Πέτρος Κυριακός. Ο ίδιος ήθοποιος έπαιξε κατ' επανάληψιν ρόλους μάγκα. Ο ρόλος του μάγκα έκτοτε έγινε πασίγνωστος και αγαπητός στο κοινό. Οί δέ ήθοποιοί τον θεωρούσαν (και τον θεωρούν) άθαντάδρομο ρόλο.

Ο ΤΥΠΟΣ του μάγκα πέρασε και στο θέατρο πρόζας. Έτσι ο Γιάγκος στο «Φιντανάκι» του Παντελή Χόρν (1921) είναι μάγκικος ρόλος. Καί παλαιότερα τον έπαιξε ο Μινωτής, που, όπως λέγεται, οτά πρώτα του δήματα,

έπαιξε και τον επίσης μάγκικο ρόλο του Πρίγκιπα της όπερέτας «Οί Απάχηδες των Αθηνών». Επίσης, ο Χριστόφορος Νέζερ, άφου διέπλεσε στην επιθεώρηση διάφορους μάγκικους τύπους, έπαιξε ένα μάγκικο ρόλο στη «Ρηνούλα» του Βεάκη, καθώς και στο έργο του Λεοντή «Οί Χαμένες Δυνάμεις». Φευγαλέους ρόλους μάγκα έπαιξαν και ο Βασίλης Αύλωνίτης, ο Μίμης Φωτόπουλος, ο Θάνος Λιβαδίτης κ.ά.

Ο ΠΛΕΟΝ πρόσφατος μάγκας της νεοελληνικής σκηνής είναι ο Σταύρακας του «Καραγκιόζη» του Σκούρτη. Τον ερμηνεύσε ο Νίκος Μπουτσούκος.

ΓΙΑ άλλα θεατρικά έργα που σχετίζονται με τον Καραγκιόζη μας έχω να προσθέσω τὰ έξής:

● Στη «Βαθυλωνία» του Δ. Βυζάντιου (δημοσιεύτηκε το 1836, αλλά υποτίθεται ότι διαδραματίστηκε στο Ναύπλιο το 1827) δεν υπάρχει φιγούρα κουτσαδάκη ή μάγκα.

● Ο «Καραγκιόζης ό Μέγας» (1924) του Φώτου Πολίτη δεν έχει Σταύρακα.

● Ο Σταύρακας, που παρουσιάζεται σε τέσσερα από τὰ «Καραγκιόζικά» (1956) του Βασίλη Ρώτα, είναι φευγαλέος και ψεύτικος στο φέρσιμο και στη γλώσσα.

ΤΕΛΕΙΩΝΩ, ευχαριστώντας τον Γιάννη Σιδέρη για τις ευγενικές υποδείξεις που μου έκανε πάνω σ' αυτή την προσθήκη.

Η.Π.

15, 16, 17. Σταύρακας του Μάρκου Ζαφίρου. Είναι εξαιρετικά ψεύτικος. 18. Γιουλέκας (δηλαδή ψόδιτρο, καπάντης) του Π. Πανλίου. 19. Κουτσαδάκης του Γ. Γκείδελ. 20. Κουτσα-
δάκης του Α. Κοργιανίση.

να πλάθει μουσική, στίχους, παροιμίες, γλώσσα, ήθη κι έθιμα. "Όμως, δεν πρόκειται να αναπτύξω τίς περι ύποκόσμου από-
ψεις μου εδώ.

Κατά τον Φαράκλα:

«Ο Σταύρακας εκπροσωπεί ακριβώς τον έναν του· είναι κουτσα-
δάκης, ψευτοπαλικαράς, αλλά συμπαθής. Οι φτωχοί δεν αισθάνονται
φρίκη μπροστά στους κουτσαδάκηδες, όπως αισθάνονται οι αστοί·
άλλως περιφρόνηση».

Ο Φαράκλας σχηματοποιεί τις σχέσεις που αναπτύσσουν
μεταξύ τους οι τύποι του θεάτρου σκιών, χτίζοντας ένα ολό-
κληρο σύστημα. Πρόκειται για καινούργιο τρόπο αντιμετώπι-
σεως του ζητήματος, απορρέοντα από τον θεωρητικό όπλισμό
του Φαράκλα. Ο Ίωάννου (και οι πριν απ' αυτόν) δεν διαθέ-
τει τέτοιο όπλισμό και γι' αυτό είναι ολότελα ανίκανος να κά-
νει ανάλογο πόλεμο.

Σημαντικό ενδιαφέρον παρουσιάζει το άρθρο του
νταρού πολιτικού μηχανικού Βαγγέλη Βαδανάτσου,
ένος αληθινού γνώστη του Καραγκιόζη και της
τεχνικής του. Συζήτησα μαζί του πολλές φορές το
θέμα της καταγωγής του ελληνικού Καραγκιόζη
και, ειδικά, της καταγωγής των μάγικων τύπων του. Ο
Βαδανάτσος με διαφώτισε πάνω σε πολλά τεχνικά ζητήματα,
των οποίων η γνώση και επίλυση ανατρέπει διάφορες παραδε-
κτές σήμερα απόψεις. Έτσι με πληροφόρησε ότι ο πρωταρχικός
Σταύρακας δεν είχε φανερά όπλα στο ζωνάρι του. Ωστόσο,
όταν το απαιτούσαν οι στιγμές, έτράβαγε τον "κόφτη" του από
την τσέπη. Ακόμη, με πληροφόρησε ότι οι μάγκες του θεάτρου
σκιών δεν ενήφιζαν στις εκλογές και ότι ο Καραγκιόζης ούδέ-
ποτε έθιγε τους ανθρώπους του υπόκοσμου. Και είναι χαρα-
κτηριστικό το ότι ο Καραγκιόζης, που μετλήθε (και ειρωνεύτη-
κε) όλα τα επαγγέλματα και αξιώματα, ποτέ δεν έγινε εργάτης,
ή αγρότης, ή κουτσαδάκης. Τέλος, χάρις στον Βαδανάτσο, έν-
τόπια ορισμένες λεπτομέρειες, όπως την εξαφάνιση του γαρύ-
φαλου από την μπουτονιέρα του Σταύρακα, το κουτσαδάκι
ανασκήνωμα του καπέλου του που επέζησε μέχρι σήμερα κτλ.
κτλ.

Επίσης ο Βαδανάτσος μου έδειξε έναν καταπληκτικό Σταύ-
ρακα που δεν φοράει πουκάμισο και γελέκι, αλλά κατάσαρκα
το σακάκι, αφήνοντας να φαίνεται το μαλλιαρό του στήθος – οι
τρίχες απεικονίζονται σαν τριγωνικές σχισμές. Είχα την τύχη
να διασταυρώσω την πληροφορία. Στις 12 Δεκεμβρίου 1975 ο
θιασώτης του Καραγκιόζη Γιάννης Παπασιονόμου με διαβε-
βαίωσε πως τέτοιο γυμνόστηθο και μαλλιαρό Σταύρακα κατέ-
χει ο γιός του Χαρίδημου.

Εδώ πρέπει να αναφέρω και δυο άλλα στοιχεία που άφο-
ρουν γενικότερα τον ελληνικό Καραγκιόζη:

- Ο συγγραφέας της "Στρατιωτικής ζωής εν Ελλάδι"
(1870), μιλώντας για τη Χαλκίδα του 1856, δεβαιώνει ότι ο
ήρωας της αφήγησης συχνάζει "εις το πλάνω καφενείον
όπου επαρίστανον σχεδόν καθ' έσπεραν τον Καραγκιόζην".

- Ο ανήσυχος Μιχαήλ Μητσάκης στην περιγραφή του "Το
θέρος" (1887) λέει ότι, τότε, τα καλοκαίρια πλήθη Αθη-
ναίων πήγαιναν στα υπαίθρια θέατρα που 'σανε κοντά στο

Στάδιο για να παρακολουθήσουν, μεταξύ άλλων, και "την
διά μυστηριωδών σχημάτων μάχην του Διάκου και τον μοι-
ραϊόν ανασκολοπισμόν του". Έχω τη γνώμη ότι ο Μητσά-
κης αναφέρεται σε παράσταση Καραγκιόζη.

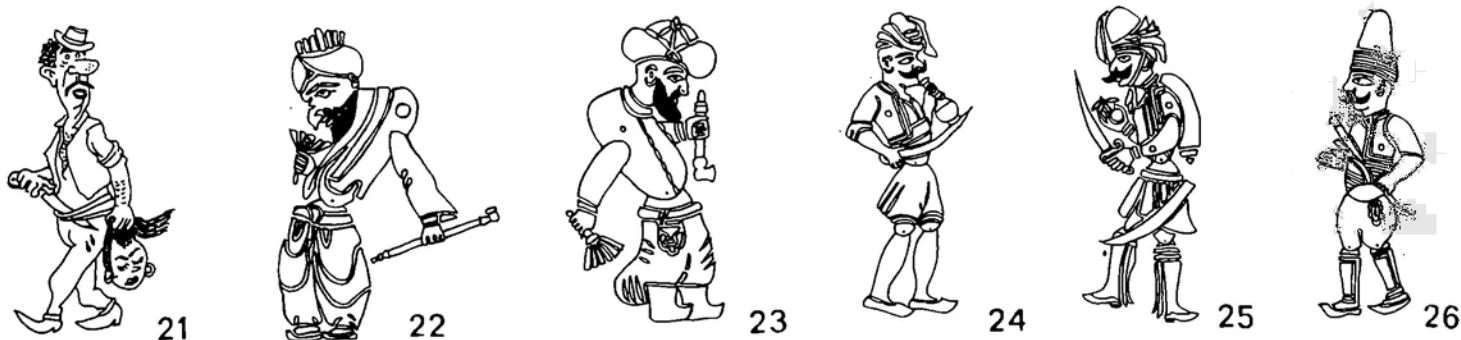
Τέλος, όφειλω να δηλώσω ότι πριν να γράψω αυτό το
κείμενο έπρεπε να συμβουλευτώ τον Ι. Παμπούκη, καθώς και
τη Βάσια Καραμπελιά, που ασφαλώς θα με διαφώτιζαν πάνω
σε πολλά ζητήματα. Είναι γνωστό πως ο Ι. Παμπούκης έχει στα
χέρια του άφθονο αδημοσίετο υλικό. Εξάλλου, η Βάσια Κα-
ραμπελιά έτοιμάζει μια μελέτη για τον Καραγκιόζη.

Ακούσαμε τι μάς είπαν οι καραγκιοζοπαίχτες. Διαβάσαμε
τα διβλία ή άρθρα που αναφέρονται στον Καραγκιόζη. Μπορεί
κανείς τώρα να δγάλει τα έξης χοντρικά συμπεράσματα:

Πρέπει να ενταθούν οι έρευνες πάνω στο ζήτημα της
καταγωγής του Σταύρακα. "Ένας δρόμος είναι η βα-
θύτερη πληροφόρηση πάνω στη μορφή του κουτσα-
δάκη. Ένας δεύτερος δρόμος είναι η μελέτη των ανά-
λογων τύπων του τουρκικού Καραγκιόζη (Τιριακί, Νταής,
'Ασίκης κτλ.). Ένας τρίτος δρόμος είναι η διεξοδική έρευνα
πάνω στα στοιχεία που συνθέτουν τον Σταύρακα κ.ο.κ.

Ο Σταύρακας συχνά αναφέρεται στον Καραγκιόζη και ως
Σταύρος ή Σταυράκης. Ο Σταύρακας ίσως έχει και επώνυμο –
ο Μιχόπουλος τον θέλει ως Σταυράκη Τζίμη, ενώ στο νεότερο
φυλλάδιο "ο Καραγκιόζης άεροπόρος" κάποιος αξιωματικός
της στρατολογίας δίνει στον Σταύρακα το επώνυμο 'Αμφίστο-
μος (προφανώς από την αμφίστομη μαχαίρα). Ο Σταύρος,
όπως κι ο Νώντας, αποκαλεί τον πρωταγωνιστή του θεάτρου
σκιών Καραγκιοζάκο ή Καραγκιοζαρέα. Ο Καραγκιόζης είναι
πολυτεχνίτης. Ο Σταύρακας μάλλον δεν έχει επάγγελμα. Φαί-
νεται ότι ο Σταύρακας είναι δημιούργημα του Μώρου. Ο
Μόλλας, ωστόσο, αφιέρωσε μια κωμωδία στον Σταύρακα. Ο
Ίδιος έγραψε τα έργα "Οι μοσχόμαγκες" και "Η πυρπόλησις
των φυλακών". Ο Σταύρακας κάνει την είσοδό του (σορτίτα)
στη σκηνή παίζοντας κομπολόι και τραγουδώντας διάφορα
πρώιμα ρεμπέτικα. Τα παλιά χρόνια έλεγε την "Ελλη" ή κά-
ποιο άλλο τραγούδι της εποχής (κουτσαδάκι, έννοείται).
Αργότερα τραγούδαγε "Το σκαρπινάκι που φορείς" ή το "Στάδην
δγαίνω και θωρώ" ή το "Στ' Ανάπλι το 'πια το νερό" ή το
"Σύρα μου με τα κάλλη σου" ή τον "Μεμέτη" ή το "Τρία χρό-
νια σ' αγαπούσα" ή ακόμα τον "Σαλταδόρο" και τη "Φαληριώ-
τισσα". Ο Ίωάννου, σε κάποια υποσημείωσή του, απορεί για-
τι ένα τραγούδι του Σταύρακα έχει στροφές με διαφορετικά
μέτρα. Η απάντηση είναι απλούστατη: ο Σταύρακας λείει δυο
διαφορετικά τραγούδια στη σειρά. Πρόκειται για συνηθισμένο
φαινόμενο στον Καραγκιόζη.

Ο Σταύρακας έχει το 'να του χέρι μακρύ. Απ' όσο ξέρω
τέτοια χέρια έχουν μόνο τέσσερις φιγούρες του θεάτρου σκιών:
ο Καραγκιόζης, ο Μεγαλέξανδρος, ο Αντίοχος κι ο ίδιος ο
Σταύρακας. Άγνοω το γιατί. Ο Ε. Ζάχος - Παπαζαχαρίου
μου έτόνισε, προφορικά, τη φαλλική σημασία όχι μόνο του
μακριού χεριού αλλά και των πατολιών του Σταύρακα. Ο Ε.
Ζάχος - Παπαζαχαρίου αντιπαραβάλλει τον Σταύρακα με τις
τουρκικές φιγούρες του Τιριακί και του Τουσουζ Ντελί Μπε-

21. Μάγκας πού έσφαζε τήν άδρεφή τον (του Π. Πανλίδη). 22, 23. Τιριακί. Φιγούρα του τούρκικου καραγκιόζη. 24, 25. 'Ο μπεκρής Τουσουζ Ντελί Μπεκίρ του τούρκικου καραγκιόζη. 26. Ζείμπέκης. Φιγούρα του τούρκικου καραγκιόζη.

κίρ. Δεν ξέρω αν ο Σταύρακας έπινε χασίσι. 'Υπάρχει μιὰ κωμωδία του τούρκικου Καραγκιόζη, του 17ου αιώνα, πού έχει τον τίτλο "Ρομίδς χασικλής". Κατά τον Ν.Ι. Βασιλειάδη (1895) ο Χατζαϊδάτης του τούρκικου Καραγκιόζη είναι πάντα μαχμουρλής απ' τὸ χασίσι. 'Ο Σαμπρί 'Εσάτ Σιγιαδουσγίλ θεωρεί τον Τιριακί όπιομανή. Οί "Έλληνες καραγκιοζολόγοι τον άποκαλούν χασικλή. 'Ο Τιριακί είναι αυτό που λέμε θεριακλής. 'Η θεριακή είναι ένα πανάρχαιο μαντζούνι. Τή θεωρούσανε πανάκεια και αντιδηλητήριο. Τήν έδιναν (όπως και τὸ άφιόνι) στὰ μωρά για νά μήν κλαίνε και γκρινιάζουν. Συχνά τή βάζανε μπλάστρι στόν άφαλό. 'Η θεριακή τής Βενετιάς ήτανε ξακουστή. Μόλις τὸ 1882 έμφανίστηκε, σάν φαρμακευτικό είδος, ή θεριακή τής Νιρεμβέργης. Στὴ δόρεια 'Αφρική τὸ χασίσι τὸ λένε τερακί. Στὰ τούρκικα λεξικά ή λέξη "τιριακή" έρμηνεύεται: καπνιστής χασισιού, όπιου, καπνού, και, επίσης, "τιριακί" παναπεί μανιώδης καπνιστής ή καφεπότης ή και μανιακός.

'Η φιγούρα του Τιριακί έχει μαύρα γένια. 'Αρα είναι σχετικά νέος άνθρωπος. Και ξέρουμε τον άπέραντο σεβασμό των Τούρκων στὰ λευκά γένια. Τὰ καθάρματα οί Φαναριώτες, όπως λέει ο Μάρκος Φ. Ζαλλώνης, δάφανε τὰ γένια τους άσπρα για νά άπολαμβάνουν τον σεβασμό των Τούρκων. 'Η φιγούρα του Τούρκου Καραγκιόζη (και του Τούρκου Χατζαϊδάτη και του 'Ασίκη) επίσης έχει μαύρα γένια. Οί φιγούρες του Τουσουζ Ντελί Μπεκίρ και του Ζείμπέκη δεν έχουνε παρὰ μόνο μουστάκες. Μουστάκες έχει και ο Σταύρακας κι όλοι οί μάγκες του ελληνικού Καραγκιόζη.

"Όλως ιδιαιτέρως πρέπει νά τονίσω τὸ μέγα θέμα του είδικου (και σταθερού) μεγέθους πού έχει ή κάθε φιγούρα του Καραγκιόζη μας. Παραθέτοντας κάμποσες σπουδαίες φιγούρες διαπιστώνεις εύκολα ότι οί τύποι του θεάτρου σκιών μπορούν νά διαιρεθοῦν σέ μικρές, μέτριες, μεγάλες και γιγάντιες. 'Ο Μανολόπουλος δημιούργησε τὰ κολλητήρια Κοπρίτη και Μπιρικόκο. 'Ο Μιχόπουλος πρόσθεσε ακόμη ένα άδελφάκι του Κολλητήρη. Νομίζω τον λένε Σκορπιό. Πάντως αυτό τὸ κολλητήρι είναι ή μικρότερη φιγούρα του Καραγκιόζη μας — έχει ύψος 5-6 εκατοστά. 'Η μεγαλύτερη φιγούρα του Καραγκιόζη είναι ο καπετάν - 'Απέθαντος. Έχει ύψος τουλάχιστον ένα μέτρο. Μή ρωτάτε τὸ γιατί. 'Ο Σταύρακας είναι μιὰ μέτρια φιγούρα. Κι όμως οί κουτσαβάκηδες, συνήθως, ήτανε ψηλοί και ξερακιανοί.

'Ο Σταύρακας σέρνει κάποτε μαζί του κάτι γκόμενες. Τή μιὰ τή λένε Νίτσα, τήν άλλη Λόλα, ή κάπως έτσι. Φοράνε φουστανάκια περασμένου συρμού. 'Ο Σταύρακας διατηρεί μαζί τους περίεργες σχέσεις. Τὰ κουτσαβάκια περιφρονούσαν τὶς γυναίκες. 'Ο Κονδυλάκης στοὺς "Αθλιους των 'Αθηνών" (1894) μᾶς διαβεβαιώνει ότι οί κουτσαβάκηδες δεν δίνανε τὸ μπράτσο στὶς γυναίκες κι ότι οὔτε καν συμβάδιζαν με τή γυναίκα τους, άλλα προπορεύονταν. 'Ο Γ. Κασιόμπαλης, τὸ 1969, μού είπε ότι στὶς αρχές του αιώνα οί μάγκες του Ψειρή άποκαλούσαν τὶς γυναίκες ψωλοθήκαρα.

Για τὶς επιδράσεις του τούρκικου Καραγκιόζη πάνω στόν

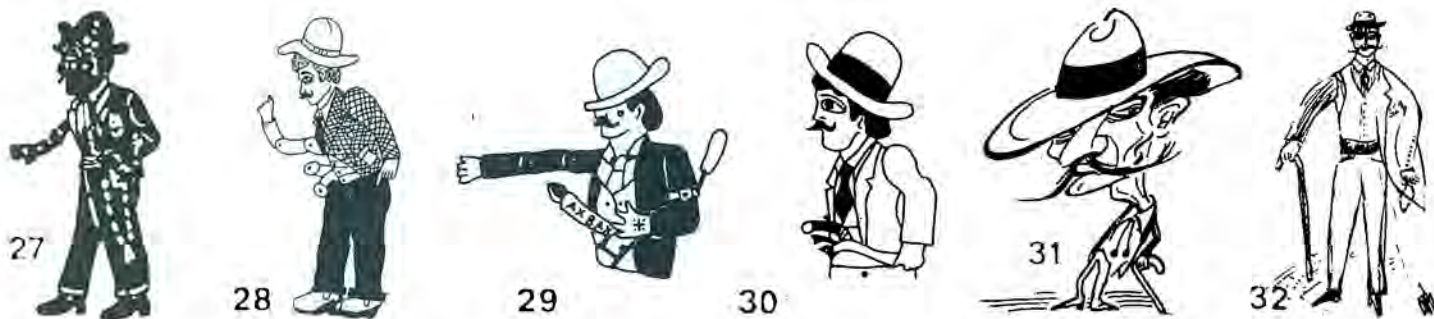
έλληνικό δεν ξέρω τίποτα. Δεν έδιάβασα τὸ κείμενο τής όμιλίας πού έκανε τὸ 1958 ο Τούρκος καθηγητής Π. Μπορατάφ. Οὔτε άκουσά τή διάλεξη του Στάθη Δαμιανάκου "Θέατρο σκιών στήν 'Ελλάδα και στήν Τουρκία" (Παρίσι, 'Απρίλιος 1974). 'Ελπίζω ότι πιά ή έρευνα μπήκε σέ κάποιον ελεύθερο άντισοβινιστικό δρόμο.

Οί θεωρητικοί του θεάτρου σκιών άγνοοῦν τήν ύπαρξη μιᾶς πλειάδας μάγκικων τύπων του Καραγκιόζη μας. "Όμως οί τύποι αυτοί υπάρχουν και, συχνά, πλάι τους, συνυπάρχουν και κάποιες έπώνυμες γκόμενες. 'Αναγκάστηκα νά προσφύγω στὰ φῶτα των καραγκιοζοπαιχτών. Μιὰ συστηματικότερη έρευνα ίσως άποκαλύψει κι άλλες μάγκικες φιγούρες.

Οί θεωρητικοί του θεάτρου σκιών άδυνατοῦν νά χαρακτηρίσουν τον Σταύρακα και τον Νώντα σάν συγκεκριμένους τύπους του υπόκοσμου. "Όμως μπορεί νά πει κανείς, γενικά, ότι ο μὲν Σταύρακας είναι κουτσαβάκης του παρελθόντος αιώνα, ο δὲ Νώντας μάγκας των αρχών του αιώνα μας. Αυτό, τουλάχιστον, δείχνει ο χρόνος έμφανίσεως των στὸ θεατρο σκιών, ή αὐστηρή ιεραρχική σχέση τους, τὰ όπλα και ή άργκό πού χρησιμοποιοῦν, και οί ένδυματολογικές τους διαφορές.

Δεν μπορούμε νά κάνουμε δῆμα δίχως πρώτα νά δοῦμε, όσο γίνεται πιὸ καθαρά, τον τύπο του κουτσαβάκη. Μήν πιστεύετε τὸς διάφορους Σκουζέδες, πού σέ γλυκανάλατα βιδλία (τύπου "Παλιά 'Αθήνα"), δῆθεν άφηγοῦνται τὶς άναμνήσεις τους από τήν πλατεία Ψειρή. Στὴν πραγματικότητα αυτοί οί συγγραφείς άγνοοῦσαν πού βρίσκεται ή δόδος Καραϊσκάκη, ο 'Αγιος Δημήτριος ή ή εκκλησία του Χριστού. Με τον ίδιο τρόπο πού άγνοοῦσαν πού βρίσκεται ή Κρεμμυδαρού, τὸ Μπαϊκούτσι, τὰ Καρδουνιάρικα, τὰ Βουλγάρικα, ή γούβα του Βάδουλα, ή μάντρα του Σκυλίτση, ο Κερατόπυργος, τὸ Βουρκάδο, τὸ Παλιό Χωριό, του Παπα οί 'Ελιές κι άλλες τοποθεσίες του Πειραιά.

Γενικά, είναι γνωστό πὼς πρὶν εκατὸ χρόνια οί κουτσαβάκηδες του Ψειρή φοροῦσαν μιὰ, σχεδόν, τυποποιημένη ένδυμασία. Τήν αποτελοῦσαν ένα σακάκι μαῦρο κοντὸ με έφτὰ-όχτῶ κουμπιά στὰ μανίκια, ένα στενὸ (τζογέ) παντελόνι με κοφτὲς δριζόντιες τσέπες, μυτερὰ ψηλοτάκουνα στιβάλια, μιὰ ρεπούμπλικα (καβουράκι) με όρθιο γύρο και δυὸ-τρία βουλιάγματα, γιλέκο με κρυφή τσέπη (γκαρδιακιά) για τὸ μαχαίρι, και κόκκινο πολιτικό ζωνάρι με κρόσσια. Οί κουτσαβάκηδες του Ψειρή ντύνονταν τόσο όμοιόμορφα, ὥστε ήταν σὰ νά φοροῦσαν στολή. 'Η τυποποίηση έφτανε ὡς τὶς λεπτομέρειες — όλοι τους είχαν στὸ καβουράκι μαύρη κορδέλα (χλίψη, τήν έλεγαν), όλοι τους είχαν φιλντισένια ψευτόκουμπα στὰ στιβάλια τους, όλοι τους είχαν μελιτζανί μαντίλι, και όλοι τους έκράταγαν στὸ άριστερὸ χέρι κομπολόι και στὸ δεξι μαγκούρα. Οί κουτσαβάκηδες φοροῦσαν μόνο τὸ άριστερὸ μανίκι του σακακιού, προφανῶς για νά έχουν ελεύθερο (διὰ πᾶν ένδεχόμενον) τὸ δεξι τους χέρι. Τήν άκρη του ζωναριού τήν άφηναν νά σούρνεται

27. Σταυράκης του Εγγένιου Σπαθάρη. 28. Σταυράκης με δυο κουμπούρες σαγιώσ φαλλικού χαρακτήρος. Ανήκει στον Ε. Ζάχο - Παπαζαχαρίου. 29. Σταυράκης (γνωστός καλλιτέχνης). 30. Στυλίστας του Μαιολόζου. 31. Ο γνήσιος Γιώργος Αλάντας. Σκίτσος του Σταν. Σταν. 32. Κούτσας του Ψειρή. Σχέδιο του Βασίλη Σπεράντζα.

χάμω. "Οποιοι επιθυμούσε καυγά δεν είχε παρά να πατήσει το ζωνάρι ενός κουτσαδάκη.

Δεν έχω πρόχειρα τα διδύλια του Καμπούρογλου για να τα συμβουλευτώ. Ο Γ. Σουρής (1853-1918) στην "Σύντομον Αυτοβιογραφίαν" του γράφει:

άλλ' ο ψηλός της αδερφός, τραμπούκος με μαχαίρι, μια μέρα στη Νεάπολι μου έστησε καρτέρι.

Νεάπολη λέγανε την περιοχή πίσω απ' το Δημοτικό Νοσοκομείο κι ανάμεσα "Αγιο Διονύση και Έξαρχεια. Ο Στύλπιαν Κυριακίδης έτυμολογεί τη λέξη "τραμπούκος" από τη μάρκα των πούρων που έχαριζαν οι υποψήφιοι βουλευτές στους μπράδους.

Ο τουρκομερίτης Βαγγέλης, ο ήρωας του διηγήματος του Παπαδιαμάντη "Ο γείτονας με το λαγούτο" αν και ίσως έφούμαιρνε χασίσι δεν μοιάζει για κουτσαδάκι.

Σύμφωνα με τον Κονδυλάκη ("Οί Αθλιοί των Αθηνών", 1894) οι κουτσαδάκηδες είχανε κάμα και πιστόλες και συχνά κάνανε φονικά, έμιλγαν με γαιοκτηνοκτητική προορρά, κάνανε άπαραιτήτως χωρίστρα άφηνοντας τσουλούφια στο μέτωπο (αυτά λέγανε πίτες), κράταγαν μαγκούρα, συχνάζανε στο Ρολόι της Αγοράς και στο Σκιστό και στα περίξ της Ακροπόλεως, περπάταγαν με άρειμάνιους άκισμούς, φοράγανε πανταλόνι "τρόμπα" και γόδες λουστρίνι, ήσανε δειλοί, χτυπούσανε σε όλο τους το κορμί τατουάζ (γοργόνες, φίδια, φάτσες, στιχάκια, βέλη, μαχαίρια, άχ-βάχ), καπνίζανε ναργιλέ, κοπροσκυλιάζανε στους καφενέδες του Ψειρή χαρτοπαίζοντας, τους φυλακίζανε στο Μεντρεσέ, και τρέμανε τον Μπαϊραχτάρη. Ο Κονδυλάκης μάς διασώζει και τα έξης ονόματα διαβοήτων κουτσαδάκηδων: Μπαλαφάρας, Μαρμαράς, Μπάκας, Τρομάρας, Λαχτάρας, Φόδος, Νεροφίδας, Παπάς, Καλύδας (ή Δηλαδής), Χρίστος ο Αράπης, Νταούφαρης και Μπαρμπαρούμπας. Μοιάζουν για άληθινά παρατσούκλια. Αν θυμάμαι καλά είδα κι άλλα ονόματα κουτσαδάκηδων στο "Ημερολόγιο της Μεγάλης Ελλάδος" του Δροσίνη.

Ο Καρακάσιος στον "Τζάκ" (1889) περιγράφει έναν κούτσαδο: "μυτερά παπούτσια, πλατύ πανταλόνι, κόκκινο ζωνάρι και ρεπούμπλικα κάτω της οποίας, προς το μέτωπο, επρόβαλλαν λαδωμένες άφέλειες".

Ο Μιχάλης Μητσάκης στα "Θεάματα του Ψειρή" (1890) γράφει: "Δυο κουτσαδάκηδες διήλασαν συγχρόνως, περιπλεγμένη, ως μεθυσμένοι, την ρεπούμπλικαν στραβά, κάτω τους γύρους, τρικιλίζοντας προσποιητά και έπιδεικτικώς, τραγουδούντες δια λάρυγγος βραγχώδους, είδαλέου, δημώδες άσμα, άρτίτοκον γέννημα των ρυακίων του Ψειρή

Βάρα με με το στυλέτο
κι όσο αίμα τρέξει πέτο"

Το πρώιμο αυτό ρεμπέτικο τραγούδι είναι γνήσιο. Σώθηκε και σε κάποιον παμπάλαιο δίσκο. Ο ίδιος ο Μητσάκης, στον "Καθγά" (1889), περιγράφει μια συμπλοκή κουτσαδάκηδων (μάλλον στην πλατεία Κουμουντούρου), στις μία μετά τα μεσάνυχτα - οι δυο κουτσαδάκηδες κρατάνε κάμα ο ένας και ρεβόλβερ ο άλλος.

Ο Κ. Χριστομάνος στην "Κερένια κούκλα" (1911) περιγράφει ένα μάγκα σε κάποιο καπηλειό (παρέα με ένα σκαπανέα) που φοράει σταχτιά ρεπούμπλικα με δυο δάχτυλα "θλίψη" και την έχει ριγμένη πίσω για να φαίνεται η "άφέλεια". Έπ' ευκαιρία έχω να πω ότι οι κουτσαδάκηδες δεν χρησιμοποιούσαν τη λέξη "άφέλεια" - έτσι λέγανε μόνο τα τσουλούφια των γυναικών. Τα δικά τους τσουλούφια τα λέγανε "πίτες" ή άπλώς τσουλούφια.

Ο Τραυλαντώνης στη "Λεηλασία μιας ζωής" (1935) παρουσιάζει έναν χασικλή, τύπο χαμένου ανθρώπου.

Ο μακαρίτης Μάρκος Βαμβακάρης στα "Απομνημονεύματα" του λέει:

«Ένώ οι κουτσαδάκηδες ήταν ντυμένοι καλά. Δακτυλίδια, ρολόγια, παπούτσι γυαλισμένο, μoustάκι ξ, ώραιo μoustάκι, πέρα-πέρα τσιγκέλι. Δεν το κόβανε. Τα μαλλιά χωρίστρα. Κούρεμα καλό με ξυρισμένο στέρο, καπέλο ρεπούμπλικα».

Δεν θέλω να φορτώσω άκόμα περισσότερο αυτό το κείμενο προσθέτοντας τα όσα ενδιαφέροντα γράφει για τους κουτσαδάκηδες και τη Δημοτική Αστυνομία της Έποχής ο Π.Ι. στην Έγκυκλοπαίδεια του Πυρσού (1933). Δεν έδιάβασα το διδύλιο του Σωκράτη Βενάρδου για τον Σωτήρη Σπαθάρη που μόλις έγκυκλοφόρησε στην Ελλάδα. Ο ζωγράφος Γιώργος Μανουσάκης λατρεύει τον Καραγκιόζη. Άλλωστε αυτός είχε την έκδοτική έπιμέλεια των "Απομνημονευμάτων" του Σπαθάρη. Ο Γιώργος Μανουσάκης, λοιπόν, μου έδάνεισε τις σημειώσεις του πάνω στο θέατρο σκιών. Τις συμβουλευτήκα άλλά δεν δερήκα κάτι σχετικό με το σημερινό μας θέμα. Στις 11 Ιουλίου 1973 είχα μια πολύωρη συζήτηση με τον παλιό Πειραιώτη (Σπετιώτη εκ καταγωγής) κ. Ευάγγελο Αναγύρου, ο οποίος μου άφηγήθηκε πολλά και ενδιαφέροντα για τους κουτσαδάκηδες του Πειραιά. Κράτησα λεπτομερείς σημειώσεις της συζήτησής (θα τις χρησιμοποιήσω άλλοτε).

Ο Σταύρακας φοράει καθουράκι - το καθουράκι αυτό μπαινοβγαίνει. Ο Σταύρακας, όμως, δεν έχει μακρύ ζωνάρι. Αυτό συμβαίνει γιατί αν ή φιγούρα είχε μακρύ ζωνάρι θα έσκαλανε στη λυχναρόταβλα. Όπως φαίνεται στον "Κατηραμένο όφι" του Μιχόπουλου ο Σταύρακας χρησιμοποιούσε το σακάκι του για μπουζουριέρα. Πράγματι οι κουτσαδάκηδες τυλίγανε το σακάκι τους στον άριστερό βραχίονα κι έτσι άποχτούσαν μίαν ύποτυπώδη άσπίδα. Η συνήθεια αυτή κράτησε ίσαμε το 1930.

Ο Νώντας είναι ο οίονει ύπασπιστής του Σταύρακα. Ο Νώντας είναι δημιούργημα του Μόλλα και πρωτοφάνηκε στον μπερντέ την έποχή των βαλκανικών πολέμων. Ο Νώντας είναι το καραγκιοζίστικο είδωλο του μάγκα του πρώτου ήμίσεος του αιώνα μας. Αυτά τα χρόνια ένας μάγκας συνήθως φορούσε κουστούμι από βαθύχρωμο άκριβό έγγλέζικο κασμίρι (σχεδόν πάντα με άραιές ρίγες), πουκάμισο δίχως κολάρο και γραβάτα, πανταλόνι κάτω στενό με άσπογη τσάκιση (το φορούσανε χωρίς ζώνη ώστε να πέφτει στους γοφούς), μαύρα μυτερά παπούτσια με εικονικά κορδόνια και τακούνια "ποτηράτα" (ή καμάρα του παπουτσιού έπρεπε να ναι τόσο ψηλή που να χωράει να περάσει από κάτω ένας ποντικός) - έτσι λέγανε οι μάγκες. Οι

33. Μάγκας με μουζούκι. Σχέδιο του Εγγένη Σπαθάρη. 34. Σταύρακας. Σκίτσο του Κ. Βριαλάντη (από φιγούρα του Μωρού). 35. Σταύρακας. Σχέδιο του Βασίλη Σπεράντη. 36. Μάγκας με τραγιάσκα. Σχέδιο του Βασίλη Σπεράντη. 37. Σταύρακας (ή-νωστοί). Τόν δημοσιεύει ο Γ. Ίωάννου. 38. Μάγκας του Γ. Γρηγόρη(!).

μάγκες αγαπούσαν τις κωλότεσες και αντιπαθούσαν τα πανωφόρια. Κάποτε φορούσαν τραγιάσκα, πεσμένη στα φρύδια ή ανεβασμένη στο κούτελο υπερβολικά. Μάγκας με όμπρέλα δεν ακούστηκε ποτέ. Ποτέ, επίσης, οι μάγκες δεν κουμπώνουν το σακάκι τους, έστω κι αν είναι σταυρωτό. Δεν υφίσταται ειδική ένδυμασία μάγκισσας. Κάθε μάγκας κουβάλαγε στις τσέπες του ταμπάκερα, τσακμάκι, σουγιά, τσατσάρα, μαντίλι, κομπολόι και κατιφέ για το ξεσκόνισμα των παπουτσιών. Η φιγούρα του Νώντα είναι εξαιρετικά συγγενική προς αυτή την περιγραφή.

Υπάρχει, βέβαια, και η φιγούρα του μπεκρη Ούζου. Ο Ούζος είναι ψευτόμαγκας, γι' αυτό δεν τον μπερδεύω με τις γνήσιες μάγκικες μορφές του Καραγκιόζη μας.

Ταυτίζω τον τύπο του Βελιγκέα με τη μορφή του χωροφύλακα. Η συγκάλυψη ήταν απαραίτητη για ευνόητους λόγους. Ο καραγκιοζοπαίχτης εκαλύπτετο πίσω από την εθνικότητα του Βελιγκέα, ενώ δέρνοντάς τον ο Μπαρμπαγιώργος ικανοποιούσε το έθνικό "συναίσθημα" του λαού. Ο Σπαθάρης όταν συνελήφθη "διά περιύβριαν άρχης", ακριβώς αυτό το άλλοθι έχρησιμοποίησε. Ήτανε παμπόνηροι οι καραγκιοζοπαίχτες μας. Ο Σταύρακας υπόκειται στον Βελιγκέα.

Η Έξουσία δεν έκπρωσσωπείται μόνον δια του Βελιγκέα. Ο Μόλλας μάς έδωσε τον τύπο του Πεπόνια, που ο Τζούλιο Καίμι τον θεωρεί αστυνομικό. Σε μιά άφισα του Χ. Χαρίδημου για το έργο "Δημαρχιακές έκλογές" υπάρχει μιá φιγούρα αστυφύλακα. Δεν ξέρω αν στα έργα "Ο Καραγκιόζης δουλευτής" κι "Ο Καραγκιόζης κομμουνιστής" υπάρχουν αστυνομικοί.

Είναι γνωστό πώς ο σουλτάνος στα δημοτικά τραγούδια αποκαλείται βασιλιάς, ενώ στον κρυπτογραφικό κώδικα της Φιλικής Έταιρείας ή λέξη "άπαθής" σημαίνει σουλτάνος. Ο Ε. Ζάχος - Παπαζαχαρίου μου εξήγησε (συζήτηση 10-12-1975) γιατί ο τουρκικός Καραγκιόζης δεν διαθέτει σουλτάνο. Πάντως κι ο ελληνικός Καραγκιόζης δεν έχει σουλτάνο. Έχει, όμως, πασάδες και μπέηδες.

Οι θεωρητικοί μας του θεάτρου σκιών αντιπαρέρχονται, με εξόχως ύποπτη διασύννη, το μέγιστο θέμα της άθυροστομίας του Καραγκιόζη και της παλιάς "χυδαίας" θεματολογίας του. Δεν είναι κατάλληλος ο χώρος για μιá τέτοια συζήτηση.

Οι θεωρητικοί του θεάτρου σκιών, με υποκριτική σεμνοτυφία, αντιπαρέρχονται και το θέμα των άγριων διωγμών των καραγκιοζοπαίχτων, και των λόγων που υπαγόρευαν αυτούς τους διωγμούς. Φρονώ ότι μιá ένδελεχής έρευνα πολλά θα έφερνε στην επιφάνεια.

Τα έργα του Καραγκιόζη, και ιδιαίτερα, στην περίπτωσή μας, οι κουθέντες του Σταύρακα και των φίλων του, παρουσιάζουν τεράστιο γλωσσολογικό ένδιαφέρον. Ο λεξιθήρας, που ψάχνει για λέξεις ή εκ-

φράσεις του ιδιώματος του ελληνικού υπόκοσμου, στο λακρινί του Σταύρακα με τον Καραγκιόζη θά ανιχνεύσει πλείστα στοιχεία που, συχνά, έπιζούν ως τις μέρες μας.

Ο Σταύρακας (καθώς όλοι οι ήρωες του θεάτρου σκιών) μιλάνε στον ένικό άριθμό όπου κι αν άπευθύνονται (π.χ. στους όρισμούς σου, άφέντη!). Αυτό έχει τη σημασία του γιατί ή χολέρα του πληθυντικού άριθμού ήδη είχε κατακλύσει τη χώρα ξεκινώντας από την αυλή του ήλίθιου Όθωνα. Κάποτε-κάποτε στον Καραγκιόζη μας χρησιμοποιείται και το τρίτο ένικό πρόσωπο. Φαντάζομαι ότι αυτό ξεκινάει από τη σουλτανική αυλή, και, ένδεχομένως, από τα Έφτάνησα. Οι Φαναριώτες περηφανεύονταν πώς αυτοί καθιέρωσαν στην Ύψηλή Πύλη το τρίτο ένικό πρόσωπο.

Ο Τζούλιο Καίμι διαπιστώνει ότι στον άθηναικό Καραγκιόζη χρησιμοποιούν διάφορα γλωσσικά ιδιώματα - ένα από τα όκτώ σημαντικότερα είναι και ή άργκό των κουτσαβάκηδων. Πράγματι, ο Σταύρακας μιλάει κουτσαβάκινα, και μάλιστα με ιδιόζουσα προφορά. Βρίσκω πολύ ένδιαφέρουσα τη μικροϊστορία διαφόρων λέξεων (ό Μπαρμπα-Γιώργος λέει: όρέ, στάκα! - κι ο Σταύρακας λέει: στακάτε, όρέ!).

Επίσης, παρουσιάζει μεγάλο ένδιαφέρον ή άπήχηση του Καραγκιόζη μας πάνω στο μάγκικο γλωσσικό ιδίωμα. Έτσι: "καραγκιόζης" θά πει γελοίο ύποκείμενο, "δελιγκέας" θά πει άυταρχικός άνθρωπος, "καραγκιοζιλίκια" θά πει άνόητα καμώματα, και "καραγκιοζάκια" θά πει λιμαρισμένα ζάρια.

Η λέξη "μάγκας" είναι έπαρκώς έτυμολογημένη. Όστόσο, δεν διαθέτουμε μιá πειστική έτυμολογία για τη λέξη "κουτσαβάκης". Έδώ θυμάμαι τον Φαίδωνα Κουκουλέ, που έξηγει τη λέξη "κουρτσουβάκης" (- αυτός που φοράει κουρτσουβάκια, δηλαδή κοντοδράκια).

Τέλος, θά σημειώσω ότι από τους μάγκικους ρυθμούς ο Λ. Ρουσέλ αναφέρει στο λεξικό του "Καραγκιόζη" του (1921) τη χώρα. Επίσης, θά αναφέρω ότι ο Γ. Ίωάννου λανθασμένα έρμηνευει στο γλωσσάριό του τη λέξη "μπράγκα" (κι όχι πράγκα) ως φυλακή. Μπράγκα είναι ή χοντρή άλυσίδα με τις σιδερένιες μάλες που ήτανε δεμένη στα πόδια των καταδίκων (νομίζω ότι στην Ελλάδα καταργηθήκανε με παρέμβαση της βασιλίσσας Όλγας - έτσι, τουλάχιστον, το θέλει ή μάγκικη παράδοση).

Ακόμη, τα έργα του Καραγκιόζη δίνουν, στον άνοιχτομάτη παρατηρητή, άφθονα και πολύτιμα ντοκουμέντα για τον νεοελληνικό τρόπο ζωής και τις σχέσεις λαού - υπόκοσμου και υπόκοσμου - έξουσίας.

Δεν προσθέτω τίποτα άλλο εδώ για νά μην προσκρούσω στα ταμπού - φόβητρα (Στρατός, Εκκλησία, Δικαιοσύνη), για τα όποια τόσο σεβασμό δείχνει ή Ελληνική Άριστερά, δυστυχώς.

Αφθονα συμπεράσματα μπορούν νά βγούν και από τη σχετική εικονογράφηση που παραθέτω. Όμως αυτή είναι δουλειά του άναγνώστη μου. Πάντως από τη δημοσιευμένη εικονογράφηση λείπουν κάποιες φιγούρες από τον σχεδόν σουρεαλιστικό Καραγκιόζη του Γιάννη Σκαρίμπα.

‘Ο Σταλινισμός δέν ἦταν παιδί τοῦ Λενινισμού

Ralph Milliband

‘Ο Μπεττελέμ καί ἡ Σοβιετική ἐμπειρία

ΣΤΟΝ πρόλογο τοῦ βιβλίου του «‘Η πάλη τῶν τάξεων στήν ΕΣΣΔ 1917-1923» ὁ Σάρλ Μπεττελέμ σημειώνει ὅτι μελετᾷ τήν ΕΣΣΔ σαράντα χρόνια περίπου καί ὅτι ἀκόμα καί λίγο μετὰ τό Εἰκοστό Συνέδριο τό 1956 δέν ἐθλεπε τό λόγο - ὅπως τό θέτει ὁ ἴδιος - γιατί ἡ ΕΣΣΔ δέν θά συνέχιζε αὐτό πού ὁ ἴδιος πάντα θεωροῦσε σάν προοδευτική πορεία πρὸς τόν σοσιαλισμό καί τόν κομμουνισμό, παρά τίς «ἀντιφάσεις καί τίς δυσκολίες» πού παρεμβάλλονταν στό δρόμο της (1). Πράγματι, νόμιζε πῶς τό ἴδιο τό Εἰκοστό Συνέδριο ἔδειξε ὅτι τό ΚΚΣΕ εἶχε τήν ικανότητα νά ἐμπλακεῖ στήν αὐτοκριτική πού ἀπαιτοῦσε ἡ διόρθωση τῶν «λαθῶν». Ἀπό τότε, ἔχει ἀλλάξει γνώμη. Ἀλλά ἀξίζει νά τονισθεῖ τό πόσο βαθιά ἦταν αὕτη ἡ ἀλλαγὴ. Διότι τώρα πιστεύει ὅτι ἡ ΕΣΣΔ εἶναι μιά ἰδιόμορφη καπιταλιστική χώρα (ἂν καί ὄχι τόσο ἰδιόμορφη, γιατί, γιά παράδειγμα, εἶναι οἱ νόμοι τῆς καπιταλιστικῆς συσσώρευσης, ἄρα τοῦ κέρδους, πού καθορίζουν τή χρήση τῶν μέσων παραγωγῆς) (2) καί ὅτι ἡ χώρα αὕτη τοῦ «κρατικοῦ καπιταλισμοῦ» κυβερνᾶται ἀπό μιά «κρατική ἀστική τάξη» πού σκοπός της εἶναι ἡ κυριαρχία στό ἐσωτερικό καί ὁ ἱμπεριαλισμός στό ἐξωτερικό. Παρ’ ὅλ’ αὐτά, δέν θεωρεῖ ὅτι ἡ ἐξέλιξη αὕτη εἶναι τό ἀποτέλεσμα κάποιας δραματικῆς ἀντεπαναστατικῆς ἀλλαγῆς πού ἐπῆλθε κατὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσι περίπου χρόνια, ἀλλά μάλλον ὅτι σηματοθεῖ τήν ἀκρότατη ὀξυνση μερικῶν τάσεων πού ἤδη ἐνυπῆρχαν στό ἴδιο τό ἐκκίνημα τῆς Ρωσικῆς Ἐπανάστασης. Γι’ αὐτό, προτιθεταί νά μᾶς δώσει μιά σειρά ἀπό βιβλία (αὐτό πού ἔχουμε εἶναι τό πρῶτο), πού θά ἐξιστορήσουν καί θά ἐξηγήσουν αὐτό τό ἱστορικό προτσές.

ΦΥΣΙΚΑ, ἡ ἀποψη ὅτι οἱ ἐξελίξεις πού ἀκολούθησαν στήν ΕΣΣΔ μετὰ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς Ἐπανάστασης ἦταν τό λογικό καί ἀναπόφευκτο ἀποτέλεσμα τῶν προηγούμενων τάσεων, δέν εἶναι καθόλου καινούργια: μέ τή μιά ἡ τήν ἄλλη μορφή, ἀποτελεσε τό βασικό θέμα πολλῶν, ἂν ὄχι τῶν περισσότερων, κειμένων πάνω σ’ αὐτό τό ζήτημα, ἰδιαίτερα ἀπό πηγές ἐχθρικές πρὸς τοὺς Μπολσεβίκους γιά τίς ἀπορίες ὁ Σταλινισμός, μ’ ὅλη τή φρίκη του, ἦταν ἡ «ἀναπόφευκτη» κατάληξη τοῦ Λενινισμοῦ ἡ ἀκόμα καί τοῦ Μαρξισμοῦ. Ὁ Μπεττελέμ ἀπό τή μεριά του στέκεται στό ἀντίθετο ἄκρο τοῦ φάσματος καί γράφει ἀπό μιά σκοπιά πού θά μπορούσαμε νά τήν περιγράψουμε σάν Κινέζικη ἢ Μαιοϊκή. Ἐκείνες εἶναι καί οἱ κατηγορίες πού χρησιμοποιεῖ καί μάλιστα εἰδικά ἐκείνες πού χρησιμοποιοῦν οἱ Κινέζοι Κομμουνιστές ἡγέτες γιά νά χαρακτηρίσουν τή Σοβιετική Ἐνωση σήμερα. Ὁ Μπεττελέμ διευκρινίζει σαφέστατα ὅτι οἱ σημερινές ἀπόψεις του γιά τήν ΕΣΣΔ καί τήν ἐξέλιξη της στήν πάροδο τοῦ χρόνου, διαμορφώθηκαν σέ μεγάλο βαθμό κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τῆς Κινέζικης ἐμπειρίας, ἡ τῶν ὧσων ἐκεῖνος πιστεύει ὅτι ἀποτελοῦν τήν ἐμπειρία αὕτη. Στήν πραγματικότητα, τό ἐγχείρημά του εἶναι ἡ πιό φιλόδοξη καί πλήρης «Δυτική» ἀπόπειρα ἐφαρμογῆς Μαιοϊκῶν κατηγοριῶν πού σκοπὸ ἔχει νά ρίξει φῶς στή Σοβιετική ἱστορία - ὁ πρῶτος τόμος ἐπιχειρεῖ νά φωτίσει τὰ πρῶτα χρόνια τῆς Σοβιετικῆς ἐμπειρίας. Πράγματι, αὐτό εἶναι καί τό κύριο ἐνδιαφέρον πού παρουσιάζει τό βιβλίο, ἐφ’ ὅσον τίποτε τό καινούργιο δέν συνεισφέρει στήν πραγματική ἱστορία αὐτῶν τῶν ἐτῶν, στήν οὐσία δέ εἶναι καί ἐξαιρετικά ἀπρόσεκτο. Τό βιβλίο θά πρέπει ἀκριθῶς νά κριθεῖ σάν ἓνα δοκίμιο ἐνός εἰδους σοσιαλιστικῆς θεωρίας καί ἐρμηνείας, καί ἴσως θά πρέπει ἐπίσης νά πῶ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς πῶς, σάν τέτοιο, μοῦ φαίνεται πάρα πολύ κακό. Ἀλλά κι αὐτό πάλι παρουσιάζει τό δικό του ἐνδιαφέρον. Γιατί ὁ Μπεττελέμ εἶναι ἕνας ὑπολογισμὸς σοσιαλιστῆς συγγρα-

φέας καί τό γεγονός ὅτι τό βιβλίο του ἔχει τόσες πολλές σοβαρές ἀδυναμίες, κάτι μπορεῖ νά μᾶς πεί γιά τίς κατηγορίες πού χρησιμοποιεῖ, κατηγορίες πού ἔχουν τεράστια σπουδαιότητα σήμερα, καί κατὰ συνέπεια, χρειάζεται νά προσέξουμε πῶς τὰ διαπραγματεύεται ὁ Μπεττελέμ.

«Οἰκονομισμός»

Ο ΜΠΕΤΤΕΛΕΜ ξεκινᾷ ἀπό τήν πολύ οἰκεία πιά πρόταση ὅτι ἡ θεμελιώδης πλάνη τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, ἀπό τήν ἐποχή τῆς Δεύτερης Διεθνούς καί σ’ ὁλόκληρη τή διάρκεια τῆς ἱστορίας τῆς Τρίτης, πλάνη πού διαποτίζει ὁλόκληρη τή Σοβιετική ἐμπειρία, ἦταν ὁ «οἰκονομισμός». Ὁ ὅρος ἔφθασε νά χρησιμοποιεῖται μ’ ὅλο καί πιό ἀσαφῆ καί αὐθαίρετο τρόπο, ἀλλά σύμφωνα μέ τήν ἐρμηνεία πού τοῦ δίνει ὁ Μπεττελέμ, σημαίνει τρία διαφορετικά πράγματα:

1. Τήν ἀποψη ὅτι ἡ δημόσια ἰδιοκτησία τῶν μέσων παραγωγῆς εἶναι συνώνυμη μέ τόν σοσιαλιστικό μετασχηματισμό τῶν παραγωγικῶν σχέσεων, ἡ τουλάχιστον ἀναγκαῖο ἐπακόλουθό του.
2. Τήν ἀποψη (πού σχετίζεται μέ τήν πρώτη) τῆς «πρωταρχικότη-
τας» τῆς ἀνάπτυξης τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, μέ ἄλλα λόγια τήν ὑπόθεση ὅτι οἱ σοσιαλιστικές παραγωγικές σχέσεις ἐξαρτῶνται, ἢ πρέπει νά ἀκολουθοῦν, τήν ἐπίτευξη ἐνός ὁρισμένου ἐπιπέδου ἀνάπτυξης τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων.
3. Τήν ἀποψη - τρίτη πλάνη τοῦ οἰκονομισμοῦ, σ’ αὕτη τήν ἐκδοχή του - ὅτι μαζί μέ τήν κατάργηση τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καί τήν ἐξαφάνιση τῶν καπιταλιστῶν, οἱ μηχανισμοὶ ἐξουσίας καί ἰδιαίτερα τό κράτος, μεταβάλλουν ὁλότελα τό χαρακτήρα τους καί φτάνουν νά ἀντανακλοῦν ἡ ἀκόμα καί νά ἐνσαρκώνουν τή δικτατορία τοῦ προλεταριάτου.

ΠΡΟΦΑΝΩΣ ὁ Μπεττελέμ ἔχει δίκιο ὅταν θεθαῖναι ὅτι οἱ παραπάνω θέσεις ἀποτελοῦν σοβαρές παραμορφώσεις τοῦ Μαρξισμοῦ. Πραγματικά, τό πρόβλημα μπορεῖ νά τεθεῖ πιό γενικά: κατὰ γράμμα, ὁ οἰκονομισμός εἶναι μιά μορφή ἱστορικῆς καί κοινωνιολογικῆς ὑποβίβασης πού καταδικάζει σέ ἀποτυχία κάθε ἐξήγηση ἢ προβολή πού στηρίζεται πάνω της. Παρ’ ὅλ’ αὐτά, χρειάζεται νά ἐκφράσουμε δυό ἐπιφυλάξεις ὅσον ἀφορᾷ τήν παρουσίαση τοῦ προβλήματος ἀπό τόν Μπεττελέμ. Κατ’ ἀρχήν, εἶναι πολύ ἀμφίβολο ἂν ἡ οἰκονομιστική παραμόρφωση τοῦ Μαρξισμοῦ ὑπῆρξε ποτέ τόσο πολὺ ἀκατέργαστη καί ἀκραία ὅσο τήν ἀντιλαμβάνεται ὁ Μπεττελέμ, ἀκόμα καί στήν περίπτωση τῆς μεγάλης ἐπικράτησής του, συγκεκριμένα στή στάση

Ἡ μελέτη αὕτη δημοσιεύτηκε στό «New Left Review», τεῦχος 91. Τῇ μετάφραση ἔκανε ὁ Β. Κατετανγιάννης.

Ὁ Ralph Milliband διδάσκει σήμερα Πολιτικῆς Ἐπιστῆμης στό Πανεπιστήμιο τοῦ Leeds. Προηγούμενα ἦταν καθηγητὴς στό London School of Economics. Βασικό του σύγγραμμα: «The State in Capitalist Society». Στό περιοδικό «New Left Review» ἔχει δημοσιεύει ἐπίσης ἕνας ἐνδιαφέρων διάλογος μεταξὺ τοῦ R. Milliband καί τοῦ Νίκου Πουλαντζᾶ, πάνω στὰ θέματα δομῆς τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας.

πού υιοθέτησε, σέ μεγάλο βαθμό γιά λόγους χειραγώγησης, ή Τρίτη Διεθνής κάτω από τή Σταλινική καθοδήγηση ή τόν εξαναγκασμό. 'Ο οικονομισμός δέν θά 'πρεπε νά μεταβληθεί σέ μιά καθολική ή εξήγηση φαινομένων πού απαιτούν βαθύτερη διερεύνηση από κείνη πού επιτρέπει ή άπλη κατάδική του.

ΟΣΟΝ άφορά τό κίνημα τής εργατικής τάξης πρίν από τό Σταλινισμό, ή οικονομιστική άλλοίωση, άν και πραγματική, εύκολα μπορεί νά έξογκωθεί. Τό δεύτερο και τό πιό σημαντικό σημείο είναι ότι ή καταγγελία του οικονομισμού, όπως τόν παρουσιάζει ό Μπεττελέμ, εύκολα μπορεί νά μεταβληθεί σέ μιά πολύ σοβαρή ύποτίμηση τής βαρύτητας των οικονομικών παραγόντων (πού φυσικά ποτέ δέν είναι καθαρά «οικονομικοί», όδιδήποτε κι άν θά μπορούσε αυτό νά σημαίνει). Ένα φανερό αποτέλεσμα αυτής τής ύποτίμησης είναι τό αντίστροφο του οικονομισμού, πού μερικές φορές όνομάστηκε βο- λονταρισμός.

ΣΤΗΝ περίπτωση μας, αυτή ή ύποτίμηση προέρχεται από μιά υπεραϊσοδόξη θεώρηση τής Κινεζικής έμπειρίας. Έτσι, ό Μπεττελέμ ισχυρίζεται ότι «τό παράδειγμα τής Κίνας δείχνει πώς δέν είναι αναγκαίο (και στήν πραγματικότητα είναι επικίνδυνο) νά θέλεις νά οικοδομήσεις «πρωτά» τίς ύλικές βάσεις μιås σοσιαλιστικής κοινωνίας και νά αναβάλλεις γιά άργότερα τόν μετασχηματισμό των κοινωνικών σχέσεων, ώστε τότε νά τίς κάνεις νά αντιστοιχούν στό ύψηλότερο επίπεδο των παραγωγικών δυνάμεων» (3). Δέν άλθεύει όμως ότι τό Κινεζικό παράδειγμα «δείχνει» όδιδήποτε τό τετελεσμένο όπως ύποστηρίζει ό Μπεττελέμ. Αυτό πού δείχνει είναι ότι τά όρια τής καινοτομίας είναι πολύ εύρύτερα άπ' ό,τι τά περιέγραψε τό Σταλινικό δόγμα· και επί πλέον ότι, σέ διαφορετικά πεδία, αυτή ή τελευταία είναι δυνατή σέ πολύ πιό δυσμενείς οικονομικές συνθήκες από κείνες πού ύποδειχνει μιά καθαρά άκατέργαστη οικονομιστική άποψη. Άλλά και οι ίδιοι οι Κινέζοι, πρós τιμήν τους, πάντα υπήρξαν λιγότερο επιρρεπείς από τούς θαυμαστές τους στό νά ύποτιμήσουν, πόσο μάλλον νά άγνοήσουν, τή βαρύτητα των «οικονομικών» παραγόντων - και πράγματι πώς θά μπορούσαν νά τό κάνουν, σέ μιά χώρα πού ακόμα κυριαρχείται και έμποδίζεται από τήν ύπανάπτυξη; 'Ο ίδιος ό Μπεττελέμ γνωρίζει άριστα τήν έννοια τής ύπανάπτυξης· και κατά συνέπεια προσπαθεί νά τήν ένσωματώσει στό πλαίσιο τής άνά- λυσής του, ισχυριζόμενος ότι ή άνάπτυξη των παραγωγικών δυνά- μεων και ό σοσιαλιστικός μετασχηματισμός των παραγωγικών σχέ- σεων πρέπει νά ιδωθούν σάν «συνδυασμένα καθήκοντα». Αυτό άκρι- βώς, μάς λέει, εκφράζει ή φόρμουλα του Κινεζικού Κομμουνιστικού Κόμματος: «Νά κάνεις τήν επανάσταση και νά προάγεις τήν παραγω- γή» (4). Άλλά τέτοιες διατυπώσεις και συνθήματα δέν λύνουν τά θε- ωρητικά, άς άφήσουμε πιά τά πρακτικά, προβλήματα πού θέτει ένα χαμηλό επίπεδο παραγωγικών δυνάμεων γιά τή δημιουργία μιås σοσιαλιστικής κοινωνίας, πού πρέπει φυσικά νά τήν έννοούμε σάν κάτι έξχωρο από τή ρητορική ανακήρυξη ότι μιά τέτοια κοινωνία έ- χε ι ήδη δημιουργηθεί, ή όδεύει πρós τή δημιουργία της, έδω, εκεί ή όπουδήποτε. 'Ο Μπεττελέμ μέ λύπη του σημειώνει ότι ό Μάρξ και ό Λένιν δέν ήταν ούτε πάντα ούτε άωσδιοόλου άπαλλαγμένοι από οι- κονομιστικές άπόψεις, όπως τίς νομίζει αυτός. Άλλά δέν είναι οικο- νομισμός, όπως τόν έννοει αυτός, νά θεωρείς ότι τό επίπεδο τής παραγωγικής άνάπτυξης άποτελεί έναν μεγάλο περιοριστικό παράγοντα. Οικονομισμός σημαίνει τό νά καθορίζεις τόσο στενά τά όρια ώστε νά άποκλείεις τή δυνατότητα τής σοσιαλιστικής καινοτο- μίας. Και έχει μιά ακόμα πιό συγκεκριμένη έννοια, έφ' όσον φανερών- νει τήν άποψη ότι ένα ύψηλό επίπεδο παραγωγικών δυνάμεων κάτω από συλλογική ιδιοκτησία, αναγκάει και αυτόματα παράγει σοσιαλι- στικές σχέσεις παραγωγής. Π έ ρ α άπ' αυτές τίς έννοιες, ό «οικονο- μισμός» είναι ένα υγιές διορθωτικό μέσο στά ξόρκια και στίς θριαμ- βολογίες, άν και δέν θά 'πρεπε νά καλείται οικονομισμός.

ΘΑ μπορούσαμε επίσης νά εκφράσουμε μερικές άμφιβολίες άν ό Μπεττελέμ όρθά επιμένει, μέ τό ίδιο πάντα νεύρο, πώς ό μετασχημα- τισμός των νομικών μορφών ιδιοκτησίας δέν άρκει γιά νά επιφέρει τόν μετασχηματισμό των παραγωγικών σχέσεων. Πράγμα άρκετά άληθινό. Άλλά άπορρίπτοντας, όπως είναι τής μόδας ακόμα κι άνά- μεσα στους Μαρξιστές, τά «άπλά» μέτρα τής έθνικοποίησης, δια- τρέχουμε τόν κίνδυνο νά ύποτιμήσουμε τή σπουδαιότητα τέτοιων μέτρων σάν αναγκαία προϋπόθεση γιά τήν επίτευξη όδιδήποτε άλ- λου. Έθνικοποίηση δέν σημαίνει φυσικά κοινωνικοποίηση. Άλλά ή κοινωνικοποίηση, άν πρόκειται νά 'χει κάποιες πιθανότητες, άπαιτεί τόν μετασχηματισμό των νομικών μορφών ιδιοκτησίας.

ΠΑΡ' ΟΛ' ΑΥΤΑ, ό Μπεττελέμ έχει δικίο νά ύπογραμμίζει τή σημα- σία των σοσιαλιστικών σχέσεων παραγωγής. Άλλά μπορούμε και πάλι νά ρωτήσουμε: τί έννοεί μ' αυτό; Άποτελεί μιά από τίς μεγα- λύτερες άδυναμίες του βιβλίου του τό γεγονός ότι είναι τόσο εξαι- ρετικά άνακριθής πάνω σ' αυτό τό θέμα. Σέ κάποιο σημείο, προσδι- ορίζει ότι αυτές οι σχέσεις συνίστανται στή «μορφή του κοινωνικού προταές τής ιδιοποίησης» (πού ύποθέτουμε πώς σημαίνει ποιός παίρνει, τί και γιάτί) και «στή θέση πού προορίζει ή μορφή αυτού του προταές γιά τούς φορείς τής παραγωγής», δηλαδή «στίς σχέσεις πού δημιουργούνται άνάμεσά τους μέσα στήν κοινωνική παραγωγή» (πού ύποθέτουμε πώς σημαίνει ποιός κάνει, τί και κάτω από ποιούς όρους (5)). Άλλά, προφανώς, αυτά δέν κάνουν τίποτε άλλο παρά νά ύποδείχνουν τά προβλήματα μέ τά όποια πρέπει νά καταπιαστούμε. Επί πλέον ό Μπεττελέμ τοποθετεί αυτές τίς παραγωγικές σχέσεις μέσα στήν όλόπλη των κοινωνικών σχέσεων, πού όλες τους είναι άλληλένδετες και πρέπει νά «επαναστατικοποιηθούν» πρós τό σκοπό τής δημιουργίας μιås σοσιαλιστικής κοινωνίας (6). Σημειώνει επίσης ότι αυτό συνεπάγεται τήν επίτευξη μιås κοινωνικής τάξης πού τά κύρια χαρακτηριστικά της είναι ή κατάργηση τής κοινωνικής διαίρεσης άνάμεσα στίς «λειτουργίες διεύθυνσης» και στίς «λει- τουργίες εκτέλεσης», του χωρισμού άνάμεσα στή χειρωνακτική και στήν πνευματική εργασία, τής διαφοράς άνάμεσα στήν πόλη και στό χωριό, άνάμεσα στους εργάτες και στους άγρότες. Έστω. Άλλά, όπως ό Μπεττελέμ επανειλημμένα και σωστά επιμένει, αυτό ύπο- χρεωτικά θά είναι ένα μακρύ, δύσκολο και επώδυνο προταές (άκόμα κι άν ύποθέσουμε πώς ή τέλεια πραγμάτωσή του είναι δυνατή). Στό μεταξύ, παραμένει τό πρόβλημα των σοσιαλιστικών παραγωγικών σχέσεων, πού πρέπει νά ιδωθούν σάν μέρος αυτού του μακρού, δύσκολου και επώδυνου προταές. Τό κρίσιμο πρόβλημα είναι νά είσαι ικανός νά προσδιορίσεις ποιά είναι τά κριτήρια πού κάνουν δυνατή τήν εκτίμηση γιά τό άν ύπάρχει πρόοδος ή όχι, κι όσο πιό ειδικά είναι τά κριτήρια, τόσο τό καλύτερο. Άλλά πάνω σ' αυτό, ό Μπεττελέμ δέν βοηθά καθόλου και, στήν πραγματικότητα, δέν έχει νά πει τίποτα πού νά ύποδεικνύει ποιά πρέπει νά 'ναι αυτά τά κριτήρια. Μας λέει πώς «έγκαθιστώντας τήν ταξική του έξουσία και έθνικοποιώντας μερικά εργοστάσια (sic) τό προλεταριάτο άποκτά τή δυνατότητα - άλλά μόνο τή δυνατότητα - νά επαναστατικοποιήσει τό πραγματικό προ- ταές τής παραγωγής και έτσι νά προκαλέσει τή δημιουργία νέων παραγωγικών σχέσεων, ενός νέου κοινωνικού καταμερισμού τής έρ- γασίας και νέων παραγωγικών δυνάμεων. Ένώσω αυτό τό καθήκον δέν έχει ακόμα εκπληρωθεί, οι παλιές σχέσεις τής καπιταλιστικής παραγωγής εξακολουθούν νά ύπάρχουν, καθώς και οι μορφές εκ- προώπησης και οι ιδεολογικές μορφές μέ τίς όποιες εμφανίζονται αυτές οι σχέσεις. Ένώσω αυτό τό καθήκον όδεύει πρós τήν εκπλή- ρωσή του, οι προηγούμενες σχέσεις μετασχηματίζονται μερικά, ή με τά βασιστά σοσιαλισμό προχωρεί, και μπορεί κανείς νά μιλά γιά «σοσιαλιστική κοινωνία» (7). Τό γιάτί θά πρέπει νά είμαστε σέ θέση νά μιλάμε γι' αυτό τό «προταές μετάβασης» σάν κάτι πού χαρακτηρίζει μιά «σοσιαλιστική κοινωνία» δέν ξεκαθαρίζεται. Άλλά άν τό άφήσουμε αυτό κατά μέρος, πρέπει νά είναι προφανές πώς τό πρόβλημα πού τέθηκε προηγούμενα κατά κανένα τρόπο δέν άπαν- τήθηκε, και συγκεκριμένα: μέ θεολογικούς ή όδιδήποτε άλλους όρους, τί έμπλέκεται στό «προταές μετάβασης»; Ποιός λαμβάνει τί; Ποιός διευθύνει; Κάτω από ποιούς όρους; 'Ο Μπεττελέμ δέν τό ξέρει ή δέν μάς τό λέει. Αυτό πού μάς λέει είναι ότι σ' αυτό τό προταές μετάβασης έμπλέκεται ένας νέος «ταξικός άγώνας» πού ή διαπρα- γμάτευση του στό βιβλίο δέν άπαντά σέ κανένα από τά έρωτήματα πού θέτουν οι «σοσιαλιστικές παραγωγικές σχέσεις», άλλά θέτει μιά σειρά από δύσκολα προβλήματα.

Ή «Κρατική Άστική Τάξη»

ΣΤΙΣ άρχές του βιβλίου του, ό Μπεττελέμ σημειώνει ότι «ή ύπαρξη τής δικτατορίας του προλεταριάτου και των κρατικών ή συλλογικών μορφών ιδιοκτησίας δέν άρκει γιά τήν «κατάργηση» των καπιταλιστι- κών παραγωγικών σχέσεων και τήν «εξαφάνιση» των ανταγωνιστικών τάξεων: του προλεταριάτου και τής άστικής τάξης. Ή τελευταία μπορεί νά ύποστεί άλλαγές στίς μορφές ύπαρξής της και παίρνει, ιδιαίτερα, τή μορφή τής κρατικής άστικής τάξης» (8). Παρά τό γεγο- νός ότι ή έννοια τής κρατικής άστικής τάξης κατέχει καθαρά θέση- κλειδί στήν άνάλυσή του, ό Μπεττελέμ δέν διαπραγματεύεται τό θέμα λεπτομερειακά και ιδιαίτερα δηλώνει ότι «δέν μπορεί νά τό αναπτύξει» σ' αυτό τό βιβλίο - τό γιάτί, και πάλι δέν ξεκαθαρίζεται (9). Άναφέρει όμως ότι ή έννοια «προσδιορίζει φορείς τής κοινωνι-

κῆς ἀναπαραγωγῆς διαφορετικῶς ἀπὸ τοὺς ἄμεσους παραγωγούς οἱ ὁποῖοι – λόγω τοῦ συστήματος τῶν ὑφισταμένων κοινωνικῶν σχέσεων καὶ τῆς κυρίαρχης κοινωνικῆς πρακτικῆς – ἔχουν οὐσιαστικὰ στῆ διάθεσή τους τὰ μέσα παραγωγῆς καὶ τὰ παραγόμενα ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα τυπικὰ ἀνήκουν στὸ κράτος (10). Πιο κάτω, σὲ μιὰ ὑποσημείωση, ἐξηγεῖ ἐπίσης ὅτι ὅταν ἡ κρατικὴ ἀστικὴ τάξη ἔχει ἤδη σταθεροποιηθεῖ, διακρίνεται ἀπὸ τὶς σχέσεις τῆς μετὰ τὰ μέσα παραγωγῆς, ἀπὸ τὸ ρόλο τῆς στὸν κοινωνικὸ καταμερισμὸ τῆς ἐργασίας, ἀπὸ τὴ μερίδα ποὺ παίρνει ἀπὸ τὸν παραγόμενο πλοῦτο καὶ ἀπὸ τὴν «ταξικὴ τῆς πρακτικῆς» (11).

Σ' ΑΥΤΕΣ τὶς διατυπώσεις, καθὼς καὶ σὲ τόσες ἄλλες, ὁ Μπεττελέμ θεωρεῖ σὰν δεδομένο ὅ,τι ἀκριβῶς πρέπει νὰ ἀποδειχθεῖ, ἢ τουλάχιστον ν' ἀποτελέσει ἀντικείμενο συζητήσεως – σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι, τὴν πραγματικὴ ὑπαρξὴ μιᾶς «κρατικῆς ἀστικῆς τάξης», μιὰ ἐννοια ποὺ ἐπικαλεῖται ἕνα πολὺ συγκεκριμένον ταξικὸ σχηματισμὸ ἢ ἀκριθὲς φύση τοῦ ὁποῖου ἀπαιτεῖ ἐξειδικεύση. Ἀλλὰ μάταια τὴν ἀπαιτεῖ. Ὁ Μπεττελέμ φαίνεται νὰ ἔχει ἐγκολπῶθῃ μιὰ μᾶλλον ἀκράια ἔκδοση τῆς θέσης γιὰ μιὰ «νέα τάξη», καὶ ἐπίσης φαίνεται νὰ τοποθετεῖ τὴν ἐμφάνισή μιᾶς τέτοιας τάξης στὶς πρώτες μέρες τῆς Μπολσεβίκικης Ἐπανάστασης. Αὐτὸ ποὺ φαίνεται νὰ προτείνει εἶναι ὅτι ὅπου ὑπάρχει ἕνας καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας σύμφωνα μετὰ τὸν ὁποῖο μερικοὶ ἄνθρωποι, ποὺ ἐντοπίζονται στὸν κρατικὸ ἢ στὸν κομματικὸ μηχανισμό, ἀσκοῦν μιὰ «διευθυντικὴ λειτουργία», αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι συνιστοῦν μιὰ «κρατικὴ ἀστικὴ τάξη» ποὺ ἐμπλέκεται σὲ «ταξικὸ ἀγῶνα» μετὰ τὸ «προλεταριάτο». Σὰν κοινωνιολογία τῶν περιπλοκῶν προτάς διαστρωμάτωσης καὶ κυριαρχίας ποὺ ἀποτελοῦν μέρος τῆς σταθεροποιήσεως κολλεκτιβιστικῶν καθεστώτων, καὶ ἰδιαίτερα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης, δύσκολα στέκεται. Οὔτε τὸ «μοντέλο» θελτῶνται αἰσθητὰ ἀπὸ τοὺς προσδιορισμοὺς ποὺ μποροῦν νὰ θγοῦν ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τοῦ κειμένου, καὶ ποὺ μποροῦν νὰ καταγραφοῦν ὡς ἐξῆς:

ΚΑΤ' ΑΡΧΗΝ, «θὰ ἦταν ἐσφαλμένο», γράφει ὁ Μπεττελέμ, «νὰ θεωρήσουμε ὅτι ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ κατέχουν διευθυντικὰ πόστα στὴ βιομηχανία ἢ στοὺς οἰκονομικοὺς καὶ διοικητικοὺς μηχανισμοὺς (στὰ χρόνια μετὰ τὴν Ἐπανάστασι) ἀποτελοῦν μέρος τῆς κρατικῆς ἀστικῆς τάξης». Διότι μερικὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ πόστα τὰ κατεῖχαν «κομμουνιστές ποὺ ἀκολούθησαν προλεταριακὴ πρακτικὴ, ὅσο τοὺς ἦταν δυνατό. Ἀπ' αὐτὰ τὰ πόστα, βοήθησαν τοὺς ἐργάτες στὸν ἀνώτατο βαθμὸ ν' ἀπελευθερωθοῦν ἀπὸ τὶς ἀστικές σχέσεις καὶ ν' ἀποδεδεμεύσουν τὴν πρωτοβουλία τους» (12). Αὐτὰ τὰ στελέχη, ποὺ γενικὰ ἀρνήθηκαν νὰ παίρνουν μισθοὺς ὑψηλότερους ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἐπαιρναν οἱ ἐργάτες, δὲν ἀποτελοῦσαν μέρος τῆς κρατικῆς ἀστικῆς τάξης ἀλλὰ τοῦ προλεταριάτου «στὸ ὁποῖο καὶ ἰδεολογικὰ καὶ ὑλικά ἦταν ἐνωματωμένοι καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖο συχνὰ προέρχονταν» (13). Σ' ἐκείναι αὐτὴ ἡ ταξικὴ πρακτικὴ, δὲν διευκρινίζεται. Ἀλλὰ ἡ εἰκόνα ποὺ παρουσιάστηκε ἐδῶ εἶναι μιὰ εἰκόνα ὅπου μερικὰ στελέχη, ἐγκατεστημένα στὸν ἕναν ἢ στὸν ἄλλο μηχανισμό τῆς ἐξουσίας, εἶναι μέλη τῆς κρατικῆς ἀστικῆς τάξης, ἐνῶ ἄλλα, ἐγκατεστημένα στοὺς ἴδιους μηχανισμοὺς ἐξουσίας, δὲν εἶναι. Ἀλλὰ αὐτὸ πλέον ἀναμφισβήτητα ἀποστερεῖ τὴν ἐννοια τῆς κρατικῆς ἀστικῆς τάξης ἀπὸ ὅτιδήποτε ἄλλο πέρα ἀπὸ τὸ πῶς αὐθαίρετο καὶ ὑποκειμενικὸ νόημα. Ἐκτός ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ μισθοῦ, ποὺ μπορεῖ εὐκολὰ νὰ καταστρατηγηθεῖ μετὰ διάφορα τυχερά καὶ τεχνάσματα, τὸ ἂν εἶναι κανεὶς μέλος τῆς κρατικῆς ἀστικῆς τάξης ἐξαρτᾶται ἀπὸ κριτήρια ἐξ ὁλοκλήρου ἀκαθόριστα. Ἡ μπορεῖ τὰ κριτήρια νὰ καθορίζονται ἀπὸ μιὰ ἀνώτερη ἀρχή, ποὺ στὴν περίπτωσι αὐτὴ εἶναι φανερό πὺς μπορεῖ κάποιος νὰ εἶναι σήμερὰ κομμουνιστῆς καὶ αὔριο μέλος τῆς κρατικῆς ἀστικῆς τάξης, ἢ ἀντίστροφα, ἢ ὅποτεδήποτε.

ΑΥΤΗ ἡ ἐντύπωση περὶ ὑποκειμενικοῦ ἢ ἐξωτερικοῦ προσδιορισμοῦ ἐνισχύεται ἀπὸ τὸν δεύτερο προσδιορισμὸ τοῦ Μπεττελέμ, συγκεκριμένα αὐτὸν ποὺ ἀφορᾷ τὸ ἐπαναστατικὸ κόμμα, ἢ μᾶλλον μερικὰ στοιχεῖα τοῦ ἐπαναστατικοῦ κόμματος. Διότι ὁ «προλεταριακὸς χαρακτήρας» τοῦ κόμματος «μπορεῖ νὰ διατηρηθεῖ μόνο ἂν ἡ ἰδεολογικὴ ἐνότητα τοῦ κόμματος στηρίζεται στὶς ἀρχές τοῦ ἐπαναστατικοῦ Μαρξισμοῦ καὶ ἂν τὸ κόμμα λειτουργεῖ σύμφωνα μ' αὐτές τὶς ἀρχές καὶ ἂν ἀποτελεῖ μιὰ ἐπαναστατικὴ πρωτοπορία ποὺ ὑποστηρίζεται ἀπὸ τὶς ἐργαζόμενες μάζες» (11). Παρ' ὅλ' αὐτὰ, ἐφ' ὅσον ὁ Μπεττελέμ δὲν μπαίνει στὸν κόπο νὰ μᾶς πεῖ τί συνεπάγονται ὅλ' αὐτὰ, δὲν προχωρῶμε καὶ πολὺ. Μᾶς λέει ὅμως ὅτι ὁ «καθορισμὸς μιᾶς ἐπαναστατικῆς προλεταριακῆς γραμμῆς δὲν μπορεῖ νὰ ἐξαρτᾶται ἀπλὰ ἀπὸ τὴν «ψῆφο τῆς πλειοψηφίας», εἴτε σὲ μιὰ λαϊκὴ ἢ ἐργα-

τικὴ συνέλευσις εἴτε στὸ Συνέδριο τοῦ Κόμματος εἴτε σπὴ συνεδρίαση τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἡ πείρα δείχνει ὅτι μπροστὰ σ' ἐμὴ θὰ ἀθύτατα καὶνούργια κατὰστασι, γενικὰ μόνο μιὰ μειοψηφία θρίσκει τὸν ὀρθὸ δρόμο, ἀκόμα καὶ σ' ἕνα ἐμπειροπρολεταριακὸ κόμμα» (15). Ἐφ' ὅσον αὐτὸ εἶναι δεδομένο, δὲν εἶναι ν' ἀναρωτιέται κανεὶς ποῦ ὁ Μπεττελέμ χρησιμοποιοῖ μιὰ μᾶλλον ἐλαστικὴ ἐννοια γιὰ τὴ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου καὶ ποῦ δὲν δυσκολεύεται καὶ πολὺ νὰ τὴν ταυτίζει, στὰ χρόνια ποὺ ἀκολούθησαν τὴν ἐπανάστασι τῶν Μπολσεβίκων, μετὰ τὴ δικτατορία τοῦ κόμματος, παρὰ τὴν αὐξανόμενη ἀπομόνωση τοῦ τελευταίου, τὴν «αὐτονόμησιν» του (γιὰ τὴν ὁποία θὰ μιλήσουμε πιὸ κάτω) καὶ τὴν ἐμφάνισιν τῆς κρατικῆς ἀστικῆς τάξης. Μιὰ καὶ ὁ «ὀρθὸς δρόμος» ἐπαφίεται σ' ἐμὴ μειοψηφία, ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι εὐκόλα, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσι φυσικὰ ὅτι ἀνῆλκες σ' αὐτὴν ἢ ὅτι τὴν ἐπιδοκιμάζεις.

ΑΛΛΑ δὲν πρόκειται ἀκριβῶς γιὰ μιὰ μειοψηφία σὰν τέτοια πᾶνω στὴν ὁποία βασίζεται ὁ Μπεττελέμ σὰν μέσο ἀντιμετώπισης τοῦ σχηματισμοῦ καὶ τῆς σταθεροποιήσεως αὐτῆς τῆς κρατικῆς ἀστικῆς τάξης. Πρόκειται μᾶλλον – καὶ ἀποτελεῖ τὸ τρίτο ποιοτικὸ γνώρισμα τοῦ «μοντέλου» του – γιὰ τὸν μεγάλο ἀρχηγό. Ἄν καὶ δὲν τὸ διατυπώνει μετὰ τόση σαφήνεια, αὐτὸ συνεπάγεται ὁ τρόπος μετὰ τὸν ὁποῖο ὁ Μπεττελέμ ὁδηγεῖται στὴν ἀποβίωση τοῦ Λένιν μετὰ τὸ 1917, ὅταν ὁ Λένιν περιγράφεται οὔτε λίγο οὔτε πολὺ σὰν πάνσοφος ὁδηγός, ὀπλισμένος μετὰ ἕνα αὐτοδιορθωτικὸ μηχανισμό γιὰ τὶς σπάνιες περιπτώσεις ποὺ θὰ ἔκανε ὅ,τι θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ὀνομάσει λάθη. Χρειάζεται νὰ προσθέσουμε πῶς τὰ πιὸ πολλά ἂν ὄχι ὅλα τὰ πραγματικά λάθη ἔγιναν ἀπὸ ἄλλους ἀνθρώπους καὶ αἰτία ἦταν ἡ κακὴ ἐφαρμογὴ τῆς πολιτικῆς καὶ τῶν ἀπόψεων τοῦ Λένιν (16). Σ' αὐτὴ τὴν προοπτικὴ, ὁ Λένιν συνειδητὰ ἐμφανίζεται σὰν ἕνα ἀκριβὲς ἀντίγραφο τοῦ Προέδρου Μάο, μετὰ ὅρους ποὺ ἀντιγράφηκαν ἀπὸ περιγραφές ποὺ συχνὰ χρησιμοποιήθηκαν γιὰ τὴν ἡγετικὴ φυσιογνωμία τοῦ τελευταίου. Δυστυχῶς, οἱ δυνάμεις ἐνάντια στὶς ὁποῖες ἀγωνιζόταν ὁ Λένιν ἦταν πολὺ ἰσχυρές γι' αὐτόν, ὅπως ἦταν καὶ γιὰ ὅλες τὶς ἄλλες ἀντίθετες τάσεις, μετὰ ἀποτέλεσμα νὰ ἀναπτυχθεῖ ἡ κρατικὴ ἀστικὴ τάξη καὶ νὰ σταθεροποιήσῃ τὴ θέσιν τῆς. Πρὶν προχωρήσουμε περισσότερο αὐτὴ τὴ συζήτηση, ἀξίζει νὰ σημειώσουμε ὅτι ὑπάρχει

18 ANTI ΚΕΙΜΕΝΑ

ἢ ὑπὲρ διυλιστορείας λόγου

Μιὰ καινούργια ἐπιμελημένη καὶ πλούσια ἔκδοσις σκίτσων καὶ κειμένων τοῦ Μπόστ ἀπὸ τὸ περιοδικὸ μᾶς

Δελ. 70
Μιὰ συλλογὴ ἀπὸ
κείμενα καὶ σκίτσα τοῦ ΜΠΟΣΤ:
ἀνέκδοτα ἢ πρωτοδημοσιευμένα
στὸ «ANTI»

καί μία άλλη «αντίρροπη δύναμη» που μνημονεύει ο Μπεττελέμ, συγκεκριμένα η αντίσταση των εργατών, «η οποία συνιστά ένα από τα εμπόδια που περιορίζουν τις δυνατότητες σταθεροποίησης της κρατικής αστικής τάξης». «Αλλά η αντίσταση αυτή είναι μία «στοιχειώδης» μορφή ταξικής πάλης, που δεν μπορεί πραγματικά να επηρεάσει το πρόβλημα (17). Είναι καθ' όλα αξιοσημείωτο και πολύ αποκαλυπτικό το γεγονός ότι, παρά τη σταθερή αναφορά του στην προλεταριακή πρακτική και τα παρόμοια, ο Μπεττελέμ καταλαμβάνεται από άκρα περίσκεψη και καχυποψία όταν έρχεται να εξετάσει α ή τ ό το είδος της «ταξικής πάλης». Ούτε έχει τίποτα να μās πεί για τον τρόπο με τον οποίο η δημοκρατική πρακτική μπορεί να θεσμοποιηθεί – πράγμα που είναι απόλυτα κρίσιμο. Η όλη διάταξη της σκέψης του τον οδηγεί στο να στηρίζεται μάλλον στους «κομμουνιστές» που βρίσκονται στον μηχανισμό της εξουσίας, σε μία μειοψηφία που γνωρίζει τον «ορθό δρόμο» και σε έναν εμπνευσμένο ηγέτη που μπορεί να «κολυμπά ενάντια στο ρεύμα».

Ύπό το Λενινισμό στο Σταλινισμό

ΟΠΩΣ και κάθε άλλος συγγραφέας της Ρωσικής Έπανάστασης, οποιασδήποτε απόχρωσης, ο Μπεττελέμ σημειώνει τη συρρικνούμενη βάση υποστήριξης των Μπολσεβίκων, αφ' ότου έσθθησε η πρώτη λάμψη της επαναστατικής εὐφορίας. «Αλλά πρέπει να πούμε ότι με τον τρόπο που παρουσιάζει αυτό το φαινόμενο, όχι μόνο αποτυγχάνει να προσθέσει κάτι στις γνώσεις που ήδη έχουμε γύρω απ' αυτό, αλλά από πολλές σημαντικές απόψεις τείνει να μειώσει την κατανόησή μας για τη σημασία της. Μπορούμε εδώ να παραθεύσουμε τρία χαρακτηριστικά αυτής της παρουσίσεως, που έχουν ιδιαίτερη σημασία.

ΚΑΤ' ΑΡΧΗΝ, η αποθώωση του Λένιν είναι τόσο μεγάλη ώστε να επισκιάζεται ολοκληρωτικά κάθε άλλος Μπολσεβίκος ηγέτης της περιόδου που συζητάμε. Το θέμα δεν είναι πώς αυτό δεν είναι «τίμιο» ή πώς είναι κακή ιστορία, παρ' όλο που είναι και τα δύο. Πολύ πιο σημαντικό είναι το γεγονός πώς υποτιμά σε μεγάλο βαθμό τη σημασία των συζητήσεων που συνεχίζονταν εκείνα τα χρόνια και του γεγονότος πώς έντατικές και α ή β εν τ ι κ έ ς συζητήσεις, όπου όλες οι αντίθετες πλευρές πραγματικά ά κ ο ύ γ ο ν τ α ν, λάθαιναν χώρα σε στιγμές μεγάλης επαναστατικής κρίσης και πάνω σε θέματα κρίσιμης σημασίας. «Αν όχι ολόκληρο το νόημα αυτού του τρομακτικού γεγονότος, τουλάχιστον το μεγαλύτερο μέρος του, χάνεται στην παρουσίαση του Μπεττελέμ, και μαζί μ' αυτό, και η ορθή εκτίμηση του χαρακτήρα και του ρυθμού της ζωής του Μπολσεβίκου κόμματος, ανάμεσα στο 1917 και στο 1921, ακόμα δέ και λίγο μετά το 1921. Έξ' άλλου είναι ουσιαστικό, για μία σωστή εκτίμηση των τ ε λ ε υ τ α ί ω ν περιόδων, να θυμόμαστε τις συζητήσεις που έγιναν εκείνα τα χρόνια και επίσης το γεγονός ότι τα αὐστηρά μέτρα που πάρθηκαν το 1921 θεωρήθηκαν σαν προσωρινά, σαν κάτι που το απαιτούσαν οι συνθήκες μιάς μεγάλης κρίσης, και δ ε ν έ π ε υ φ η μ ί σ τ η κ α ν σαν ένας μεγάλος θρίαμβος της ενότητας του κόμματος.

ΔΕΝ είναι εκπληκτικό το ότι η σημασία αυτών των συζητήσεων χάνεται στο έργο του Μπεττελέμ και ότι πολύ λίγο ενδιαφέρον δείχνει για τις διάφορες τάσεις μέσα στο κόμμα. Σε τελευταία ανάλυση, αν ο Λένιν είχε πάντα δίκιο, τότε όποιος διαφώνησε μαζί του ή απέτυχε να του δώσει την άμεση και ολόθερμη υποστήριξή του, θά 'πρεπε πάντα να 'χει λάθος. Κάθε τέτοιος αντίπαλος θά 'πρεπε να 'ναι ένοχος για δεξιά απόκλιση, ή για άριστερη, ή για δεξιο-αριστερή, και – ή θά αντιπροσώπευε μικροαστικά στοιχεία, ή αναρχοσυνδικαλιστικά, ή οικονομιστικές τάσεις, ή ό,τιδήποτε – και εν πάση περιπτώσει, δεν θά μπορούσε να μετρήσει σοβαρά. Στον κατάλογο του Μπεττελέμ, ο Τρότσκι αναφέρεται έξι περιπτώσεις και ο Μπουχάριν λίγες περισσότερες, και πρακτικά, κανένα άλλος επαναστάτης εκτός από τον Στάλιν δεν έχει τα προσόντα για να συμπεριληφθεί. Στην πραγματικότητα, οποιοσδήποτε άλλος εκτός από τον Λένιν μόνο φευγαλέα παρουσιάζεται στην εξιστόρηση, και όταν παρουσιάζεται, κρατάει μόνο ένα ρόλο υποστηρικτικού (ή αντιτιθέμενου) στο δράμα στο οποίο ο Λένιν είναι το μόνο διακεκριμένο άτομο. Καί φυσικά με κανένα τρόπο δεν αφαιρούμε τα πρωτεία από τον Λένιν όταν λέμε ότι αυτός είναι ένας παράλογος και παραπλανητικός τρόπος για να γράψει κανείς την ιστορία εκείνων των ετών (18).

ΔΕΥΤΕΡΟΝ, και σε σχέση μ' αυτόν τον τρόπο γραφής, υπάρχει ο χαρακτηρισμός του Μπεττελέμ για το φαινόμενο της «αυτονόμησης» της εξουσίας των Μπολσεβίκων στα άμεσως μετά την επανά-

σταση χρόνια. Αναφέρεται στις φοβερές καταστροφές εκείνων των ετών, στο λιμό, στις αρρώστιες, στους αφανισμούς, στον εμφύλιο πόλεμο, στην ξένη επέμβαση, που είχαν σαν αποτέλεσμα το θάνατο επτάμισι εκατομμυρίων ανθρώπων από τις επιδημίες, την πείνα και το κρύο, και άλλων τεσσάρων εκατομμυρίων από τον πόλεμο. Είναι περισσότερο από σίγουρο πώς όλες αυτές οι περιστάσεις επέφεραν μία δραστική συρρίκνωση της υποστήριξης που είχαν οι Μπολσεβίκοι, τώρα που βρίσκονταν στην εξουσία, μία ισχυρή συγκεντροποίηση μιάς τέτοιας εξουσίας σαν αυτή που κατείχαν και τη σχετική μ' αυτήν εξαφάνιση ή καταστροφή των οργάνων λαϊκής πρωτοβουλίας – συγκεκριμένα των σοβιέτ – που γεννήθηκαν το 1917. Ούτε είναι εκπληκτικό το ότι αυτή η κατάσταση παρήγαγε επίσης μία τέτοια όγκωδη γραφειοκρατία, και σε αριθμούς και σε ισχύ.

ΟΛΟΚΛΗΡΟ αυτό το προτσές έχει μέχρι τώρα τεκμηριωθεί πολύ καλά. «Αλλά ο Μπεττελέμ έχει μία ιδιαίτερη άποψη γι' αυτό. Γι' αυτόν, υπήρχε ήδη εκείνη την εποχή μία κρατική αστική τάξη σε διαδικασία σχηματισμού. Στο τέλος του βιβλίου του, σημειώνει ότι οι περισσότεροι Μπολσεβίκοι χρησιμοποίησαν την έννοια της γραφειοκρατίας και των γραφειοκρατικών παραμορφώσεων σαν ένα υποκατάστατο αυτού που εκείνος ονομάζει ταξική ανάλυση, και ως εκ τούτου βοηθήσαν να συγκαλυφθούν «οι άστικές πολιτικές και ιδεολογικές σχέσεις που εκδηλώνονταν με τη μορφή των γραφειοκρατικών φαινομένων». Δύο σημεία υπάρχουν εδώ. Το πρώτο, καθ' όλα έγκυρο, είναι ότι η «γραφειοκρατία» και η «γραφειοκρατική παραμόρφωση» ύ π ε ρ χ ο ς ι μ ο π ο ι η θ κ α ν στην ανάλυση της Σοβιετικής εμπειρίας και εξυπηρέτησαν σαν μία βολική φυγή από τη σοβαρή κοινωνιολογική ανάλυση αυτής της εμπειρίας. Δεν έπεται όμως ότι το δεύτερο σημείο είναι εξ ίσου έγκυρο. Διότι ο Μπεττελέμ μās ζητά να υιοθετήσουμε τις έννοιες της κρατικής αστικής τάξης και του ταξικού αγώνα αντί για τις έννοιες της γραφειοκρατίας και της γραφειοκρατικής παραμόρφωσης, χωρίς να προβάλλει ούτε την ελάχιστη δικαιώση γι' αυτό. «Ισως θά 'πρεπε να υιοθετήσουμε αυτό το «μοντέλο»: αλλά δεν υπάρχει τίποτα στην εργασία του που να μās δικαιώνει στο να το κάνουμε και, πάνω απ' όλα, ιδιαίτερα σε σχέση με τα πρώτα χρόνια της επανάστασης.

ΑΥΤΟ μέ φέρνει στο τρίτο και, κατά κάποιον τρόπο, στο πιο σημαντικό σημείο απ' όλα. Εντοπίζοντας την κρατική αστική τάξη σε διαδικασία σχηματισμού στην πρώτη περίοδο της επανάστασης, ο Μπεττελέμ προτείνει έναν άμεσο δεσμό ανάμεσα στα πρώτα και στα επόμενα χρόνια και μία σταθερή ανάπτυξη, μία αδιάσπαστη γραμμή που ξεκινάει από το 1917 και συνεχίζεται και που περιλαμβάνει και τον Λενινισμό και το Σταλινισμό σαν μέρος ενός και μοναδικού προτσές.

ΑΛΛΑ αυτό αποτελεί μία θαλαβρά παραπλανητική προοπτική. Διότι υπάρχει τεράστια διαφορά ανάμεσα στα χρόνια του Λένιν και στα χρόνια του Στάλιν. Και λίγα πράγματα είναι πιο σημαντικά στη σοσιαλιστική ιστοριογραφία, από το να οροθετήσει κανείς πολύ καθαρά τη ρ ή ξ η ανάμεσα στο Λενινισμό και το Σταλινισμό, όχι επειδή συμβαίνει να 'ναι πολιτικά βολικό αλλά επειδή αποτελεί ιστορική αλήθεια. Ο Μπεττελέμ κάνει ακριβώς το αντίθετο, για λόγους που διευκρινίζονται στην Εισαγωγή του βιβλίου του και που άφορουν την άποψή του για το ρόλο του Στάλιν.

Σ' ΑΥΤΗ την Εισαγωγή, ο Μπεττελέμ μās λέει ότι ο Στάλιν «επέμενε με άκαμπτη αὐστηρότητα στην εφαρμογή μέτρων που τα απαιτούσαν όχι μόνο οι δικές του προοπτικές αλλά σχεδόν της ολόκληρης του κόμματος, ή όποια περιελάμβανε τα περισσότερα από τα μέλη που αντιτίθονταν στο ένα ή στο άλλο συγκεκριμένο μέτρο» (19). Το ίδιο συνέθη και με τα διάφορα και αλληλοσυγκρουόμενα στοιχεία της αντι-Σταλινικής αντιπολίτευσης: με την εξαίρεση του ενός ή του άλλου «συγκεκριμένου μέτρου», στην π ρ α γ μ α τ ι κ ό τ η τ α συμφωνούσαν με τον Στάλιν. Επιπλέον, «σχεδόν η ολόκληρη» του κόμματος συμφωνούσε μαζί του, γιατί στην πραγματικότητα εφάρμοζε τη «Λενινιστική θέση» του σοσιαλισμού σε μία χώρα και έτσι ανανεώνει την αυτοπεποίθηση του κόμματος και των εργατών (20).

ΑΥΤΟΥ του είδους η γλώσσα μās είναι πράγματι πολύ γνωστή: κάποτε χρησίμευσε για να αποκοιμίσει τις πολιτικές και ήθικες ευαισθησίες σε διαδοχικές γενεές σοσιαλιστών. Ο Μπεττελέμ προμηθεύει άλλα και εξ ίσου εκφραστικά παραδείγματα για τη χρησιμοποίησή της. «Ετσι ο Στάλιν παίρνοντας «Λενινιστικές» θέσεις «συνεισέφερε στο να θέσει σε κίνηση το προτσές ενός μετασχηματισμού γι' αντανάκλαση διαστάσεων, που έπρεπε να δημιουργήσει τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την άμυνα της ΕΣΣΔ και την επιδείνωση των

διαίρεσεων στο ιμπεριαλιστικό στρατόπεδο, που επέτρεψε στη Σοβιετική Ένωση να συνεισφέρει αποφασιστικά στην ήττα του Χίτλερ-ισμού» και ούτω καθεξής (21). Δεν υπάρχει τίποτε εδώ που να δείχνει ότι ο Μπεττελέμ εξέτασε τη δυνατότητα να ήταν ο Στάλιν ένας παράγων που συνέβαλε τεράστια στις καταστροφές που επέπεσαν στη Σοβιετική Ένωση και στο παγκόσμιο σοσιαλιστικό κίνημα, και στην πραγματικότητα στον υπόλοιπο κόσμο, στα χρόνια της απόλυτης εξουσίας του. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι έγιναν «σοβαρά λάθη». Αλλά «στην κατάσταση που βρέθηκε η Σοβιετική Ένωση και το Κόμμα των Μπολσεβίκων στο τέλος της δεκαετίας του '20, τα λάθη που διαπράχθηκαν ήταν πιθανόν ιστορικά αναπόφευκτα» (22).

ΔΕΝ είναι η χυδαία απολογητική του Σταλινισμού που μας ενδιαφέρει περισσότερο εδώ. Ούτε το γεγονός πως ο Μπεττελέμ φαίνεται να πιστεύει ότι η ΕΣΣΔ πήγε από το κακό στο χειρότερο «αφ' ότου πέθανε ο Στάλιν. Πολύ πιο σοβαρή είναι η συγχώνευση στην οποία αναφερθήκαμε πιο πριν, των πρώτων χρόνων της επανάστασης με τα χρόνια του Σταλινισμού. Ο Μπεττελέμ σημειώνει ότι τα «λάθη» που διέπραξε ο Στάλιν αποτέλεσαν ένα «παραδειγματικό μάθημα για το παγκόσμιο προλεταριάτο». Αλλά είναι διδακτικό ν' ανακαλύψουμε ποιο νομίζει πως ήταν αυτό το παραδειγματικό μάθημα: τα λάθη αυτά λοιπόν «τελικά απέδειξαν ότι μερικές μορφές επιθεσης ενάντια στον καπιταλισμό ήταν άπατηλές και χρησιμοποιούν μόνο για να ενισχύσουν την άστική τάξη μέσα στους πολιτικούς και οικονομικούς μηχανισμούς» (23). Θά μπορούσε κανείς να σκεφθεί πως ο σταλινικός κατακλυσμός έδωσε και μερικά άλλα «παραδειγματικά μαθήματα». Αλλά εδώ ερχόμαστε στο κύριο πρόβλημα: «Έτσι, τα μαθήματα που έβγαλε ο Λένιν από την ανάλογη αλλά περιορισμένη εμπειρία του «πολεμικού κομμουνισμού», επιβεβαιώθηκαν» (24).

Η ΕΝΝΟΙΑ ότι υπάρχει κάτι, έστω και απόμακρα ανάλογο, ανάμεσα στην εμπειρία του πολεμικού κομμουνισμού και του Σταλινισμού, είναι μία χονδροειδής διαστρέβλωση της αλήθειας. Πολλά, πολύ καταστροφικά πράγματα έγιναν στα πρώτα εκείνα χρόνια, και σ' αυτά περιλαμβάνονται πολλά που ήταν και σκληρά και άδικα. Και μερικά απ' αυτά πρέπει ν' αποδοθούν απ' ευθείας στον Λένιν. Αλλά δεν υπάρχει τίποτα στην περίοδο κατά την οποία ο Λένιν ήταν ο άρχηγός της επανάστασης, που ν' αρχίζει να μοιάζει με τις μετέπειτα εμπειρίες. Ούτε μπορεί κανείς στα σοβαρά να ισχυρισθεί ότι τα πρώτα εκείνα χρόνια «έστρωσαν το δρόμο» για τα επόμενα. Σε σχέση με το πρόβλημα που μας αφορά εδώ, η έννοια είναι παραπλανητική. Προφανώς, η συγκεντροποίηση της εξουσίας που έλαβε χώρα και το «στρατιωτικό στυλ» που έφθασε να κυριαρχεί στον τρόπο που γίνονταν τα πράγματα, βοήθησαν τον Στάλιν ν' ανεβεί στην εξουσία. Αλλά τό να

τό προεκτείνουμε αυτό, είναι σαν να θαμπώνουμε την τεράστια ποιοτική διαφορά ανάμεσα στις δύο περιόδους, και τό γεγονός ότι χρειάστηκε μία ποιοτικά διαφορετική κατάσταση πραγμάτων για να καταστεί δυνατή η «εξόντωση» και η φυλάκιση εκατομμυρίων ανθρώπων, ή δημιουργία ενός αστυνομικού καθεστώτος που εισέδωσε στα πάντα και που βασίστηκε στο φόβο και την κατάδοση, ή ολοκληρωτική καταπίεση κάθε ίχνους κριτικής του Στάλιν και της πολιτικής του. Αυτό ός ήταν ο Σταλινισμός. Και δέν ήταν χαραγμένος ούτε στη θεωρία ούτε στην πρακτική του Λένιν. Όποιαδήποτε γνώμη κι αν έχει κανείς για τον Λενινισμό, δέν πρέπει, για λόγους απλής ιστορικής ακρίβειας, να τον μεταβάλλει σε προγεννήτορα ή σε πρώτη έκδοση του Σταλινισμού. Κάνοντάς το αυτό, ο Μπεττελέμ δέν προσφέρει καλές υπηρεσίες στο φώτισμα της Σοβιετικής εμπειρίας που τόσο πολύ τό χρειάζονται οι σοσιαλιστές και που ο ίδιος θέλει να μς δώσει. Δέν τό κάνει: απλώς έχει ανταλλάξει ένα ζευγάρι παρωπίδες με ένα άλλο.

Μετάφραση: Βασίλης Καπετανγιάννης

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

● Οί παραπομπές αναφέρονται στο διδύλο του CHARLES BETTELHEIM, LES LUTTES DE CLASSES EN URSS 1917-1923 ('Η πάλη των τάξεων στην ΕΣΣΔ 1917-1923), MASPERO/SEUIL, PARIS 1974.

● Συγκεκριμένα αναφέρονται: η (1) στον πρόλογο και οι άλλες στίς εξής σελίδες κατά σειρά: (2) σ. 42, (3) σ. 40, (4) σ. 397, (5) σ. 19, (6) σ. 118, (7) σ. 117, (8) σ. 19, (9) και (10) σ. 41, ύποσημείωση 1, (12) και (13) σ. 147, (14) σ. 371, (15) σ. 368-9, (16) σ. 49-309-464-465 και εδώ και κει (διάσπαρτα), (17) σ. 147, (19) σ. 36, (20) σ. 37-38, (22) σ. 38, (23) και (24) σ. 39.

● (11) Στο ίδιο, σελ. 146, σημ. 2. Πιο κάτω χρησιμοποιεί τον όρο «κρατική άστική τάξη» με την έννοια του αναπτυσσόμενου στοιχείου του οποίου ή «γραφειοκρατία» του κράτους και του κόμματος αποτέλεσαν τό ξυμβρο στίς πρώτες μέρες της Έπανάστασης. Και παραπέρα την προσδιορίζει σαν τό «διευθύνον τμήμα» που έχει στη διάθεσή του τό σύνολο ή τό ουσιαστικό μέρος των μέσων παραγωγής, και όπου αυτά ενεργοποιούνται στη βάση καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής, και όπου αυτά ενεργοποιούνται στη βάση καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής (ιδιαίτερα στον καπιταλιστικό καταμερισμό της εργασίας)» σελ. 279-80.

(18) Για μία διδακτική σύγκριση με τη διαπραγμάτευση του θέματος από τον Μπεττελέμ, βλέπε τό δεύτερο μέρος του διδύλου του MARCEL LIEBMAN LENINISM UNDER LENIN. Ο Λενινισμός την εποχή του Λένιν, Λονδίνο 1975.

● Όλες οι υπογραμμίσεις υπάρχουν στα κείμενα που αναφέρονται εκτός από αυτή της υπ' αριθ. 24 παραπομπής, που έγινε από τον συγγραφέα.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΤΟΝ ΘΡΥΛΟ των 'Ολυμπιακών αγώνων, με μοντέρνα φόρμα, θέλησε ο Πιέρ ντε Κουμπερντέν να επαναλάβει, σά σύμβολο της αδελφότητας των λαών ενάντια στις διακρίσεις:

- Πολιτικές
- Φυλετικές
- Θρησκευτικές

ΑΛΛΑ, από πολύ νωρίς, οι 'Ολυμπιακοί, αποδείχτηκαν ένα απλό παράθυρο, στο οποίο εμφανίστηκαν τὰ ἔθνη σὲ ἀναζήτηση αἰγλης ἢ πολιτικῆς ἀναγνώρισης ἢ τουλάχιστον μιᾶς καλῆς διαφήμισης, σὴν ὁποία δένονται μεγάλα οἰκονομικο-πολιτικά συμφέροντα.

ΜΟΝΟ οἱ πρῶτοι μοντέρνοι 'Ολυμπιακοί πέτυχαν, καλὰ ἢ ἄσχημα, νὰ μείνουν ἀρκετὰ ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τὰ διάφορα αἰσχροκερδῆ συμφέροντα. Χάρη στὸ γεγονός ὅτι οἱ ἀγῶνες ἦταν λίγο διαφημιζόμενοι (ἢ τουλάχιστον λιγότερο ἀπὸ σήμερα), οἱ ἀθλητὲς ἀντιπροσώπευαν περισσότερο τὸν ἑαυτὸ τους παρὰ αὐτὴν ἢ τὴν ἄλλη σημαία. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς συμμετέχοντες, ἔφτασαν σὴν Ἑλλάδα καὶ μὲ τὰ πόδια ἀκόμα, γιὰ νὰ βρεθοῦν κατόπιν ἀποκλεισμένοι γιὰ διήθεν «ἐπαγγελματισμό», ὅπως ὁ Ἰταλὸς Κάρλο Αἰρόλντι, πὺν κατηγορήθηκε, γιὰτὶ εἶχε δεχθεῖ στὸ παρελθὸν ἐπαθλα σὲ λεφτά.

ΑΡΚΕΣΑΝ ὅμως τέσσερα μόνο χρόνια, γιὰ νὰ φτάσουμε στοὺς πρῶτους 'Ολυμπιακοὺς - παζάρι τῶν οἰκονομικο-διαφημιστικῶν συμφερόντων:

● Στὸ Παρίσι, τὸ 1900, οἱ ἀγῶνες εἶναι πιὰ δεμένοι στὸ καπιταλιστικὸ κάρο τῆς διεθνοῦς ἐκθέσης καὶ γίνονται μιὰ διαφημιστικὴ προέκταση, χρησίμη μόνο στὸν ὑπόκοσμο τῶν «μπίζνεσμεν», πὺν ἐκεῖνη τὴ περίοδο ἔδεναν κι ἔλυναν σὴ γαλλικὴ πρωτεύουσα.

● Τὸ 1904 περνάμε σὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ Ἀτλαντικοῦ, στὸ Σαίν - Λουῖς. Ξανά ἐδῶ, ὅλα λειτουργοῦν κάτω ἀπὸ τὴ σημαία ἐνὸς ἄλλου καπιταλιστικοῦ κάρου: τῆς LOUISIANA PURCHASE EXHIBITION, πὺν γιορτάζει τὰ ἑκατὸ χρόνια τῆς ἑνώσεως τῆς Λουϊζιάνας μὲ τὴς ΗΠΑ. Αὐτοὶ οἱ ἀγῶνες παίρνουν καὶ μιὰ κωμικοτραγικὴ μορφή, περνώντας σὴν ἴστορία ὡς «ANTHROPOLOGICAL DAYS», γιὰτὶ ὁργανώθηκαν ἀγῶνες γιὰ πυγμαίους καὶ διάφορους ἰθαγενεῖς, πὺν θὰ ἔπρεπε νὰ προσελκύσουν τοὺς θεατὲς, ὅπως στὸ τσίρκο.

● Τὸ 1908 παρουσιάζονται σὴ σκηνὴ τῶν 'Ολυμπιακῶν καὶ οἱ ἐθνικὲς ἀντιπροσωπείες. Πέφτουν ἔτσι, ὡς ἕνα θεῆμα, τὰ διάφορα διαφημιστικὰ συμφέροντα (οἱ ἀγῶνες δὲν συνδυάζονται πιὰ μὲ τὴς διεθνεῖς ἐκθέσεις, γιὰτὶ οἱ ὁργανωτὲς βλέπουν πὺς ἔτσι δὲν τραβοῦν κόσμο), ἀλλὰ αὐξάνονται τὰ πολιτικά. Ὁ ντὲ Κουμπερντέν μιλώντας σὲ μιὰ ἐπίσημη τελετὴ εἶπε:

«Ἄν πραγματικὰ ὑπάρχει ἡ μετεμφύλιση καὶ μπορῶ πραγματικὰ νὰ γυ-

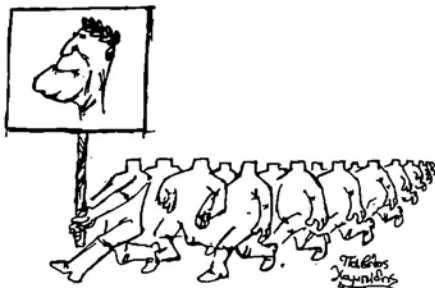
Τὸ παζάρι τῶν 'Ολυμπιακῶν ἀγώνων

Τὸν
Dario Fornari
Maurizio Centili

ρίσω σὴ ζωή, ποῖος ξέρει, ἴσως θὰ δούλευα γιὰ νὰ καταστρέψω αὐτὸ πὺν πάλαιψα νὰ δημιουργήσω».

● Ἰσως, ὅμως, μόνο μὲ τοὺς ναζιστικούς 'Ολυμπιακοὺς τοῦ 1936, βγαίνουν πιὰ σὴν ἐπιφάνεια, ποῖα καὶ πόσα πολιτικὰ συμφέροντα ἔχουν δεθεῖ μὲ τοὺς ἀγῶνες. Στὴν Ἰταλία, ὁ Μουσολίνι εἶναι «ὁ νόμος». Στὴν Ἰσπανία, ἡ λαϊκὴ ἀντίσταση ἀρχίζει νὰ ὑποχωρεῖ μπροστὰ στὸν τεραστὶο πολέμικὸ μηχανισμό, πὺν δρᾷ πίσω ἀπὸ τὸν Φράνκο. Οἱ ἰταλικὲς ἐφημερίδες μιλοῦν γιὰ «τελετὲς τῆς νεότητος» καί, ὅπως εἶναι λογικὸ, ἐπαινούν τὴν ὁργανωτικὴ μηχανὴ πὺν στήσανε οἱ «Γερμανοὶ καμαράτσι»... Γιὰ τὸ Χίτλερ, αὐτοὶ οἱ 'Ολυμπιακοὶ ἦταν μόνο ἡ πλατφόρμα γιὰ νὰ προπαγανδίσαι τὴ νέα του ἔξουσία καὶ τὸ φυλετικὸ παζάρι τῶν ναζιστῶν, πὺν ἔκαναν τὸ σπὸρ νὰ ξεπέφτει ἀπὸ τοὺς λόγους καὶ ἀπὸ τὰ κηρύγματα πὺν ὁ Γκαϊμπελς σκορπίζει δεξιά καὶ ἀριστερὰ καὶ στὰ ὁποῖα λέξεις ὅπως «πατρίς», «θρησκεία», «τιμή», «ἰσχύς», «θάρρος», «ἀνδρισμός», δὲν τελειώνουν... Οἱ Ἰταλοὶ ἀθλητὲς μόλις φτάνουν, βρίσκουν τὸν Δήμαρχο νὰ τοὺς ὑποδέχεται μὲ αὐτὰ τὰ λόγια: «εἴστε ἡ δύναμη τοῦ Μουσολίνι»!... Καὶ μπορεῖ ὁ Ὅργουενς (τοῦ ὁποῖου τὸ χέρι δὲν ἔσφιξε ὁ Χίτλερ), μαῦρος βορειοαμερικανός, νὰ κέρδισε 4 χρυσὰ βραβεῖα, διαψεύδοντας ἔτσι τὴν ἀθλητικὴ ἀνωτερότητα τῆς ἀρίας φυλῆς (σὴν ὁποῖα εἶχε βασισθεῖ ἡ ναζιστικὴ προπαγάνδα), ἀλλὰ ὁ ναζισμὸς εἶχε πάλι βγεῖ κερδισμένος ἀπ' αὐτοὺς τοὺς 'Ολυμπιακοὺς, σπάζοντας τὴν πολιτικὴ του ἀπομόνωση.

● Μεταπολεμικά, τὸ 1952, στὸ Ἑλσίνκι παρουσιάζονται καὶ οἱ σοσιαλιστικὲς χώρες, προσπαθώντας ἔτσι νὰ σπάσουν τὸν ἀποκλεισμό στὸν ὁποῖο τὶς εἶχαν ρίξει. Συγχρόνως βλέπουμε νὰ

θριαμβεύει καὶ ἕνα καινούριο φαινόμενο, ὁ «πρωταθλητισμός», πὺν στοὺς 'Ολυμπιακοὺς ἀγῶνες τῆς Μελβούρνης ἐπικυρώνεται ἐπιστημονικά: γιανοί, βιολόγοι, φυσιολόγοι, διαιτιστές, χημικοί, ὅλοι σὴν ὑπηρεσία τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος, τὸ Ρεκὸρ! Τὰ ρεκὸρ σπάζονται, ἀλλὰ μαζί τους καταστρέφεται καὶ τὸ σπὸρ, καταστρέφεται ὅτι αὐτὸ ἄφηνε σὴ φαντασία, τὴ δημιουργικότητα, τὴ διασκέδαση. Ὁ πρωταθλητὴς εἶναι πιὰ ἕνα κράμα προπόνησης - δύναμης - τεχνικῆς. Οἱ στυλίστες, οἱ τύποι, τὰ ξαρκάδια ἀρχίζουν νὰ σκοτώνονται ἀπὸ τὰ ρομπότ, ἀπὸ τὴν εἰδίκηυση, ἀπὸ τὴ μηχανοποίηση τοῦ ἀθλήματος.

● Στὴ Ρώμη, τὸ 1960, εἶναι ἡ εὐκαιρία τοῦ τριτογενοῦς τομέα: τῆς μαφίας τῶν οἰκοδομῶν. 34 δισεκατομμύρια λιρέτες γιὰ κατασκευές, πὺν στὸ τέλος θὰ μείνουν στοὺς λίγους προνομιούχους. Οἱ παράγκες δίπλα στὸ στάδιο, σκεπάζονται ἀπὸ μεγάλες διαφημιστικὲς ἀφίσες, γιὰ νὰ μὴ ἐνοχλήσουν τὰ μάτια τῶν τουριστῶν. Θὰ φθάσει, πιὸ ἀργά, μιὰ καλοκαιρινὴ βροχούλα νὰ ξεσκεπάσει τὶς βρωμοδουλειὲς τῶν οἰκοδομικῶν ἐταιριῶν: ἡ βία 'Ολύμπια βούλιαξε καὶ ἡ καινούργια «'Ολυμπιακὴ» γέφυρα καταβυθίστηκε στὸν Τίβερε (τὸ διπλανὸ γεφύρι τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς δὲν ἔπαθε τίποτε!).

● Στὸ Τόκιο, ὅμως, μετὰ ἀπὸ τέσσερα χρόνια, ἡ αἰσχροκέρδεια καὶ ἡ σπατάλη φτάσανε σὲ ὑψηλὴ βιομηχανικὴ προγραμματισμὸ: 2.000 δισεκατομμύρια γιὲν γιὰ νὰ κατασκευαστοῦν παλαιότερες, μπαγκαλόους, δλόκληρες συνοικίες, γιὰ νὰ ἀποξηρανθεῖ ἕνα ἔλος, νὰ δημιουργηθοῦν καινούργιες γραμμὲς τοῦ ἠλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου κ.λπ. Μετὰ τὴ λήξη τῶν ἀγώνων, πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ ἔργα κατεδαφίστηκαν, «γιατὶ δὲν χρειαζόντουσαν πιὰ», ὅπως δήλωσε σὶς ἐφημερίδες ὁ δήμαρχος τῆς πόλης.

● Ὅσο γιὰ τὴν ἐκλογὴ τῆς πόλης τοῦ Μεξικοῦ (1968), νὰ πει κανεῖς ὅτι ἦταν καταστρεπτικὴ, εἶναι λίγο: τὸ ὑψόμετρο ἔλεγε 2.000 μέτρα πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα, πὺν σήμαινε γιὰ τὴ βιομηχανία πρωταθλητῶν τρομακτικὲς προπονήσεις, γιὰ νὰ συνηθίσει ὁ ἀθλητὴς. Ἐπειτα, ἡ προσπάθεια ἦταν πολὺ μεγάλη γιὰ ἕνα κράτος περιφερειακοῦ καπιταλισμοῦ: ἐνῶ τὸ μπαλόκι τοῦ σπὸρ-θεάματος φούσκωνε, πολλοὶ ἔκαναν πὺς ξεχνοῦσαν τὰ ἀρχαῖα καὶ ἄλλα προβλήματα τοῦ μεξικάνικο λαοῦ. Ὅμως, οἱ φοιτητικὲς πρωτοπορίες προκάλεσαν τὴ διεθνὴ κοινὴ γνώμη - καὶ τὴν ἀστυνομία. Μιὰ βδομάδα διαδηλώσεων ἐναντίον τοῦ καθεστώτος, ἔληξε σὸ αἷμα τῆς «πλατείας τῶν τριῶν πολιτισμῶν»: τριακόσιοι νεκροί, ἐργαζόμενοι, φοιτητὲς, νέοι, ἔβαψαν μὲ τὸ αἷμα τους τὰ ὑποκριτικὰ βραβεῖα τῆς «εἰρήνης» καὶ τῆς «ἀδελφότητος»!... Μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ σκάνδαλο, οἱ μαῦροι βορειοαμερικανοὶ βρῆκαν τὸ κουράγιο νὰ καταγγείλουν τὴν ἐκμετάλλευση τῶν μειονοτήτων σὶς ΕΠΑ (πὺν χρειάζονται μόνο γιὰ νὰ κερδίζουν βραβεῖα).

•τηλεόραση•

«60 λεπτά χωρίς... τσίπα»

Μήπως ξέρουν τί ζητούν;
Μήπως ξέρουνε τί θένε;
γράφεις δράματα γελούν
γράφεις κωμωδίες κλαίνε.
Σκώκος.

Του Γιάννη Κακουλίδη

Ίούλης. 'Ο κόσμος ψήνεται. Κοντά σ' αυτά να σέ τσουρουφλίζουν τα όσα ανατριχιαστικά πυρπολούν το συναίσθημα, τη λογική και τις πολιτικές σου ευαισθησίες: Καμπάλα, Λεονάρδος, Λίβανος, ό 330... "Όμως καλοκαίρι! Κάποια άχρογιάλια σέ προκαλούν. Κι έσύ να ψήνεσαι. 'Από τη ζέστη, από τα συμβαίνοντα, από την τσαντίλα σου που δεν έχεις τη θάλασσα σάν άλλους...

Κυριακή 10 τὸ δράδυ. 'Ανοίγεις την τηλεόραση (ή ζέστη, ζέστη) κανάλι 5 καί... παγώνεις. Μιά ακόμα παραγωγή του 'Αλέκου Σακελάριου. Με ώραία σκηνικά των κ.κ. Τάκη και Πῶλ Νικολαΐδη. Με σκηνοθεσία (;) του κ. Χρυσοδόργη. Με μουσική του κ. Λυκούργου Μαρκέα. Με χορογραφίες του κ. Τάκη Σαγιῶρ. Με κείμενα των κ.κ. Μιχαηλίδη, Παπαπέτρου, Σακελάρη, Χριστοδούλου, 'Ελευθερίου, Βασιλειάδη και φυσικά Σακελάριου. Καί ή πρώτη... κρυάδα σέ διαπερνά:

'Ο κ. Γκιωνάκης στήν ὀθόνη μιμείται έναν κρετίνο. Βγάξει τη γλώσσα του, του τρέχουν τα σάλια, ή φωνή του βγαίνει άπ' τη μύτη, θαρρείς και τὸν έμποδιζει τὸ διάφραγμα, καί αυτόματα θυ-

μάσαι ένα ρόλο που μ' έπιτυχία έπαιξε πριν δώδεκα χρόνια στήν κινηματογραφική ταινία «Κίτρινα γάντια» του κ. Σακελάριου. 'Ο κ. Σακελάριος, φαίνεται, πῶς κι όταν δεν τα καταφέρνει άλλο, δεν τὸ βάζει κάτω. Ξαναξεσταμένα μακαρόνια όχι για τούς πεινῶντας αλλά για όλους εμάς τούς άφελείς που τρώμε ό,τι μάς σερβίρουν. Κι ό κ. Σακελάριος τί φταίει; Αὐτὸς άπλῶς σερβίρει. 'Ο έστιάτορας όμως (διάβαζε YENEΔ) δεν φοβάται τήν... άγορανομία ή έστω τήν όργή της πελατείας του;

Κι ή ψυχρολουσία συνεχίζεται. Μιά πλειάδα ήθοποιῶν ('Αννα Μαντζουράνη, Π. Χατζηκουτσέλης, Νέλλη Γκίνη, Γιάννης Μιχαλόπουλος, Β. Παπᾶ, Μ. Δεστούνης και Ζάν Ρομπέρ (!) φλυαρούν άκατάπανστα και λένε και λένε και δεν λένε τίποτα.

Καί ξάφνου κάτι οὐδέν τερρα πλάσματα εμφανίζονται και κουνάνε πάνω τα χεράκια κάτω τα χεράκια, φέρνουν βόλτες και κάνουν τσαλίμια καταξεφτελίζοντας τὸν ὑπέροχο πυρρίχιο χορό μας. Καί μέσα σ' όλα ή κ. Λουΐζα Μελίντα να χτυπά τα χρυσά της τακουνάκια στὸν ὑποτιθέμενο ποντιακό (που είναι

άποκλειστικά χορός άντρῶν). Αίσχος.

"Όμως ή άτραξιὸν συνεχίζεται. 'Η κ. Δούκισσα άναφωνεί: «έπαθα τήν πλάκα της ζωής μου... και τη ζωή μου για σένα, για πάρτη σου τη χαλάμισα.» 'Οασαα!!

"Όμως ή συνέχεια μάς αποζημιώνει. Τὸ σκηνοθετικό εύρημα που ακολουθεί είναι και πρωτότυπο αλλά και έξοχως καλλιτεχνικό.

'Ενα multiscreen (πολλές ίδιες εικόνες μαζί) με τη μπότα και τὸ μπούτι (τὸ καλύτερο στοιχείο της έκπομπής) της κ. Μπρόγιερ.

Καί οί ήθοποιοί μπουρδολογούν άνερευθιάστως. Οί άδελφοί Κατσάμπα τραγουδᾶν τὰ δικά τους καί ή κ. Δούκισσα άναρωτιέται «Ποιός... καλὸ ποιὸς Θανάσης ποιὸς και σπάσε τὸ ταχύτερο». 'Οπα!! Κι εμείς στίς ὀθόνες να βλέπουμε και να τουρτουρίζουμε καλοκαίρι καιρό.

Καί τώρα ρωτᾶμε. Γιατί όλα αυτά; Δεν ὑπάρχει τσίπα στήν YENEΔ; Δεν ντρέπεται ό κ. Σακελάριος τὸ (ας πούμε) εὐπρόσωπο (όχι τηλεοπτικό) παρελθόν του;

Θέλουν να δώσουν έπιθεώρηση; 'Ας κάνουν μιᾶ βόλτα μέχρι τὸ Παγκράτι. 'Εκεί που τὸ 'Ελεύθερο Θέατρο θριαμβεύει με τὸ «Τράμ τὸ τελευταίο». 'Εκεί που ή ρωμείκη ὁμοφυλία ξαναζει καί βλέπει μέσα άπ' τὸ άδίστο τρανταχτὸ γέλιο της τὸ πραγματικό πρόσωπό της, καί χειροκροτεί, καί θυμάται, καί σκέφτεται, καί ὀργανώνει τ' αὐριανὸ της περπάτημα. (Κάποιοι θα μάς χαρακτηρίσουν κουλτουριάρηδες). Καιρός πια να κοπεί με μαχαίρι ό Γόρδιος. 'Ισαμε δῶ.

'Ο γράφων αισθάνεται πραγματική συντριβή που στήν έπιμονή του να προτάσσει τις άρνητικές εκτιμήσεις του (μπᾶς και

τσιγκλιστεί κανένας) δεν απέδωσε «τίς τιμές» που δικαιούνταν ὅσοι δούλεψαν για τὸ πραγματικά πολὺ καλὸ σήριαλ «'Ο Χριστὸς ξανασταυρώνεται», που τέλειωσε πριν από ένα μήνα. 'Εστω και καθυστερημένα, συγχαίρει τόσο τήν παραγωγὸν εταιρία όσο και τὸν σκηνοθέτη κ. Γεωργιάδη, τὸν διασκευαστή κ. Περγιάλη και σφίγγει - καθενὸς ξεχωριστᾶ - τὸ χέρι τῶν ήθοποιῶν. Εὐχεται δέ, στὸ μέλλον, να βρίσκεται στήν ίδια εὐτυχὴ θέση για κάθε μιᾶ από τις έκπομπές της τηλεψίας μας.

Κι ό «Λάμπρος»;

Σέ προηγούμενο τεῦχος (τὸ 49) γράψαμε για «τὴν τριανδρία της YENEΔ που άποφασίζει καί... έκτελεί». 'Ανάμεσά τους, ήταν ό αντισυνταγματάρχης άρχικτηνίτρος Μάριος Βαληνδράς ή Μάριος Βαλέρης - φιλολογικὸ ψευδώνυμο.

Χειροπιαστὸ παράδειγμα «έκτελέσεως» ό ... άποκεφαλισμός του «Λάμπρου» του Διονύσιου Σολωμού, με τὸ αἰτιολογικὸ ὅτι βρίσκεται «έκτὸς του κλίματος και πλαισίων τῶν έπιλεγόμενων διά τὸ τηλεοπτικὸν ήμῶν πρόγραμμα θεμάτων».

Αὐτὴ ή άπάντηση δόθηκε στήν ήθοποιὸν 'Αγνή Βλάχου, που πρότεινε τήν τηλεοπτικὴ διασκευή του «Λάμπρου», γραμμένη από τὸν Γιώργο Χαραλαμπίδη. Τὴν ὑπογράφει ό κ. Βαληνδράς. Κι ό Γ. Χαραλαμπίδης δικαιολογούμενα - σέ διαμαρτυρία του πρὸς τὸν τύπο - συγχαίρει αὐτοὺς που «είχαν τὸ θάρρος» να ὑπογράφουν τέτοια άπόφαση. Θάρρος, ή...

αντί

- Τὸ ΑΝΤΙ • ἀποκαλύπτει
- Τὸ ΑΝΤΙ • ἐξηγεῖ
- Τὸ ΑΝΤΙ • πληροφορεῖ ἀντικειμενικά
- Τὸ ΑΝΤΙ • ἀναζητεῖ τὴν ἀλήθεια

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΧ. 20

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ :

ἐτήσια ἐσωτερικοῦ	δρχ.	520
ἐξάμηνη »	δρχ.	260
ἐξάμηνη ἀπλὴ γιὰ Εὐρώπη ἢ Ἀμερικὴ. δολ.		10
» ἀεροπ. Εὐρώπης.....	δολ.	13
» ἀεροπ. Ἀμερικῆς.....	δολ.	17

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ : «ΑΝΤΙ», Δημοχάρους 60, Ἀθήνα, 601.

ΕΝΑ ΚΟΜΜΑΤΙ τοῦ «Ἀντί»

τῆς βελτίωσης

τῆς ἐπιτυχίας

τῆς ἀνάπτυξης

ΕΙΝΑΙ ΣΤΑ ΧΕΡΙΑ ΣΟΥ

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

ΤΟ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ

Ο Θεσμός του Καλλιτεχνικού Επιμελητηρίου, πραγματικός αντιστασιακός άθλος, όπως το ονομάσαμε κάποτε, που βγήκε απ' την έντονη δράση των καλλιτεχνών, με παλιούς και νέους τίτλους, ύστερα από κάποιαν οδυνηρή σε καθυστερήσεις και ταλαντεύσεις πορεία, γνώρισε επί τέλους μιὰ μονιμότερη διατύπωση του. Σε δυο τουλάχιστον περιόδους, έγκυροι αντιπρόσωποι των ιδίων των καλλιτεχνών, συζήτησαν προσωπικά με τους αρμόδιους παράγοντες της πολιτείας, μία προς μία, τις διατάξεις και μαζί τις μορφές των σχέσεών τους μαζί τους, το όξύτερο δηλαδή πρόβλημα που έπρεπε ν' αντιμετωπιστεί. Οί ενδιαφερόμενοι πρόβαλλαν πάντα, επίμονα κι αποτελεσματικά, την αντίστασή τους στη δημιουργία διοικητικών μορφών, που θα αποτελεμάτωναν αντί να λύσουν τὰ προβλήματά τους. Από τὰ άπολεπτά θὰ εξαρτιότανε, σέ μεγάλο μέρος, ή επίλυση ζωτικών επαγγελματικών τους ζητημάτων. Τώρα, τó σχετικό νομοσχέδιο κατατέθηκε από την κυβέρνηση στη Βουλή. Αφού κατατέθηκε στη θερινή «μικρή Βουλή», δέν θά περάσει από άκόμη ένα στάδιο διαμόρφωσής του, δηλ. την έπεξεργασία του στην κοινοβουλευτική επιτροπή. Έλπίζουμε, όμως, πως και μέσα στη «μικρή Βουλή», θά βρεθούν αντιπρόσωποι που θά αισθανθούν τη σημασία του, θά τó κρατήσουν και θά τó συζητήσουν σε μιάν υπεύθυνη διαδικασία. Θά προτείνουν και τις τροποποιήσεις που μπορούν να τó βελτιώσουν. Γιατί είναι άκόμα μακριά απ' τó να μπορεί να θεωρηθεί άμεμπτο. Κι ελπίζουμε, τότε, τó θέμα ν' αντιμετωπιστεί με ύψιστο κοινωνικά κριτήριο. Γι' αυτό πρέπει να δράσουν πάλι οί ίδιοι οί καλλιτέχνες, στο στάδιο τούτο, που είναι τó πιο καθοριστικό. Τό κέρδος τους νομίζουμε πως θά τó καθορίζει ό δαυμάς, που θά πετύχουν ώστε να μπορούν να ελέγχουν οί ίδιοι τὰ προβλήματά τους, και ν' άποφεύγουν τó ανεξέλεγκτο και τó άγνωστο που συνεπάγεται ή εξάρτησή τους απ' τους κρατικούς φορείς σε κάθε περίπτωση. Οί καλλιτέχνες γνωρίζουν πια και την αποτελεσματικότητα της δραστηριοποίησής και της ένότητας μέσα στις γραμμές τους, που άς ελπίσουμε πως την πέτυχαν όριστικά. Για τὰ όπλα αυτά δέν θά χρειαστούν μόνο για τη συμπλήρωση του νομοσχεδίου, μά κυρίως και για την εφαρμογή του. Έχουν άρκετό δρόμο να διανύσουν άκόμα, μά οί ένδείξεις είναι πια ένθαρρυντικές.

Γ.Π.

Ο Δημήτρης Βουτσινάς

Τό «ΑΝΤΙ» τυπωνόταν όταν μαθεύτηκε ό θάνατος του δημοσιογράφου Δημήτρη Βουτσινά, 22 χρονών. Γιός του οικονομικού διευθυντή της «Ακροπόλεως» άρχισε πολύ μικρός κι από τὰ πρώτα βήματα τη δημοσιογραφία, κι ήταν ήδη ένας φτασμένος συνάδελφος.

Θυμάμαι, στην πρώτη κατάληψη της Νομικής ('73), την έκπληξή μου όταν τον είδα, στη σκάλα, κοντά στην ταράσσα, ανάμεσα στους φοιτητές - ήταν πρωτοετής τότε.

- Τί θές εδώ; τον ρώτησα κι αυτόδρημα πρόσθεσα: Θές να φύγεις;

Κοκκίνισε και μου άπάντησε:

- Μά, δέν ήρθα τυχαία. Ξέρω τί κάνω... Μόνο λέστε το στον

πατέρα μου να ξέρει. Άν συμβεί τίποτα...

Και συνέβη. Στην έξοδο, τον κτύπησαν στο κεφάλι. Στο κεφάλι τον κτύπησαν και στα γεγονότα της 23 Ιούλη ('75) όταν - δημοσιογράφος πια - έκανε τó επαγγελματικό του καθήκον. Έπαθε

διάσειση... Ο θάνατός του όφείλονταν σε έγκεφαλικό επεισόδιο.

Ευγενικός, πρόθυμος, καλοσυνάτος, μ' ένα χαμόγελο μόνιμο - αυτή την εικόνα κρατάμε όσοι τον γνωρίσαμε, έστω και λίγο...

Κ.Ν.Π.

Τα παιδιά της Κύπρου καταγγέλλουν

Με άφορμή μιὰ έκθεση, ξανάρχεται στη συνείδηση του επισκέπτη τó Κυπριακό, σ' ένα επίπεδο πιο άμεσο και πιο ανθρώπινο από τις έπίσημες ένημερώσεις και έκδηλώσεις.

Η έκθεση, που με πρωτοβουλία της Κίνησης Δημοκρατικών Γυναικών άνοιξε την περασμένη Κυριακή στην πλατεία της Καισαριανής, και από τη Δευτέρα συνεχίστηκε στα γραφεία της κίνησης, φιλοξενεί 82 αυθεντικά παιδικά σχέδια με θέμα την εισβολή και την προσφυγιά, φτιαγμένα στην Κύπρο από κυπριωτάκια 5-12 χρονών.

Και δέν είναι ή παιδική ευαισθησία ή άγνότητα που δικαιολογούν τη σύντομη άνάλυση που θά άκολουθήσει. Είναι αντίθετα, ή ώριμότητα και ή πολιτική συνειδητοποίηση κυρίως που εκφράζεται σε πολλά απ' αυτά τὰ σχέδια (μην ξεχνάμε φυσικά την ηλικία τους). 82 σχέδια, διάφορες ηλικίες, διάφορες τεχνικές (ζωγραφικά, ψηφιδωτά, κολλάζ, χαρτακιά, σχέδιο με μολύδι), και κάθε παιδί έδωσε με τó έργο του την πληροφόρηση που μπορούσε ή που ήθελε.

Τα πιο πολλά εκφράσανε τó δίωμα - σόκ που τὰ σημάδεψε: τρόμος - βία - θάνατος - προσφυγιά: Γνωστά στοιχεία και τὰ μόνα άλλωστε που μέχρι τώρα έχουμε έντοπίσει και σχολιάσει σε παρόμοιες εκθέσεις.

Τό «άλλο», εκείνο που δέν φά-

ΓΙΑ ΤΟΝ ΡΙΤΣΟ

Κυκλοφόρησε τó διπλό τεύχος (Μάρτης - Ιούνης) των «ΑΙΟΛΙΚΩΝ ΤΡΑΜΜΑΤΩΝ», αφιερωμένο στον Γιάννη Ρίτσο. Τιμώντας τὰ πενήντάχρονα της παρουσίας του στα ελληνικά γραμματα και τὰ σαραντάχρονα τοι «Επιτάφιου», τó αφιέρωμα αυτό είναι τó κορύφωμα και ή σύνοψη των τιμητικών έκδηλώσεων για τον ποιητή.

Στό τεύχος αυτό περιλαμβάνονται κριτικές για τó έργο του Ρίτσου, απ' όλα τὰ μέρη του κόσμου, προβάλλοντας έτσι την άπήχηση και την άκτινοβολία του ποιητικού του έργου, και κλείνει με μιὰ αναλυτική ξένη διβλιογραφία. Για τους μελετητές τοι έργου του ποιητή, τó τεύχος άποτελεί πολύτιμο βοήθημα.

νηκε να προσέξαι ως τώρα, και δέν τó τονίσαμε όσο θά έπρεπε, είναι ότι μερικά απ' αυτά τὰ παιδιά, πήγανε πολύ πα-
ρα πέρα...

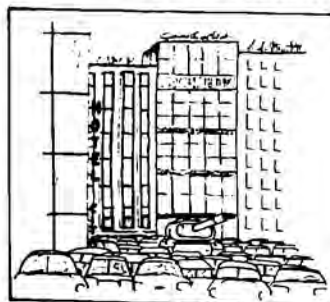
Δώσανε την άποψή τους για τó τί έγινε και γιατί και δηλώσανε τη θέση τους πάνω σ' αυτό.

Και είναι χαρακτηριστικό ότι «έτσι τὰ παιδιά (διαφορετικά σχολεία, διαφορετικές ηλικίες), διαλέξανε ό λα την πιο λιτή τεχνική, εκείνη με τη λιγότερη «καλλιτεχνική» γλυστρία: τó σχέδιο με μολύδι (τίποτα που να περισπά από τó θέμα - μήνιμα).

Μέσα σ' ένα κομμάτι χαρτί, καταγράφανε συνθετικά και ολοκληρωμένα και καθαρά εικαστικά, τó «Κυπριακό». Κατονομάσανε τους υπαίτιους (έμμεσους και άμεσους), άναγνωρίσανε τη σχέση ανάμεσά τους, έκτιμήσανε τους συσχετισμούς δύναμης Κύπρου - εισβολέων, τάντε φάντο άποτελέσματα της εισβολής, και τη στάση του συνειδητοποιημένου κυπριακού λαού προς αυτό που έγινε.

Και όλα αυτά, με μιὰ καθαρή και πλατιά πολιτική ματιά, με σωστή άπόδοση ευθύνων και τολμηρή καταγγελία των υπευθύνων, με φανερή άγωνιστική διάθεση, χωρίς συναισθηματικότητες, χωρίς ήττοπάθειες. Κι είναι παιδιά αυτά που 'καναν τέτοια έργα - γύρω στα 12. Αυτά άκριβώς τὰ παιδιά που χρειάζεται ή Κύπρος και που είναι φανερό ότι τὰ έχει και τὰ μεγαλώνει με τη συνειδητότητα και την άπολαυστικότητα που άπαιτεί ό δίκαιος άγώνας τοι νησιού.

ΣΟΦΙΑ ΣΒΟΡΩΝΟΥ

ΠΙΑΣΤΗΚΕ τόν Σεπτέμβριο του 1945, στο Φανάρι Καρδίτσας. Ήταν 20 χρονών. Καταδικάστηκε για φόνο (που δεν έκανε) σε ισόβια. Βγήκε το 1971... Έμεινε στη φυλακή – μαζί με τόν συγκατηγορούμενό του Κώστα Παλιόπουλο – περισσότερο από κάθε άλλον πολιτικό κρατούμενο. Γύρισε όλες τις φυλακές της χώρας, έζησε το μεγαλείο και το δράμα τής μοναδικής ζωής, κατάγραψε στόν «Κορυδαλλό» το 1970. Έτσι, δόθηκε το διβλίο «ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ» (έκδ. «ΑΤΕΡΜΩΝ», Αθήνα, 1976) τού Παναγιώτη Καλόγερογιάννη.

Με λίγες γραμματικές γνώσεις, γράφει άπλά, μερικές φορές μ' αγγέλεια, κάθε περιστατικό – μικρό ή μεγάλο. Μερικά σημεία τού διβλίου τον (που δεν είναι, στο σύνολό του, παρόμοιο με τόν ή τίτλος λέει: «προσωπική μάρτυρία») είναι πραγματικά συγκλονιστικά. Τούτο τó σημείωμα δεν είναι κριτικό. Μιά σύντομη παρουσίαση – δυό τρείς εικόνες μόνο.

Τό 1947 αρχίζουν οί ομάδικές εκτελέσεις, με πρώτους τούς 17 τής Αίγινας.

«Μπροστά στο όργιο τών ομάδικών εκτελέσεων οί κρατούμενοι τών φυλακών Αβέρωφ, Κεφαλληνίας και Κέρκυρας κατέθηκαν σέ άπεργία πείνας, πού κράτησε δεκαπέντε μέρες. Κατά τή διάρκεια τής άπεργίας τούς κάνανε άναγκαστική σίτιση κι αυτό ελχισάν άποτέλεσμα νά πάθουν πολλοί κρατούμενοι πνευμονική σιμφόρηση και νά πεθάνουν άσ' αυτή στίς φυλακές Κεφαλληνίας πέντε άγωνιστές. Τήν άναγκαστική σίτιση τήν έκανε ο γιατρός με τή βοήθεια τών φυλάκων: έάπλωναν τόν κρατούμενο κάτω και άφού τόν άκινητοποιούσαν τού πέρωνε ο γιατρός ένα λάστιχο από τή μήτη στο στομάχι και άσ' αυτό τó σιμηνολάστιχο ρίχναν γάλα στο στομάχι τού άπεργού... Τόπος ρίχνανε τó γάλα με τή θία, γιατί ο κρατούμενος δεν τó δεχότανε, αλλά και με τή βοήθειά τού γιατρού γιά νά σιτίσει περισσότερους. Έγινε χαμμάι σταγονά γάλα και πήγαινε στά πνευμονία. Μετά από λίγες ώρες ο κρατούμενος πέθαινε από πνευμονική σιμφόρηση... Στή διάρκεια τής άπεργίας μύριζε πτωμαϊνή σέ άκτίνα έκαστο μέτρα από τή φυλακή...»

Επισκεπτήριο... Τό πρώτο μετά... 11 χρόνια.

«Τό Μάη τού 1956, ένα ώραδάκι πού έκλεινε ή φυλακή, με γονάξανε νά πάω σέ επισκεπτήριο. Επισκεπτήριο εγώ! Πούς νά ήρθη; Είχα έντεκα χρόνια νά ιδώ δικό μου! Μ' αήτις τής

Π. ΚΑΛΟΓΕΡΟΓΙΑΝΝΗΣ:

26 χρόνια πολιτικός κρατούμενος

«ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ»

σκέψεις έφτασα στο έπισκεπτήριο. Έκει με περιμένε ή μάνα μου! Και μόλις με είδε έθγαλε μιá παρακτική φωνή – «παιδί μου!» – Και σωριάστηκε κάτω λιπόθυμη από τή συγκίνηση, πού έβλεπε τó παιδί της μετά από έντεκα (11) χρόνια. Τήν πήρα στήν άγκαλιά μου και με τή βοήθεια τού νοσοκόμου τή συνεφέραμε μετά από λίγο. Και όταν άνοιξε τά μάτια της και είδε ότι τήν έχω στήν άγκαλιά μου ξεκούμπωσε τó ποικάμισό μου και μ' έψαχνε στο στήθος μου. Λέγοντάς μου: «Είσαι σν παιδί μου;». Και όταν βεβαιώθηκε ότι είμαι τó παιδί της, με φίλησε, με φίλησε χίλιες φορές κλαίγοντας. Και στή μισή ώρα πού μείναμε μαζί δεν μπόρεσε ν' άρθρώσει λέξη από τή συγκίνηση και τήν άγάπη της».

Γάμος στίς φυλακές; Μάλιστα, γάμος...

«Στίς 26 Αυγούστου είχαμε γάμους στίς φυλακές μας. Παντρεύονταν ο Μητσος Ξηταβελώνης με τήν Κλειώ Πολυχρονάκη, πού είχαν άγαπηθεί στήν παρανομία παλεύοντας κατά τής δικτατορίας.

Από πολλές μέρες πριν ο Μητσος μ' είχε καλέσει στους γάμους του. Τόν ευχαρίστησα γιά τήν τιμή πού μουκανε και άρχισα νά προετοιμάζομαι, ρωτώντας νά μάθω πώς φέρονται σ' ένα γάμο. Τί λένε στους νεόνυμφους κ.λπ. γιατί 23 χρόνια ξεκαμμένος από τή ζωή μου φαινόταν θουνός ή συμμετοχή μου σ' ένα τέτοιο κοινωνικό γεγονός και βρισκόμουν σέ άμνηστία.

Στίς 26 Αυγούστου είμασταν έτοιμοι από τó πρωί και περιμέναμε τή νύφη. Και τó μεσημέρι πού έκλεισε ή φυλακή έγώ και ο Βασίλης Νεφελοδής, τώς δουλευτής τής ΕΔΑ, συνοδέσαμε τó γαμπρό στο γραφείο τού διευθυντή τής φυλακής όπου θα γινόταν ο γάμος. Έκει μās περιμέναν ή νύφη ντυμένη σ' άσπρα, ώραία σάν κορίτσια, οί συγγενείς τού

γαμπρού και τής νύφης και ο παπās. Όλα ήταν έτοιμα και μετά τīs χαιρετούρες ο γαμπρός πήρε τή θέση του κοντά στή νύφη. Και κάναν ένα πολύ ταριαστό ζευγάρι. Ο παπās άρχισε τó μυστήριο και όταν τελείωσε ήρθε ή σειρά μας νά ευχηθούμε τó καινούργιο άνδρόγυνο. Οί ευχές μας ήταν πρωτότυπες, γιά τήν περίπτωση, ευχηθήκαμε στο γαμπρό γρήγορη λευτεριά. Και στή νύφη νά τόν έχει σύντομα κοντά της λεύτερο και νά ζήσουν μιá ζωή χαρούμενη και εύτυχημένη.

Μετά τó γάμο δγάλαμε όλοι μαζί άναμνηστικές φωτογραφίες. Τά κορίτσια πού ήταν στο γάμο δεν παρόλγωσαν νά μου δώσουν από τά ειδικά κουφέτα νά τά δάλω στο μαξιλάρι μου γιά νά όνειρευτώ ποιά θα πάρω γιά γυναίκα μου. Πριν φύγουμε γιά τήν άκτίνα μίλησα τού παπά νά συνηγορήσει στο διευθυντή γιά ν' άφήσει τούς νεόνυμφους μόνους τους χαμμάι μισή ώρα νά τά πουν. Αυτό είναι σωστό, λέει ο παπās, πάμε μαζί στο διευθυντή νά τού τó πούμε. Ο διευθυντής πρόβαλε μιá σειρά προσήματα γιά νά μās πείσει ότι δεν μπορεί. Στήν έπιμονή μας μās ύποσχέθηκε νά τó ταχτοποιήσει αυτό τó θέμα τó άπόγευμα. Δεν κράτησε όμως τήν ύπόσχεσή του και οί νεόνυμφοι κάναν έπισκεπτήριο τó άπόγευμα ένας από τή μιá μεριά τής σίτας και ο άλλος από τήν άλλη!!!»

Τά χρόνια περνάνε. Κι ένώ περιμένει νά βγει, γίνεται δικτατορία!

«Στίς άρχές τού Άπρίλη μās είπαν οί δικηγόροι μας ότι τή μεγάλη βδομάδα τού Πάσχα, θα συνέρθει ή Έπιτροπή τού Υπουργείου γιά νά εξετάσει τīs αιτήσεις μας, περι άποφυλάκισής μας (...) Η είδηση γιά τήν επικράτηση τής δικτατορίας στή χώρα μας έφτασε στή φυλακή μας («Αβέρωφ») τó πρωί. Και όλοι

οί κρατούμενοι τή δεχτήκαμε με αισθήματα άγανάκτησης και μίσους κατά τών δικτατόρων. Ταυτόχρονα ήραμε και όρισμένα μέτρα γιά τήν περιφρούρηση τής ομάδας μας. (...) Τό καλοκαίρι φέραν στήν ομάδα μας τούς πρώτους 30 άντιστασιακούς κρατούμενους. Μπαίνοντας στήν άκτίνα κούτσαιναν και δεν μπορούσαν νά σταθούν στα πόδια τους παρότι ήταν σχεδόν όλοι νέοι. Η πρώτη έντύπωσή μου από τούς άντιδικτατορικούς κρατούμενους ήταν ένθαρρυντική και αισιόδοξη, γιατί στά πρόσωπα τών νέων άγωνιστών, έβλεπα τó μέλλον τής χώρας μας, τήν προκοπή τού τόπου μας».

Κι ο έρωτας ήρθε ξαφνικά...

«Μετά από μέρες πού ήρθε ή Κλειώ (ή νύφη) στο έπισκεπτήριο είπε στόν άνδρα της νά μου δώσει τά χαιρετίσματα από μιá κοπέλλα Έλένη τάδε ή όποία έμαθε τήν ιστορία μου και θέλει νά με βοηθήσει(...) τής είπα νά μου πεί περισσότερα γιά τήν άγνωστή μου φίλη. Δεν μου είπε όμως τίποτα. Θα τά πείτε, μου λέει, οί δυό σας, όταν συναντηθείτε... Στο έπισκεπτήριο ήρθε μόνη τής ή Κλειώ. Η κοπέλλα, μου λέει, είναι έξω, δεν μπορούσαμε νά τά καταφέρουμε νά έθξει μέσα. Στο άλλο έπισκεπτήριο πιστεύουμε νά τά καταφέρουμε. Νά τή φέρεις, τής λέω, από τήν άλλη πλευρά τής φυλακής, νά τή δώ από τó παράθυρο. Όταν τελείωσε τó έπισκεπτήριο ήρθαν κάτω από τó παράθυρο και είδωθήκαμε γιά πρώτη φορά από 60 μέτρα μακριά. Και είπαμε τó πρώτο γειά σου. Αυτό τó γειά σου Παναγιώτη πού άκουσα γιά πρώτη φορά από τó στόμα της, βούιζε σ' α' α' μου πολλές μέρες. Η κοπέλλα ήταν ώραία και μ' άρεσε πολύ. Τό έπισκεπτήριο ήσαν πέντε πρωτοχρονιά τού 1969, μετά από λίγες μέρες δηλαδή. Όλες τīs μέρες πού μεσολάβησαν γιά τó έπισκεπτήριο ήμον άνήσυχος, αισθανόμουνά μέσα μου νά γίνεται ένας σεισμός. Μά τί είναι αυτό, έλεγα, πού αισθάνομαι. Δεν ήθελα νά παραδεχτώ ότι ήμον έρωτευμένος! και έδωσα άλλες έξηγήσεις».

Και τó τέλος:

«Φυλακές Κορυδαλλού, 1970

Σέ λίγες μέρες θα γιορτάσουμε τήν 25ή επέτειο, με τήν πίστη ότι θα φθάσουμε κάποτε στήν κορυφή τού Γολγοθά γιά νά άγναντέψουμε από κεί ψηλά τήν κατάσταση τών δημίων μας, πού δεν κατόρθωσαν νά μās έξοντώσουν! Επιστέλους μετά από έξη μήνες κόπους, άγωνίες, με τήν ψυχή στα δόντια «Έβαλα τή ζωή μου στο χαρτί με τήν έλπίδα ότι θα προσφέρει κάτι στόν άνθρώπο πού τόσο άγάπησα και αγαπώ...»

Ἔτσι μέσα ἀπὸ αὐστηρότερες διαδικασίες ἐπιλογῆς καὶ ἐλέγχου, ὁ Σβορώνος ὀδηγήθηκε στὴν ἐπίσημη παρὰ μιάς σειράς ἀπὸ δομικὲς ἰδιωτικὲς στὴν ἐξέλιξη τοῦ νεοελληνικοῦ σχηματισμοῦ. Ἡ ὀριοθέτηση τῶν πραγματικῶν διαστάσεων τοῦ ἀλτρουστικῶς ζητήματος στὴ νεοελληνικὴ ἱστορία, φωτίστηκε ἔτσι κάτω ἀπὸ νέα πρίσματα. Πράγματι, ἡ Μεγάλῃ Ἰδέα ἐμφανίζονταν παραδοσιακὰ σὰν πρόβλημα στρατιωτικο-διπλωματικὸ τοῦ ἰδεολογικοῦ στο πλᾶισιο μιάς ὑποστασιοποιημένης ἀναδιπλώσεως τῶν «ἐθνικῶν περπωμένων» ἢ μιάς ἐξ ἴσου ὑποστασιοποιημένης προδοσίας τῶν ἐκάστοτε ἡγετῶν. Πρῶτος ὁ Σβορώνος ἐπεσίμανε ὀρισμένες ἀπὸ τίς κοινωνικὲς προεκτάσεις τοῦ προβλήματος, συνδεδεὰς το μὲ τὴν ἰδιόμορφη ἐξέλιξη τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας, ποὺ ἐπὶ ἑνὶ αἰῶνα, ἀναπτύσσονταν γοργότερα, ἔξω ἀπὸ τὰ ἐθνικὰ της σύνορα (σελ. 91). Καὶ πρῶτος ὁ Σβορώνος ὑπόδειξε ὀρισμένες ἐπιπτώσεις τῆς ἰδιαίτερης αὐτῆς ἱστορικῆς συγκυρίας πάνω στὴν ἐξέλιξη τῆς ἀρχουσας τάξης. Χω-

52

Ο ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ έχει για όλους μας τη γραφικότητά του: τὰ μπογαλάκια, τὸ φανταχτερό αυτοκίνητο γιὰ τὶς διακοπές του στὸ χωριό, τὴν ἀναμονή του γιὰ τὸ τραῖνο τῆς ἐπιστροφῆς, σὲ σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς ποὺ πνίγει ἡ καταχνιά. Κι ἀπὸ αὐτὴ τὴν κατάσταση θὰ ξεφύγει εἴτε γιὰ νὰ γίνει «πιατάς», δηλαδὴ ἐπιτυχημένος, εἴτε γιὰ νὰ γυρίσει κακομοίρης, ἐπειδὴ στὰ «προηγμένα» κράτη, κάποια κρίση τοῦ στοίχισε τὴ δουλειά του καὶ τὴν ἀδεια παραμονῆς.

Μέσα ἀπὸ αὐτὴ τὴ γραφικότητα, πολλοὶ προοπάθησαν νὰ δώσουν τὴν ἀντικειμενικότητα τοῦ συνωστισμοῦ στὶς τρῶγλες ποὺ μένουν οἱ μετανάστες, τὰ προβλήματα τῆς ἀρρώστιας, τῆς ἐκμετάλλευσης, τὸ μαρτύριο νὰ ἔχεις ἓνα πόδι στὸν τόπο σου κι ἓνα ἄλλο πολὺ μακριά, παραμεινέμενος ἀπὸ τὴν «ἐπίσημη» πατρίδα σου καὶ παρατηγμένος στὰ χέρια τῶν ἐμπόρων ὄνείρων. Ὅμως κι αὐτὴ ἡ παρουσίαση δίνει τὴν ἐντύπωση μιᾶς ἄλλης γραφικότητας. Ἐκείνης ποὺ παρουσιάζει τοὺς μετανάστες ὡς ἓνα ὄστρο ἀπὸ φουκαράδες, ἓνα κατ' ἀποκλειστικότητα προλεταριάτο, ποὺ θὰ λάβει μέρος στὴν ἐπανάσταση, τὴν ὁποία ἐκ τοῦ ἰσφαλοῦς, μέσα ἀπὸ τὴ γυάλα τοὺς οἱ λογῆς διανοοῦμενοι ἐτοιμάζουν.

Κάτω ἀπὸ αὐτὲς τὶς συνθήκες, ὁ καθένας ζεῖ μὲ τὴ δική του εἰκόνα τοῦ μετανάστη, εἰκόνα ποὺ δὲν ἐνοχλεῖ.

Τί εἶναι ὁμως ὁ μετανάστης; Θὰ πρέπει νὰ δάλουμε στὴν ἄκρη τὸν ἀσπὸ ποὺ ἐκπατρίζεται, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον προσωρινά, καὶ ποὺ πάντα ἔχει ποὺ τὴν κεφαλὴν κλίνει. Θὰ πρέπει νὰ δάλουμε στὴν ἄκρη ἐκεῖνον ποὺ γνωρίζει τὴ γλώσσα τοῦ τόπου ὅπου ξεμπαρκάρει. Θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ ἐξαίρεσουμε ἐκεῖνον ποὺ λίγο ἢ πολὺ ἔχει ἐκεῖ ὅπου φτάνει κάποιο γινώσκον, κάποιο νὰ τὸν δοθηθεῖ οὐσιαστικά. Θὰ ὀνομάσουμε μετανάστη τὸν χωριτάρη, τὸν ἀγρότη, τὸν ἐργάτη, τὸν ταλαιπωρημένο, ἐκεῖνον δηλαδὴ ποὺ ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ γεννιέται ἐτοιμάζεται ἢ πατρίδα του γιὰ νὰ τὸν διώξει σὲ ἄλλο μέρος, ὅχι μόνον γιὰ νὰ βρεῖται μιά ἀσφαλιστικὴ δικλείδα στὶς κοινωνικὲς ἀπαιτήσεις, ὅχι μόνον γιὰ νὰ ἐμβάζεται συνάλλαγμα, ἀλλὰ κυρίως γιὰ νὰ διατηρεῖται ἢ ἐκμετάλλευση τοῦ τόπου ἀπὸ τὴν ἐγκαταστημένη καὶ προστατευμένη τάξη. Ἔτσι, ὁ μετανάστης εἶναι ὁ σχεδὸν ἀγράμματος, ὁ σχεδὸν ἀσχετος μὲ τὴ γλώσσα τοῦ τόπου ὅπου θὰ βρεθεῖ, ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει ἄλλο παρὰ τὴ σωματικὴ του ρώμη νὰ ἐπιδείξει, ἓνα καλὸ πιστοποιητικὸ ὑγείας δηλαδὴ. Ὁ μετανάστης εἶναι λοιπὸν ὁ μοναχικὸς κι ἀνοργάνωτος.

Αὐτὸ τὸ «προτέρημα» τοῦ ἀρέσει ἰδιαίτερα στὶς χώρες ποὺ μὰ-

Ἄρη Φακίνου ΟΙ ΠΑΡΑΝΟΜΟΙ (Μιὰ ἄλλη «ὄψη» τοῦ μετανάστη)

Φ. Δ. Δρακονταειδῆ

Ξεуαν καὶ μαζεῦουν τοὺς ἀνέλπιδους ἀπὸ τὴν Τουρκία, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἰσπανία, τὴν Πορτογαλία καὶ τὶς χώρες τῆς Βόρειας Ἀφρικῆς. Αὐτὸ τὸ «προτέρημα» ἐνισχύεται συστηματικὰ ἀπὸ τὶς ἀρχὲς καὶ γίνεται μέσο ἐκδυσίμου. Στὴν ψυχὴ τοῦ μετανάστη ἡ ὁργὴ κυλάει διαρκῶς, ὅπως κυλοῦν τὰ ὑπόγεια ποτάμια. Ἡ ὁργὴ γιὰ τὴν ἀδικία. Γιὰ κάθε λογῆς ἀδικία.

Τὸ πράγμα δὲν ἔχει πάρει ἔκταση ἀκόμα. Ἡ ὁργὴ δὲν ἔχει ἀκόμα μετατραπῆ σὲ τακτοποιημένη καὶ ἠθελημένη καὶ μακροχρόνια σχεδιασμένη ἐκρηξή. Οὐ μὴν ὡστόσο γεγονόςτα στὴ Γαλλία (Σίμκα, Ρενώ), στὴν Ἰταλία, στὸ Βέλγιο. Στὴ Γερμανία ὁμως, ὅπου ζοῦν οἱ περισσότεροι μετανάστες, τὰ πράγματα δείχνουν πὺ ἥρεμα. Μὰ ἡ ὁργὴ δὲν λήπει. Κι ὁ μετανάστης χτυπιέται προληπτικά.

Ἀπὸ ἀφορμὴ ἓνα τέτοιο χτύπημα ἀρχίζει ὁ Ἄρης Φακίνος τὸ βιβλίο του «Οἱ Παράνομοι», ποὺ κυκλοφόρησε στὶς ἀρχὲς τοῦ 1976 στὸ Παρίσι καὶ ποὺ κυκλοφορεῖ σήμερα στὸν τόπο μας ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Ἐξάντας».

Ὁ Ἄρης Φακίνος γνωρίζει τὸ θέμα του. Γιατὶ κι ὁ ἴδιος ὑπῆρξε ὥρες-ὥρες παράνομος. Γεννημένος στὰ 1935 στὸ Μαρούσι, δάσκαλος γαλλικῆς καὶ δημοσιογράφος, μπόρεσε νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὴ δικτατορία ποὺ εἶχε λογίων λογαριασμοὺς μαζί του καὶ νὰ βρεθεῖ στὸ Παρίσι. Ἐκεῖ κυκλοφόρησαν δύο βιβλία του: «Οἱ Τελευταῖοι Βάρβαροι» καὶ «Ἐπιτηρούμενη Ζώνη», ποὺ κατόπιν μεταφράστηκαν σὲ πολλὲς γλώσσες κι ἐπαινέθηκαν ἀπὸ τὴν κρι-

τικὴ. Τὰ βιβλία αὐτὰ εἶναι ἀγνωστα στὴν Ἑλλάδα, ὅχι μόνον ἐπειδὴ ὁ Ἄρης Φακίνος δὲν ξέρει νὰ προβάλλει τὸν ἑαυτὸ του γιὰ τὰ μπεῖ στὰ γνωστὰ κυκλώματα ποὺ φτιάχνουν τὰ πρόσωπα τῆς μέρας, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ ἀντιμετωπίζει τὴ συγγραφὴ μὲ τὴν εὐθύνη τοῦ ἀνθρώπου ποὺ εἶδε πολλὰ καὶ ἔμαθε περισσότερα.

Ἔμαθε τὸν ἐξευτελισμὸ γιὰ μιὰ κάρτα παραμονῆς, τὴν ἐπιφυλακτικότητα μὲ τὴν ὁποία ἀντιμετωπίζεται ὁ «πολιτικὸς φυγάδας», πλησίασε λογίων-λογίων ἐκπατρισμένους καὶ ξεχώρισε ἐκεῖνους ποὺ πραγματικὰ ὑποφέρουν καὶ ποὺ μπαίνουν στὸν δρόμο τοῦ ξεσηκωμοῦ. Τὸ βιβλίο του ἔχει γιὰ θέμα τὴν παρακολούθηση αὐτῆς τῆς τροχιάς. Μέσω ἐνὸς Ἑλληνα ναύτη, πολιτικὰ σημαδεμένου, ποὺ παρεμβαίνει στὸ βρωμόξυλο μὲ τὸ ὁποῖο ἡ ἀστυνομία τοῦ Ἀμβούργου περιπολεῖται ἔναν Σπανιόλο κι ἀπὸ ἐκεῖ, ἀπὸ γεγονὸς σὲ γεγονός (ὅχι ἀπὸ «περιπέτεια» σὲ «περιπέτεια»), ὁδηγεῖται στὴ συνειδητοποίηση τῆς ἀνάγκης μιᾶς δυναμικῆς ἀναμέτρησης μὲ τὴν ἐξουσία. Θὰ μπορούσε κανεὶς ν' ἀντιδράσει σ' αὐτὴν τὴν παρουσίαση, λέγοντας ὅτι ἔτσι μυθοποιεῖται ἡ τρομοκρατία. Γιὰ τὸν Ἄρη Φακίνου ὁμως, τὰ πράγματα ξεκινοῦν καὶ ἐκτυλίσσονται ἀπὸ μιὰ ἀνὰ γωνίαν: τὴν ἀναζήτησιν ἀπὸ τὸν ἀνθρώπο τῆς ἀνθρωπιάς του.

«Γιατὶ σὲ κυνηγεῖ τοῦ δέντρου ἡ μνήμη, παιδί μου;»

«Δὲν ξέρω, μάνα... Ἐπρεπε νὰ τὸ ὑπερασπιστοῦμε. Τ' ἀφήσαμε μόνον του;»

«Τὰ δέντρα ξαναφυτρώνουν, τὸ ξέρεις...»

«Ξαναφυτρώνουν κι αὐτοὶ ποὺ τὰ τοκευρῶνουμε, μάνα...»

Καὶ σὲ ἄλλο σημείο:

«Υπάρχουν καὶ λάθη ποὺ δὲν σβήνονται.»

«Ποιά;»

«Ὅταν λερώνεται ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου.»

Τέτοιες ἀπόψεις ὁδηγοῦν στὸ χρέος. Κι αὐτὸ τὸ χρέος, ὁ Ἄρης Φακίνος τὸ ἀναπτύσσει μὲ λογίων ἀνθρώπινες φυλὲς σὲ λογίων μέρη: ἀπὸ τὴν Τζακάρτα ὡς τὸ Ἀμβούργο, περνώντας ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴ Χάδρη.

Ἔτσι παρουσιάζονται τὰ γε-

γονότα, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι ἀντικειμενικὰ παράνομα καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο ὑπόγεια. Μέσα σὲ σκοτάδι, σὲ σαπίλα, σὲ ὑπόγεια περάσματα, σὲ ὑπόνομους, σὲ βρώμικες σκάλες, μιὰ κόλαση ἐμφανίζεται. Προτιμητέα ἀπὸ τὴν καθαρότητα ποὺ παρουσιάζει ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς, τὸ κορμὶ τῶν «προοδευτικῶν», οἱ καλὲς προθέσεις. Γιατὶ πάνω καὶ πίσω ἀπὸ αὐτὰ ὑπάρχει ἡ σαπίλα τῆς σαπίλας. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν πάλη τί θὰ βγεῖ;

«Γιατὶ τὸν ἐπίασαν;»

«Γιατὶ μπορεῖ νὰ γύρεψε ἓνα σπυρὶ ρίζι.»

«Καὶ γιὰ ἓνα σπυρὶ ρίζι σὰς περνᾶνε χειροπέδες ἐδῶ;»

«Ἐνα σπυρὶ ρίζι, ἀφεντικὸ, σκάλωσε κάποτε στὴν προδοσίδα ἐνὸς ἐλέφαντα καὶ τὸν ἔσκασε...»

Αὐτὸς ὁ ἐλέφαντας εἶναι ὁ κόσμος μας. Καταδικασμένος νὰ σκάσει.

Ἀπ' ὅσα ξέρουμε, κανένας ὡς τώρα, συγγραφέας ἢ καλλιτέχνης, δὲν ἔδωσε τέτοιες προεκτάσεις, ἐκινώντας ἀπὸ τὶς ὅλες διαπιστώσεις καὶ τὰ χοντρά γεγονότα ποὺ ἀφοροῦν τοὺς μετανάστες. Γιὰ τὸν Ἄρη Φακίνου ὁ κόσμος μας εἶναι διαρκῶς ὑπὸ ἐκρηξή τελικῇ. Στὸς κολασμένους γιὰ τὴν καλοπέρασή μας, ὁ Ἄρης Φακίνος δίνει τὸν δαυλὸ τῆς καταστροφῆς.

Τέτοιες καταστάσεις μᾶς υποχρεώνουν νὰ τοποθετήσουμε τὸν συγγραφέα σὲ ἐπίπεδο διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτὸ ὅπου συνήθως τοποθετοῦμε τὰ «ἀριστοτεχνήματα». Ὁ Ἄρης Φακίνος δὲν προσφέρει φιλοσοφικὴν πραγμάτεια ἢ λογοτεχνικὴ πανδαισία, οὔτε δίνει ἐννοήσεις γιὰ νὰ στηθοῦν προφητείες. Σ' ἓνα μέγιστο ὥρας ἔργο, ποὺ ἂν τὸ εἶχαμε τυπωμένο στὴν Ἑλλάδα, θὰ διακρίναμε τὴ συνισταμένη θεμάτων, δηλαδὴ τὸν ἀγῶνα, ὅταν καιροὶ κάλεσμα, χωρὶς χρονικὰ ὅρια καὶ χωρὶς ἐκτιμήσεις ἐπιτυχίας ἢ ἀποτυχίας, δὲν μπορούμε παρὰ νὰ τονίσουμε τὴ συνέπεια, τὴν ποιότητα τῆς συνέπειας, τὸ πρωτοφανέρο τῶν θεμάτων καὶ τὴ μεστότητα τοῦ λόγου.

ΑΡΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

θέατρο

ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΘΕΑΤΡΟ: «Τὸ τράμ τὸ τελευταῖο»

Τῆς Ἄννης Θ. Κολτσιδοπούλου

Μέσα στὸ «συγκυριακό», τὸ «συμπωματικό» καὶ τὸ «ἀμεθύδευτο» ποὺ χαρακτηρίζει τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ 50 θέατρα τῆς πόλης μας, προβάλλει τὸ «Ἐλεύθερο Θέατρο» σὰν μιὰ ἀπὸ τὶς δυὸ ἢ τρεῖς ἐξαιρέσεις, ποὺ διαθέτουν μιὰ ἐνιαία αἰσθητικὴ γραμμὴ καὶ μοχθοῦν γιὰ τὴν ἀνακάλυψη καινούργιων ἐκφραστικῶν μέσων ἢ ἀκόμα καινούργιας θεατρικῆς γλώσσας. Σ' αὐτὲς τὶς λιγοστὲς περιπτώσεις θεάτρων, κάθε ἐπιτυχία ἢ ἀποτυχία, βαραίνει διπλὰ ὄχι τόσο τοὺς ἐπὶ μέρους συντελεστὲς τῆς παράστασης ὅσο τὶς βάσεις, τὸ «δυναμό», ποὺ κινεῖ αὐτὴ τὴν προσπάθεια. Στὴν περίπτωσή τοῦ «Ἐλεύθερου Θεάτρου», ὅπου ἡ παράσταση «παράγεται» συλλογικὰ (μ' ὅλη τὴ σημασία τοῦ ὄρου), χειροκρότημα ἢ ἀμφισβήτηση ἀφορᾷ πρῶτα-πρῶτα τὴ δικαίωση ἢ ὄχι αὐτῆς τῆς συλλογικοποίησης μέσα στὶς δοσμένες ἀρχὲς καὶ βάσεις (ἃς εἶναι αὐτὲς καὶ μόνο μία).

ΑΠΟ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1970, ποὺ ἀνέβηκε «ὕπὸ σκηνοθέτην» ἡ «Ὁπερα τῆς πεντάρας» τοῦ Τζῶν Γκάν, μέχρι τὸ καλοκαίρι τοῦ 1976, ποὺ ἀνεβαίνει δίχως σκηνοθέτη καὶ δίχως συγγραφέα τὸ «Τράμ τὸ τελευταῖο», ἔχουν περάσει ἕξι χρόνια. Μεσολάβησε ἡ «Ἱστορία τοῦ Ἀλῆ Ρέτζο» τοῦ Π. Μάρκαρη, ποὺ σὰν μοντάζ ἰδεολογικὸ καὶ σὰν διερεύνηση νέων ἐκφραστικῶν μέσων, σημάδεψε τὴν ἀφετηρία τοῦ «Ἐλεύθερου Θεάτρου». Ἀκολούθησαν, μετὰ δοκιμὲς πάνω στὸν Μπρέχτ («Ὑπερπόντια πτήση», «Διδακτικὸ ἔργο τοῦ Μπάντεν-Μπάντεν»), σὲ μιὰ ἐποχὴ θεωρητικῆς περισσότερο διερεύνησης τοῦ θεάτρου σὰν ἰδεολογία καὶ τέχνη. Ἡ ἐπιθεώρηση «Κι ἐσὺ χτενίζεσαι» (καλοκαίρι τοῦ 1973), ἦταν ταυτόχρονα μιὰ βαθιὰ ὑπόκλιση σεβασμοῦ μπροστὰ στὸ θεατρικὸ αὐτὸ εἶδος, μιὰ μελετημένη κριτικὴ γιὰ τὸν τρόπο ποὺ χρησιμοποιοῦνται ἀπ' τοὺς καθιερωμένους στὰρ τὰ ἐκφραστικά του μέσα καὶ ὁπωσδήποτε μιὰ πολλὴ οὐσιαστικὴ, καλοζυγισμένη καὶ ὠριμὴ πολεμικὴ ἐνάντια στὸ καθεστῶς τῆς ἐποχῆς. Λέγοντας τόσα πολλὰ πάνω σὲ τρεῖς διαφορετικὲς βαθμίδες καὶ χρησιμοποιώντας τόσους πολλοὺς τρόπους γι' αὐτὸ, πέτυχαν ν' ἀποθεώσουν τὴν ἴδια τὴν ἐπιθεώρηση σὰν εἶδος ἑλληνικοῦ θεάτρου, νὰ ἐπιδείξουν τὰ ἐκφραστικά μέσα ποὺ διαθέτει μαζί κι ἕναν μοναδικὸ τρόπο χρήσης τους. Τὸ ἐπόμενο καλοκαίρι (1974), μέσα ἀπὸ τὸ ἀθάνατο εἰδύλλιο φουστανέλας τοῦ Περσεΐδης, «Γκόλφω», βγαίνει ἡ προέκτασή του σὲ ταξικὸ εἰδύλλιο τοῦ σήμερα καὶ ταυτόχρονα ἐπιχειρεῖται ἕνα ἀνοιγμα σὲ μικτὰ ἐκφραστικά μέσα. Ζωντανὴ ὁρχήστρα, διπλὰ στὸ σινεμά καὶ στὸν ἡθοποιό, μὲ μιὰ παράλληλὴ λειτουργία. Μέσα ἀπ' τὸν «Τυχο-

διώκτη» τοῦ Χουρμούζη, ποὺ ἀκολουθεῖ (χειμερινὴ σαιζὺν 74-75), καὶ μέσα ἀπ' τὸν προσωπικὸ καμὸ τοῦ συγγραφέα γιὰ τὴν ξενοκρατία στὴν πατρίδα του, βρίσκουν τὰ «παιδιά» τὸν χώρο καὶ τὸ κλίμα γιὰ νὰ δοκιμάσουν ἕνα θεατρικὸ παιχνίδι μὲ σκηνικὰ ὕλικά, ποὺ ἐντείνει τὴ σάτιρα, τὸ σαρκασμὸ καὶ τὶς ἴδιες τὶς καταστάσεις. Τὸ φετινὸ «Τράμ», φιλοδοξεῖ νὰ συγκεντρώσει ὅλα τὰ κατασταλάγματα ἀπ' τὸν «Ἀλῆ Ρέτζο» μέχρι τὸν «Τυχοδιώκτη» καὶ νὰ τὰ συνθέσει, ἔτσι, σὲ μιὰ προσπάθεια πολυσύστατη καὶ πολυσύνθετη. Γιὰ πρώτη φορὰ δὲν ἔχουμε καινούργια στρόφη πρὸς κατεύθυνση συγκεκριμένη ἀλλὰ κάτι σὰν ἀπόληξη καὶ ἀπολογισμὸ. Εἶναι ἕνα εἶδος ἀντιπρωτοπορία, λένε οἱ ἴδιοι. Μιὰ ἐνδοστρεφὴς στρόφη... Ἕνας βασικὸς ἀξονας βέβαια ὑπάρχει κι ἐνῶνι οὐσιαστικά τὶς διαφορὲς προσπάθειες. Αὐτὸς λέγεται Καζατζίδεια λαϊκότητα τῆς δεκαετίας τοῦ '50 μαζί μὲ ἱσκιους ἄλλους (Μαυρέας, Αὔλωντης, Λειβαδίτης, Βέμπο, Ρένα Ντόρ, Λαμπέτης, Μάρθα Βούρτση), ποὺ σημάδεψαν κι ἀνάθρεψαν...

«Ὅπως καὶ νὰ τὸ κάνουμε, αὐτοὶ καὶ ἄλλοι πολλοὶ - κάθε κί-
Κείμενα - Σκηνοθεσία: «ΕΛΕΥ-
ΘΕΡΟ ΘΕΑΤΡΟ»
Μουσικὴ - Μουσικὴ ἐπιμέλεια:
Λουκιανὸς Κηλαηδόνης
Σκηνικὰ - κοστοῦμια: Λαμιανὸς
Ζαρίφης
Χορογραφία: Γιάννης Φλερὺ
Φωτισμοί: Ἀρ. Καρύδης - Φοῦκς
Κινηματογραφικὴ ἐπιμέλεια: Λά-
κης Παπασιτάλης
ΗΘΟΠΟΙΟΙ: Κώστας Ἀρζό-
γλου, Δημήτρης Καμπερίδης,
Ντίνος Λύρας, Ὑδὼν Μαυτέζου,
Σταῦρος Μερμηγκῆς, Νεφέλη
Μποντζίδου, Ἄννα Παναγιωτο-
πούλου, Γιώργος Σαμπάνης, Σο-
φία Σειρλή, Νίκος Σκυλοδόμος,

Σμαράγδα Σμυρναίου, Ἀλέκα
Τουμαζάτου, Σταμάτης Φασου-
λῆς

Πιάνο: Ἀνδρέας Τσεκούρας
Τραγουδοί: Ἀλεξάνδρα

νηση, κάθε μελωδία τῆς, κάθε
πρόσωπο - εἶναι τὰ ὕλικά μας.
Τὰ ἐργαλεῖά μας. Ὅ,τι κι ἂν θέ-
λουμε νὰ ποῦμε γι' αὐτὸ ποὺ συν-
έβη σίτι μας, στὸ δρόμο, στὴ
δουλὴ ἢ στ' ἄλλα θέατρα, μιλάμε
μ' αὐτὲς τὶς σκιὲς δίπλα μας. Ἀλ-
λοτε πάλι τὶς νιώσαμε ἀπέναντί
μας καὶ τὶς πολέμησαμε ἢ ἀνά-
μεσά μας καὶ προσπαθήσαμε ν'
ἀπαλλαγούμε. Δύσκολα στὴν
Ἱστορία τοῦ «Ἀλῆ Ρέτζο» χρη-
σιμοποιήσαμε μιὰ γεύση ἀπ' τὴ
Σοφία Βέμπο, δυὸ χρόνια μᾶς
πῆρε νὰ συμπιλωθοῦμε μὲ τὴν
«Αἴγλη» τοῦ Ζαπτείου καὶ νὰ
βγεῖ τὸ «Κι ἐσὺ χτενίζεσαι», κι
ἕνα χρόνο γιὰ νὰ ζήσουμε ξανά
τὴν ἀλήθεια καὶ τὰ φέματα ὅλων
τῶν ἐρωτικῶν ἔργων ποὺ ἀκο-
λουθήσαν τὰ δῆματα τῆς «Γκόλ-
φως». Καὶ στὸν «Τυχοδιώκτη»,
μιλήσαμε τὴ γλώσσα τοῦ Βαν-
αροῦ ἢ τοῦ Ἑλλῆνα μὲ τὴ λαλιὰ
τῆς Βλυχοπούλου, τοῦ Σταυρίδη
ἢ τοῦ Οἰκονομίδη. Πάντα μιλού-
σαμε γι' ἄλλα θέματα, ἀλλὰ εἴ-
χαμε στὸ νοῦ μας αὐτὰ τὰ
πρόσωπα ποὺ μᾶς ἀναθρέψανε.
Φέτος, στὸ «Τράμ τὸ τελευταῖο»
ἐπὶ τέλους, συνταξιεύομε!»!

Ἡ συνειδητοποίηση αὐτῶν τῶν

ἐργαλείων καὶ μέσων, ἔγινε γιὰ τὸ
«Ἐλεύθερο Θέατρο», μετὰ τὸ
1972 καὶ μέσα ἀπὸ τὴν οὐσιαστι-
κότερη στρόφη τους, σ' ὅ,τι
ἀφορᾷ τὶς κατευθυντήριες ἀρχὲς
τῆς προοπτικῆς τους. Ἦταν
τότε ποὺ εἶδαν ξαφνικὰ μὲ μάτι
θεατρικοῦ μάτορα, τὶς ἀτέλειω-
τες συζητήσεις κι ἀναζητήσεις
γιὰ μιὰ «ἰδεολογικὴ πλατφόρμα»,
τότε ποὺ ἀναγνώρισαν μέσα ἀπὸ
τὴν πράξη, πὺς «οἱ νησιδὲς ὑγι-
οὺς παρωγοῦν» καὶ τὰ «συμφω-
νημένα ὁράματα», δὲν ἔχουν
σχέση μὲ τὴν πραγματικότητα,
οὔτε τῆς πλατείας, οὔτε βέβαια
καὶ τῆς κοινωνίας.

«Θεωροῦσαμε τοὺς ἑαυτοὺς
μας ὕμνους σ' ἕνα ἄρρωστο περι-
βάλλον. Κι ἦταν λάθος. Γιατὶ ἄλ-
λωστε θὰ ἔπρεπε νὰ εἴμαστε
ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τὰ ἐγγενῆ
ἐλαττώματα, ποὺ ὁπωσδήποτε εἴ-
χαμε κληρονομήσει».

Στρίφη πρὸς τὸ λαϊκὸ θέαμα,
λοιπόν, ἀφοῦ ἕνα ἰδεολογικὰ ἄρ-
τιο θέαμα στὴν Ἑλλάδα, δὲν
προσφέρει παρὰ μιὰ ταύτιση στὴ
μειονότητα ποὺ τὸ ἀπαιτεῖ καὶ
δὲν τῆς ἐξασφαλίζει παρὰ μιὰ
σύντομη «ἰδεολογικο-πολιτικὴ
αὐτοϊκανοποίηση»...

Ἔτσι, φτάνουμε στὸ «Τράμ τὸ
τελευταῖο», ποὺ δὲν ἀνήκει σὲ
κανένα τρέχον θεατρικὸ εἶδος.
Μποροῦμε μόνο διὰ τῆς «εἰς
ὑπόπιν ἀπαγωγῆς» νὰ τὸ προ-

διορίσουμε, μās συμβουλεύει τὸ Ε.Θ. Δὲν εἶναι κλασικὴ ἐπιτροπὴ στὸ πᾶρελθόν, δηλαδὴ ἱστορικὸ δρᾶμα τοῦ Γ. Ρούσου. Δὲν εἶναι προσωπικὲς ἱστορίες ἱστορικῶν προσώπων. Ἰσχυρὰ «Λαϊκὸ Θέατρο» τοῦ Μάνου Κατράκη. Δὲν εἶναι ἀκόμη θεατροντοκουμέντο. Δὲν εἶναι τίποτε ἀπ' αὐτὰ τὰ εἶδη, οὔτε βέβαια καὶ σύνθεση αὐτῶν. Μοιάζει μ' ἐπιθεώρηση δίχως νὰ εἶναι. Ὑπάρχουν «νοῦμερα» ποὺ πραγματεύονται διάφορα θέματα μιᾶς ἐποχῆς, ὑπάρχει χορὸς-μουσικὴ, τραγούδια ἀλλὰ καὶ κινηματογράφος. Ἐπιθεώρηση δὲν εἶναι, γιατί τὰ θέματα ἔχουν μεταξὺ τους μιὰ συνοχή καὶ ἀλληλοεξάρτηση, διατηρώντας καὶ τὴν αὐτονομία τους. Δὲν ἔχουν ἱστορικὴ συνέπεια μέσα στὴν καθορισμένη ἱστορικὴ περίοδο. Ὑπάρχει ἓνας συνεκτικὸς κρίκος, ὁ Γιάννης. Κάτι ἀνάμεσα σὲ κομπὲρ καὶ ἀφηγητὴ. Δὲν εἶναι χαρακτηρισμὸς μὲ ρεαλιστικὴ ἐννοια. Εἶναι ἓνα πρόσωπο, ποὺ ναι μὲν εἰσάγει σ' ἓνα νοῦμερο ἀλλὰ, ὅπως στὴν ἐφηβεία μας δὲν παίζαμε τότε καθοριστικὸ ρόλο στὰ πράγματα, ἔτσι καὶ ὁ Γιάννης στέκει ἐξω ἀπ' αὐτά, ἀπλὸς παρατηρητὴς. Εἶναι μιὰ ἀκίνητη γιγούρα. Ἡ παράσταση γιὰ τὸν Γιάννη θὰ ἦταν – στὴ γλώσσα τοῦ κινηματογράφου – ἓνα «υποκειμενικὸ πλάνο».

Κάθε μέσο ποὺ χρησιμοποιήθηκε στὴν παράσταση, ἰσορροποῦσε στὸ βαθμὸ τῆς λειτουργίας του μὲ τ' ἄλλα. Ἀν τὸ σινεμά εἶχε ἀναλάβει περισσότερους ρόλους ἀπὸ ἓνα, καὶ ἡ μουσικὴ καὶ ἡ κίνηση ἀκολουθοῦν ἀντίστοιχους. Ὑπάρχει μουσικὴ αὐθεντικὴ ποὺ ὑπογραμμίζει ἢ σχολιάζει. Αὐθεντικὴ ἐπίσης, ποὺ τραγουδιέται ἀπὸ ἡθοιοὺς ποὺ μῦθοι ἀπὸ κάποιον ἀσπρὶ τοῦ 50-60. Ὑπάρχει μουσικὴ γραμμένη στὸ οὐνότιο καὶ μουσικὴ ζωντανή. Στὴν κίνηση, ἔχουμε μιὰ ἐναρξὴ καὶ ἓνα φινάλε, δηλαδὴ ἀποθέωση, ποὺ δὲν καθορίζει τὸ εἶδος τοῦ θεάματος. Κι αὐτὸ, ἐπεὶ καὶ τὰ δύο λειτουργοὶν δισημάντα, συνδέοντας καὶ ταυτοχρόνως περιβάλλοντας. Τὰ μέσα, λοιπόν, δὲν χωρίζονται σ' ἐπικουρικὰ καὶ μὴ. Ἐναλλάσσονται καὶ ἀλληλοσυμπληρώνονται χωρὶς ἀπακρίσεις, συντελώντας στὴν ἴδια ὁπτικὴ ἐντύπωση. Ἡ συγγραφή τοῦ κειμένου, ἦταν περισσότερο καταγραφὴ ἐρμηνευτικῶν τρόπων. Ἡ γλώσσα, χρησιμοποιοῦντο καὶ αὐτὴ σὰν ἕνα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐκφραστικούς κώδικες τῆς παράστασης.

Στὴν ἐρώτηση γιὰ τὴν ἀπουσία ἐκτὸς τοῦ σκηνοθέτη καὶ τοῦ συγγραφέα αὐτὴ τὴ φωνά, ἢ ἀπάντηση ἔρχεται κατηγορηματικῶς. «Δὲν προωθοῦμε πλὴν στὴν «κατάργηση» τοῦ σκηνοθέτη καὶ τὴν κατάργηση τοῦ συγγραφέα. Ἡ ἐξήγηση εἶναι ἀπλή: Φέτος, κάναμε θέμα μας τὸν ὅρο ἀπ'

ὅπου ἀντιλούσαμε ὡς τώρα. Κι αὐτὸς ὁ ὅρος, ἦταν τὰ ἐργαλεῖα μας γιὰ νὰ ἐρμηνεύσουμε τοὺς συγγραφεῖς. Πῶς λοιπὸν νὰ τοὺς καλέσουμε νὰ γράψουν γι' αὐτὸν τὸ ὅρος;»

Τὸ «Τράμ τὸ τελευταῖο», σημειώνει μιὰ σταθερὴ ἐπιτυχία στὸ Ἄλσος. Ἡ κριτικὴ εἶχε τὶς ἀντιρρήσεις τῆς. Τὸ κοινὸ μπορεῖ νὰ ἔχει τὶς δικές του. Δὲν σταματᾷ ὁμως νὰ τὸ βλέπει καὶ νὰ τὸ χειροκροτεῖ. Μπορεῖ ἀπ' τὴν παράσταση τοῦ Ε.Θ. νὰ λείπει ὁ «θυμὸς» γιὰ μιὰ δρώμικη καὶ ψευτικὴ ἐποχὴ, ποὺ δὲν τελειώσε

οὔτε τελειώνει. Δείχνει ὁμως τὴν ἀλήθεια αὐτοῦ τοῦ ψέματος. Καὶ μὲ τὸ νὰ μὴ παίρνει ἢ παράσταση θέση σαφῆ ἀπέναντι στὰ τόσα «κίβδηλα» τῆς ἐποχῆς, δὲν ἀποδεικνύει παρὰ τὸ «ἀναρθρο» – τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς δεκαετίας, ποὺ τόσο σωστὰ ἀναφέρει στὸ θαυμάσιο ἄρθρο τοῦ Νίκου Φωκάς («Καθημερινή», 18/7/76). Αὐτὸ τὸ «ἀναρθρο» δγαίνει καὶ στὰ νοῦμερα τῆς Κορέας καὶ στὴ σκηνὴ τοῦ τραπέζιου καὶ στὸν σηματοφόρο τοῦ καταναλωτικοῦ πατριωτισμοῦ – τὸν Μικρὸ Ἡρώα...

•μουσική•

Τοῦ Γκυργου Λεωτσάκου

Ἡ Κ.Ο.Α. στὸ Ἡρώδειο

ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ τῶν 4 μόνο συναυλιῶν τῆς Κρατικῆς Ὀρχήστρας Ἀθηνῶν στὸ Φεστιβάλ ξάφνιασαν ἀκόμη καὶ ὅσους εἶναι ἐξοικειωμένοι μὲ τοὺς αἰσθητικὸν προσανατολισμοὺς τοῦ νέου γενικοῦ διευθυντῆ Μάνου Χατζιδάκι: ἦταν ἀφιερωμένα σχεδὸν ἀποκλειστικὰ σὲ δυσκολότατα ἔργα τοῦ 20οῦ αἰῶνα! Ἡδὴ οἱ δύο ἀπὸ τὶς τέσσερις συναυλίες ποὺ δόθηκαν δικαίωσαν τόσο κάποιες προβλέψεις μας, ὥστε νὰ τολμοῦμε νὰ προεξοφλοῦμε ὅτι τὰ πράγματα δὲ θ' ἀλλάξουν αἰσθητὰ μὲ τὶς ὑπολειπόμενες δύο!

«Χρειάζονται κάποτε 50 χρόνια γιὰ νὰ ἐδραιωθεῖ ἓνα ὑψηλὸ ἐπίπεδο ἐκτελέσεων» μοῦ ἔλεγε, παλιότερα, ἓνας εὐφύεστατος καὶ ἐξαιρετικὰ ἐμπειρὸς Ἄγγλος ἀρχιμουσικὸς καὶ μουσικολόγος. Αὐτὸ, φυσικὰ, δὲ σημαίνει ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀρχίσουμε ἀμέσως, ἀφοῦ ἤδη βρισκόμαστε... ἔναν αἰῶνα πίσω. Τὸ π ο ὗ βρισκόμαστε εἶναι γνωστὸ ἀλλὰ δὲ θλάφτει νὰ τὸ ξαναθυμίσουμε. Θύματα μιᾶς ὑποτυπώδους καὶ ἀγρητιστῶν ὁμιλητικῆς ὠδειακῆς ἀγωγῆς, συνηθέστατα ἰδιωτικῆς καὶ ἀνεξέλεγκτης ἀπὸ τὸ Κράτος, οἱ μουσικοὶ τῶν κρατικῶν μας ὀρχηστρῶν ποὺ οἱ περισσότεροι γιὰ γνωστὸν λόγον μετέχουν σὲ περισσότερες τῆς μιᾶς, ὡς τώρα (μ' ἐλάχιστες δοκιμές!) ἐπαίξαν μὲ διαδιλητὴ τονικὴ ἀκρίβεια, μὲ μηδαμινὴ δεξιολογικὴ εὐχέρεια καὶ μ' ἓνα ἡχόχρωμα ξεθωριασμένο. Μπροστὰ τους τοὺς ἐβαζαν πάντα τὶς ἴδιες καὶ τὶς ἴδιες σελίδες ἐνὸς χλιομερημένου ρεπερτορίου ποὺ οἱ οἱ οἱ δὲν τοὺς ἀνοίγαν ὅσους ὀρίζοντες τοὺς εἶχε κλείσει ἡ φοίτησή τους πρὸς αὐτὰ.

Δίνοντάς τους ἀπαιτητικότερα ἔργα (3η Συμφωνία τοῦ Τσαρλς Αἰδὶς καὶ τὴ συμφωνία «Ματθίας ὁ Ζωγράφος» τοῦ Χίντεμπερτ, στὴν α' συναυλία, τὴν τρομακτικὴν σὲ πλοῦτο ἡχοχρωμάτων καὶ, κυρίως, σὲ ρυθμικὲς δυσκολίες «Ἰεροτελεστία» τῆς Ἀνοῖξης) τοῦ Στραβίνσκυ, ποὺ σὸν τόπο μας ἀκούγονταν πρώτη φορὰ ἀπὸ ἑλληνικὴ ὀρχήστρα, στὴ β') ὁ Μάνος Χατζιδάκις αὐξῆσε βέβαια καὶ τὶς δοκιμές – ἀπὸ 3 σὲ 8. Ἀποτελεσματικότερα στάθηκαν οἱ μαέστροι, ὁ Ἰσραηλινὸς Οὐρι Σέγκαλ καὶ ὁ ἀναντικατάστατος Τσοῦ Χούι: ὁμως δὲν ἀνατάσσονται τὴν ὥρα τῆς δοκιμῆς ἀτέλειες ποὺ οἱ περισσότερες εἶναι προῖον μακροχρόνιας κακῆς διδασκαλίας. Καὶ τῶν δύο ἐξ ἄλλου προγαμμάτων τὰ ἔργα προϋπόθεταν μουσικοὺς ἄλλης παιδείας ποὺ νὰ ἔχουν ἀποβάλλει τὶς ἀτέλειες αὐτὲς στὰ μαθητικὰ θρανία – ἂν τυχὸν τὶς εἶχαν ποτέ. Γιὰ τέτοιους μουσικοὺς γράφτηκαν, ἄλλωστε, τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτά.

Θὰ ρωτήσετε: Δὲν πρέπει λοιπὸν οἱ μουσικοὶ μας νὰ καταπι-

στούν ποτέ μὲ κατὰ ἄλλο; Καὶ βέβαια πρέπει. Ἐπιβάλλεται μάλιστα. Θὰ πρέπει ὁμως νὰ μὴν ἀσχολοῦνται σὲ κάθε πρόγραμμα μὲ περισσότερα τοῦ ἐνὸς μεγάλα σύγχρονα ἔργα – τουλάχιστον στὴν ἀρχή. Καὶ ἡ «Ἰεροτελεστία» τοῦ Στραβίνσκυ (παίχτηκε μὲ τὸ 2ο κονσέρτο γιὰ πιάνο τοῦ Προκόπιεφ, ἀπὸ τὸν Ἀρη Γαρουφαλῆ – συναρπαστικὰ δεξιολογικὴ παρουσία – καὶ τὰ «Ἀντίφωνα» (1976), γιὰ χάλκινα, ἔγχορδα καὶ πνευστὰ, σὲ 3 μέρη τοῦ Γιώργου Σισιλιάνου, καλοχτισμένη μελέτη «διακίνησης» ἡχητικῶν μαζῶν στὸ ὅρο, σὲ συνδυασμὸ μὲ γραμμικὰ μελωδικὰ στοιχεῖα) μπορούσε νὰ περιμένει γι' ἀργότερα. Μ' ὅλο ποὺ ὁ θαυμάσιος Τσοῦ Χούι ἔκαμε τοὺς μουσικοὺς νὰ ξεπεράσουν τὸν ἐαυτὸν τοὺς στὴν προσπάθεια νὰ ἐξαρθρῶν στὸ ὕψος τῶν δυσκολιῶν τοῦ ἔργου: στήθηκε σὲ μιὰ ζηλευτὴ ἀκρίβεια καὶ πλαστικότητος ρυθμικῆ-φραστικῆς σπονδύλωση ἀλλὰ μὲ μοιραίες καὶ ἀναπόφευκτες ἐλλείψεις (ἀθῶος ὁ μαέστρος!) ὡς πρὸς τὴν παράμετρο «ἡχόχρωμα».

Ἡ ἔλλειψη ἀδράν ἀντιθέσεων τεχνοτροπίας ἐξ ἄλλου δίνει στὰ προγράμματα αὐτὰ μιὰ μονοτονία ποὺ οἱ τεχνικὲς ἀτέλειες τῆς ὀρχήστρας τονίζουν τὸ αἰσθητὰ τῆς ἀκόμη περισσότερο. Σ' αὐτὴν θὰ πρέπει νὰ προστεθεῖ καὶ τὸ ὅτι τὰ ἔργα παρουσιάζονται διχῶς ἐνημερωτικῶς σημειώσεις προγράμματος (κατ' ἐξοχὴν ἀπαράιτητες σὲ τέτοιες σελίδες, ἀγνωστες σὲ μεγάλο μέρος τοῦ κοινοῦ) ἀφοῦ τὸ πρόγραμμα τοῦ Φεστιβάλ ἔχει πρὸ πολλοῦ καταργήσει τέτοιες... πολυτέλειες. Κάποτε μάλιστα στὸ πρόγραμμα αὐτὸ τῶν 50 δραχμῶν δὲν ἀναφέρονται τὰ μέρη καὶ οἱ τίτλοι τους (Σισιλιάνου: «Ἀντίφωνα» καὶ Μπράμς: «Τέσσερα Σοβαρά Τραγούδια».

Εὐκόλο εἶναι βέβαια νὰ στρατολογήσουμε ἓνα κοινὸ «ἡδὴ πεπεισμένων» (ἀπὸ τὸ νέο Γ' Πρόγραμμα;) καὶ ἀκριτὰ ἐπινευόντων. Γιατὶ ὁμως πρέπει ν' ἀγνοηθεῖ τελείως καὶ τὸ καλὴς πίστης (οἱ τυφλοὶ φανατικοὶ δὲν ἐνδιαφέρουν καὶ ἐμᾶς) παλιότερο; Γιατὶ σὰν ἀγνοοῦν τοὺς καὶ ὁ μόνον σὲ ἀδιαφορία σὲ μιὰ λαμπρὴ μουσικὴ παράδοση αἰῶνων (ποῦ ὁ 17ος καὶ 18ος;) ἐρμηνεύονται ἀπὸ πολλοὺς τὰ προγράμματα αὐτά.

Αὐτὰ τὰ ἐρωτηματικά, ἀναπάντητα γιὰ τὴν ὥρα, ἀφήνει μὴ χειρὶ στιγμῆς ἡ φετινὴ παρουσία τῆς Κ.Ο.Α. στὸ Ἡρώδειο. Ὅσοι τὸν ἔξερουν λίγο, προσφέρουν ἀκόμη στὸ Μάνο Χατζιδάκι τὸ εὐεργέτημα τῆς ἀμφιβολίας καὶ τῆς ἀναμονῆς. Ἐμεῖς ποὺ τὸν ξέρουμε πολὺ καλύτερα, τὸν θεωροῦμε τόσο εὐφυῶς ὥστε νὰ ἐπιφωλεθῇ ἀπ' αὐτό. Τὸ ἂν θὰ τὸ κάμει, εἶναι ἄλλο ζήτημα. Ἐμεῖς πάντως τὸ εὐχόμαστε.

● Στο Μόναχο, τὸ 1972, οἱ τευτονικοὶ κοιλαράδες προώθησαν τὸ μοντέλο τῆς σοσιαλδημοκρατίας, τὸ μύθο τῆς εὐημερίας («φόλκς-βάγκεν», ψυγεία, κομπιούτερς, σέξ, κ.λπ.), «διὰ μέσου» τῶν Ὀλυμπιακῶν, γιὰ νὰ δείξουν σ' ὅλο τὸν κόσμο τὴ γερμανικὴ ἀναγέννηση (δηλαδή ὅτι «ἡ Εὐρώπη τοῦ κεφαλαίου» εἶναι σὲ θέση νὰ ἀμφισβητήσῃ τὸν βορειοαμερικανικὸ γίγαντα, ἂν τὸ θέλει). Χίλια δισεκατομμύρια δυτικὰ μάρκα ὅλα κι ὅλα. Κατασκεύασαν καὶ ἓνα τεχνιτὸ ποτάμι κοντὰ στὸν πύργο τῆς τηλεόρασης (ψηλὸ 290 μέτρα), φτάνοντας σὲ ἐπίπεδα ἐπιστημονικῆς φαντασίας. Ἐνα κινητὸ πεζοδρόμιο δύο χιλιομέτρων, μετέφερε τοὺς 7.000 δημοσιογράφους καὶ τοὺς ὑπαλλήλους! Περιττὸ νὰ πούμε πὺς τὰ μονοπώλια τῶν οἰκοδομῶν καὶ τῆς μηχανολογίας πέτυχαν ἀμέτρητα κέρδη...

ΜΕ ΑΥΤΗ τὴ σύντομὴ ἱστορικὴ ἀνακεφαλαίωση, νομίζουμε πὺς δείξαμε τὴν πραγματικὴ φύση τῶν μοντέρνων Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων καὶ ὅτι διαψεύσαμε ὅλους αὐτοὺς ποὺ μιλοῦν ἀκόμα γιὰ σπὸρ, ἀδελφότητα, ἀγάπη καὶ φιλία τῶν λαῶν. Ἡ ἀλήθεια εἶναι λιγότερο διαφημισμένη: στὸ Μόναχο π.χ. λείπουν 40.000 διαμερίσματα, οἱ μετανάστες ζοῦσαν καὶ ζοῦνε σὲ παράγκες, χωρὶς κανένα πολιτικὸ δικαίωμα – λείπουν μιὰ σειρά ἀπὸ ὑποτροφίες στὶς λαϊκὲς συνοικίες, ὅπως νοσοκομεία, σχολεῖα, νηπι-ἀγωγεῖα κ.λπ.

ΤΟ ἑκατομμύριο ὥρων ἐργασίας ποὺ ξόδεψαν οἱ Γερμανοὶ προλετάριοι, γιὰ νὰ χτίσουν τὰ ὀλυμπιακὰ κτίρια, δὲν χρησιμοποιήθηκε οὔτε γιὰ νὰ καλυτερέψῃ τὸ ἐπίπεδο τῆς διαβίωσής τους, οὔτε γιὰ νὰ καλυτερέψῃ τὶς προοπτικὲς τοῦ μετα-ὀλυμπιακοῦ μέλλοντος.

● Στο Μόντρεαλ, δὲν συνέβη τίποτα τὸ διαφορετικὸ: πανοραμικὲς δομές, ἀπεριόριστη χρῆση τῶν «μὰς-μέντια», ὀργάνωση τοῦ ὀλυμπιακοῦ χώρου κάτω ἀπὸ στρατιωτικὴ κατοχὴ (ἰσραηλῖνοι μυστικοὶ πράκτορες, διαλεχτοὶ σκοπευτὲς καὶ βιομηχανοὶ, ὅλοι ἐνωμένοι σ' αὐτὸ τὸ πανηγύρι, ἄσχετο μὲ τὸ σπὸρ σὰ φυσικὴ διαπαιδαγώγηση). Οἱ πολεμικὲς γύρω ἀπὸ τὴ Φορμόζα ἢ τὴ Νέα Ζηλανδία (ποὺ ἀμφισβητήθηκε ἀπὸ τὰ ἀφρικανικὰ κράτη, γιὰτὶ διατηρεῖ ἐγκάρδιες σχέσεις μὲ τὴ Νότιο Ἀφρικὴ), πύρωσαν τὴν ἀτμόσφαιρα καὶ διαίρεσαν τοὺς ἀπελευθερωμένους λαοὺς καὶ τὶς μεγάλες ἱμπεριαλιστικὲς δυνάμεις. Ἀποκλείοντας τὰ 800 ἑκατομμύρια τῶν Κινέζων, ἡ Φορμόζα ἀπαιτεῖ νὰ ἀντιπροσωπεύσῃ νόμιμα τὸ «κινέζικο ἔθνος» καὶ ὁ Φόρντ διάστηκε ξανά νὰ πάρει τὸ λόγο, γιὰ νὰ προστατεῦσῃ τοὺς πιστοὺς ὑπηρετὲς του...

ΣΤΟ τέλος, ὅλα βαδίζουν πρὸς τὸ καλύτερο (μὲ τὸν ἀποκλεισμὸ κάποιου ἀφρικανικοῦ κράτους) καὶ οἱ 21οὶ Ὀλυμπιακοὶ ἔφτασαν στὶς τηλεοράσεις ὅλου τοῦ κόσμου, ἀφήνοντας τὸ σπὸρ νὰ βρίσκεται ἔξω ἀπὸ ὅλη τὴν ὑπόθεσι.

Μικρὲς ἱστορίες ἀπὸ τὴ «μεγάλὴ κάθαρση»

Τοῦ Ριχάρδου Σωμερίτη

ΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΑ, χωρὶς περιττὰ λόγια καὶ σχόλια, παραθέτω στὸ σύντομο αὐτὸ σημείωμα τέσσερις μικρὲς ἱστορίες ποὺ ἔχουν σὰ συνδετικὸ κρίκο τὸ πρόβλημα τῆς «κάθαρσης». Δὲν θ' ἀναφέρω πλήρη τὰ ὀνόματα τῶν «ἡρώων», ἀλλὰ οἱ ὑπεύθυνοι – καὶ ἡ σύνταξη τοῦ «Ἀντί» – τοὺς γνωρίζουν. Καί, φυσικά, ἀναλαμβάνω ὅλες τὶς σχετικὲς εὐθύνες. Δὲν πρόκειται γιὰ «μεγιστάνες» τῆς χούντας, ἀλλὰ γιὰ μεροκαματιάρηδες. Ποὺ ἔκαναν, ὁ καθένας στὸν τομέα του, πολλὰ. Καὶ ποὺ ἐξακολουθοῦν, ἀπερίσπαστοι, νὰ ἐκτελοῦν, εὐπείθεστοι, τὰ κρατικὰ καθήκοντά τους.

● **ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΩΤΗ:** ἡ δεσποινὶς Ρ.Δ. ἦταν παλαιότερα ἀκόλουθος στὸ κυπριακὸ ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν. Τὸν τραγικὸ Ἰούλιο τοῦ 1974, διέπρεψε σὰν φανατικὴ ὁπαδὸς τῶν πραξικοπηματιῶν. Τηλεφωνοῦσε ἡ ἴδια στὶς πιστὲς στὸν Μακάριο πρεσβεῖες τῆς Κύπρου στὸ ἐξωτερικὸ διάφορες ἀπειλὲς καὶ συστάσεις. Μετὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς νομιμότητος στὴν κατὰστροφικὴν Κύπρο, ἀπολύθηκε. Τώρα ἐργάζεται στὸ ἑλληνικὸ ὑπουργεῖο Προεδρίας. Ὅπως δηλώνει ὁ μπαμπὰς τῆς στῆ Λευκωσία: «νὰ πῶς ἡ κυβερνησις τοῦ Ἐθνικοῦ Κέντρου γνωρίζει νὰ ἐκτιμᾷ τὴν κόρη μου».

● **ΙΣΤΟΡΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ:** ὁ κύριος Β.Σ. διετέλεσε τὸ 1972 πρόεδρος τῆς χουντικῆς (κατασκευάσμα τοῦ Λάκη Ἰωαννίδη, μὲ κρατικὰ χρήματα) Ὀμοσπονδίας Ἑλλήνων Φοιτητῶν καὶ μετεκπαιδευομένων Ἑπιστημόνων Γαλλίας. Λίγο μετὰ τὴν «ἐκλογὴ» του, ὁμάδα Ἑλλήνων δημοκρατικῶν σπουδαστῶν τὸν πέταξε ἔξω ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ περίπτερο τῆς παρισινῆς πανεπιστημιουπόλεως ὅπου ἔμενε, σὰν ἀπάντηση στὶς προκλήσεις του καθὼς καὶ στὴ συστηματικὴ ἀσυνόμειωση ὅλων τῶν δημοκρατικῶν φοιτητῶν (ἀκόμα καὶ μὲ φωτογραφίες παρμένες ἀπὸ παράθυρα τοῦ περιπτέρου καὶ ποὺ στέλνονταν στὴν Ἀσφάλεια). Φυσικά, ἡ πρεσβεῖα ὑποστήριξε χρηματικὰ καὶ ἠθικὰ τὸ «θύμα». Ἐνας τρανὸς μας διπλωμάτης – σήμερ κατέχει ἀνώτατὴ θέσι – τοῦ εὐχήθηκε μάλιστα νὰ ὑπηρετήσῃ κι αὐτὸς μιὰ μέρα τὴν ἑλληνικὴ διπλωματία. Παράλληλα, πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ διακόψῃ κάθε ἐνίσχυση πρὸς τὸ ἑλληνικὸ περίπτερο... Ὁ τρανὸς διπλωμάτης ἀποδείχθηκε προφήτης. Ὁ κ. Β.Σ.

πῆρε μέρος στὸν τελευταῖο διαγωνισμὸ τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν. Βγήκε δεῦτερος ἐπιλαχὺν. Αὐτὸ δὲν τὸν ἐμπόδιζε νὰ διορισθῇ. Ζητήθηκε ἀραγε προηγούμενα ὁ φάκελός του ἀπὸ τὸ Παρίσι γιὰ τὶς «προεδρικές» δραστηριότητές του; Ἡ, ἂν ζητήθηκε, θεωρήθηκε σὰν «προσόν»; Καὶ μιὰ παρατήρηση: ἐδῶ δὲν ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ θέμα «κάθαρσης», ἀλλὰ ἀναπαραγωγὴς ἀκαθαρσιῶν.

● **ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΡΙΤΗ:** ὁ κύριος Ν., παλαιὸς ἀκόλουθος τύπου σὲ μεγάλῃ εὐρωπαϊκῇ πρωτεύουσῃ καὶ κέντρο βασικῶν ὀργανισμῶν, ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς πρὶν «μναιασμένους» ὑποστηρικτὲς τῆς χούντας στὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης. Ἐδρασε καὶ στὴν «πρωτεύουσά» του, συνεχίζοντας μιὰ δραστηριότητα ποὺ εἶχε ἀρχίσει τὸν καιρὸ τῆς ἀποστασίας. Μετὰ τὴν πώση τῆς δικτατορίας, ἀποφασίστηκε τουλάχιστο τρεῖς φορές ἡ ἀπόλυσή του ἢ ἡ μετάθεσή του. Τὴν ὥρα ποὺ γράφω βρίσκεται ὅμως ἀκόμα στῇ θέσῃ του – μιὰ θέσι ἀντικειμενικὰ κλειδί. Λένε πῶς θὰ φύγῃ τὸν Σεπτέμβρη. Τὰ ἴδια ἔλεγαν ὅμως καὶ τὸ 1975. Ποιὸ εἶναι τὸ «μέσο» του; Ἡ, καλύτερα, ποιὸς εἶναι – καὶ γιὰτὶ – ὁ «προστάτης» του;

● **ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΤΑΡΤΗ:** ὁ κύριος Ζ. ἦταν –ὅπως ὁ ἴδιος δηλώνει– πράκτορας τῆς Κ.Υ.Π. Ἐργάσθηκε σὲ διάφορα πτόστα ποὺ εἶχαν σχέση μὲ ἀνατολικὲς χώρες. Τὸ 1967 διορίστηκε στὸ προξενεῖο Παρισίου. Τὸν Νοέμβριο τοῦ 73, ὅταν οἱ Ἕλληνες σπουδαστὲς κατέλαβαν γιὰ λίγο τὸ προξενεῖο αὐτὸ σὲ ἐνδειξὴ ἀλληλεγγύης μὲ τὸ Πολυτεχνεῖο, αὐτὸν σκαμπίλισαν σὰν ἐκπρόσωπο τῆς χούντας, γιὰτὶ ἔτσι τὸν ἔβλεπε, ἀπὸ προσωπικὴ πείρα ὁ καθένας. Βρέθηκαν πάντως καὶ μερικοὶ μεγαλόσχημοι ποὺ τοὺς εἶχε «ἐξυπηρετήσει» νὰ ποῦν καλὰ λόγια γι' αὐτόν. Ἡ μετάθεσή του σὲ ἄλλῃ πρωτεύουσῃ ἀποφασίστηκε τουλάχιστο τρεῖς φορές μέχρι σήμερ. Εἶναι πάντα ἐδῶ – μέχρι τὸν Σεπτέμβριο κι αὐτός, ἂν δὲν πάρει καὶ νέα παράταση... Ὅπως καὶ γιὰ τὴν περίπτωση τοῦ κ. Ν., ἡ ἔγκαιρη μετάθεσή του θὰ εἶχε τὸ νόημα πῶς καὶ ἄλλαξε. Τώρα, καὶ νὰ φύγῃ, ποιὸς θὰ πιστέψῃ σὲ «ἀλλαγές»;

ΕΠΙΜΥΘΙΟ: Καὶ οἱ τέσσερις αὐτὲς μικρὲς ἱστορίες ἀφοροῦν ἀνθρώπους πολὺ γνωστοὺς στὸν κύκλο τους – στὸν κύκλο τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἀναγκαστικὰ ἤρθαν κάποτε σ' ἐπαφὴ μαζί τους: τὸ κυπριακὸ διπλωματικὸ σῶμα (περίπτωσις τῆς δεσποινίδος Ρ.Δ.), οἱ δημοκρατικοὶ Ἕλληνες τῆς Γαλλίας (περίπτωσις τῶν κ.κ. Β.Σ. καὶ Ζ.), οἱ ἔξνοι δημοσιογράφοι μιᾶς σημαντικῆς εὐρωπαϊκῆς πρωτεύουσας (περίπτωσις τοῦ κ. Ν.). Εἶπαμε ὅμως: «ὄχι τρέλες»...

•βιβλίο•

**Κριτική παρουσίαση
του βιβλίου της 'Αλίντας
Δημητρίου:
«Φιλμογραφία ταινιών
μικρού μήκους»
από τον Δημ. Σταύρακα.**

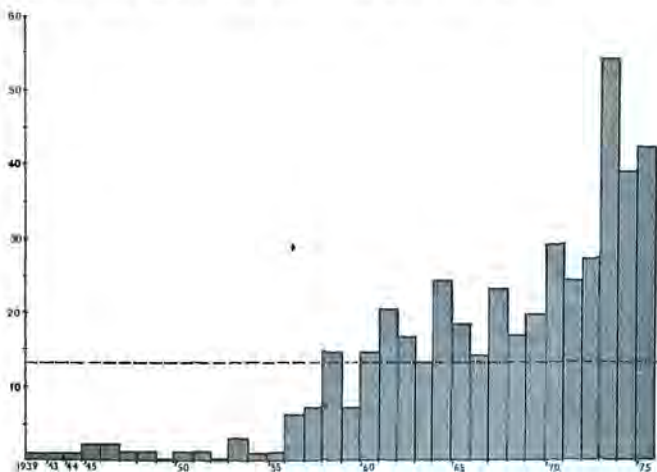
Πρόκειται για ένα μικρού σχήματος βιβλίο του οποίου το βασικό σώμα αποτελεί ο καταλογισμός όλων των ταινιών μικρού μήκους που παρήγαγε ο ελληνικός κινηματογράφος, από το 1939 μέχρι το 1975. Προηγείται ένα εισαγωγικό σημείωμα της Α. Δημητρίου, συμπληρωμένο με δύο στατιστικούς πίνακες. Το βιβλίο κλείνει με μια σειρά φωτογραφιών από τις αναφερόμενες ταινίες.

Για το διαστικό αναγνώστη, το βιβλίο μοιάζει εκ πρώτης όψεως χωρίς ιδιαίτερη σημασία. Η προσωπική μου άποψη είναι πως πρόκειται για μια εργασία αξιεκτίμητη. Αξιεκτίμητη γιατί είναι το είδος δουλειάς που ακριδώς λείπει από την - ανύπαρκτη σχεδόν - κινηματογραφική βιβλιογραφία στη χώρα μας. Και δε νομίζω πως οποιαδήποτε ιστοριογραφική εργασία πάνω στον ελληνικό κινηματογράφο θα ήταν δυνατή χωρίς την ύπαρξη τέτοιων κειμένων «υποδομής», όπως το βιβλίο της 'Αλίντας· που ασφαλώς δεν περιέχει αναλύσεις περίπλοκες (μολονότι το εισαγωγικό σημείωμα που φέρνει την υπο-

γραφή της είναι ευστοχότατο), ούτε «φιλοσοφικές» σκέψεις πάνω στην κιν/φική τέχνη - που άλλωστε κανείς δεν μπορεί να παραπονεθεί ότι υπάρχει έλλειψη - αλλά περιορίζεται στην απλή, ξερή καταγραφή. 'Αλλά μια καταγραφή τόσο χρήσιμη, όσο το λεξικό για ένα φιλόλογο.

Και σ' αυτό ακριβώς το σημείο θα μου ήταν δύσκολο να μην αναφερθώ στην ίδια την προσωπικότητα της συγγραφέως του βιβλίου, που ανήκει σ' εκείνη την κατηγορία των κιν/στών που αισθάνονται πραγματική και άνιδοτελή αγάπη για την κιν/φική τέχνη· που δεν επιδιώκουν την αυτοπροβολή μέσ' από την οποιαδήποτε δουλειά τους· που ξέρουν ν' αφιερώνονται και να παράγουν μια δουλειά - τόσο χρήσιμη για μάς τους άλλους - χωρίς τυμπανοκρουσίες και μεγάλα λόγια, για τα οποία αισθάνεται κανείς, μερικές φορές, τόση πολλή κούραση...

Προσωπικά, η μόνη παρατήρηση που θα είχα να κάνω, αναφέρεται στους δύο στατιστικούς πίνακες που συμπληρώνουν το εισαγωγικό σημείωμα του βιβλίου. Και οι δύο πίνακες είναι αριθμητικά σωστοί, αλλά για να γίνει εμφανής η σχέση που θέλουν να εκφράσουν οι πίνακες, θα χρειαζόταν μια γραφική παράσταση. Ειδικότερα για τον πίνακα Α και τη σχέση «Χρόνια - Έτησια Παραγωγή Ταινιών», νομίζω ότι η καταλληλότερη παράσταση θα ήταν ένα ιστόγραμμα του παρακάτω τύπου:

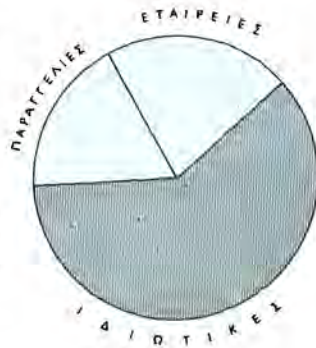

Γραφική παράσταση που δείχνει την ετήσια παραγωγή ταινιών ανάμεσα στα έτη 1939 έως 1975. Η διακεκομμένη γραμμή δείχνει το μέσο όρο κατ' έτος: αριθμός ταινιών

= 13

σύνολο ετών

"Όσο για τον πίνακα Β, τόσο στην κατηγορία «Φορείς» όσο και στην κατηγορία «Είδος», οι κολόνες θα μπορούσαν να συνοψιστούν σε μια γραφική παράσταση του παρακάτω τύπου:

•βιβλίο•

**'Επιμέλεια βιβλιοπαρουσίασης:
'Αντεια Φραντζή**

**ΘΟΔΩΡΟΥ Σ.
ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ
«'Αντεργατική Πρόκληση»
ΑΘΗΝΑΙ 1976**

Συλλογή από άρθρα του συγγραφέα που δημοσιεύθηκαν σε περιοδικά και εφημερίδες πριν από τη δικτατορία, κατά τη διάρκεια της και μετά απ' αυτήν. Το βιβλίο διαιρείται σε τρεις ενότητες, ανάλογα με το περιεχόμενο των άρθρων. Περιλαμβάνει επίσης και την εισήγηση του συγγραφέα στο Δ.Σ. του Δικηγορικού Συλλόγου 'Αθήνας για την αντισυνταγματικότητα των μεταδικτατορικών νόμων που αφορούν το συνδικαλισμό. Τα άρθρα χαρακτηρίζονται για το μαχητικό τους τόνο, τόσο σωστό για το θέμα που καταπιάνονται. Η συλλογή τους είναι μια ακόμη συμβολή του συγγραφέα στον ελληνικό συνδικαλισμό και το εργατικό δίκαιο.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΙΑΝΝΕΡΙΔΗΣ

1. Οι συνδικαλιστικές εργατικές οργανώσεις.
2. Πώς δουλεύει στην Ευρώπη ένα εργατικό συνδικάτο.
'Εκδόσεις: 'Ελληνική 'Επιτροπή της C.M.T., Βρυξέλλες

Με το πολυγραφημένο βιβλίο του Γιάννη Γιαννεριδου «Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις» άρχισαν οι εκδόσεις της ελληνικής επιτροπής C.M.T. με το γενικό τίτλο εργατικά κείμενα. Το βιβλίο είναι διαγλωττισμένο σε πρώτη έκδοση στις Βρυξέλλες το 1974, το Νοέμβριο. Στην κρίσιμη δηλαδή στιγμή που το ελληνικό εργατικό κίνημα ξαναάπλωνε φτερά ύστερα από τη δικτατορία. Ο συγγραφέας πρόσφερε στον Έλληνα αναγνώστη μια εικόνα των συνδικαλιστικών οργανώσεων, μίλησε για τις τρεις διεθνείς, τα συνδικάτα των δυτικών χωρών, τις συνομοσπονδίες των ευρωπαϊκών συνδικάτων.

Στο ίδιο βιβλίο υπάρχει και η σύμβαση 135 του Διεθνούς Γραφείου 'Εργασίας «για τους εργατικούς εκπροσώπους», που τόσο λόγος γίνεται γι' αυτήν και τόσοι αγώνες για την εφαρμογή της και στην Ελλάδα.

'Εκείνο που έχει ιδιαίτερη αξία είναι πως ο Γιαννεριδης δεν πιστεύει στην εισαγωγή συνδικαλιστικών μοντέλων στην Ελλάδα. Λέει: «τίς περισσότερες φορές οι Έλληνες που ζουν στο εξωτερικό, φέρνουν όταν επιστρέφουν στην πατρίδα και προσπαθούν να επιβάλλουν «ξένα μοντέλα» χωρίς να λαβαίνουν υπ' όψη το χαρακτήρα, τη νοοτροπία του 'Ελ-

ληνα και κυρίως τις συνθήκες της χώρας μας».

Ο συγγραφέας πιστεύει πως τα αποτελέσματα απ' αυτό είναι για την εργατική τάξη ως τώρα καταστροφικά, γιατί δεν την αφήνουν να αναπτύξει πρωτοβουλία και να διαλέξει τον τρόπο οργάνωσής της.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ
Το '21 και η αλήθεια.

Τόμ. α', β'

Η τράπουλα. Το έλλειπον παιγνιοχαρτον μεταξύ α' και β' τόμου.

'Εκδόσεις: Κάκτος, 'Αθήνα

«Το '21 των λογίων μάς θυμίζει τα κέρνα μαννεκέν των διτρινών. Έχει την ίδια μ' αυτή φρίκη του έτοιο - του παρασκευασμένου στα εργοστάσια!». Μαχητικός ο Σκαρίμπας, με μια νύκτη στην ψυχή του θαυμαστή, είναι πάντα έτοιμος να δει, να αντιδράσει, να ξεγεραθεί. Η επανάσταση γι' αυτόν δεν έχει μπει σε κάποιο χρονοντούλαπο, αλλά είναι υπόθεση καθημερινή, προσωπική, δική του.

«Την 'Ιστορία του '21, δεν θα τη γράψω δέβαινα έλόγου μου. Ο ταπεινός υποφαινόμενος (συνταξιούχος εκτελωνιστής και - τάχα - λογοτέχνης, σὺν κιόλας... ἀπαράσημος) ἐξ ἀφορμῆς τῶν ὧσιν (ἐπὶ τῇ 150-ετίᾳ του) σὲ δόξαση καὶ τίμησέ του, γράφονται καὶ ἀκοῦνται, καὶ σὲ συνάρτηση μετὰ τὴν «ἐπίπεδον» ἄλλην... ἐγκεκριμένη τους 'Ιστορία, νὰ ἐμφανίσω θέλησα, ποιά, κάτω ἀπὸ τοῦ '21 τὸ κολλάρισμα, εἶναι... ἡ ἀληθινὴ ἀλήθεια τῆς ἀλήθειας! Καὶ αὐτὴ εἶναι πολὺ πιὸ ἐνδοξὴ καὶ γήινη ἀπὸ... τοὺς ὑπερθετικούς τῶν ἐπιθέτων».

ΑΝΕΣΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

Το Διάλειμμα

Θεσσαλονίκη 1976

«Πρώτη φορά τρελαίνονται τα λόγια μου, / κι όλα αυτά τα παράξενα συμβαίνουν / πρώτη φορά.»

Γεμάτος συγκινημένη ταραχή ο ποιητής μάς μιλά για την αγάπη· για κείνη την ώρα «καθώς ο έφηβος άνεμος σηκώνεται τη νύχτα / και στη λεύκα μπαίνει βαθιά πλάι στο ποτάμι / κι εκείνη ανατριχιάζει σύγκορμη και σειούνται / όλα με μιάς τα φύλλα της κι αναρριγούν / κι οι πιο κρυφές της ρίζες - / όμοια / μπηκα και βήκη μέσα σου νυχτερινός, / ακούραστος / κι αναρριγήσανε τα πιο βαθιά σου φύλλα».

Νιώθω πάντα ένα δέος μπρός στην αγνότητα, και σ' αυτό το είδος «γοαφής» που, κι άλλη φορά μου δόθηκε ευκαιρία να πώ, άσκει ο 'Ανέστης Ευάγγελος. Με μια βαθιά ανθρωπιά και μια τρυφερότητα που ώρες ώρες άσφυκτιά μέσα στο στίχο, καταξιώνει περισσότερο από οτιδήποτε άλλο την ανθρώπινη ευαισθησία.

«Στὴν καταφρόνια καὶ στὴ φτώχεια πέρασες τὰ χρόνια σου – / μὴν τὸ ξεχνᾶς. / Κι ἂν τώρα / τόσο ἀναπάντεχα ἐγύρισε ὁ τροχὸς / καὶ βρήκες ρούχα κι ἐντυσες τὴ γύμνια σου / καὶ σπῖτι καὶ φωτιά νὰ ζεσταθῆς / καὶ δυὸ γλυκὲς κουδέντες – / μὴ λησμονεῖς ποτὲ τὴν προσφυγιά / καὶ μιὰν ἀγάπη κράτα γιὰ τοὺς στερημένους.»

ΣΤΕΛΙΟΣ ΡΑΜΦΟΣ

Ἡ παλινωδία τοῦ Παπαδιαμάντη
Ἐκδόσεις: Κέδρος, Ἀθήνα 1976
Ὁ Στέλιος Ράμφος ἔχει ἐκεῖνο τὸ σπάνιο χάρισμα νὰ σὲ γοητεῖ ἀκόμα κι ὅταν διαφωνεῖς μὲ κάποιες ἀπ' τὶς ἀπόψεις του. Κι αὐτὸ γιατί ξεδιπλώνει τοὺς συλλογισμοὺς του δίχως νὰ ἐπιδιώκει νὰ σοῦ «κλέψει» τὴ συναινεση. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ σὲ κάνει νὰ σκεπτεῖς μερικὰ πράγματα ἀπ' τὴν ἀρχή, νὰ σκύψεις στὴ ρίζα σου καὶ νὰ λευτερώσεις τὴν ψυχὴ σου ν' ἀφουγκραστῇ ξανά τὸν πρῶτο ἦχο.

«Υπάρχει μία ἀνάγκη ποιητικὴ ἢ ὁποία προηγείται τῆς ποιήσεως καὶ ἢ ὁποία ἀπαντᾷ σὲ λόγους ὑπάρξεως... Ὅταν ἓνας τόπος θρίσκει μεταξὺ ὑπάρξεως καὶ ἀνυπαρξίας, ἢ τέχνη ἔχει τοῦτο μόνο τὸ ἔργο: νὰ φουσιῇ πνοὴ στὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ τοὺς δώσει τὴ δύναμη νὰ κερδίσουν ὀριστικὰ τὴν ζωή.»

ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

Τὸ καλοκαίρι τοῦ Ἐρωτόκριτου
Ἐκδόσεις: Ἰκαρος, Ἀθήνα 1976
Ὁ Βασίλης Βασιλικὸς μὲ τὸν ποταμὸ τῶν διδλίων του, γράφει αὐτὴ τὴ φορὰ «μὲ στεγνωμένα καὶ τὰ δικά - του - δάκρυα μὲς ἀπ' τὸ ὑγρὸ δάσος...» Ἀλήθεια, πόσο χρόνο θὰ 'θελε κανεὶς γιὰ νὰ διαβάσει ὅλο τὸ Βασιλικό; Αὐτὴ τὴ φορὰ πρόκειται γιὰ τὸ καλοκαίρι τοῦ Ἐρωτόκριτου μὲ ἐξώφυλλο τοῦ ΠΑΥΛΟ.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΛΙΟΝΤΑΚΗΣ

Μετάθεση
Ἐκδόσεις: Βάκων, Ἀθήνα 1976
Δείγμα γραφῆς: «Ἡ συνάντησι: Ὡρες μέσα στὸ ρημαγμένο πλῆθος / θησαύριζε μιὰ φρίκη χωρὶς ὄνομα / Ὁ θύτης ὀπλιζε τὰ θύματα καί / Χανότανε σίγουρος γιὰ τὰ παρατέρα / Μὴν πάει ὁ νοῦς σας σὲ αἵματοχυσιές / Ὑπάρχουν καὶ χειρότερα.»

ΘΑΝΑΣΗΣ ΤΖΟΥΛΗΣ

Ἰσθμός
Ἐκδόσεις: Κέδρος, Ἀθήνα 1975
Δείγμα γραφῆς: «Σύλινη σιωπή: Τὸ χειρόγραφο εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ ρίγος τοῦ φιδιοῦ / τὸ ἴδιο κι ἡ στάμνα μὲ τὴ φωνή / καὶ χαμηλὰ ἀλυστήματα σὲ ἄχτιστο αἶμα / ποὺ εἶναι τὸ σῆμα τῆς φωνῆς / ὅταν σκάβει τὴν τρύπα τῆς / / Γύρω τὸ ναρκοπέδιο μὲ τὴν ξύλινη σιωπὴ / μολιάζει κάθε ἄγριο μὲ αἶμα ἀπὸ στάβλο / / καὶ κόβει τὸν οὐρανὸ σὲ τεράστιες κοῦκλες ὀρίζοντες.»

MARIA KENTPOY - ΑΓΑΘΟ-ΠΟΥΛΟΥ

Τὰ τοπία ποὺ εἶδα
Ἐκδόσεις: Νέας Πορείας, Θεσσαλονίκη 1975

Δείγμα γραφῆς: «Τότε φώναξα τὸν πατέρα μου / Καὶ τὴ μητέρα μου / Ποὺ ἄξαφνα εἶχανε γίνει τὰ παιδιά μου / Ὁ πατέρας μου καὶ ὁ γιὸς μου / Ἐφευγε μὲ τὸ φαγμένο του σῶμα / Ποὺ τὸ εἶδα ὀλόγυμνο καὶ λυπημένο / Καὶ γὼ ποὺ ἦμουν / Ὅλα τὰ γένη ἐνὸς φυτοῦ / Καὶ κουβαλοῦσα ἀπάνω μου / Ὅλες τὶς ἡλικίες τοῦ δέντρου / Ἐσκυψα καὶ προσκύνῃσα τὴ ρίζα μου / Ποὺ μὲ μιάς ἔλαμψε ἄσπρο νερὸ / Καὶ μοῦ δρόσισε τὰ καινούργια μάτια.»

A. Φ.

ΒΥΡΩΝ ΚΑΜΠΕΡΟΓΛΟΥ

Ἀπ' τὴ ζωὴ ἐνὸς περαστικοῦ
Ἐκδόσεις: ΚΕΔΡΟΣ, Ἀθήνα 1976

Τὸ τέταρτο διδλίο, συνέχεια μιᾶς τετραλογίας μὲ γενικὸ τίτλο «Στὸν ἴσκιό τῆς Ἱστορίας». Τὸ «Σκορπισμένο Μάξιμα» εἶναι σκόρπιες σκέψεις – σὰν ἡμερολόγιο χωρὶς ἡμερομηνίες – τοῦ κεντρικοῦ ἥρωα, ταχτοποιημένες μὲ τίτλους καὶ ὑπότιτλους.

Δ. ΜΠΕΝΑΣ

Ἡ εἰσβολὴ τοῦ ξένου κεφαλαίου στὴν Ἑλλάδα
Ἐκδόσεις: «ΠΑΠΑΖΗΣΗ», Ἀθήνα 1976

Στὸ διδλίο αὐτὸ ἐπιτελεῖται μιὰ λεπτομερὴς ἔρευνα γιὰ τὶς διεισδύσεις τοῦ ξένου κεφαλαίου στὴν ἐλληνικὴ οἰκονομία.

Τὰ στοιχεῖα ποὺ παρουσιάζει ὁ συγγραφέας ἀφοροῦν τὴ μεταπολεμικὴ περίοδο καὶ ἰδίως τὴ σύγχρονη ἐποχὴ (μέχρι τὸ 1973-74). Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ δὲν ἦταν γνωστὰ μέχρι σήμερα. Πρόκειται γιὰ μιὰ πολὺχρονη ἐξαντλητικὴ διερεύνηση ποὺ συντελέστηκε βασικά μέσα στὶς φυλακὲς τῆς δικτατορίας (Αἰγίνα- Γυάρος).

Τὰ μέρη τοῦ διδλίου: Εἰσαγωγή, μὲ ἀνάλυση τῆς δημοσιονομικῆς καὶ ἐμπορικῆς ἐξάρτησης τῆς χώρας.

Στὸ πρῶτο μέρος, ἐξετάζεται ἡ μεταπελευθερωτικὴ περίοδος μὲ τὴν ἐμφάνιση καὶ διείσδυση τῶν ΗΠΑ.

Στὸ δεύτερο μέρος, ἡ ἔρευνα ἐντοπίζεται στὴ μεγάλη ἐπιδρομὴ τοῦ ξένου πολυεθνικοῦ κεφαλαίου στὴν ἐλληνικὴ βιομηχανία καὶ τὴν πλήρη – οἰκονομικὴ, τεχνολογικὴ – ἐξάρτησή της.

Στὸ τρίτο μέρος, ἀναλύονται οἱ διεισδύσεις τοῦ ξένου κεφαλαίου στὸν τραπεζικο-πιστωτικὸ τομέα, στὶς ἀσφαλιστικὲς ἐταιρίες, στὸν ἐμπορικὸ τομέα καὶ στὶς ὑπηρεσίες, στὰ τεχνικὰ ἔργα καὶ στὴ μεταλλευτικὴ παραγωγὴ τῆς χώρας.

Στὸ τέταρτο μέρος παρατίθενται τὰ γενικά συμπεράσματα τῆς μελέτης καὶ οἱ προτάσεις τοῦ συγγραφέα.

Ἐνα πολυσέλιδο (120 σελίδες) Παράρτημα στὸ τέλος τοῦ διδλίου – ὅπου καταχωροῦνται ἀναλυτικὰ ὅλα τὰ στοιχεῖα σὲ 13 συνθετικὸς πίνακες, ἀναλυόμενους ὑποπίνακες – ἀποτελεῖ μιὰ ἀνεπανάληπτη πηγὴ πληροφοριῶν, ὅχι μόνο γιὰ κάθε μελετητὴ τοῦ προβλήματος, ἀλλὰ καὶ γιὰ κάθε στοχαζόμενο πολίτη ποὺ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ προβλήματα τῆς Ἑθνικῆς Ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης.

Ἰδιαίτερα ἐπισημαίνεται τὸ ἀλφαριθμητικὸ, εὔρετήριο τῶν 530 βιομηχανικῶν ἐταιριῶν μὲ ξένα συμφέροντα.

ANDRE MARTINET

Στοιχεῖα γενικῆς γλωσσολογίας
Μετάφραση Ἀγαθοκλῆ Λ. Χαράλαμπόπουλου
Ἐκδοση: Ἰνστιτούτου Νεοελληνικῶν Σπουδῶν, Ἰδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη, Θεσσαλονίκη 1976

Ἡ μετάφραση αὐτὴ, ἐρχεται νὰ καλύψει ἓνα κενὸ στὴ σχεδὸν ἀνύπαρκτη ἐλληνικὴ διδασκαλία γιὰ τὴ σύγχρονη γλωσσολογία. Στὸ διδλίο ἐξετάζονται τὰ προβλήματα ποὺ παρουσιάζει ἡ μελέτη τοῦ ἀνθρώπινου λόγου καὶ ἐπιχειρεῖται ἡ ἐξοικείωση τοῦ ἀναγνώστη μὲ τὶς μεθόδους τῆς γλωσσικῆς ἀνάλυσης.

Σκοπὸς τοῦ συγγραφέα δὲν εἶναι νὰ ἐκθέσει ὅλες τὶς θεωρίες ποὺ ὑποστηρίζονται σήμερὰ ἀπὸ τοὺς διάφορους γλωσσολόγους. Οἱ ἀπόψεις ποὺ διατυπώνει εἶναι οἱ περισσότερες κοινὸ κτῆμα τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης.

ΒΕΡΟΝΙΚΗ ΔΑΛΑΚΟΥΡΑ

Ἡ παρακμὴ τῶν ἔρωτα – ποιήση
Ἐκδόσεις: ΔΙΟΓΕΝΗΣ, Ἀθήνα 1976

Τὸ δεύτερο διδλίο τῆς προικισμένης νέας ποιήτριας ὀλοκληρώνει τὴν τάση γιὰ μιὰ ποιητικὴ γλώσσα «οὐδέτερη» καὶ τὴ βαθιὰ συναισθηματικὴ πικρία ἀπὸ ἓνα πάθος φθίνον, τὸ πάθος τῆς σωματικῆς συμμετοχῆς. Ἡ χρηστικὴ τῆς ἔκφρασης εἶναι «τολμηρὴ» – κι αὐτό, ἔχεις τὴν αἴσθησι πὼς δὲν εἶναι πρόκληση, μὰ ἀπόστασι, οὐδετερότητα καὶ ἀπομάκρυνση.

Δείγμα γραφῆς: «Ἐχουμε τόσο ὑποφέρει ποὺ ἡ δίψα, ἡ πείνα, ἡ ὁποία ἄλλη στέρηση τοῦ κορμιοῦ, χρωματίζει τὶς στιγμὲς τοῦ μαρτυρίου μας γαλάζιες... ταξιδεύουμε μὲ τὶς φάρσες ποὺ λούφαξαν στὰ σκέλη μιᾶς θυμωμένης ἀγάπης.»

ΔΩΝΗ ΚΥΡΟΥ - ΔΗΜ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΥ

Γιὰ μιὰ ἐπαναστατικὴ Παρατέχνη
Ἐκδόσεις: «ΠΛΕΙΑΣ», Ἀθήνα 1976

Δοκίμιο μὲ μορφὴ συζήτησης ποὺ ἀναφέρεται στὶς μορφὲς μιᾶς

«ἡσσοнос» τέχνης. Τὸ φωτορομάντζο, τὰ κόμικς, τὰ πόστερ, τὰ πορνό, ἡ πόπ μουσικὴ, τὰ ἀστynomικὰ μυθιστορήματα καὶ κείμενα τῆς ἐπιστημονικῆς φαντασίας, εἶναι μορφὲς ἔκφρασης ποὺ ἔχουν εἰσβάλει στὴ ζωὴ μας καὶ διαμορφώνουν τὸ πολιτιστικὸ μας κλίμα. Ἀντίθετοι στὴ στάση ἀρνησῆς τους, οἱ συγγραφεῖς ῥευνούν ὅλα τὰ «ἀπελευθερωτικὰ» στοιχεῖα αὐτῆς τῆς Παρα-Τέχνης, προσπαθώντας νὰ ἀναζητήσουν τὴ μέθοδο γιὰ τὴν πρωτοποριακὴ ἐπαναστατικὴ χρῆσιν της. Μέρους αὐτῆς τῆς συζήτησης ἔχει δημοσιευτεῖ στὸ «ΑΝΤΙ» (τ. 33).

ΓΙΩΡΓΗ Δ. ΚΑΤΣΟΥΛΗ

Ἡ ἱστορία τοῦ ΚΚΕ
Τόμος Γ' (1927-1933)
Ἐκδόσεις: «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ», Ἀθήνα 1976

Στὸν γ' τόμο καλύπτονται τὰ χρόνια 1927-33 καὶ ὀλοκληρώνεται τὸ α' μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ Κ.Κ.Ε.

Στὸ διάστημα 1927-33, ἐκδηλώνεται στὸ ὀξύτερο σημεῖο τῆς ἡφραξιοπιστικῆς πάλιν τῶν διαφορῶν τάσεων, σημειώνεται ἡ δημιουργία ἐνὸς πλατιοῦ μετώπου τῶν ἐργαζομένων ποὺ ἀμύνονται στὴν ἐπίθεση τῆς κεφαλαιοκρατίας, καὶ ἡ ΟΚΝΕ, ποὺ συμπληρώνει τὰ ἔκκα χρόνια ζωῆς της, ἐτοιμάζεται γιὰ τὴν καινούργια ἐξόρμησή της ποὺ θὰ τὴ γιγαντώσει σὲ μιὰ ἐξαιρετὴ ὀργάνωση.

Στὸ διδλίο γίνεται ἡ παραλληλὴ παρακολούθηση τῶν πολιτικοκοινωνικῶν μεταβολῶν καὶ τῶν ἐξελίξεων στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ κόμματος. Τὸ διδλίο εἶναι πολὺτιμη πηγὴ πληροφοριῶν, ἀν καὶ οἱ παρατηρήσεις τοῦ συγγραφέα γιὰ τὶς πηγὲς τῆς ἐσωκομματικῆς κρίσης δὲν εἶναι πάντοτε καίριες.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ μελέτη τοῦ νέου Συντάγματος
Ἐκδόσεις: «ΟΛΚΟΣ», Ἀθήνα 1976

Ἀναλυτικὴ κριτικὴ παρουσίασις τοῦ Νέου Καταστατικοῦ Χάρτη. Ὁ συγγραφέας, μὲ ἀντιπαραβολὲς καὶ ἀναφορὲς καὶ στὰ προηγούμενα ἐλληνικὰ συντάγματα ἀλλὰ καὶ σὲ κείμενα ἁλλων χωρῶν, δίνει τὸ μέτρο τῶν θετικῶν σημείων ἀλλὰ σίγχιρονα φωτίζει τὰ καίρια στοιχεῖα ἀνταρχικότητας ποὺ τὸ χαρακτηρίζουν.

ΚΟΥΛΑ ΞΗΡΑΔΑΚΗ

ΚΑΤΟΧΙΚΑ - Τόμος Α' - Ἀθήνα 1975

Ἡ συγγραφέας μᾶς δίνει τὸν πρῶτο καρπὸ μιᾶς πολὺχρονης καὶ πολύμοχθης δουλειᾶς ποὺ καταγράφει τὶς ἐκατόμβες τῶν θυσιῶν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ στὰ χρόνια τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα. Ὀνόματα, ντοκουμέντα, ἐνθύμια ἀποτελοῦν τὸ πολῦτιμο ὕλικό. Εἶναι ἓνα διδλίο-ντοκουμένο.

• ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ •

Πολύ έχει χρησιμοποιηθεί ο όρος έθνικός και άντεθνικός, έθνικό συμφέρον και άντεθνική δράση. Πολύ έχει μπερδευτεί με τις λαϊκές διεκδικήσεις και τελευταία με την απαίτηση για αποχουντοποίηση, τη δίκη των υπευθύνων της Κυπριακής τραγωδίας, κ.λ.π.

Οι δίκες των αρχιπράξικοπηματιών τελείωσαν χωρίς να αγγίξουν στην ουσία τη ρίζα του κακού.

Οι πόρτες των φυλακών άνοιξαν για να μπουν οι αντιστασιακοί, οι λαϊκοί αγωνιστές - ήδη έχουμε τον πρώτο. Μας μένει να δούμε πότε θα αρχίσουν να διαίνουν οι χουντικοί, για να ξαναμπουν τα πράγματα στη θέση τους.

Είναι ανάγκη να ξεκαθαριστούν τα πράγματα, αν και μιλούμε από μόνα τους.

Έθνικό είναι μόνο ό,τι υπηρετεί τα έλληνικά μονοπώλια, άρα έθνος είναι τα έλληνικά μονοπώλια, το έλληνικό κεφάλαιο. Κράτος σημαίνει ο μηχανισμός διοίκησης που υπηρετεί και προστατεύει τα συμφέροντά του. Λαός είναι η παραγωγική δύναμη, ο στρατός και τα άστυνομικά όργανα. (Ωραίος χαρακτηρισμός!). Ο άνθρωπος υποβιβάζεται, γίνεται όργανο, και το δέχεται αδιαιμάκτο.

Όσοι από το λαό υπηρετούν πιστά και ενεργά τα συμφέροντά του, έχουν την τιμή να ανακηρύσσονται ο έπικυβερνήτες.

Όσοι έχουν τη δυνατότητα και το θάρρος να σκεφτούν ότι έχουν κι αυτοί δικά τους συμφέροντα και δικαιώματα και αυτά πρέπει να υπηρετήσουν και να υπερασπίσουν άντεθνικοί και δεν έχουν στον ήλιο μοίρα, αφού δεν υπηρετούν τα συμφέροντα του κεφαλαίου που αυτοθαφτίστηκε έθνος.

Μένει η μεγαλύτερη μερίδα του λαού, η απληροφόρητη (ή σιωπηλή πλειοψηφία) που έχει πέσει στην παγίδα, και δεν μπορεί να ξεχωρίσει το έθνος του κεφαλαίου απ' το λαϊκό. Αυτά έχουν την τιμή να χαρακτηρίζονται έθνικόφρονες. "Ας βάλουμε τα πράγματα στη θέση τους. Άλλο πράγμα το έθνος και το κράτος που λέει το κεφάλαιο, ή αρχουσα τάξη, και άλλο πράγμα το έθνος και το κράτος που λέει ο λαός.

Ο λαός θέλει ένα έθνος δραστήριο, ζωντανό, συνέχεια της αρχαίας κληρονομιάς, που να διαπρέπει στα πέρατα της γης. Το κεφάλαιο θέλει ένα έθνος με ένα λαό άδουλο δουλευτό. Ο λαός θέλει μια παιδεία μ' ανοιχτούς ορίζοντες, να έλευθερώνει τη σκέψη. Το κεφάλαιο θέλει μια παιδεία κλειστή, να παράγει άτομα με απλώς έπιστημονική κατάρτιση για τη στελέχωση του και έρευνήτες μόνο για την τεχνολογική του πρόοδο για αύξηση του κέρδους. Ο λαός θέλει ένα κράτος δυνατό, να 'ναι σθεαστό από τους γείτονες, δίκαιο, να υπερασπίζει τα συμφέροντά του και να βελτιώνει τους όρους της

ζωής του. Το κεφάλαιο θέλει ένα κράτος δυνατό, να μπορεί να επιβάλλεται στο λαό, να περιορίζει τα δικαιώματα και τις προοπτικές του, να μπορεί να απλώνει τα όριά του όποτε οι περιστάσεις το επιτρέπουν για να μεγαλώνει την παραγωγική του δύναμη και το κέρδος του.

Ένα τέτοιο έθνος και κράτος ξεσηκώθηκε ο λαός να στεριώσει τους φαναριώτες, αυτοθαφτίστηκαν φίλοι, σύμμαχοι, έθνικοί, ξεγέλασαν το λαό και στήσαν το δικό τους κράτος. Ένα τέτοιο έθνος και κράτος αγωνίστηκε να αναστήσει ο λαός την Κατοχή, ήρθαν πάλι οι φίλοι και σύμμαχοι με φωτιά και μολύβι (με πολύ αίμα και φίλια) και στήσαν το κράτος της άρεσκείας τους. Ένα κράτος ξενόφερτο, αντίθετο από τους λαϊκούς πόθους και θυσίες, που δεν μπορεί να σταθεί χωρίς την υποστήριξη των ξένων προστατών.

Απ' αυτό το κράτος ζητάμε τώρα να τιμωρήσει τους δικτάτορες. Μά οι δικτάτορες υπηρετήσαν πολύ πιστά το έθνος = κεφάλαιο και αν μπήκαν στη φυλακή είναι για να καταλαγιάσει η λαϊκή αντίδραση. Όταν όμως μπουνε κιόλας αντιστασιακοί λαϊκοί αγωνιστές στη φυλακή, τότε και το κλίμα θα 'ναι κατάλληλο και ο χώρος θα χρειάζεται, γι' αυτό θα δγούν και θ' αποζημιωθούν ανάλογα.

Απ' αυτό το κράτος ζητάμε να κάμει αποχουντοποίηση, δηλαδή να διώξει τους υπερεθνικόφρονες. Όμως οι άνθρωποι δεν υπηρετήσαν τη χούντα, και δεν υπηρετούν τον Καραμανλή τώρα. Αυτοί υπηρετούν το έθνος = κεφάλαιο. Αυτό το ξέρει και ο Καραμανλής, γι' αυτό ακόμα κι αυτός αναγκάζεται συχνά να δίνει

έξετάσεις έθνικοφροσύνης. Απ' αυτό το κράτος ζητάμε να δικαιώσει τους υπεύθυνους της Κυπριακής τραγωδίας. Αν είναι δυνατόν! Οι άνθρωποι δεν είναι υπεύθυνοι για καμιά τραγωδία, έπικύβερτες ούσιον έθνικόν χρέος! Έδωσαν ένα δώρο συμβολικό στους προστάτες μας, σαν έλάχιστο δείγμα ευγνωμοσύνης. Πράγμα που δεν μπορούσε να κάμει καμιά κοινοβουλευτική κυβέρνηση, γιατί θα 'ταν αντιψηφοθηρικό.

Και δέβαια έχει δίκιο η κυβέρνηση όταν λέει πως για λόγους έθνικους δεν μπορεί να γίνει η δίκη. Κανείς δεν αμφισβάλλει πως αυτή η δίκη θα βλάψει ανεπανόρθωτα το ΕΘΝΟΣ = το κεφάλαιο την αρχουσα τάξη, τους προστάτες.

Απ' αυτό το κράτος ζητάμε να φύγουν οι δάσεις, δηλαδή του ζητάμε να κόψει τα πόδια του. Απ' αυτό το κράτος ζητάμε να φύγει από το ΝΑΤΟ, δηλαδή να κόψει το κεφάλι του.

Παράξενοι που είμαστε!

Γιάννης Κλενάκης 12 - 7 - 76

ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕ

Σχετικά με τη σύλληψη του Γερμανού αντιφασίστα αγωνιστή Πόλε, πρέπει να γίνει άμεση και άποφασιστική κινητοποίηση των προοδευτικών δυνάμεων για να μην παραδοθεί στις Δυτικογερμανικές αρχές, διότι κινδυνεύει να χει την ίδια τύχη που είχαν οι σύντροφοί του Μάινχοφ και Μάινς. Άσχετα αν συμφωνούμε ή όχι με τις μεθόδους που ακολουθούν οι ομάδες αυτές, πρέπει ν' αντιδράσουμε στην παράδοση του Πόλε στους Γερμανούς όχι μόνο από λόγους

ΠΟΛΕ ΚΑΙ... ΚΟΛΕ!

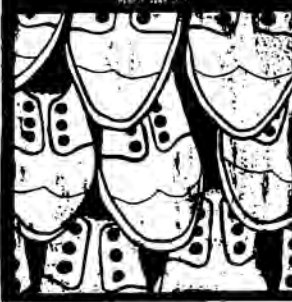
Νομίζουμε, ότι το πράγμα είναι πολύ σοβαρό: διαδίδουμε στον «Ταχυδρόμο» ότι «ο Κ.Π. είχε έντοπισει στη Μύκονο τον Γερμανό αρχιτρομοκράτη (ΣΣ: τον Πόλε) μια ομάδα πριν τη σύλληψή του. Κι άρχισε ένα συστηματικό κυνηγητό για να τον ανακαλύψει στο νησί! Δεν τα κατάφερε. Ούτε το ζευγάρι των Γερμανών άστυνομικών που πήγε στη Μύκονο έκανε τίποτα. Και αυτοί, μέν, ξέχουμε τί θα καναν αν τον έβρισκαν. Ο άπεσταλμένος του «Τ» τι θα 'κανε άραγε; Δεν μας λέει... Γράφει, πάντως, ότι (...) ο έπικυβερνήτης με 50.000 μάρκα (700.000 δρχ.) Γερμανός τρομοκράτης, κατάφερε με έξυπνο τρόπο, πραγματικά, να ξεγέλασει τους διώκτες του στη Μύκονο και να φτάσει στην Αθήνα». Αυτά έχει το έπικύβερτα...

Πάντως, η «άποστολή» (με μέγαλα γράμματα) δεν πήγε χαμένη.

Ξεφυλλίζοντας το περιοδικό διαβάζουμε, «Ένα ρεπορτάζ-τομή» στον «παράδεισο των γυμνιστών» του Ιδίου! Δυό σελίδες ο Πόλε, σχεδόν τρεις οι γυμνιστές! Και σ' αυτό το ρεπορτάζ, όμως, ο άτυχος άπεσταλμένος δεν τα κατάφερε στην ουσία: δεν μπόρεσε (αν καταλάβαμε καλά) να ξεγυμνωθεί στην πλάξ των γυμνιστών - έμεινε με το μαγιό, ίσως γιατί «το ρούχο είναι εκείνο που μας κάνει να διαφέρουμε από τα ζώα»!... Κατάφερε, πάντως, ν' αλείψει με λάδι, «μια ξανθιά, 27 χρονών, με πράσινα μάτια, σωστή θεά» εκ Γαλλίας, του διηγήθηκε την ιστορία της ζωής της στον ένικό, ενώ εκείνος κράτησε τις άποστάσεις - λεκτικά τουλάχιστον: ευγένεια και πληθυντικός... Τελικά, για την πρώτη άποτυχία, φταίει ο Γερμανός άθλητικογράφος που άναγνώρισε τον τρομοκράτη σιμπατριώτη του. Λέγονταν ... Κόλε! Για την άλλη, όμως; Μάλλον φταίει ο ... κόλ(ε)ος του - για να θυμηθούμε και τον ΜΠΟΣΤ...

Το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης

Λαϊκή αγορά SUPER MARKET

Πέντε νέοι αρχιτέκτονες διερευνούν την διακίνηση εμπορευματικών αγαθών στις Ελληνικές συνθήκες σήμερα.

ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Στο προηγούμενο τεύχος, στην έρευνα για το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης είχαμε δημοσιεύσει (σελ. 50, στήλη 4) ανακοίνωση του «Συνδέσμου Καλλιτεχνών». Το ύπόγραψαν οι ακόλουθοι 9 καλλιτέχνες, που αποτελούν και την ομάδα:

Δεκουλάκος Ήλιος
Δημητράκης Βαγγέλης
Ζογγολόπουλος Γιώργος
Θόδωρος
Κορὰς Χρήστος
Λαοθέτης Στάθης
Νικολαΐδης Γιώργος
Σόρογκας Σωτήρης
Τούγιας Γιώργος

άρχης διότι θά 'ναι αίσχος για τη μεταχουντική 'Ελλάδα να παραδώσει άνθρωπο που διώκεται για πολιτικές ενέργειες, αλλά και από υποχρέωση προς τους αγωνιστές αυτούς που τα μαύρα χρόνια της δικτατορίας μάς βοήθησαν με όποιον τρόπο μπορούσαν. Ήμουν στο εξωτερικό και το γνωρίζω. Σύνθημά μας πρέπει να είναι να δοθεί άσυλο στον Πόλε.

φιλικά

Τάκης Βάρνης
Κέρκυρα 29-7-76

ΕΟΚ - ΚΑΙ ΠΑΛΙ!

'Αγαπητο «ΑΝΤΙ»

Νιώθω υποχρεωμένος να απαντήσω μέσα από τις στήλες σου στην κριτική που επιχείρησες να κάμει ο Α.Ν. πάνω στο γράμμα μου σχετικά με το θέμα της ένταξης της 'Ελλάδας στην ΕΟΚ. Δεν αμφισβητώ ότι το θέμα της ΕΟΚ σηκώνει πολύ συζήτηση, γι' αυτό προτείνω το περιοδικό σας να αναλάβει την πρωτοβουλία ενός διαλόγου με τους πολιτικούς φορείς πάνω στο θέμα της ΕΟΚ, γεγονός που συμβάλλει στη σωστή ενημέρωση του άγνωστου κοινού. Δυστυχώς κάτι τέτοιο δεν έγινε μέχρι τώρα, από πλευράς ΑΝΤΙ. Ο Α.Ν. (κρυβόμενος πίσω από την ανωνυμία) λέγει ότι αυτά που γράφω κριτικάρονται. Δεν έχω καμιά αντίρρηση στη διαπίστωση του αυτή. Αλλά νομίζω ότι, θεωρώντας τα συμπεράσματα που καθίσταται άρνητική την ένταξη μας στην ΕΟΚ σαν αυθαίρετα, ασφαλώς προσπαθεί να βρει μία φόρμουλα για να άποψήσει την πολιτική αντιπαράθεση και να αντιληφθεί τη σοβαρότητα των συμπερασμάτων αυτών, που είναι προϊόν μελέτης επιστημονικής υπεύθυνων πολιτικών προσώπων, που ασχολούνται με το θέμα.

Συγκεκριμένα ο Α.Ν., όσον αφορά το κύκλωμα ΕΠΑ - ΝΑΤΟ - ΕΟΚ, πρέπει να γνωρίζει ότι η ΕΟΚ δεν είναι ούτε ενωμένη, ούτε ανεξάρτητη από τους 'Αμερικάνους. Η ΕΟΚ δέ, παρά τις θριαμβολογίες των τεχνοκρατών της Δ. Ευρώπης, έχει ευνόησει όχι τις ευρωπαϊκές πολυεθνικές εταιρίες, αλλά τις αμερικανικές που με τεράστια κεφάλαια, τεχνολογική και οργανωτική πείρα, κατόρθωσαν να κυριαρχήσουν στο χώρο της ΕΟΚ. Παρά τις αντιθέσεις δε στην ευρωπαϊκή και αμερικανική οικονομία, η επικυριαρχία των ΗΠΑ δεν αμφισβητείται από κανένα ΣΟΒΑΡΟ ΕΥΡΩΠΑΙΟ. Ελέγχουν δε αποφασιστικά και τις στρατηγικές ευρωπαϊκές βιομηχανίες. Μύθος δε είναι ή άποψη ότι το ευρωπαϊκό κεφάλαιο έχει τη δύναμη ν' αντισταθεί στο αμερικάνικο. Ένδεικτικά παραδείγματα είναι:

1. Το καλοκαίρι του '75, παρά τις άπεγνωσμένες προσπάθειες της Γαλλίας, το Βέλγιο άποφασί-

ζει να αγοράσει το πολεμικό αεροπλάνο ΥΦ16 και όχι το γαλλικό Μιράζ F1.

2. Προσπάθεια της Γαλλίας για δημιουργία αυτόνομης βιομηχανίας ηλεκτρονικών υπολογιστών, κατάληξε στη συνεργασία της γαλλικής εταιρίας με το αμερικανικό συγκρότημα «HONEYWELL-BELL» και όχι με την SIEMENS ή τη PHILIPS. Παράλληλα δε με την οικονομική τους διείσδυση, οι ΕΠΑ ανέπτυξαν στα πλαίσια του ψυχρού πολέμου, τους πολιτικούς και στρατιωτικούς μηχανισμούς, που συνθέτουν το ΝΑΤΟ, για να ελέγχουν τον ευρωπαϊκό χώρο δυναμικά.

Όσον αφορά το θέμα της άνοδου της βιομηχανίας που θα συντελεστεί, όπως υποστηρίζει ο Α.Ν., πρέπει να έχει υπ' όψη του, ότι εκείνο που προέχει είναι, οι βιομηχανίες που δημιουργούνται, να είναι ελληνικές, πράγμα μάλλον άπίθανο, μιάς και οι βιομηχανίες που θα δημιουργηθούν θα είναι ξένων μονοπωλιακών συγκροτημάτων παραρτήματα, πράγμα που θα συντελέσει στην αποδυνάμωση των λίγων ελληνικών και περιορισμένης δυνατότητας βιομηχανιών, στη μόνωση του ελληνικού περιβάλλοντος, μιάς και οι ξένοι δεν θα πολυενδιαφέρονται γι' αυτό, αλλά μοναδικός τους σκοπός θα είναι ή άποκομική περισσότερων κερδών. Το ελληνικό δε κεφάλαιο θα χάσει και το τελευταίο μέρος ('Ελλάδα), για να κάμει επενδύσεις, μιάς και θα είναι αδύνατο να συναγωνιστεί το ξένο κεφάλαιο. Τέλος, δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι οι βιομηχανίες που θα δημιουργηθούν, είναι αυτές που χρειάζεται ο τόπος μας, όπως δεν είναι βέβαιο ότι θα δημιουργηθεί μεγάλη αύξηση των επενδύσεων στην 'Ελλάδα, δεδομένου ότι υπάρχει και ή Τουρκία, που είναι πλησιέστερη στη Μέση Ανατολή, μιάς και τα προϊόντα που θα παράγονται θα στέλνονται κατ' έξοχην στις χώρες αυτές. Τέλος, κανείς δεν εξασφαλίζει την άποροφή του ελληνικού εργατικού δυναμικού από τις (πιθανόν) δημιουργούμενες ξένες βιομηχανίες, μιάς και θα είναι δυνατή ή πρόσληψη ξένων εργατών. Εκτός βέβαια, αν οι Έλληνες εργάζονται άντι πινακίου φακής. Τέλος, κανείς δεν μπορεί να προσφύσει ότι ή εκβιομηχάνιση θά έχει σαν συνεπαγωγή τη μείωση ανεργίας, μιάς και ή γενική οικονομική κρίση που μαστίζει την ΕΟΚ (ό πληθωρισμός κυμάνθηκε το Μάη του 1975 σε 17%) προξένει την αύξηση της ανεργίας στις χώρες της ΕΟΚ (ήτοι ΙΤΑΛΙΑ 1.500.000, ΓΑΛΛΙΑ 1.500.000, ΓΕΡΜΑΝΙΑ 1.000.000 και 500.000 στις υπόλοιπες μικρότερες).

Όσον αφορά τη γεωργία και τη βοήθεια από το αγροτικό τα-

μείο της ΕΟΚ, πρέπει να τονιστεί ότι ή διαφημιζόμενη οικονομική βοήθεια προς τους αγρότες, δεν είναι χάρισμα των Ευρωπαίων. Η 'Ελλάδα θά συνεισφέρει τη μερίδα της. Υπάρχει δε σοβαρή υπόνοια ότι το κόστος της 'Ελλάδας θά είναι μεγαλύτερο από το όφελος. Και στο σημείο αυτό, συνηγορεί το γεγονός ότι δεν υπάρχει καμιά δημοσιευμένη μελέτη από τις υπηρεσίες των υπουργείων, που να αναλύει τις πιθανές οικονομικές θυσίες και τα πιθανά όφελη. Όσον αφορά δε τη ζήτηση των ελληνικών γεωργικών προϊόντων, και όταν ακόμη ένταχτούμε στην ΕΟΚ, παρά τον ανταγωνισμό που θά αντιμετωπίσουμε και σε περίπτωση καλύτερευσης της ποιότητάς τους, τα πιθανά κέρδη δεν είναι σίγουρα, διότι για προϊόντα με μεγάλη σημασία όπως ο καπνός π.χ., δεν θά καταναλωθεί περισσότερο, μιάς και ο καθένας ήδη καπνίζει τα τσιγάρα που του χρειάζονται. Το δαμάκι ήδη έχει δασμούς, ή δε σταφίδα έλάχιστα. Ίσως όφελγηθούμε από τα φρούτα και τα λαχανικά, αλλά εδώ πρέπει να γνωρίζουμε και τις άλλες άγορές, που έχει φροντίσει να βρει ή ΕΟΚ.

Ο Α.Ν. σχετικά με όσα άναφερα για τη θέση του ΚΚΕ έσ, για το θέμα της ένταξης στην ΕΟΚ και ότι αυτό αποτελεί διασπαστική ταχτική για το λαϊκό κίνημα έρωτά αν το Κ.Κ.Ι. που συμφωνεί με την ένταξη στην ΕΟΚ, άκολουθεί διασπαστική ταχτική για το λ.κ. Κατ' άρχήν, δεν καταλαβαίνω τί σχέση έχουμε μες με την Ιταλία και τις συνθήκες που επικρατούν εκεί. Δεύτερο, πρέπει να μάθουμε να μην έπιζητούμε πρότυπα για να τα μιμηθούμε, αλλά να δημιουργήσουμε έμεις την πολιτική εκείνη που θά κατοχυρώνει την ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ, τη ΛΑΪΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ, και θά θέτει τις βάσεις για το ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟ. Όσο για τη θέση του ΚΚΕ έσ, εξάκολουθώ να νομίζω ότι άποπροσανατολίζει το λ.κ. Και τούτο γιατί το ΚΚΕ έσ. (στο σχέδιο προγραμμάτος του) τó να θεωρεί «ότι ή πάλη κατά της σύνδεσης και της ένταξης δεν είναι ρεαλιστική» και ότι άπαραίτητη είναι ή «μείωση των άρνητικών συνεπειών και πιó συμφόνοντες όροι», ασφαλώς δείχνει ότι έχει πάθει σύγχυση γύρω από τί σημαίνει ένταξη, διότι τó να προτείνει σά σημείο διαπραγματεύσης την εξασφάλιση του έθνικού έλέγχου στην οικονομική ανάπτυξη, στις προτεραιότητες και την πολιτική των επενδύσεων ασφαλώς παραβλέπεται ότι ή συνθήκη της Ρώμης σκοπό έχει να καταργήσει τόν έθνικό έλεγχο. Το θέμα λοιπόν αυτό δεν μπορεί να είναι άντικείμενο διαπραγματεύσης, εκτός αν είμαστε άφελεις να

πιστεύουμε ότι οι χώρες της ΕΟΚ για χάρη μας θά άπαρηγοήσουν τις άρχές δημιουργίας της ΕΟΚ.

Όσον άφορά για τó τί έκαμε τó ΠΑΣΟΚ για να μη μπουέ στην ΕΟΚ, πρέπει να γνωρίζε ό Α.Ν. ότι τó καθοδηγητικά όργανα και οι τοπικές και κλαδικές οργανώσεις με ενημερωτικές εκδόσεις, εκδηλώσεις και άφίσεις, καταβάλλουν κάθε προσπάθεια για την ενημέρωση του ελληνικού λαού, πάνω στις συνέπειες που θά έχει ή ένταξη της πατρίδας μας στην ΕΟΚ. Πρέπει δε να γνωρίζε ότι οι δυσκολίες που αντιμεταπίζει είναι τεράστιες στόν τομέα της πληροφόρησης του κοινού, γιατί τó μέσα μαζικής ενημέρωσης μονοπωλούνται από τó κυβερνητικό κόμμα. Υπό την προϋπόθεση αυτή, ένα δημοψήφισμα για τó θέμα της ένταξης στην ΕΟΚ, ασφαλώς δεν είναι δυνατό, μιάς και οι συνθήκες είναι τέτοιες που δεν εξασφαλίζεται ή κοινή πληροφόρηση του λαού μας. Αλλά θά ήθελα να ρωτήσω: σε περίπτωση δημοψηφίσματος, τó ΚΚΕ έσ. θά πει ναι ή όχι στην ΕΟΚ, μιάς και, άπ' ό,τι ξέρω, σήμερα έχει ταχτεί υπέρ, έπειδή ή θεωρεί την ένταξη σαν κάτι τó δεδομένο;

Τέλος ό Α.Ν. πρέπει να μάθει ότι τó πρόβλημα δεν έγκειται στις εκκλήσεις που κάνει να ένωθούμε, έτσι ώστε ή ένταξη μας να όφελγησει περισσότερο. Πρέπει να μάθει ότι αυτά δεν συγκινούν τόν ελληνικό λαό. Αλλά ή σωστή πολιτική είναι αυτή που συγκινεί τις μάξες και τις συνεπαρνε και πού, στην προκειμένη περίπτωση, είναι άγώνας για ματαίωση της ένταξης, άγώνας πού θά κατοχυρώνει την Έθνική Άνεξάρτησία της πατρίδας μας, για να άνήκει επίτελους ή 'Ελλάδα στους Έλληνες.

Εύχαριστώ για τη φιλοξενία
Γ. Μπουρίτσας - φοιτητής

ΓΙΑ ΤΙΣ ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ
ΚΚΕ(έσ.)

Στó τεύχος 48 του «ΑΝΤΙ» δημιουργήθηκε μιá συζήτηση με ήγετικά στελέχη του λεγόμενου «ΚΚΕ έσ.» Θά ήθελα να έγω από τη μεριά μου να πώ μερικές άποψεις μου σχετικά μ' αυτή τη συζήτηση και όσα ειπώθηκαν.

Κατ' άρχήν, όσοι άπ' τους ήγέτες του «ΚΚΕ έσ.» έμλησαν έλπαν ότι τó συνέδριο είχε μεγάλη έπιτυχία και ακόμα όπως λέει ό κ. Φιλίνης: «Νομίζω ότι σωστό είναι να πούμε ότι τó συνέδριο ξεπέρασε τις προσδοκίες μας» (σελ. 8). Βέβαια όταν οι ήγέτες μιάς παράταξης μιλάνε με τόσα κομμητικά και άλλα για την μεγάλη έπιτυχία ενός συνεδρίου τους θά λέγαμε ότι είναι κάτι τó φυσιολογικό, ιδιαίτερα όταν αυτοί είναι του «ΚΚΕ έσ.» που τόσα χρόνια αγωνίζονται για την «άνανέωση» του ελληνικού κομμουνιστικού κινήματος. Ίσως άτήχηση να θέ-

λουν να νομίζουν ότι είναι ή προβολή και ή προπαγάνδα του μέσα από τὸν ἀστικό τύπο. Γιατί είναι στὰ μέτρα τῆς ἀρχουσας τάξης νὰ προβάλλει ἕνα «Κ.Κ. τόσο ἀνανεωτικό» καὶ «προσορμωμένο στὴν πραγματικότητα» ἀπέναντι στὸ ΚΚΕ ποὺ εἶναι «δογματικό» καὶ ποὺ «δὲν παραδειγματίστηκε καθόλου ἀπὸ τὶς ταλαιπωρίες τῶν ὁπαδῶν του ἐπὶ 40 χρόνια, ὅπως εἶπε ὁ πρωθυπουργὸς στὴ Βουλὴ στίς 12 Ἰουνίου». Ἀπῆλξησι ἴσως νὰ νομίζουν ὅτι εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ «Ἀπογευματινὴ» καὶ ἄλλες παρόμοιες ἐφημερίδες πρόβαλλαν στὴν πρώτη σελίδα, τῆς δευτέρας κιόλας μέρα μετὰ τὸ συνέδριο, ὅτι τὸ «ΚΚΕ ἔσ.» ὑποστηρίζει τὴν κυβέρνηση Καραμανλῆ. Βέβαια θὰ μοῦ ποὺν δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ ξεκαθαρὴ θέση τοῦ «ΚΚΕ ἔσ.» καὶ ὅτι ὁ ἀστικός τύπος τὴ διαστρέβλωσε. Σωστά, ὅμως αὐτοὶ τί ἔκαναν γιὰ νὰ μὴ δίνουν τὸ δικαίωμα αὐτὸ στοὺς ἀστικούς νὰ διαστρεβλώνουν τὶς θέσεις τους;

Και εὖω σ' αὐτὰ θὰ λέγαμε ὅτι αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ γραμμὴ τοῦ «ΚΚΕ ἔσ.» γιατί πρέπει νὰ υποστηριχθεῖ σήμερα ὁ Καραμανλῆς ἀπέναντι στὴ χούντα καὶ τοὺς Ἀμερικάνους πὺν τὸν ὑπονομεύουν καὶ μαζί του καὶ τὴ δημοκρατία στὴν Ἑλλάδα. Νομίζω αὐτὴ εἶναι ἡ θέση. Δηλαδή ἔτσι θγαίνει ὅτι ἡ προδικτατορικὴ δεξιὰ δὲν εἶχε καμμία ἀνάμειξη στὰ γεγονότα πὺν ὀδήγησαν στὸ πραξικόπημα καὶ ὅτι ἡ χούντα ἤρθε μ' ἕνα καρδί κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὸ ἀμερικάνικο Πεντάγωνο. Αὐτὸ θγαίνει, ἀφοῦ σήμερα, λένε οἱ τοὺ «ΚΚΕ ἔσ.», ὅτι πρέπει νὰ υποστηριχθεῖ ὁ Καραμανλῆς ἀπέναντι στὴ χούντα καὶ τοὺς Ἀμερικάνους καὶ κατὰ δεύτερο νὰ ἀσκειται κριτικὴ στὴν ἀρνητικὴ κατεύθυνση τῆς πολιτικῆς του.

Δηλαδή, αν και κάτι πάει να πει το «ΚΚΕ ες.» για την ελληνοαμερικανική συμφωνία, δεν βλέπει ότι μετά απ' αυτήν ο Καραμανλής και η κυβέρνηση του υποτάσσονται στους Άμερικάνους. Γιατί οι Άμερικάνοι να τον ύπονομεύουν τότε, αφού τους κάνει τα χατήρια; Θά μού πουν ότι «Ε! δεν τους κάνει και όλα τα χατήρια», υπάρχουν κάποιες διαφορές. Όμως οι διαφορές αυτές είναι ουσιαστικές; Όχι γιατί οι ουσιαστικές διαφορές γεννιούνται απέναντι στον ελληνικό λαό και τη «δημοκρατία» που πάει να επιβάλει η κυβέρνηση Καραμανλή για να προστατευθούν τα αμερικανοατοικά συμφέροντα και για να μπουέ ετσι με χαρτί «νομιμοφροσύνης» στην ΕΟΚ και να έγκλωβισόμε πάλι στο ΝΑΤΟ. Ένας παρατηρητής της ιστορίας μπορεί να δει μ' όλα αυτά ότι το «άνανεωτικό ΚΚΕ ες.» «έβαλε μυαλό» από τις ταλαιπωρίες των κομμουνιστών στην Ελλάδα. Δηλαδή θέλει

πάση θυσία να διαφυλάξει τη νομιμότητά του έφ' όσον διαφυλαχτεί αυτή ή μεταχουντική δημοκρατία και γι' αυτό βοηθάει με την πολιτική του την κυβέρνηση Καραμανλή. Όμως έτσι δεν φαίνεται πώς ύπεύθυνο για τις «ταλαιπωρίες» των κομμουνιστών και του λαού ήταν μόνο το ΚΚΕ και όχι ή αντίδραστική όλιγαρχία του τόπου, όργανο στα χέρια του ιμπεριαλισμού;

Νομίζω πὼς αὐτὸ φαίνεται.

Λέει κάπου άλλου δ ο κ. Τσίλογλου «εμείς δεν αρχούμεστε στο ρόλο "ή άριστερά στη γωνία" και ή πολιτική τής δογματικής όμάδας τούτο μόνο μπορεί να κατορθώσει». Τό πρώτο σκέλος άσφαλώς είναι σωστό γιατί ή άριστερά σήμερα έκφράζει τὰ πραγματικά λαϊκά συμφέροντα. Τό ζήτημα όμως είναι πώς ή άριστερά θά παίξει πρωτεύοντα ρόλο. Αυτόν τόν ρόλο άποκλείεται νά τόν παίξει τό «ΚΚΕ ές» και ή ΕΑΔΕ πού έχει χρεωκοπήσει κάτω από τίσ πιό έπικεικίς κριτικές. Μήπως έχει καταφέρει ή ΕΑΔΕ νά παίξει τέτοιο ρόλο πού δέν τόν ξεχρουμε; Ας μάς τόν πουν συγχερικμένα. Μήπως μέ τήν ΑΣΔΗΣ; Γιατί τότε είχαν άποκληθει δογματικοί, όχι μόνο τό ΚΚΕ αλλά και τό ΠΑΣΟΚ, και ή «άνανέωση» προχώρησε με τή δεξιά στη δημιουργία τού έξαμβλόματος πού λέγεται ΑΣΔΗΣ. Μήπως ή πολιτική αυτή παίξει καθοδηγητικό ρόλο στα πολιτικά πράγματα με τό νά προωθούν πάλι πάση θυσία τήν όλομόνωση τού ΚΚΕ (πού δέν μπορούν νά έπιτύχουν);

‘Ο κ. Μπριλλάκης λέει ότι το ΚΚΕ «είναι κόμμα αλλόκοτο, άνευθινο και έπικίνδυνο». Τά λόγια αυτά θά μπορούσε κάλλιστα νά τά έχει πει και ό πιδ φανατικός δεξιός ήγέτης, και τά λένε χωρίς νά τó κρύβουν, τά ειπε και ό Καραμανλής στις 12 ‘Ιούνη. ‘Ομως είναι σωστά τά λόγια αυτά όταν τά λένε ό δεξιό γιατί έχουν ταξικό κριτήριο πολύ πιό έντονο άπ’ αυτό τού κ. Μπριλλάκη, και ξεφουρνά νά διακρίνουν ποιός είναι ό κύριος έχθρός τους. ‘Ο κ. Μπριλλάκης φαίνεται ότι τó έχει χάσει, τó ίδιο τó «ΚΚΕ έσ» τó έχει χάσει, άφού ό ήγέτης του προωθούν τήν «ιδεολογική και πολιτική άπομόνωση τού δογματισμού και τού κύριου φορέά του» (δηλ. τού ΚΚΕ).

Κύριε Καραμανλή θὰ
μπορούσατε νὰ θρεῖτε πιδ πιστὴ
συμπολίτευση ἀπὸ ἄλλους τέτοι-
ους ἡγέτες;

Υ.Γ. Σᾶς παρακαλῶ νὰ δημοσιεύσετε τὴν ἐπιστολὴ μου· σὰν ταχτικὸς ἀναγνώστης τοῦ «ΑΝΤΙ» ποῦ εἶμαι, πιστεύοντας νὰ δημιουργηθεῖ ἕνας ζωντανὸς διάλογος ποῦ θὰ μπορέσει νὰ προσφέρει. Στέλνω τὴν ἐπιστολὴ μου στὸ «Ριζοσπάστη» καὶ τὴν «Ἐλευθεροτυπία».

Δ. Σπάθας
φοιτητής

ΣΧΟΛΙΟ ΣΤΟ ΔΙΑΛΟΓΟ

Ἀγαπητὸ «ANTI»

Ἀφορμή γιὰ τὶς παρακάτω σκέψεις μου ἔδωσε ἡ πρόσφατη ἀνταλλαγή ἐπιστολῶν ἀπὸ τὶς στήλες σου, πού περιστροφόμενη βασικά γύρω ἀπὸ τὴ διαμάχη ΕΣΣΔ – Ἀ.Δ. Κίνας, ἔθιξε τὸ ζήτημα τῆς κρίσεως πρὸ Παγκ. κομμ. κινήματος κάτω ἀπὸ μιὰ συγκεκριμένη καὶ εἰδική ὀπτική: Τὴν ὀπτική σημερινῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν πού εἶναι πολιτικοποιημένοι καὶ ἔχουν πολιτικὲς τοποθετήσεις συγκεκριμένες.

Ἄναφέρομαι στὸ γράμμα τοῦ Α. Γιωῦκα (τ. 47), ὁ ὁποῖος ἐπιτίθεται κατὰ τὴν ἀπόψευαν τῶν «μαοϊκῶν» ὑπερασπισζόμενος θέσεις πού στὴ χώρα μας ἐκφράζονται ἀπὸ τὸ ΚΚΕ ἔξωτ., καὶ στὶς ἀπαντήσεις στὸ τεῦχος 49 τριῶν ὁπαδῶν τῆς κινεζοφίλης πλευρᾶς.

Τὸ ζήτημα μὲ τὸ ὁποῖο θὰ ἀσχοληθῶ δὲν ταυτίζεται μὲ τὸ ἀντικείμενο τῆς διαμάχης τῶν παραπάνω ἐπιστολογράφων ἀφήνοντας ἀνοιχτὸ αὐτὸ τὸ ζήτημα γιὰ ἄλλη συζήτηση, θὰ ἀναφερθῶ σ' ἓνα ἄλλο ἐπίπεδο προβληματισμοῦ ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα σήμερα: πῶς ἀντιμετωπίζεται τὸ πρόβλημα τῆς παγκόσμιας κρίσης κομμουνιστ. κινήματος ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς φορεῖς τῆς Ἑλλ. ἀριστερᾶς καὶ (σὰν συνέπεια αὐτοῦ) μὲ ποιά μορφή παρουσιάζεται σήμερα ἡ πολιτικοποίηση μέσα στοὺς Ἑλλήνες φοιτητές.

Ξεκαθαρίζω από τώρα ότι δεν πρόκειται για προβληματισμούς άθώων παρατηρητή· έλπίζω ακόμα πως μέσα από τα γραφόμενα θα διαφανεί ότι ή στάση του «πονηρού τρίτου» που βλέπει με χαρά τούς άλλους δύο να αλληλοσκοτώνονται, δεν ταυτίζεται αναγκαστικά με την τοποθέτησή μου άπέναντι στο ζήτημα - τουλάχιστο ψυχολογικά. Έν πάση περιπτώσει, άνήκω στο «Ρήγα Φεραίο» και φοιτητής στο άμεσο παρελθόν έχω νωπές έμπειρίες από τό μεταδιδατορικό και άντιδιδατορικό φοιτητικό κίνημα, έτσι που έρεθίσματα όπως τών έπιστολών αυτών με κεντρίζουν (και με τραυματίζουν) σέ καίρια σημεία.

Εἶναι μᾶλλον γενικά παραδεκτὴ ἡ φθορὰ καὶ ἡ κάμψη τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος σήμερα στὴ

SPORTAN
LERNEN

N. ΜΑΡΟΥΛΑΚΗΣ

βελιολογραφίες

Willst du's werden?

lui

Stipendium - **2000**
Stammesweise lehrung

92411 **AUTO**

Presidents Deutschland
Deutsche Zeitung
Medial Tribune
General-Anzeiger

DIE ZEIT

100000

ώρα μας. Κι όταν πάμε να
 θρούμε τις αιτίες, και κάνουμε
 την έρευνα μ' ένα μίνιμουμ καλο-
 πιστίας, τις βρίσκουμε εύκολα: ο
 κατακερματισμός και η πολυδι-
 άσπαση της άριστεράς, ή άνε-
 πάρκεια (ύποκειμενική) και ή
 δυσκολία (άντικειμενική) να ξε-
 παραστεί αυτή ή πολυδιάσπαση ή
 να μπει σέ μιá πορεία πρὸς τὸ
 ξεπέραςμα. Ὁ τρόπος πού ἀντι-
 μετωπίζουν αὐτή τὴν κατάσταση
 ὁρίσμενες ἀπὸ τίς πολιτικὲς δυ-
 νάμεις τῆς ἀριστερᾶς στὴ χώρα
 μας εἶναι καθοριστικὸς γιὰ τὴ δι-
 αίωσή της καὶ τὰ «ἀδιέξοδα».
 «Εμεῖς εἴμαστε οἱ σωστοί, γιὰ
 ὅλα τὰ κακὰ καὶ τ' ἀνάποδα
 φταῖνε οἱ ἄλλοι». Ποιὸ εἶναι
 ὁμως τὸ καίριο σημεῖο, ὁ πυρή-
 νας αὐτῆς τῆς πολιτικῆς, αὐτῆς
 τῆς μεθοδολογίας ἀκριβέστερα;
 Νομίζω ὅτι φαίνεται μέσα ἀπὸ
 ἀνὸψεις ὅπως αὐτὲς πού ἐκφρά-
 ζονται στὰ γράμματα, πού ἀντι-
 μετωπίζω ἐδῶ ἄλλα καὶ μόνο σὰν
 ἐνδεικτικὰ μιᾶς γενικότερης
 κατάστασης. Καλλιιεργεῖται λοι-
 πὸν μιὰ τάση μετάρθεσης ἀπὸ τὰ
 πραγματικά προβλήματα καὶ
 ὑπεκφυγῆς ἀπὸ τὰ καθήκοντα
 πού ἔχουν μπροστὰ τους σήμερα
 οἱ Ἕλληνες κομμουνιστές: ἀντὶ
 νὰ συγκεντρώσουμε τίς προσπά-
 θειές μας στὴν ἀνάπτυξη τῆς
 ἐπαναστατικῆς θεωρίας καὶ τοῦ
 κινήματος στὴ δική μας χώρα
 (πού εἶναι τὰ μόνα πράγματα πού
 μπορούμε στὴν πράξη) νὰ συνει-
 σφέρουμε ἐποικοδομητικὰ γιὰ τὸ
 ξεπέραςμα τῆς παγκόσμιας κρί-
 σης τοῦ κομμ. κινήματος) καθη-
 λώνουμε συνειδητὰ ἢ ἀσυνεῖδα τὸ
 βλέμμα μας σὲ κάποιο παγκόσμιο
 «κέντρο» βλέποντάς το σὰν ἀπό-
 λυτο πρότυπο· σὰν μιὰ σανίδα
 σωτηρίας πού χωρὶς αὐτή θὰ
 ὑποχρεωθούμε νὰ κολυμπᾶμε
 ἄσκοπα· σὰν τὴν ἐτοιμὴ λύση
 πού μᾶς κάνει νὰ αισθανόμαστε
 ἀσφαλεῖς. Αὐτὸ πού μέ ἀιωθεῖ
 δὲν εἶναι αὐτὲς ἡ ἐκείνες οἱ πολι-
 τικὲς θέσεις (πολλὲς σὰν θραύ-
 σματα εἶναι ἀπόλυτα σωστές, κι-
 ἂν ὄχι, μποροῦν νὰ ἀντιμετωπι-
 σθοῦν μὲ τὴ συζήτηση) ἀλλὰ αὐτὸ
 πού καταντᾷ νὰ γίνεῖ πυρήνας
 καὶ σκόπος ὅλου τοῦ προβλημα-
 τισμοῦ: πρέπει νὰ δικαιωθεί στὸ
 σύνολό της ἡ πολιτικὴ τῆς ΕΣΣΔ
 (ἡ τῆς Κίνας) σὰν ἡ μόνη ἀπό-
 λυτα σωστή· κάθε παρέκκλιση
 εἶναι ἀπλά... προδοσία. Ἐχομε
 μπροστὰ μας— πέρα ἀπὸ τίς δια-
 μετρικὰ ἀντίθετες πολιτικὲς θέ-
 σεις— μιὰ παρόμοια μεθοδολογία
 σκέψης καὶ μιὰ συναφὴ ψυχολο-
 γία πού κάνει κάθε συζήτησι
 διάλογου κουφῶν: δημιουργοῦνται
 ἄδυστα γιὰ τὴ διαλεκτικὴ σκέψη,
 θέματα ταμποῦ, ὀχυρωμένα πίσω
 ἀπὸ θεωρητικὲς ἀπλουστεύσεις
 καὶ ἐξορκισμούς. Τὸ πρόβλημα
 δὲν εἶναι ἀπλά θέλησις ἢ διακη-
 ρυγμένων ἀρχῶν: ἔτσι πλάι στὸ
 ΚΚΕ ἐξ., πού ἡ ἐξάρτησή του
 (πολιτικοῖδεολογικὴ κ.τ.λ.) ἀπὸ τὸ
 ΚΚΣΕ, εἶναι ὁρος καὶ τρόπος
 ὑπαρξῆς του, οἱ διάφορες κινε-

ζοφίλες οργανώσεις, ἂν καὶ στὶς διακηρύξεις τοὺς ἀπορρίπτουν τὴ θεωρία τοῦ «κόμματος-δὴγοῦ», διακηρύσσουν ὅτι πρέπει νὰ στηριζόμαστε στὶς δικές μας δυνάμεις, καταλήγουν νὰ πέσουν στὴν ἴδια λούμπα: δὲν εἶναι τὸ ὅτι θεωροῦν τὴν Ἀ.Δ. Κίνας σὰν τὴ χώρα μὲ τὴν πλὴν ὥσosti σοσιαλιστικὴ κατεύθυνση (ἰσχυρισμὸς ἀπόλυτα θεμιτὸς κατὰ τὴ γνώμην μου), ἀλλὰ τὸ ὅτι γίνονται ἀπολογητὲς κάθε πράξης της, εἴτε σωστὴ εἶναι εἴτε λάθος. Ἐκτὸς κι ἂν τὰ λάθη ἀποκλείονται, ἀλλὰ τότε δὲν μιλάμε περὶ πολιτικῆς, ἔχουμε μπεῖ σὲ τὸ χῶρο τῆς θρησκείας.

«Ας ξαναγυρίσουμε τώρα στο στενότερο θέμα μας, το φοιτητικό κίνημα. Μιλάμε για κρίση. Αυτό σημαίνει ότι παλιότερα υπήρχε μία πιό παρήγορη κατάσταση ή τουλάχιστο υπήρχαν προοπτικές που οδηγούσαν σε κάτι καλύτερο από το σημερινό. Τò άλλο γίνεται τήν εποχή μετά τή μεταπολίτευση. Τò παιχνίδι ανάμεσα στις διαφορετικές λογικές που παίζονται στη διάρκεια του αντιδικτατορικού αγώνα (νύ δοθεί ή προτεραιότητα στην ανάπτυξη του κινηματος κι αυτό θα καταξιώσει στην πράξη τήν όργάνωση σάν πρωτοπορία, ή μία αντίληψη με κύριο έκφραστή τò «Ρήγα» - ΚΟΣ μέσα από τίσ ΦΕΑ - γιά τήν άναπτυξη τò τίς *νυν* πρέπει νά τò ελέγχουμε οργανωτικά άφού είμαστε ή πρωτοπορία, ή δεύτερη αντίληψη με κύριο έκφραστή τήν «ΑΝΤΙ-ΦΕΕ» τού ΚΚΕ έξωτ.), τò παιχνίδι λοιπόν άπό κότε γίνεται μετά τή μεταπολίτευση ύπέρ τής δεύτερης άποψης, πού γίνεται ή κυρίαρχη μέσα στό φοιτητικό χώρο. Οί λόγοι πολλοί, και δέν θά άρνηθώ έδώ τίς παραλείψεις, τίς όλιγορίες, τίς ανεπάρκειες και τά σοβαρά συχνά λάθη τού Ρ.Φ. στην περίοδο αυτή.

Ἔτσι φτάνουμε στην περιχράκωση τῶν ὀργανώσεων, στὸ

σεχταρισμό, στο ξέκομμα από τις μάζες, στη δημιουργία λιγότερο ή περισσότερο περιχαρακωμένων έλιτ φοιτητών, που μερικώς απ' αυτές θεωρούν τον εαυτό τους κέντρο του κόσμου και κάτοχο της απόλυτης αλήθειας. Τί άλλο νόημα έχει το ξόδεμα τούτου χρόνου στο Πανσπουδαστικό Συνέδριο γύρω από τη Σινοσοβιετική διένεξη;

“Όταν συζητάμε ένα πρόβλημα τόσο εξαντλητικά, το κάνουμε για να το λύσουμε, για να πείσουμε τους άλλους κι όχι θέβαια για να έκτονωθούμε, ή για να προκαλέσουμε την προσοχή!

‘Υπάρχει ἐδῶ ἕνας κίνδυνος ἀκόμα σοβαρότερος; Στὴν περίοδο τῆς δικτατορίας οἱ μέσος πολιτικοποιημένοι φοιτητὲς ζώντας τίς γνωστὲς καταστάσεις, μπορούσε νὰ κατακτήσει βιωµατικά ἓνα ὑπόβαθρο, νὰ γράψει σὲ μιὰ πραγματικὴ πολιτικοποίηση. Σήμερα, οἱ καινούργιοι φοιτητὲς, μέσα σὲ συνθήκες κάμψης τοῦ μαζικοῦ κινήματος, δέχεται ἅπλα ἔναν καταιγισμό πληροφoρίας ἀπὸ ἐντυπα, λόγους κ.τ.λ. πού δὲν μπορεῖ εὐκολά νὰ τὸν ἐλέγξει στὴν πράξη, καθὼς οἱ διαδικασίες τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος πού ἀφορνοῦν τὸν ἄμεσο χώρο του ἔχουν καταληθῆσαι σὲ μεγάλο βαθμὸ λειτουργίεs μιᾶς «κορυφῆς» ἀποκομμένης ἀπὸ τὴ «βάση». Ὁ πολιτικοποίητος πού προκύπτει κάτω ἀπ’ αὐτὲς τίς συνθήκες ἔχει μεγάλες πιθανότητες νὰ εἶναι ἐγκεφαλικὴ, ἐπιφανειακὴ, προσωρινή. Ὁ εὐθύνη τῶν νεολογιστικών ὁργανώσεων εἶναι ἐδῶ τεράστια. Ὅταν εἰκόνα πολιτικοποιημένων νέων πού μὲ παγερὴ πόζα θάζουν τὸ ἓνα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο τὰ ἀποστηθισμένα κομματικά τους τοῖτάτα καὶ φράσεις-κλισέ, διαन्हίζοντάς τα μὲ τὴ λέξη «σύγχροφος» (μὲ εἰσαγωγικά) καὶ ἄλλα παρόμοια ἐντυπωσιακά, δὲν φανερώνει κοριτικὰ σκεπτόμενους ἄγωνιστές πού μπορούν νὰ συνεἰσφέρουν στοῦ ξεπεράσμα τῆς

κρίσης στο φοιτητικό κίνημα, που είναι πριν απ' όλα *έλλειψη άρχων*, μικροκομματισμός, μικροαστικός έγωκεντρισμός. Έχομε κατά κάποιον τρόπο μιá συγκαλυψη της πραγματικότητας, μιá ιδεολογικοποίηση (μé τήν άρνητική σημασία της λέξης «ιδεολογία») τών πάντων. Ή γλώσσα, ó «λόγος» που κυριαρχεί σε μεγάλα κομμάτια του φοιτητικού κινήματος έχει πάθει στρέβλωση: τό σημαίνον ξεσχώνεται και πνίγει τό συρρικνωμένο σημαίνόμενο, σάν κάποιον νά φοβούνται τήν αποκατάσταση μιáς πραγματικής επικοινωνίας ανάμεσα στους ανθρώπους και τή φυλακίζουν μέσα σε πολύχρωμα θερμπαλίστικά σύννεφα λεξιλογικής επαναστατικότητας.

“Ὅσο γιὰ τοὺς πραγματικοὺς υπεύθυνους αὐτῆς τῆς καταστροφῆς, κάνουν τοὺς ἀνυποψίαστους ἢ στὴν καλύτερη περίπτωση διααρηγνούν τὰ ἱμάτιά τους γιὰ τὴν κάμψη κ.τ.λ. Αὐτοὶ δὲς δὲς φτάνει σὲ τίποτα. Τὴ ξημιὰ τὴν κάνανε οἱ ἀναθεωρητές, οἱ «ρεβιζιονιστές», οἱ «ἀριστεριστές», οἱ «μαοϊκοί», οἱ «πράκτορες τοῦ σοσιαλισμολογισμοῦ» καὶ λογιῆς-λογιῆς ἄλλοι... διαβόλοι ποὺ τρύπωσαν τὴν πονηρὴ οὐρὰ τους ἐν τῷ μέσῳ τὴν καλὴν κάναθώ!»

“Όμως, κάθε μέρα, αργά αλλά σταθερά, μέσα από την πράξη, ξεκαθαρίζει ο δρόμος που οδηγεί έξω απ’ αυτό το τέλμα. Κι αυτός δεν μπορεί παρά να είναι ο δρόμος προς την ανανέωση, προς την κατάκτηση μιάς πραγματικά επαναστατικής πολιτικής, προς την άποκατάσταση του μαρξισμού-λενινισμού σάν οδηγό που φωτίζει το δρόμο μας κι όχι σάν δόγματος που δέν μάς αφήνει νά δούμε τή μύτη μας. Τόν ΚΚΕ έσωτ., χωρίς νά θεωρεί τόν έαυτό του κάποιο κάποιος μορφής απόλυτης αλήθειας και χωρίς νά αποκλείει τή θετική συνεισφορά από άλλες προοδευτικές δυνάμεις, έδωσε μέ τόν συνδεδριό του ένα πρώτο δείγμα πού τόν πώς αντίλαμβάνεται μιά τέτοια διαδικασία. Έκείνοι θέβαια πού τελικά θά κρίνουν είναι οί μάζες, ό λαός τής χώρας μας. Κι θ’ αποφασίσουν όταν πεισθούν μέσα από τήν ίδια τους τήν πείρα, πού τήν πληρώνουν κάθε μέρα πανάκριβα, τήν ώρα πού οί πραγματικοί όφειλέτες ποζάρουν αυτόταρε-σκα.

Εὐχαριστῶ γιὰ τὴ φιλοξενία
Γ.Ρ. – φοιτητῆς

ΕΠΙΚΛΗΣΗ

Ἐλπίζω νὰ φιλοξενηθεῖς στὶς
σπῆλές σου, τίς λίγες γραμμές,
ποὺ ἀποφάσισαι νὰ σοῦ γράψω,
σὰν ἀπάντηση πρῶτον: Τοῦ
γράμματος τοῦ Ἀρ. Γκιώκα ἀλλὰ
καὶ τῶν ἄλλων τριῶν γραμμάτων
ποὺ ἤλθαν πρὸς ἀπάντησίν του.
Καὶ δεύτερον, θέλοντας ν' ἀπευ-

θυνθῶ σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους
 πὺ θέλουν νὰ διορθώσουν τὸν
 κόσμον καὶ νὰ τὸν φτιάξουν καλύ-
 τερο.

Θέλω να τονίσω ότι δεν ανήκω
σε καμμία παράταξη, αλλά το
γράμμα μου ἐλπίζω πώς θ' ἀντι-
προσωπεύσει τὸ ἔξεπασμα κάθε
σωστοῦ Ἑλληνα, πάνω σὲ ὁρι-
σμένα θέματα.

Κύριοι ὅλοι ἐσεῖς καὶ γενικά ὅλοι μας, σ' ὅποιαδήποτε παράταξη καὶ κόμμα ἂν ἀνήκετε, παλεύετε (ὑποτίθεται) γιὰ νὰ διορθώσετε τὴν κατάσταση καὶ νὰ δημιουργήσετε ἕνα καλύτερο κόσμο γιὰ αὐριο.

Σκεφτήκατε ἄραγε ποτέ, πὼς πρὶν κατασταλάξετε καὶ ἀποφασίσετε γιατί' θ' ἀγωνιστεῖτε πρέπει πρῶτα νὰ ώριμάσετε;

Δὲν μπορεῖτε, κύριοι, νὰ ἐπιτύ-
χετε τίποτα ἂν πρῶτα δὲν εἰσθε-
ώριμοι. Σκεφθῆκατε ἄραγε ποτὲ
τί πιστεύετε καὶ γιατί τὸ πιστεύ-
ετε;

Σκεφθήκατε ἂν ἀγωνίζεστε γιὰ τὸ καλὸ τῆς δικιᾶς σας πατρίδας καὶ γιὰ τὴν καλυτέρευση τῆς ζωῆς τῶν παιδιῶν σας ἢ μὴ ποὺ φανατισμένοι ἀπὸ τὴν προπαγάνδα, ποὺ κάνουν οἱ κατ'ἀλλήλους ῥήτορες στὸν λαό, δὲν βλέπετε τὴν πραγματικότητα καὶ ἐνεργεῖτε γιὰ τὸ συμφέρον καὶ μόνον τῶν ὑπερδυνάμεων; Ἡ μὴ ποὺ ὅλοι ἐσεῖς, ποὺ φωνάζετε καὶ φιλονικεῖτε γιὰ τὸν Μάρξ, τὸν Λένιν, τὸ Μάο κ.λπ. ἔχετε σκεφτεῖ τί στὴν πραγματικότητα σὰς ἀντιπροσωπεύει; Γιὰτὶ δὲν θρῆναι κύριοι ν' ἀντιπροσωπεύονται οἱ ἰδέες σας μὲ τὶς θεωρίες, θὰ πρέπει νὰ μποροῦν νὰ ἐφαρμοσθοῦν καὶ νὰ ἐφαρμοσθοῦν ἔτσι ὥστε νὰ μὴν ἀισθάνεται κανεὶς καταπιεσμένος.

Ἐὰν ἐνδιαφέρεσθε κύριοι γιὰ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδας μας, τότε θὰ πρέπει νὰ ἐννοήτε καὶ ν' ἀγωνισθεῖτε, ἀντὶ νὰ εἴσθε διασπασμένοι καὶ συνεχῶς νὰ φιλονικεῖτε γιὰ τὶς ξένες ὑπερδυνάμεις. Γιατὶ τὸ μόνο ποὺ καταφέρνετε κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο, εἶναι νὰ τοὺς δίνετε μεγαλύτερη ἰσχὺ, ἐνῷ ἡ καμμένη ἡ ψυροκώσταινα συνεχῶς νὰ ὑπόκειται.

Πιστέψτε με δὲν θέλω να κάνω
τὴν ἔξυπνη, ὅπως ἴσως πολλοὶ θὰ
ἰσχυριστοῦν, ἀλλὰ ἐλπίζω τὸ
γράμμα μου αὐτὸ να σὰς προβλη-
μᾶτις καὶ να σὰς κάνει να
σκεφεῖτε πιὸ σωστά. Ἐλπίζω
ἐπίσης να σὰς κάνει να βλέπετε
τὸ ΚΚΕ ὡς ὠμόνομο καὶ ὄχι σὰν
ΚΚΕ ἐξ. ἢ ΚΚΕ ἐσ. ἢ σὰν Μα-
οϊκὸ κόμμα καὶ ἐλπίζω ἀκόμη καὶ
αὐτὸ να ἔχει σὰν πιστεύω του τὴν
πράξιν, ποὺ θὰ μπορέσει να καλυ-
τρέψει τὴν πατριδα μας, καὶ ὄχι
θεωρίες ἢ ὄνειροπαλέματα.

Ἐλπίζω νὰ μὴν σᾶς κούρασαι,
ἀλλὰ εἶχα τὴν ἀνάγκη νὰ τὰ
γράψω ὅλα αὐτά. Γιατὶ οἱ διαρ-
κεῖς φιλονικίες φανερώουν
ἀνωριμότητα.

Εὐχαριστῶ
Μέλλουσα δημοσιογράφος

ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΟΛΕΙΑ
ΚΑΙ ΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
τηλ. 614-855

Φοιτητές ταξιδεύετε μαζί μας

- ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΠΤΗΣΕΙΣ
- ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ
- ΦΘΙΝΑ ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ σε
αεροπλάνα
πλοία
τραίνα
- EXPRESS ΠΟΥΛΜΑΝ ΓΙΑ ΛΟΝΔΙΝΟ
- ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΟΔΗΓΟ
δωρεάν από τὰ γραφεία μας
- Έκδίδουμε τήν
ΔΙΕΘΝΗ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

GAST HELLAS

- ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 2 ΚΑΙ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΓΩ-
ΝΙΑ 6' δρόμος. Τηλ. 600.233 - 604.777
- ΣΟΛΩΝΟΣ 68, ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΝΟ-
ΜΙΚΗ ΤΗΛ. 613.087 - 629.095.

Σε λίγες μέρες κυκλοφορεί το καινούριο τεύχος του περιοδικού

σύγχρονος κινηματογράφος '76

ΕΙΔΙΚΟ ΔΙΠΛΟ ΤΕΥΧΟΣ 9-10

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟ

- Ιστορική και κριτική ανάλυση των πτυχών του φανταστικού.
- Τέρατα, Βομπίρ, Βρυκόλακες στον κινηματογράφο.
- Μελέτη για την ταινία Κίνγκ Κόνγκ
- Ειδική παρουσίαση του ΤΕΡΕΝΣ ΦΙΣΕΡ κι αποσπάσματα από το σενάριο της ταινίας του Δράκουλας ή βρυκόλακας των Κερνάρθων.
- και μία προσέγγιση των «υποπροϊόντων» ταινίες καταστροφής με άφορμη Τα Σαγόνια του Καρχαρία, κ.α.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΓΑΛΛΟ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΣΤΗ ΖΑΝ ΡΟΥΣ.

- Παρουσίαση, γενική θεώρηση του έργου του, φιλμογραφία.
- Αποσπάσματα από το σενάριο και κριτική της ταινίας Το κυνήγι του λιονταριού με τόξο.

ΙΝΤΚΜΑΡ ΜΠΕΡΙΓΚΜΑΝ: ανάλυση του έργου του και μελέτη των ταινιών: Μαγεμένος Αϊνάλ - Σκηνές από ένα γάμο.

ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΕΝΟΣ ΑΛΛΟΥ ΒΙΣΚΟΝΤΙ: κείμενο-αφιέρωμα στη θεματική του Βισκόντι.

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΕΛΑ: το φαινόμενο της τρέλας κι η αντιμετώπισή του σε μερικές πρόσφατες ταινίες.

ΒΛΕΜΜΑ/ΜΕΤΑΜΦΙΕΣΗ/ΚΙΝΗΣΗ: όψεις του κλασικού αμερικάνικου κινηματογράφου.

ΚΑΝΝΕΣ 1976: αναλυτικό κείμενο για τις ταινίες του φεστιβάλ.

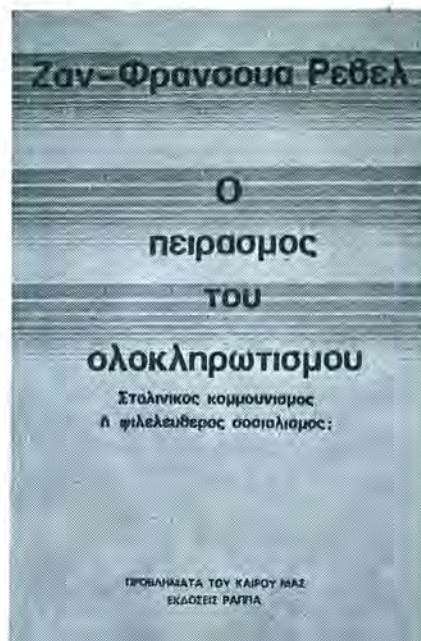
ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΤΑΙΝΙΩΝ: (Έγκλημα Άγάπης, Θεέ μου πόσο χαμηλά έπεσε. Νάοβιλ, Ιστορία της Άντελ-Ούγκω, Ανήθικες Ιστορίες, Επάγγελμα Ρεπόρτερ).

Ειδήσεις και σχόλια για τις νέες ελληνικές ταινίες.

200 σελίδες

100 δραχμές.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ ΜΑΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΡΑΠΠΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

«ΚΕΔΡΟΣ» Πανεπιστημίου 44

Τηλ. 615-783 - 3248-546

ΘΟΥΡΙΟΣ 'ΡΗΓΑ ΦΕΡΑΙΟΥ' του ΚΕΝΤΡΙΚΟΪ ὀργανο

Ειδικό τεύχος-αφιέρωμα
στο καλοκαίρι και στον ελεύθερο χρόνο των νέων
θα βρείτε:

- σελίδες γύρω από το πρόβλημα του ελεύθερου χρόνου της εργαζόμενης νεολαίας
- οδηγό για τὰ θέατρα, τὸν κινηματογράφο και άλλες ἐκδηλώσεις του καλοκαιριού

Η ΑΥΓΗ

ΠΡΩΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

- Ζωντανή ενημέρωση στην
σε όλα τα πολιτικά, οικονομικά
και κοινωνικά προβλήματα
- Τα προβλήματα της ελληνικής
Αριστεράς και του παγκόσμιου
προοδευτικού κινήματος
- Πνευματική και
καλλιτεχνική ζωή
- Οι πιο έγκυρες απόψεις

Τέσσερα βιβλία του ΣΠΥΡΟΥ ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΥ

• Η πιο ολοκληρωμένη και ντο-
κουμενταρισμένη εξιστόρηση
και μελέτη των γεγονότων της
κρίσιμης για την Ελλάδα περι-
όδου 1935-1941

• Πώς έφτάσαμε στην
4η Αυγούστου

• 4η Αυγούστου: Έργο
και Πολιτεία. Αντιδικτατορική
αντίσταση. Τρομοκρατία.

• Η εξωτερική πολι-
τική της 4ης Αυγούστου:
Ανασκόπηση του Μεσοπολέ-
μου: Διπλωματική και άμυν-
τική προπαρασκευή της Ελλά-

δας.
• Έποποιία και κατάρ-
ρευση: Ο πόλεμος του
1940-41 και η Μάχη της Κρή-
της. (Θα κυκλοφορήσει μέσα
στο 1976)

Τα δυο κυριότερα θεωρητικά βιβλία
του ΣΑΡΛ ΜΠΕΤΕΛΕΜ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ ΜΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΡΑΠΠΑ

Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλείο «ΚΕΔΡΟΣ»
Πανεπιστημίου 44 - τηλ. 3248346